payel

SANAT VE EDEBİYAT

V. İ. LENİN

2. Basım

V. İ. LENİN • SANAT VE EDEBİYAT

V.İ. LENİN

SANAT VE EDEBİYAT

PAYEL YAYINLARI : 11

Bilgi Dizisi : 6

Kapak düzeni : A. Necmi

●

Kapak filmleri : Ebru grafik

●

Kapak baskısı : Çetin Ofset

●

Dizgi : Doğuş Matbaası

●

Baskı : Öztürk Matbaası

●

Cilt : Numune Mücellithanesi

SSCB'nin kurucusu olan Vladimir İliç Lenin 1870 yılında Sibirya'nın ufak bir kasabasında dünyaya geldi. Orta halli bir ailenin çocuğudur. Babası öğretmenlik ve eğitim müfettişliği yapmıştır. Ağabeyi Aleksandır İliç Ulyanof Çarlığa karşı giriştiği devrimci eylemlerinden ötürü idam edildi. Bu olay henüz sekiz yaşında olan Lenin üzerinde çok derin izler bıraktı. Kendisi de daha lise sıralarındayken devrimci eylemlere katılmaya başladı. 1895 yılında Lenin, Petersburg'da «İşçi Sınıfının Kurtuluşu Uğrunda Mücadele Birliği» adında bir örgüt kurdu. Bu örgüt daha sonra kurulacak olan Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin çekirdeğini oluşturmuştu. R.S.D.İ.P. ilk kongresini 1898'de Minsk kentinde yaptı. 1900'den sonra uzun yıllar Avrupa'nın çeşitli kentlerinde sürgünde yaşayan Lenin bu arada pek çok eser yazdı. Bütün eserleri bugün 45 ciltte toplanmıştır. Lenin 21 Ocak 1924 yılında öldü.

Türkçe birinci basım: Şubat 1968

İkinci basım: Mart 1976

Bu kitaptaki şiirlerin çevirilerini
ATAOL BEHRAMOĞLU
yapmıştır.

V. İ. LENİN

SANAT VE EDEBİYAT

Fransızcadan çeviren
BÜLENT ARIBAŞ

PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

İÇİNDEKİLER

«Halkın Dostları» Nedir ve Sosyal-Demokratlara Karşı Nasıl Mücadele Ederler 9
Svoboda Dergisi 19
Gösterilerin Başlaması 21
Ne Yapmal? 23
Parti Örgütü ve Parti Edebiyatı 25
Leon Tolstoy, Rus Devriminin Aynası 32
Burjuva Basınının Gorki'nin Partiden Çıkarıldığı Hakkındaki Yayınları 39
Vekhi Üzerine 41
Bir Siyasi Yazarın Notları 52
Leon Tolstoy 57
Leon Tolstoy ve Çağdaş İşçi Hareketi 63
Tolstoy ve İşçi Sınıfının Mücadelesi 67
Leon Tolstoy ve Dönemi 69
Herzen'in Anısına 75
Demokrasiye Karşı Yeni Bir Kampanya 84
Eugene Pottier 92
Almanya'da İşçi Korolarının Gelişmesi 95
Ulusal Sorun Üstüne Eleştirel Notlar 97
1. Dil Sorunu Üstüne Liberaller ve Demokratlar 97
2. «Ulusal Kültür» 100
3. Ulusal «Özümleme» Umacısı 105
Resmi Dilin Zorunlu Olması Gerekli Midir? 114
Rusya'da İşçi Basınının Geçmişi Hakkında 118
Şahin Ezgisi Yazarına 125
Büyük-Rusların Ulusal Gururu Üzerine 127
İngiliz Barışseverliği ve İngilizlerin Kurama Karşı Tiksintisi 133
Rusya İşçi Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyeti III. Kurultayı 136
Gazetelerimizin Niteliği Üzerine 137
Önemli Sorunların Aydınlatılması İçin Küçük Bir Bakış 140
Sovyet Hükümetinin Başarıları ve Karşılaştığı Güçlükler 145

Yetişkinlerin Eğitimi Konulu Birinci Rus Kurultayını Selâmlama Söylevi 151
III. Enternasyonal'in Görevleri 156
Amerikalı Bir Gazetecinin Sorularına Cevap 157
(B.) R.K.P. Merkez Kurulunun Ukrayna Sovyet Cumhuriyeti Hakkında Kararı 158
John Reed'in Dünyayı Sarsan On Gün Kitabına Önsöz 160
İyi Bir Kitap 161
Sovyet Cumhuriveti'nin İç ve Uluslararası Durumu 164
Militan Materyalizmin Önemi 166
Devrimimiz Üzerine 170
Maksim Gorki'ye Mektup 177
Lunaçarski'ye Mektup 182
Maksim Gorki'ye Mektup 184
Pravda Yazı Kuruluna 201
Maksim Gorki'ye Mektup 202
Pravda Yazı Kuruluna 205
Maksim Gorki'ye Mektup 206
İnessa Armand'a Mektup 210
Halk Eğitim ve Devlet Komiserliğine 218
Lunaçarski'ye Telgraf 219
Maksim Gorki'ye Mektup 220
Lunaçarski'ye Mektup 229
Serafimoviç'e Mektup 230
Kırım Devrimci Komitesi'ne Çekilen Telgraf 231
Lunaçarski'ye Mektup 232
Miasnikof'a Mektup 233
Aydınlık Grubuna 239
Lenin Tarafından İmzalanan Kararname ve Kararlar 241
Lenin'den Bazı Anılar 251
Dimitri Ulyanof: Müzik Aşkı 253
Nadejda Krupskaya: Lenin'in Sevdiği Kitaplar 257
Nadejda Krupskaya: Lenin ve Çernişevski 264
Maksim Gorki: V.İ. Lenin 269
Clara Zetkin: Lenin Üzerine Anılarım 276
Anatoli Lunaçarski: Lenin ve Sanat 284
Aleksandır Serafimoviç: Lenin'i Evinde Ziyaret 291
Notlar 293
Dizin 319

«HALKIN DOSTLARI» NEDİR VE SOSYAL-DEMOKRATLAR'A KARŞI NASIL MÜCADELE EDERLER, *adlı eserden*

(*Ruskoye Bogastsvo*[1] (*) dergisinde çıkan ve marksistlere karşı yöneltilen makalelere cevap.)

...Ve yumuşak başlılığı konusunda *Ruskoye Bogastsvo*'nun hakkını teslim etmek gerekir: Rus Liberal basınında bile az ya da çok bağımsız davranma konusundaki yeteneksizliğiyle sivriliyor. Bu konuda hükmü siz verin:

«Tuz üzerinden alınan verginin yürürlükten kaldırılması, adam başına alınan verginin tamamen yok edilmesi ve kurtuluş bedelinin[2] azaltılması» bay Yujakof tarafından «Halk ekonomisinin dar boğazları aşması için ciddi önlemler» olarak nitelendiriliyor. Tabiî, hiç kuşkusuz! Peki ama tuz üzerinden alınan verginin kaldırılması bir sürü dolaylı verginin getirilmesine ve eski vergilerin artmasına yol açmamış mıdır? Adam başına alınan verginin kaldırılması devletin, köylülerin omuzlarına eski kurtuluş bedeli görünümü altında yeni ödemeler yüklemesine neden olmamış mıdır? O ünlü kurtuluş bedellerinin azaltılmasından sonra (ki devlet bu kurtuluş bedeli girişiminden elde ettiği kârı bile köylülere geri vermemiştir) ödenen paralarla toprağın verimi arasında

(*) Sayılarla gösterilmiş olan açıklayıcı notlar kitabın sonuna konmuştur. **(T. Çev. N.)**

bir orantısızlık yâni feodal borçların gerçek bir kalıntısı yok mudur şimdi? Ama bunun önemi yoktur! Çünkü burada önemli olan sadece «ilk adım» ve «ilke» dir; sonra... sonra yeni isteklerde bulunulabilinir!»

Ancak bu, işin daha başlangıcıdır ve işte sonuçları:

«80 yılları halkın omuzlarındaki yükü hafifletmiş (belirtilen önlemler sayesinde mi, gerçekten?) ve böylece onları kesin bir yıkımdan kurtarmıştır.»

İşte uşakça utanmazlığıyla klâsik olan ve ancak, henüz proletaryayı yaratma zorunluluğunda olduğumuzu ileri süren bay Mihaylovski'nin daha önce değinilen açıklamasıyla karşılaştırılabilecek bir cümle daha. Bu münasebetle Rus liberalinin evrimini anımsamaktan geri duramıyor insan. Sözkonusu süreç Şçedrin tarafından son derece başarıyla yansıtılmıştır. Bu liberal, yöneticilerden «mümkün olan ölçülerde» reformlar yapmalarını istemekle başlamış, sonra «çok az bir şey» dilenmiş ve nihayet sonsuz ve değişmez «bir aşağılık damgası» taşıyan bir durumu kabullenecek hale gelmiştir. Gerçekten bu sonsuz ve değişmez durumu kabullendikleri, yakın zamanlarda çekilen ve milyonlarca insanın kırılmasına yol açan kıtlık karşısında, ki hükümet bu durumda önce bezirganca bir hasislikle, sonra ondan daha az bezirganca olmayan bir alçaklıkla davranmıştı, hükümetin halkı kesin bir yıkımdan kurtardığını ilân ettikleri için «halkın dostları» hakkında ne desek yeridir. Aradan birkaç yıl geçecek ve köylülük bu süre içersinde daha hızlı bir mülksüzleşme sürecine girecektir. Tarım bakanlığının kurulmasıyla hükümet bir ya da iki dolaysız verginin kaldırıldığını ve birçok yeni dolaylı verginin getirildiğini ilân edecektir. Ve kıtlık kırk milyon insanı pençesine aldığında bu baylar gene aynı şekilde yazacaklardır: Görüyorsunuz kıtlığın pençesinde kıvranan insanlar elli milyon değil sadece kırk milyon; çünkü hükümet halkın omuzlarındaki yükü hafifletmiş ve halkı kesin bir yıkımdan kurtarmıştır; çünkü hükümet

«halkın dostları»nı dinlemiş ve bir tarım bakanlığı kurmuştur!

Diğer bir örnek:

İç siyaset yazarı *Ruskoye Bogastsvo*'nun ikinci sayısında Rusya'nın «Çok şükür ki (bak sen!) geri kalmış bir ülke olduğunu,» «iktisadî düzenini dayanışma(*) ilkesi üzerine kurmasına olanak tanıyan unsurları koruduğunu» belirtiyor ve Rusya'nın bu yüzden «Uluslararası ilişkilere bir iktisadî dayanışma temsilcisi olarak» müdahale edebileceğini ve tartışma götürmez «siyasal gücünün» bu rolü oynama şansını çoğalttığını vurguluyor!

Demek, her türlü ilerici atılıma karşı sürekli ve sadık bir kale niteliği taşıyan, Rus halkını kendi öz yurdunda ezen ve onu Batılı halkları ezmek için bir araç olarak kullanan bu, Avrupa'nın jandarması—, bu jandarma, iktisadî dayanışmanın temsilcisi sıfatına lâyıktır!

İşte her ölçüyü aşan bir iddia! «Halkın dostları» baylar karmak ve ona övgüde bulunmakla yetinmiyorlar, hükümet bütün liberallere doğru yolu gösterebilirler! Hükümete yaadına ant içmekle kalmıyorlar, üstelik bir de onun önünde öylesine coşkuyla eğiliyorlar ki, insan «halkın dostları»nın sadık yurttaş alınlarının yere çarpmasından çıkan sesleri duyunca korkuya kapılıyor.

Rahatına düşkün burjuvanın Almanca tanımını anımsıyorsunuz değil mi?

Nedir rahatına düşkün bir küçük-burjuva?
Korkaklık ve ümitle dolu boş bir barsak .
Yüce tanrı'nın kanatları altında.(**)

(*) Kimler arasında? Büyük toprak sahibi ile köylü arasında mı? Hali vakti yerinde köylü ile dilenci arasında mı? Fabrikatör ile işçi arasında mı? Bu klasik «dayanışma ilkesi»nin ne olduğunu iyi anlamak için patron ve işçi arasındaki dayanışmanın «ücretlerin azaltılması» ile elde edildiğini anımsamak gerekiyor.

(**) Goethe'den bir alıntı. **(Yay. N.)**

Bu tanım bizim durumumuza tam anlamıyla uymuyor. Tanrı... Tanrı bizde içtenlikle ikinci plana itilmiştir. Otoriteler... onlar ise bir başka konu. Ve eğer bu tanımda «Tanrı» sözcüğünü «otorite» sözcüğüyle değiştirirsek o zaman Rusya'da «halkın dostları» olan insanlık havarilerinin ve liberallerin ideolojik sermayesinin, ahlâk düzeyinin, medeni cesaretinin en doğru anlatımını elde etmiş oluruz.

Hükümet hakkında edindikleri bu tamamen saçma fikre «halkın dostları» «aydınlar sınıfı» denilen kavramı eklerler. Şöyle yazar bay Krivenko: «Edebiyat... olayları toplumsal anlamlarına göre değerlendirmeli ve iyiye yönelik her eylemi cesaretlendirmelidir. Edebiyat, öğretmenin, doktorun, teknisyenin eksik olduğunu söylemiştir ve söylemektedir de: Ayrıca edebiyat halkın hastalıktan kırıldığını, yoksullaştığını, (çok az teknisyen var!), okuma yazma bilmediğini, vb. vurgulamıştır. Oyun masaları etrafında oturmaktan, amatör gösterilere katılmaktan, soyluların mareşalleri tarafından verilen partilerde havyar yemekten bıkan ve büyük bir şevkle çalışmaya koyulan (düşünün bir: oyun masalarını, gösterileri ve havyarları reddederek!) ve bunu sayısız engellere karşın gerçekleştiren insanlar karşısında edebiyat onlara övgüler düzmelidir.»

İki sayfa sonra uğraşısında ihtiyarlamış bir bürokratın işi başından aşkın tavrıyla «*Zemskiye Naçalnik*(*) görevini, belediye başkanlığını, Zemstvo kurulları başkanlığını ya da üyeliğini kabullenmekte duraksıyanları» yeriyor.

«İhtiyaç duygusunun ve yurttaşlık görevlerinin gelişmiş olduğu bir toplumda (beni iyi dinleyin baylar: gerçekte,

(*) **Zemskiye Naçalnik:** Tarım bölgesi yetkilileri. Çarlık Rusya'sında toprak ağalarının köylüler üzerindeki baskısını pekiştirmek için atanan bu görevlilerin çeşitli idarî ve adlî yetkileri vardı. Yerel toprak sahibi soyluların arasından seçilen bu **Zemskiye Naçalnik**'lere köylülerle başedebilmeleri için tutuklamadan, bedensel cezalandırmaya varıncaya dek çeşitli yetkiler verilmiştir. **(Yay. N.)**

Baranof, yahut Kossiç gibi ünlü Rus zalim valilerinin, söylevlerini hatırlatıyor bu) bu tür duraksamalar, benzeri bir davranış çizgisi aklın ucundan bile geçmezdi. Çünkü bu toplum her reformu, bu reform yaşam filizlerini ne kadar az içerirse içersin, kendine özgü bir biçimde özümleyecek, yani toplum, reformun ussal kesimlerinden yararlanacak, onları geliştirecek, yararsız kesimleri bir kenara atacaktır. Reformun işe yarar hiç bir yanı olmadığı koşullarda ise, geriye yabancı bir nesne kalacaktır.»

Bakın siz şu işe! Beş paralık bir oportünizmi böylesine yeterlilikte sergilemek. Edebiyat, o halde, o hain marksistler hakkındaki salon dedikodularını toplamak, hükümete halkı kesin bir yıkımdan kurtardığı için övgüde bulunmak, halka zemskiye naçalnik gibi görevleri hor görmemesini öğretmek, oyun masaları etrafında oturmaktan bıkanları selâmlamaktan ibaret olacaktı. Peki ama bu satırları nerede okuyorum? *Nedelya*[3] ya da *Novoye Vremya*[4] da mı, hayır, ne gezer, ilerici Rus aydınlarının organı *Ruskoye Bogastsvo*'da gözüme çarpıyor bu satırlar...

Ve «atalarımızın ideali üzerine incelemeler yapan ve Fransa'nın sosyalizm[5] fikirlerini —ki bu fikirler Rusya'da Herzen ve Çernişevski'nin öğretilerini doğurmuştu— bütün Avrupa'ya yaydığı dönemin geleneklerini koruduklarını» iddia eden bu baylardır. Eğer *Ruskoye Bogastsvo* böylesine gülünç olmasaydı, bu derginin sütunlarında raslanan benzeri beyanlar katılırcasına gülmekten başka sonuçlara yol açabilseydi sözkonusu iddialar bütün ölçüleri aştırtacak bir düzeyde isyan ettirici ve yaralayıcı olurdu. Evet aslında siz bu ülküyü lekeliyorsunuz! Gerçekte ilk Rus sosyalistlerinden Kautsky'nin çok iyi tanımladığı ve «Her sosyalistin şair, her şairin sosyalist olduğu bir devir...» dediği bu dönem sosyalistlerinde sözü geçen ülkü neydi?

— *Bir sosyalist köylü devrimi olasılığına karşı duyulan*

inanç, Rus yaşamının ortaklıkçı düzenine karşı beslenen özel inançtan kaynaklanıyordu: İşte yüzlerce insanı hükümete karşı kahramanca mücadele vermeye iten anlayış. Ve siz, sosyal-demokratları bu insanların büyük tarihsel önemini değerlendirmesini bilmemekle kınayamazsınız. Soruyorum size: Bu inanç şimdi nerede? Yok bu inanç, öylesine yok ki, bay V.V. geçen yıl halka, dayanışmalı bir etkinliği öğreten cemaatin, özgecil duyguların ocağı olduğunu anlatmaya çalışmıştı.(6) Bu noktada bay Mihaylovski de bay V.V.'nin dikkatini çekiyor ve «Hiç bir *araştırmanın* cemaatimiz ile özgecilik arasında bağ kurmadığını»(7) vurguluyor. Gerçekten hiç bir araştırma bunu göstermemiştir. Ve bununla beraber görüyorsunuz ki, böyle bir araştırma olmadığı halde insanların buna inandıkları hem de kesinkes inandıkları bir dönem olmuştur.

Nasıl? Niçin? Hangi hakla?.

— «Her sosyalist bir şairdi, ve her şair de sosyalist...»

∴

Köylü reformu hakkında verilen hükümlerden alınmış bir diğer örnek. Bu konuda, demokratizmin henüz sosyalizmden ayırdedilmediği bu dönemin demokratı Çernişevski nasıl tavır alıyordu? Düşüncesini açıkça söyliyemiyeceği için *suskunluğunu koruyordu;* bununla beraber hazırlanmakta olan reformu örtük bir biçimde şu deyimlerle nitelendirdi:

«Varsayalım ki ben, yemeğinizi hazırlamaya yarayan erzakları korumak için önlemler almakla uğraşıyorum. Bunu size yakınlık duyduğum için yapıyorum. Üstelik erzakların size özgü bulunduğu, hazırlanan yemeğin sağlıklı olduğu ve bundan yararlandığınız düşüncesi aşkınca çabamın biricik kaynağı oluyor. Ancak bu erzakların size özgü bulunmadığını, bu erzaklarla hazırlanmış olan her yemek için aşırı fiyat-

lar ödemekle kalmayıp (bu, reformdan *önce* yazılmıştır. Oysa Bay Yujakof'lar *şimdi,* reformun temel ilkesinin köylülere güvenlik sağlamak olduğunu iddia ediyorlar!!) *bir de genel olarak bunu ödemek için büyük güçlükler çektiğinizi öğrenirsem neler hissedeceğimi düşünebiliyor musunuz? Bu uyanış neler getirir aklıma?.. Yararlılığı kuşkulu olan ve hiç bir inancası bulunmayan bir işle uğraşmakla aptallık etmişim. Bir mülkiyeti belirli eller için koruyan ancak ilk iş olarak sözkonusu mülkiyetin bu ellerde kalacağını sağlamadıktan sonra bu işte kullanılan insan budala değilse nedir?.. Bu koşullarda, sevdiğim insanlara zarar getiren bütün bu erzaklar kaybolsun çok daha iyi! O zaman size yıkımdan başka bir şey getirmeyen bu iş batsın daha iyi!»*

Çernişevski'nin çağdaş gerçekliği, köylülere zorla kabul ettirilen ödemelerin özünü, Rus toplumsal sınıfları arasındaki çelişkileri derin ve yetkin bir biçimde anladığını en iyi gösteren bölümleri belirtiyorum. Vurgulanmasında yarar olan bir diğer nokta da Çernişevski'nin, tamamen devrimci olan bu düşüncelerini, sansür baskısı altında bulunan bir basında sergilemesini bilmiş olmasıdır. Yasadışı olarak basılan eserlerinde ise aynı şeyleri, ama bu kez açıkça yazıyordu: *Öndeyişler*'de Volgin (Çernişevski onun ağzından özetliyordu düşüncelerini) şöyle demektedir:

«Köylülerin serflikten kurtulması işi büyük toprak sahiplerinin partisine bırakılsın, fark pek büyük olmaz.»(*) Volgin'in karşısındaki bu teze karşı çıkar. Onun açısından fark büyüktür, çünkü büyük toprak sahipleri köylülere toprak dağıtılmasına karşıdırlar. Bunun üzerine şöyle karşılık verir Volgin:

«Hayır, büyük değil, önemsizdir fark. Eğer toprak, köylülere bedelsiz olarak verilseydi fark büyük olurdu gerçek-

(*) Plehanof'un **Social-Democrate**'de[8] çıkan «N.G. Çernişevski» başlıklı makalesinden aktarıyorum.

ten. Birisinden bir şey almakla, bunu ona bırakmak farklıdır. Ama bunu ona ödetmek aynı şeydir. Büyük toprak sahipleri partisinin tasarısı ilericilerden, tasarılarının daha basit, daha kısa olmasıyla farklılaşır. Hattâ bu nedenden ötürü yeğ tutulabilir. Daha kısa bir ödeme ertelenmesi ve muhtemelen köylüler için daha az bir yükümlülük. Köylülerin içinde parası olanlar toprak satın alacaklardır. Parası olmayanları ise zorlamak yararsızdır. Bu onlara sadece yıkımı getirir. Köylüyü bedel karşılığında özgür kılma, satın almadan ayırdedilemez.»

Toprak reformunun uygulandığı dönemde (ki sözkonusu reformun yapısı o sıralar Batı'da bile yeterince aydınlatılmamıştı) bunun tamamen burjuva niteliği taşıyan bir özde olduğunu bu açıklıkla görebilmek; Rus «toplumu» ve «devlet»inde, o zamandan beri emekçiye amansızca düşman olan ve onu zorla yıkıma, topraksız kalmaya sürükleyen toplumsal sınıfların egemen olduğunu ve yönetimi elinde tuttuğunu anlamak için, insanın Çernişevski çapında bir zekâsı olmalı. Ve Çernişevski aynı zamanda toplumsal ilişkilerimizin uzlaşmazlığını gizleyen bir yönetimin varlığının emekçilerin durumunu son derece kötüleştiren korkunç bir belâ olduğunu anlamıştı.

«*Doğrusunu söylemek gerekirse,* diye devam ediyor Volgin; *köylülerin serflikten topraksız kurtulmaları çok daha iyi.*» (Diğer bir deyimle derebeyleri bizde böylesine bir güce sahip olduktan sonra, açıklıkla, içten bir biçimde davransınlar, derebeylik çıkarlarını tam anlamıyla ikiyüzlü bir hükümetin uzlaştırmaları arkasına gizleyeceklerine, düşüncelerinin dayandığı temelleri gün ışığına çıkarsınlar.)

«*Sorun öylesine konuyor ki ortaya, köylülerin özgür kılınıp kılınmayacaklarını, öğrenme konusunda bile heyecanlanmam için bir neden göremiyorum. Hele bunun liberaller*

tarafından mı, yoksa büyük toprak sahipleri tarafından mı yapılacağını bilmek ilgimi daha da az çekiyor. Bence ikisi de bir. Hatta büyük toprak sahipleri daha yeğ tutulabilir.»

Ve «Lettres sans adresse» (Sahipsiz Mektuplar)ın birinde şöyle yazar Çernişevski: «*Köylüleri özgür kılmaktan söz ediliyor... Bu girişim için gerekli olan güçler nereden bulunacak? Henüz yok bu güçler. Ve gerekli güçlerin olmadığı bir girişime katılmak hatalıdır. Bir an bunun yol açacağı sonuçları düşünelim: Köylüler özgür kılınacak. Varılacak sonuç ise tamamlamak için gücümüzün yetmediği bir işe giriştiğimizde elde edeceğimiz sonuçla aynı olacaktır. Ve bir şeyi yok yere ziyan etmek, alçaklığın ta kendisidir.*»

Çernişevski feodal ve bürokratik temellere dayanan Rus devletinin köylüleri kurtarmayı, yani derebeyleri devirmeyi beceremiyeceğini, «alçaklık» etmekten başka bir şey yapmayacağını, yani elinden liberallerin çıkarlarıyla (köylüyü bedel karşılığında özgür kılma, satın almadan ayırt edilemez) büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını sefilcesine uzlaştırmaktan başka bir şey gelmediğini anlamıştı. Bu türden bir uzlaştırma köylüleri geçim kolaylığı ve özgürlük görüntüleriyle aldatmış, aslında bunları yıkıma itmiş ve kaderlerinin büyük toprak sahiplerinin eline bağlanmasına yol açmıştır. Çernişevski reforma karşı çıkmış, başarısızlığa uğramasını, hükümetin liberallerle toprak sahipleri arasında denge kurma siyasetinin allak bullak olmasını ve bunun sonucunda da ortaya, Rusya'yı açık bir sınıf mücadelesine doğru itecek bir başarısızlığın çıkmasını dileyerek reformu lânetlemiştir.

Ve Çernişevski'nin dâhiyane öngörülerinin doğrulandığı, otuz yıllık bir dönemin iktisadî ve siyasal bütün kuruntuları amansızca yalanladığı *şu günlerde*, günümüzün «demokratları» reforma daha hâlâ övgüler düzüyor. Bu reformun «halkçı» üretimi gerçekleştirdiğini belirtiyor, bundan emekçiye

düşman olan toplumsal sınıfları *yanıltabilecek* bir yolun olasılığına dair bir kanıt bulmak için çaba harcıyorlar. Tekrar ediyorum. Köylü Reformu karşısında aldıkları bu tavır demokratlarımızın eni konu burjuvalaştıklarının en açık kanıtıdır. Bu baylar hiç bir şey öğrenmedikleri gibi, bir de pek çok şey unutmuşlardır.

1894 yılı İlkbahar ve Yazı sırasında yazılmış, 1894'de teksir edilmiştir

V.İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 1, s. 282-286, 304-307.

SVOBODA DERGİSİ(*)

Bu küçük dergi son derece berbat bir şey. Yazarı —baştan sona aynı kişi tarafından yazılmış izlenimi veriyor— «İşçiler için» halkçı bir edebiyat yaptığını iddia ediyor. Ancak bu halkçılık değil. Kötü, acemi bir popülizm örneklemesi. Tek bir yalın sözcük yok. Hep yapmacıklı anlatımlar... Yazarın, süslemelerin, «insanlar» gibi «halkçı» deyimlerin, «halkçı» benzetmelerin yer almadığı tek bir cümlesi yok. Ve bütün bu sözde incelemelerini hiç bir yeni örnek getirmeden, yeni tek bir olgu eklemeden, devamlı tekrarlanan sosyalist düşüncelerin yeni bir tasvirini yapmadan, ve bilerek kabalaştırarak, bu aldatıcı diliyle sunuyor. Rica ederiz yazar bey, bir metni halkın anlıyabileceği bir dilde yazmak kabalaştırmaktan, popülizmden çok farklıdır. Halkçı bir yazar en basit ve evrensel düzeyde bilinen olgulardan kalkarak, okuyucuya derin bir düşünceyi, temele inen bilgileri getirir; pek karmaşık olmayan uslamlamaların ya da iyi seçilmiş örneklerin yardımıyla bu olgulardan çıkarılacak temel *sonuçları* belirtir ve zeki bir okuyucuyu kendi kendisine daha çok soru sormaya iter. Halkçı bir yazar düşünmeyen, düşünmek istemeyen ya da düşünmesini bilmeyen bir okuyucu varsayımından kalkmaz; tersine çok kültürlü olmayan her okuyucuya kafasını çalıştırma isteği verir ve okuyucuya bu ciddi ve güç çabada *yardımcı olur.* İlk adımları atmasına yardım ederek ve kendini bir başına en öne atmasını *öğreterek* onu

yönetir. Kaba bir yazar ise düşünmeyen, düşünme yeteneğinde olmayan bir okuyucu varsayar. Gerçek bir bilimin ana çizgilerini, temel bilgilerini vermez, tersine belirli bir öğretimin bütün sonuçlarını «hazırlop bir biçimde» saçmalığa varan bir basitlikle, esprilerle dolu olarak verir. Öylesine ki, okuyucuya bu lokmayı hiç çiğnemeden yutmak kalır sadece.

1901 Sonbaharı'nda yazılmış ilk kez 1936 yılında Bolşevik dergisinin ikinci sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, Eserler, Paris-Moskova, c. 5, s. 316-317

GÖSTERİLERİN BAŞLAMASI, *adlı yazıdan*

İki hafta önce, Rusya'daki toplumsal devrimin ilk gösterisinin 5. yıldönümünü kutladık. Bilindiği üzere bu ilk gösteri 6 Aralık 1876'da, Petersburg'taki Kazan meydanında patlak vermişti.([10]) Hareketin büyük atılımına geçen yılın başında dikkati çekmiştik. Göstericilerin «Toprak ve Özgürlük»ten (1876) daha belirgin, «geçici yönetmeliklerin kaldırılması»ndan([11]) (1901) daha geniş siyasal sloganlar atmasını gerekli bulduğumuzu yansıtmıştık. Bu slogan, *siyasal özgürlükler tanınmalı;* bu halkçı ortak istek de *halk temsilcilerine söz hakkı* olmalıdır.

Şimdi, gösterilerin çeşitli nedenlerle Nijni-Novgorod'ta, Moskova'da, Harkof'ta yeniden başladığını görmekteyiz. Kaynaşmalar her yerde büyümekte, keyfiliğin, zulmün ve şiddetin tohumlarını eken *mutlakiyete karşı* her yerde patlak veren bu kaynaşmaları tek bir doğrultuya yöneltmek gereği gün geçtikçe artmaktadır. 7 Kasım'da Maksim Gorki'nin Nijni-Novgorod'tan ayrılması nedeniyle küçük ama başarılı bir gösteri yapılmıştır. Nijni-Novgorod'taki gösteride konuşan Avrupa çapında tanınmış bir yazarın dediği gibi, bütün silâhları söz özgürlüğünden oluşan bir yazar, hakkında hiç bir mahkeme kararı olmadan, hiç bir adli soruşturmaya uğramaksızın, mutlakiyet yönetimince doğduğu şehirden sürülmüştür. Aydınlığın ve özgürlüğün, pek az da olsa, özlemini çeken bütün Ruslar adına konuşan hatibin de yansıttığı üzere başı-

bozuklar Maksim Gorki'yi üzerimizde kötü bir etki yaratmakla suçluyorlar, ama biz bu yazarın etkisinin olumlu olduğunu ilân ediyoruz. Opriçnikler(*) kanunsuzluklarını gizliden gizliye işliyorlar ama biz bunları gün ışığına çıkartıyor ve herkese yayıyoruz. Bizde daha iyi bir yaşam hakkını savunan işçileri döverler, keyfiliğe karşı çıkan öğrencileri sıra dayağından geçirirler, doğru ve yürekli her sözü boğarlar bizde. İşçilerin de katıldıkları gösteri bir öğrencinin şu gösterişli sözleriyle bitmiştir: «Keyfi yönetim yıkılıp gidecek ve halk güçlü, özgür ve kudretli olarak ayağa kalkacaktır!»

Gorki, Moskova garında yüzlerce öğrenci tarafından bekleniyordu. Bundan korkan polis *yazarı* yolculuk sırasında vagonda *yakalamış* (daha önce özel olarak verilen izne karşın) Moskova'ya girmesini yasaklamış, ve onu Nijni-Novgorod hattından doğruca Kurks hattına geçmeye zorlamıştır. Gorki'nin sürülmesi ile ilgili olan gösteri başarısızlığa uğradı. Ancak ayın 18'inde, 17 Kasım 1861'de ölen N.A. Dobrolyubof'un ölümünün 40. yılı münasebetiyle tertiplenen anma gecesinin yasaklanması üzerine az sayıdaki öğrencilerden ve (bakanlarımızın deyimiyle) «yabancı unsurlar»dan oluşan bir topluluk genel valinin konağı önünde hazırlıksız bir gösteride bulundu. Mutlakiyet hükümetinin Moskova temsilcisi, keyfi yönetimden şiddetle nefret eden, büyük bir tutkuyla «içteki Türklere» karşı, mutlakiyetçi yönetime karşı bir halk ayaklanmasının patlak vermesini bekliyen yazarı (okumuş ve düşünen bütün Rusya'nın sevdiği gibi) yürekten sevenlerce ıslıklandı.([12])

Iskra Dergisi, sayı 13, 30 Aralık 1901

V. I. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 5, s. 327-328

(*) **Opriçnik:** Çar İvan IV. tarafından 1565'de düzeni korumak için kurulan askerî birliklere verilen ad. **(T. Çev. N.)**

NE YAPMALI? *adlı eserden*

«Düş görmeliyiz!» Bu sözleri yazar yazmaz bir korkudur, kaplıyor içimi. Kendimi «Birlik Kurultayı»nda görüyorum, ve karşımda *Raboçeye Dyelo*'nun[13] yazarları ve bu gazeteyi çıkaranlar oturuyor. Martinof yoldaş ayağa kalkıyor ve tehdit edici bir ses tonuyla bana yöneltiyor sözlerini: «İzin veriniz! özerk bir yazı kurulunun daha önce parti komitelerine danışmadan düş görmeye hakkı var mıdır?» Sonra sözü, oturduğu yerden doğrulan Kriçevski yoldaş alıyor (Plehanof yoldaşı çoktan derinleştirmiş olan Martinof yoldaşı felsefî açıdan daha da aşarak) büsbütün tehdit edici bir tonla: «Daha ileri gideceğim, diyor, size soruyorum: Marksist bir insanın—, Marx'a göre insanlığın kendisine daima gerçekleşebilir görevler yüklediğini ve taktiğin partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin bir gelişme süreci olduğunu unutmamışsa eğer—, genel olarak, düş görmeye hakkı var mıdır?»

Bu korkutucu soruları düşünmek bile ürpertiyor içimi ve tek bir şeyi, nereye saklanacağımı düşünüyorum sadece: Pisaref'in arkasında siper alsam nasıl olur acaba?

Düş ile gerçeklik arasındaki çelişki hakkında şöyle yazar, Pisaref: «Çelişki vardır, çelişkicik vardır. Kurduğum düş olayların doğal akış hızını aşarak aynı doğrultuda yol alabilir, ya da olayların doğal akışının kendisini hiç bir zaman götüremiyeceği bir doğrultuya sapabilir. İlk şıkta, düş herhangi bir zarar getirmek şöyle dursun çalışan insanın

gücünü destekleyip, güçlendirir bile... Bu tür düşlerde çalışanın gücünü yıpratacak ya da felce uğratacak hiç bir unsur yoktur. Tam tersine, eğer insan böyle düş görme yeteneğinden bütünüyle yoksun olsaydı, zaman zaman içinde bulunduğumuz anı aşarak, ellerinin henüz biçimlendirmeye başladığı eserin bütün ve eksiksiz resmini gözünün önünde canlandıramasaydı, insanı sanat, bilim ve pratik yaşam planında geniş ve yorucu çabalara girişmeye iten dürtünün ne olduğunu kesinlikle düşünemezdim... Eğer düş gören insan, düşüne ciddiyetle inanırsa, yaşamı dikkatlice gözlerse, gözlemlerini hayallerindeki şatolarla karşılaştırırsa ve genel olarak, düşünün gerçekleşmesi uğrunda bilinçli bir çaba koyarsa ortaya, düş ile gerçeklik arasındaki çelişmenin zararlı hiç bir yönü olmaz. Düşlerle yaşam arasında bir bağ bulundukça, her şey yolunda gidiyor demektir.»(14)

Ne yazık ki hareketimiz içinde bu tür düşler çok azdır. Ve bunun en büyük günahı, ağırbaşlı görüşleriyle, «somut anlayış»larıyla övünen, yasal eleştiriciliğin ve yasadışı «kuyrukçuluğun» temsilcilerine özgüdür.

1901 Sonbaharı'ndan 1902 Şubat'ına kadar uzanan süre içinde yazılmış, 1902 yılında Stutgart'da ayrı bir cilt olarak yayımlanmıştır.

V. I. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 5, s. 522-523

PARTİ ÖRGÜTÜ VE PARTİ EDEBİYATI[15]

Rusya'da sosyal-demokrat çalışma için Ekim Devrimi'nden[16] sonra doğmuş olan yeni koşullar gündeme bir parti edebiyatı sorununu getirmiştir. Yasal basınla gizli basın arasındaki ayrım, toprak köleliğinin ve Rus mutlakiyetinin bu hazin mirası, artık ortadan kalkmaya yüz tutmuştur. Ancak henüz bütünüyle yitip gitmemiştir ve o düzeyden de henüz uzaktır. Bizim başbakanın ikiyüzlü hükümeti *işçi temsilcileri sovyetinin İzvestiya*'sını[17] hâlâ öylesine şiddetle cezalandırmaktadır ki, gazete «gizli olarak» basılmaktadır. Ancak hükümetin, ne yapsa engelliyemiyeceği bir şeyi «yasaklamak» için ortaya koyduğu budalaca girişimler, sonuçta kendisini utandırmaktan, onları yeni birtakım manevi bozgunlara sürüklemekten başka bir sonuç vermemektedir.

Gizli basınla, yasal basın arasında ayrılık sürdüğü sıralarda, parti basını ve partidışı basın sorunu çok basit ama yanlış ve saçma bir biçimde çözülmüştü. Bütün gizli basın bir parti basınıydı ve bu basın birtakım örgütler tarafından yayımlanmış, kendilerini pratik çalışmaya adamış parti militanları gruplarına şu ya da bu şekilde bağlı gruplar tarafından yönetilmişti. Yasal basın partidışıydı. Çünkü partiler yasaklanmıştı. Ancak bu basın şu ya da bu taraf etrafında «toplanmıştı». Bundan da birtakım korkunç birleşmeler, doğal olmayan «kargaşalıklar», yanıltıcı belirtiler doğmuştu. Partinin görüşlerini yansıtmaya çalışan bazı kişilerin zoraki

belirsizliklerine bir de, aslında parti adamları olmayan ve henüz bu görüşlerin düzeyine ulaşmamış kimselerin anlayışsızlıkları ya da gevşekliği karışmaktaydı.

Lânet olsun, kuşdili ile nutukların çekildiği, edebi açıklamaların, kölece ifâdelerin, düşünceye kulluğun yürürlükte olduğu günlere! Rusya'da canlı ve doğru olan ne varsa tümünü boğan bu yüzkaralığına işçi sınıfı bir son verdi. Ama, işçi sınıfı, bugüne kadar Rusya'ya ancak bir yarım özgürlük kazandırdı.

Devrim henüz bitmemiştir. Her ne kadar çarlık yönetimi *daha* devrimi yenecek *güçte değilse de,* devrim de çarlığın *hakkından gelebilecek* güçten yoksundur *henüz.* Açık, soylu, doğru, tutarlı bir parti anlayışı ile gizli, iğreti, «diplomatik» bir «yasallığın» o doğaya aykırı birleşmesinin her yerde ve her zaman kendini gösterdiği bir dönemde yaşıyoruz. Bu doğaya aykırı birleşme bizim gazetede de yansıyor. Bay Guçkof, ılımlı burjuva gazetelerinin yayımlanmasını yasaklayan sosyal-demokrat baskıyla dilediğince alay edebilir. Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin merkez organı olan *Proletari*[18] gazetesinin *mutlakiyet* ve polis egemenliğinin sürdüğü Rusya'ya giremediği de bir gerçek ama.

Ne olursa olsun, devrim, işleri yeniden düzenlemek için hepimizin derhal işe koyulmasını zorunlu kılmaktadır. Edebiyat, şimdi, «yasal yol»dan da olsa 9/10 bir parti edebiyatı olabilir. Edebiyat bir parti edebiyatı olmak zorundadır. Burjuva törelerine, burjuva patronlarının ve tüccarların basınına, «aristokrasinin anarşizmine», kâr ve kazanç peşinde koşmaya karşıt olarak, sosyalist işçi sınıfı da bir *parti edebiyatı* ilkesini öne sürmeli, bu ilkeyi geliştirmeli, ve elverdiğince tam ve iyi biçimde uygulamalıdır.

Bir parti edebiyatı ilkesi neye dayanacaktır: Sosyalist işçi sınıfı açısından edebiyat belirli insanların ya da toplulukların tekelinde bir zenginleşme aracı olmamalı demekle yetinemeyiz. Aynı zamanda edebiyatın proletaryanın genel

davasından bağımsız, kişisel bir iş olmaktan çıkmasını da savunmalıyız. Kahrolsun partisiz edebiyatçılar!. Kahrolsun edebiyatın üstün insanları!. Edebiyat işçi sınıfının genel davasının *bir kısmı* haline gelmeli, bütün işçi sınıfının bilinçli bütün öncüleri tarafından harekete geçirilen, o tek ve bölünmez büyük Sosyal-Demokrat mekanizmada «küçük bir çark ve küçük bir vida» olmalıdır. Edebiyat, Sosyal-Demokrat Parti'nin örgütlü, yöntemli ve birleştirilmiş çalışması içinde bütünleyici nitelikte bir parça olmalıdır.

Bir Alman atasözü «her benzetme biraz kusurludur» der. Benim edebiyatı bir vidaya, canlı bir hareketi bir mekanizmaya benzetişim de kusurludur. Özgür ideolojik mücadelenin, eleştiri özgürlüğünün, edebi yaratma özgürlüğünün, vb., vb. alçaltılması, gözden düşürülmesi, «bürokratlaştırılması» anlamına geliyor diye böyle bir benzetme karşısında çığlığı basacak isterik aydınlar bulunacak belki. Bu tür çığlıklar, özünde, burjuva aydınlarının bireyciliğinin yansısından başka bir şey olmayacaktır. Edebiyatın mekanik bir eşitlemeye, tek düzeliliğe, çoğunluğun azınlık üzerinde egemenliğine pek yatkın olmadığına kuşku yoktur. Bu alanda kişisel önceciliğe (inisiyatif'e), bireysel eğilimlere, düşünceye ve hayal gücüne, biçim ve içeriğe çok daha geniş bir yer ayırmak gerektiği tartışma götürmez bir gerçektir. Bütün bunlar doğru ve kesindir. Ama bütün bunlar bir işçi partisi çalışmalarının içinde, edebiyat kesiminin diğer çalışma bölümleriyle mekanik bir biçimde aynı tutulamıyacağını gösterir sadece. Bunların hiç birisi burjuvaziye ve burjuva demokrasisine yabancı ve garip gelen, edebiyatın Sosyal-Demokrat Parti'nin çalışmasının bir unsuru, bu etkinliğinin öbür unsurlarına kopmaz bağlarla bağlı bir unsur olması gerekliliği ve zorunluluğu ilkesiyle asla çatışmaz. Gazeteler, partinin çeşitli örgütlerinin organları olmalı, yazarlar, mutlaka parti örgütlerine girmelidir.

Yayınevleri, depolar, mağazalar ve okuma salonları, ki-

taplıklar ve çeşitli kitabevleri parti denetimine bağlı girişimler olmalıdır. Örgütlenmiş sosyalist işçi sınıfı bütün bu etkinliği gözetimi altına almalı, derinlemesine denetlemeli, istisnasız her yere işçi sınıfının yaşayan davasının yaşam dolu soluğunu götürmeli ve böylece «yazar canı istediği zaman yazar, okuyucu da hoşlandığını okur» diyen o yarı-Oblomof'çu(*), yarı-bezirgan eski Rus ilkesine bir son vermelidir.

Asya'ya özgü sansürü ve Avrupa burjuvazisinin yozlaştırdığı bir edebiyatı bir anda değiştirebileceğimizi iddia etmiyoruz doğal olarak. Herhangi bir katı sistem önermek ya da sorunu birtakım yönetmeliklerle çözümlemeyi istemek aklımızın ucundan bile geçmez. Hayır, bu alanda sorunu bir şema haline getirmek hiç bir şekilde sözkonusu olamaz. Bütün partimizin, Rusya'daki bilinçli Sosyal-Demokrat bütün işçi sınıfının bu yeni görevi iyice anlaması, onu açıklıkla tanımlaması ve her zaman her yerde çözümlemeye çalışması gerekir. Feodal sansürün zincirlerinden kurtulan bizler, bu kez de burjuva ve bezirgan edebi ilişkilerin tutsakları haline gelmeyi kabul edemeyiz, etmeyeceğiz de. Biz sözcüğün yanlızca polisiye anlamında özgür olmakla kalmayıp, sermayenin egemenliğinden kurtulmuş; her ne pahasına olursa olsun başarıya varma hırsından arınmış ve daha da önemlisi anarşik burjuva bireyciliğinden de sıyrılmış özgür bir basın yaratmak istiyoruz, yaratacağız da.

Bu son sözler okuyucuya bir aykırı düşünce ya da tatsız bir şaka gibi gelebilir. Özgürlüğün coşkulu yandaşı birkaç aydın «nasıl!» diye bağıracaktır, belki de. Edebi yaratma gibi alabildiğine ince, alabildiğine bireysel olan bir konuyu topluma bağımlı kılmak istiyorsunuz demek! İşçilerin bili-

(*) Oblomof: İvan Gonçarof'un 1859'da yazdığı aynı isimli romanının kahramanıdır. Oblomof bir toprak sahibidir ve toprak köleliği dönemindeki büyük toprak sahibinin eski yöntemlere olan bağlılığını ve tembelliğini canlandırır. **(Yay. N.)**

min, felsefenin, estetiğin sorunlarını oy çoğunluğuyla çözmelerini öneriyorsunuz ha... Siz zekânın tamamen kişisel olan mutlak yaratıcılığını inkâr ediyorsunuz demek!.

— Sakin olun, baylar! Önce şunu söyliyelim ki, sözkonusu olan sadece parti edebiyatı ve bu edebiyatın parti denetimine bağlı olmasıdır. Herkes hiç bir kısıtlama olmaksızın dilediğini yazmak ve söylemekte özgürdür. Ancak bütün özgür kuruluşlar da (parti de bunlara dahildir) parti düşmanı düşünceleri yaymak için partiden yararlanan üyeleri kovmakta özgürdürler. Söz ve basın özgürlüğü tam olmalıdır. Ancak örgütlenme özgürlüğü de tam olmalıdır. Ben söz özgürlüğü adına, sana haykırmak, yalan söylemek ve canın ne isterse onu yazmak özgürlüğünü tanımak zorundayım. Ancak sen de, örgütlenme özgürlüğü adına, bana şu ya da bunu söyleyen kimselerle sözleşme yapmak veya bir bağlaşmayı koparmak hakkını vermelisin. Parti, kendisine aykırı görüşleri yayan unsurlardan arındırılmazsa, önce ideolojik sonra da maddi açıdan çözülüp dağılması kaçınılmaz olan özgür bir örgüttür. Partinin görüşlerine neyin uyup uymadığını belirliyebilmek için ortada partinin programı, taktik kararları ve tüzüğü, ve nihayet uluslararası sosyal-demokrasinin ve de işçi sınıfının uluslararası özgür kuruluşlarının deneyleri vardır. İşçi sınıfı kendi partilerine tümüyle tutarlı olmayan, tümüyle marksist olmayan, tümüyle güven vermeyen çeşitli unsurları ya da akımları kabul eder ama diğer yandan da zamanı gelince «temizlikler»de yapar. Burjuva «eleştiri özgürlüğü»nün yandaşı baylar, bizde de parti *içinde* aynı şey olacaktır: Partimiz şimdi birden bir kitle partisi haline geliverdi, şimdi birden açık örgütlenme biçimlerine geçildiğini görüyoruz. Marksist açıdan tutarsız birçok kimse, hatta belki hıristiyanlar, hatta belki mistikler şimdi kaçınılmaz biçimde bize gelecekler. Biz her koşul altında sınanmaya hazır marksistleriz. Midemiz sağlamdır. Bu tutarsız unsurları da özümleyeceğiz. Parti içindeki düşünce ve eleştiri özgür-

lüğü, insanların parti adı verilen özgür derneklerde bir araya gelme özgürlüğünü hiç bir zaman unutturmayacaktır bize.

İkinci olarak da, sayın burjuva bireycileri, mutlak özgürlük üstüne çektiğiniz söylevlerinizin ikiyüzlülükten başka bir şey olmadığını söyleyeceğiz sizlere. Paranın iktidarı üzerine kurulmuş bir toplumda, bir avuç insan asalak olarak yaşarken, emekçi yığınların yoksulluk içinde süründükleri bir toplumda, gerçek ve tam bir «özgürlük» olamaz: Siz bay yazar, burjuva yayınevi sahibine karşı, sizden açık-saçıklık ve «kutsal» sanata «ek» bir kılıf altında fuhuş bekleyen burjuva kamuoyunuza karşı özgür müsünüz? O mutlak özgürlüğünüz aslında burjuva ya da anarşist (çünkü bir dünya görüşü olarak anarşizm, tersine dönmüş bir burjuva düşünüşüdür) bir palavradan başka bir şey değildir. Bir toplumda yaşamak ve o toplumdan bağımsız olmak, bu olanaksızdır. Burjuva yazarın, sanatçının, kadın oyuncunun özgürlüğü örtülü (ya da ikiyüzlüce gizlenmiş) bir bağımlılıktan, para kesesine, baştan çıkarıcıya, girişimciye bağlılıktan başka bir şey değildir.

Ve biz sosyalistler, bu ikiyüzlülüğü açığa vuruyor, düzmece nişanları alaşağı ediyoruz. Bunu, sınıflarüstü bir edebiyat ve sanat elde etmek için değil, (çünkü bu ancak sınıfsız bir sosyalist toplumda olasılıdır) özgür olduğu iddia edilen, gerçekteyse burjuvaziye bağımlı olan bir edebiyatın karşısına, gerçekten özgür ve işçi sınıfına *açıkça* bağlı bir edebiyat çıkarmak için yapıyoruz.

Bu edebiyat özgür olacaktır; çünkü bu edebiyata yeni güçler katan ne kazanç hırsı ne de kişisel yükselme tutkusu değil, sosyalizm düşüncesi ve emekçilere karşı duyulan yakınlık olacaktır. Bu edebiyat özgür olacaktır; çünkü bezgin bir kadın kahramana ya da sürekli olarak sıkılan ve şişmanlıktan yakınan «onbin ayrıcalıklı»ya değil, ülkenin çiçeği, gücü ve geleceği olan milyonlarca emekçiye hizmet edecektir. Bu gerçekten özgür edebiyat insanlığın devrimci

düşüncesi tarafından söylenen son sözü sosyalist işçi sınıfının deneyi ve canlı çalışması ile zenginleştirecek, geçmişin deneyi (ilkel ütopik biçimlerden itibaren gelişen sosyalizmin vardığı son aşama olan bilimsel sosyalizm) ile güncel deney (işçi yoldaşların güncel mücadelesi) arasında sürekli olarak, karşılıklı bir etki yaratacaktır.

Ve şimdi iş başına yoldaşlar!. Önümüzde gerçekleştirilecek güç ve yeni bir görev, ama, sosyal-demokrat işçi hareketine kopmaz bir biçimde bağlı, geniş, zengin ve renkli bir edebiyat geliştirmek gibi büyük ve soylu bir görev var. Bütün sosyal-demokrat edebiyat bir parti edebiyatı haline gelmelidir. Bütün gazeteler, dergiler ve yayınevleri hemen kendilerine yeniden çeki-düzen vermeli, şu ya da bu şekilde partinin şu veya bu örgütüne bütünüyle katılmak için gerekli önlemleri almalıdırlar. «Sosyal-Demokrat» edebiyat ancak o zaman gerçekten sosyal-demokrat bir nitelik taşıyacak, ancak o zaman görevini yerine getirecek ve ancak o zaman, hatta burjuva toplumu çerçevesinde bile, burjuvaziye köle olmaktan kurtulacak ve gerçekten ön safta yürüyen ve de sonuna kadar devrimci olan sınıfın hareketiyle bütünleşecektir.

«Novaya Zhizn», sayı 12, (13 Kasım 1905) İmza: N. Lenin

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova **c. 10**, s. 37-43

LEON TOLSTOY, RUS DEVRİMİNİN AYNASI

Devrimi anlamadığı ve sırt çevirdiği çok açık olan büyük bir yazarın adını devrime karıştırmak ilk bakışta olağandışı ve yapmacık gelebilir. Çünkü bir olguyu eksiksizce yansıtmayan bir şeye, doğal olarak, bu olgunun aynası denemez. Ancak devrimimiz son derece karmaşık bir olaydır; bu devrimi gerçekleştirenler ve buna ilk katılanlar arasında, olup biteni anlamadıkları çok açık olan ve olayların akışının kendilerine yüklediği gerçek tarihsel görevlere sırt çeviren toplumsal unsurlar çoktur ve biz gerçekten büyük bir sanatçı karşısında bulunuyorsak, bu, onun devrimin başlıca görünümlerinden hiç olmazsa birkaçını eserlerinde yansıtmış olmasından ileri gelmektedir.

Tolstoy'un 80. doğum yıldönümü nedeniyle makaleler, mektuplar ve notlarla dolu olan yasal Rus basını, sanatçının eserlerini, Rus devriminin niteliği ve itici güçleri açısından çözümlemeye pek az ilgi göstermektedir. Bütün bu basın insanı ikiyüzlülükten tiksindirecek çifte bir ikiyüzlülükle, resmi ve liberal bir ikiyüzlülükle dolup taşmaktadır. Birincisi, daha düne kadar, Tolstoy'a saldırmakla görevlendirilmiş olan, bugün ise onu yurtsever göstermek ve Avrupa karşısında durumu kurtarmak emrini almış bulunan satılık yazar müsveddelerinin adî ikiyüzlülüğüdür. Ancak bu soydan yazar takımının para karşısında satın alınmış olduğunu herkes bildiğinden, bunlar kimseyi aldatamıyacaklardır. Liberal ikiyüzlülük ise çok daha ince ve bu yüzden çok daha zararlı ve tehlikelidir. *Reç*'in[19] Balalaykin'lerine kulak verecek

olursanız Tolstoy'a karşı en sıcak ve en büyük yakınlığı duyanlar kendileridir. Özünde bu içten pazarlıklı tutum ve «Tanrıyı arayan büyük insan» gibi tumturaklı cümleler ikiyüzlülükten başka bir şey değildir. Çünkü Rus liberali ne Tolstoy'un tanrısına inanır, ne de Tolstoy'un mevcut düzen hakkındaki eleştirilerine yakınlık duyar. O'nun hesabı, o küçük siyasal sermayesini artırmak, ve ulusal muhalefetin başını çekmek için herkesçe bilinen bir isme çengel atmak üstüne kuruludur. Rus liberali, «Tolstoy'culuğun iyice belirgin olan iç çelişkileri nereden ileri geliyor ve bu çelişkiler devrimimizin hangi kusur ve güçsüzlüklerini yansıtıyor?» sorusuna dolaysız ve açık bir cevap getirme ihtiyacını iddialı cümlelerle *boğmaya* çalışır.

Tolstoy ve okulunun bütün eserlerinde, düşüncelerinde ve öğretisindeki çelişkiler, gerçekten iyice belirgindir. Bir yanda, yanlızca Rus yaşamının eşsiz tablolarını çizmekle kalmayıp, dünya edebiyatına da birinci sınıf eserler veren dâhi bir romancı, öte yanda köyün tanrıdan esin alan kişisi rolündeki bir toprak sahibi. Bir yanda, toplumdaki ikiyüzlülüğe ve sahtekârlığa dikkate değer bir güçle açık yürekli ve içten bir karşı çıkış; öte yanda, bir «Tolstoy'cu», yani herkesin gözü önünde göğsüne vurup «ben ahlâksızın biriyim, bir rezilim, ama şimdi kendimi yetkinleştirmeye çalışıyorum, artık et de yemiyor, sadece pirinç hamuruyla yetiniyorum» diyen ve kendisine Rus aydını ismini vermiş o cılız, isterik yaratık. Bir yanda, kapitalist sömürünün acımasız bir eleştirisi, hükümetin uyguladığı zorbalıkların, devlet yönetimi ve adalet adı altında oynanan komedinin sergilenmesi, servetlerin büyümesi ve uygarlığın gelişmesiyle, işçi kitlelerinin yoksulluğunun ve ıstırabının da artması arasındaki çelişkilerin bütün derinliğiyle açığa vurulması; öte yanda, «kötülüğe karşı şiddetle karşı koyulmaması»nı öğütleyen bir saflık; bir yanda en açıkgörüşlü bir gerçekçilik ve her türlü maskenin bir yana atılması; öte yanda yeryüzünde varolabilecek

en iğrenç şeylerden birinin kullanılması: Yani dinin övülmesi ve resmi papazlar yerine gönüllü papazlar getirilmesi eğiliminden yana çıkılması. Bir başka deyişle en ince ve, doğal olarak ta, en iğrenç biçimiyle bir papazlar saltanatı propagandası. Doğru:

Ah Rusya ana, ah!
Hem yoksulsun, hem verimli,
Hem güçlüsün hem de bitkin! (20)

Benzeri çelişkiler içinde bulunan Tolstoy'un ne işçi hareketini ve bu hareketin sosyalizm için mücadeledeki işlevini, ne de Rus devrimini kesinlikle anlayamıyacağı açıktır. Ama Tolstoy'un görüş ve öğretilerindeki çelişkiler raslantısal değildir. Tam tersine Rus yaşamının XIX. yüzyılın son üçte birinde içine düştüğü çelişkili koşulların anlatımıdır: Toprak köleliğinin boyunduruğundan daha henüz kurtulmuş olan ataerkil kırsal kesimler, tam anlamıyla soyulmak üzere, sermayenin ve devlet hazinesinin eline teslim edilmiştir. Köy yaşamı ve iktisadın yüzyıllardan beri dayandığı eski temel, şaşılası bir hızla yıkılıp gitmiştir. Bu bakımdan, Tolstoy'un düşüncelerindeki çelişkileri çağdaş sosyalizm ve çağdaş işçi hareketi açısından (aslında bu açı gereklidir ama yetersizdir) değil de, kapitalizmin ilerleyişine ve toprakları ellerinden alınan köylülerin yıkımına karşı ataerkil Rus kırsal kesimlerinden yükselmesi doğal olan protesto açısından değerlendirmek gerekir. İnsanlığın esenliği için yeni yeni reçeteler keşfedecek bir peygamber olarak gülünçtür Tolstoy. İşte bunun içindir ki, onun öğretisinin tam en zayıf yönünü bir mutlak inanç haline dönüştürmeyi isteyen Rus ve yabancı «Tolstoy'cular» acınası bir duruma düşmüşlerdir. Rusya'da burjuva devrimi patlak verdiği sırada, milyonlarca Rus köylüsünde beliren düşüncelerin ve anlayışların dile getiricisi olarak büyüktür, Tolstoy. Düşüncelerinin tümü, bir bütün

olarak ele alındığında, bir *köylü* burjuva devrimi olan devrimimizin özelliklerini yansıttığı için Tolstoy özgündür de. Bu görüş açısından bakıldığında, Tolstoy'un düşüncelerindeki çelişkiler, köylülüğün devrimimiz boyunca gösterdiği tarihsel etkinliğin içinde yuvarlandığı çelişkili koşulların gerçek bir aynasıdırlar. Bir yanda, kölece ezilmeyle geçen yüzyıllar ve devrimin ardından gelen ve de yıllarla süren yıkım, kini, öfkeyi ve kararlılığı gittikçe arttırdı. Hem resmi kiliseyi, hem büyük toprak sahiplerini, hem de onların hükümetini kökünden silip süpürmek, toprak mülkiyetinin bütün eski biçim ve göreneklerini yoketmek, toprağı temizlemek, polis baskısına dayanan bir sınıf devleti yerine, özgür ve eşit haklara sahip bir küçük-köylü cemaati yaratmak özlemi köylülerin devrimimizdeki bütün tarihsel etkinliklerinin can damarını oluşturuyordu. Ve Tolstoy'un yazılarının ideolojik içeriği, hiç kuşku yok ki, bazen onun düşünce «sistemini» tanımlamak için kulanılan o soyut «Hıristiyan anarşizmi»nden çok daha fazla, yukarıda yansıttığımız köylü istek ve özlemine uygun düşüyordu.

Öte yandan, yeni cemaat biçimlerine özlem duyan köylülüğün, bu yeni cemaat biçiminin nasıl olması gerektiği, özgürlüğünü elde etmek için, ne türlü mücadele yöntemleri uygulayacağı, bu mücadelede kimleri önder olarak kabulleneceği, burjuvazinin ve burjuva aydınlarının köylü devrimine karşı neler hissettiği hakkında, toprak ağalarının toprak mülkiyetini ortadan kaldırmak için çarlık iktidarını şiddete başvurarak devirmeyi zorunlu kılan nedenler hakkında çok bilinçsiz, ataerkil, tanrıdan esinler alan bir dindarınkini andırır bir tutumu vardı. Köylülerin bütün geçmiş yaşamları, onlara, toprak ağalarından ve devlet memurlarından nefret etmesini öğretmişti ama yukarıdaki soruların cevabını nerede aramaları gerektiğini öğretmemişti, öğretemezdi de. Köylülerin az bir kesimi bu amaca ulaşmak için elinden geldiğince örgütlenip gerçekten etkili bir mücadele

verdi devrimimizde. Pek az bir kesimi de düşmanları yok etmek, çarın uşaklarını ve büyük toprak sahiplerinin savunucularını alaşağı etmek için silâha sarıldı. Köylü kitlesinin büyük çoğunluğu ise ağlıyor ve dua ediyor, mantık yürütüyor ve düşler kuruyor, dilekçeler yazıyor, oraya buraya «aracılar» yolluyordu ve bütün bunlar tamamen Leon Tolstoy'un anlayışı çerçevesinde yapılıyordu. Her türlü siyasete karşı Tolstoy'cu çekimserlik, siyasetten Tolstoy'cu vazgeçiş, ve siyasete karşı gösterilen ilgisizlik ve anlayışsızlık, bu gibi durumlarda hep rastlandığı üzere, sadece küçük bir köylü azınlığın bilinçli ve devrimci işçi sınıfını izlemesine, ve büyük çoğunluğun da Kadetler adı altında Trudovikler(21) toplantısından özel bir konuşma yapmak için Stolipin'e koşan, tekmelenip kovuluncaya kadar dilenen, pazarlık eden, uzlaşma ve uzlaştırma olanakları arayan ilkesiz, ve uşak ruhlu burjuva aydınlarının elinde oyuncak olmasına yol açmıştır. Tolstoy'un düşünceleri, bizdeki köylü ayaklanmasının güçsüzlüklerinin ve yetersizliklerinin bir aynası, ataerkil kırsal kesimlerin kayıtsızlığının ve «geçimi yerinde olan mujiğin» yola gelmez alçaklığının yansısıdır.

1905-1906'daki askerlerin ayaklanmasını alalım ele. Devrimimizin bu ilk öncüleri sınıfsal konumları açısından köylülük ile işçi sınıfı arasında yer alır. İşçi sınıfının unsurları onların arasında azınlıktadır. İşte bu nedenden ötürüdür ki, askerî birlikler içindeki hareket sihirli bir değnekle dokunulmuşcasına sosyal-demokrat kesiliveren işçi sınıfının gösterdiği o ulusal kaynaşmayı, o parti bilincini birazcık olsun göstermemiştir. Öte yandan askerlerin ayaklanmasının uğradığı başarısızlığı subay yöneticilerin yokluğuna bağlamak kadar yanlış bir düşünce olamaz. Tersine «Narodnaya Volya»(22) partisi döneminden beri devrimin son derece büyüyen gelişmesi göstermiştir ki, kendi üstlerine karşı silâha sarılan ve bağımsızlığı ile liberal toprak sahiplerini olsun, liberal subayları olsun asıl korkutan bu «ne idüğü belirsiz»

hayvan sürüsüdür. Askerin yüreği köylü davasına karşı sevgiyle doluydu. Toprak sözünü işitir işitmez gözleri parlardı. Orduda iktidar birçok kez, asker yığınlarının eline geçti ama bu iktidar kararlı bir biçimde hemen hiç kullanılmadı; askerler duraksıyorlardı. Nefret edilen bazı komutanları öldürüp de aradan birkaç gün, hatta bazen birkaç saat geçince diğerlerini özgür bırakıyorlar, resmi makamlarla görüşmelere girişiyorlar, sonunda tekrar boyunduruk altına girip kırbaçlanıyorlar, kurşuna diziliyorlardı. Ve bütün bunlar tamamen Leon Tolstoy anlayışı çerçevesinde yapılıyordu.

Tolstoy hem birikmiş kini, sonunda nihayet olgunlaşmış olan daha iyi bir gelecek özlemini, geçmişten kurtulma isteğini, hem de düşlerin olgunlaşmayışını, siyasal eğitim eksikliğini, devrim karşısındaki gevşekliği yansıtmıştır. Tarihsel ve iktisadî koşullar hem kitlelerde devrimci mücadelenin belirmesi zorunluluğunu, hem de kitlelerin bu mücadele için hazır olmadıklarını, ve ilk devrimci kavganın bozguna uğramasının en ciddi nedenleri arasında bulunan Tolstoy'cu «kötülüğe karşı koymama» ilkesini açıklamaktadır.

Bozgunun ordular içinde bir ibret dersi olduğu söylenir. Kuşkusuz ki öyle ama, devrimci sınıfları ordularla kıyaslamak ancak çok sınırlı bir anlamda doğrudur. Kapitalizmin gelişmesi, feodal toprak sahiplerine ve onların hükümetine karşı duydukları kinde tekvücut olan milyonlarca köylüyü devrimci mücadeleye iten koşulları her an değiştirmekte ve ağırlaştırmaktadır. Değişimlerin, papaz egemenliğinin ve paranın gücünün artması, eski ataerkil töreleri ve Tolstoy'cu ataerkil ideolojiyi gittikçe köylülüğün bağrından bile kaldırmaktadır. Ancak devrimin ilk yıllarından ve devrimci kitle mücadelesinin ilk bozgunlarından itibaren kazanılmış olumlu bir katkı bulunduğuna hiç kuşku yoktur. Bu katkı da kitlelerdeki o eski gevşekliğe, o eski uyuşukluğa ölümcül bir

darbe indirilmesidir. Aradaki ayırım çizgileri daha belirgin hale gelmiştir. Sınıflar ve partiler iyice belli olmuştur. Stolipin'den alınan derslerin çekici altında, devrimci sosyal-demokratların örgütledikleri inatçı ajitasyon sayesinde, yalnız sosyalist işçi sınıfı değil, köylülüğün demokratik unsurları da her savaşta biraz daha pişen, bizim o Tolstoy'culuk denilen tarihsel günahımızdan gün geçtikçe sıyrılan en iyi militanlarını kaçınılmaz olarak en öne sürecektir.

Proletari, sayı 35, 11 (24) Eylül 1908

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 16, s. 107

BURJUVA BASINININ GORKİ'NİN PARTİDEN ÇIKARILDIĞI HAKKINDAKİ YAYINLARI[23]

Fransa'daki *(L'eclair, Le Radical)* Almanya'daki *(Berliner Tagablatt)* ve Rusya'daki *(Utro Rossii, Reç, Ruskoye Slovo, Novoye Vremya)* adlı burjuva gazeteleri bir süredir son derece heyecan verici bir haberin, Gorki'nin Sosyal-Demokrat Parti'den atıldığı haberinin tadını çıkarıyorlar. *Vorwärts*[24] bu saçmalığı yalanladı. *Proletari* gazetesi yazı kurulu da aynı şekilde birçok gazeteye bir yalanlama gönderdi. Ancak burjuva basını bunları bilmemezlikten gelmekte, ve bu dedikoduyu yaymaya devam etmektedir.

Bu dedikodunun kaynağı bellidir: Otzovizm[25] ve tanrıyapıcılığı[26] ile ilintili anlaşmazlıklar (sorun yaklaşık olarak bir yıldır genellikle partide, özellikle *Proletari*[27] gazetesinde açıkça görüşüldü ve tartışıldı) hakkında kopan gürültüleri birinden duyan yazar müsveddesinin biri bu bölük pörçük haberleri edepsizce tahrif etmiş ve uydurma «görüşmeler» için «iyi bir para koparmıştır», vb.

Bu dedikodu kampanyasının amacı hiç de anlaşılmayacak gibi değil. Burjuva partileri Gorki'nin Sosyal-Demokrat Parti'den ayrılmasını *istiyorlar.* Burjuva gazeteleri Sosyal-Demokrat Parti içindeki anlaşmazlıkları büsbütün kızıştırmak ve bunları başka türlü göstermek için ne yapacaklarını bilemiyorlar.

Dilediklerini yapsınlar burjuva gazeteleri. Gorki yoldaş yazdığı büyük sanat eserleriyle gerek Rus, gerek bütün dünya işçi hareketine sıkı sıkıya bağlıdır. Burjuva gazetelerine bundan daha ağır bir cevap da verilemez herhalde.

Proletari gazetesi, sayı 50, 28 Kasım (11 Aralık) 1909

V. İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 16, s. 107

VEKHİ ÜZERİNE[28]

En etkili Kadet yazarlarının kaleme aldığı tanınmış *Vekhi* derlemesi o günlerin gerçek göstergelerinden biridir. *Vekhi* kısa bir süre içinde birçok kez yeniden basılmış, ve bütün gerici basın tarafından heyecanla karşılanmıştır. Kadet gazeteleri diledikleri kadar *Vekhi*'deki göze iyice batan bazı bölümleri «düzeltmeye» çabalasınlar, Kadet Partisi'nin siyasetini etkileme gücünden yoksundurlar. Bu siyasetin gerçek amacını kitlelerden saklama çabasında olan birtakım Kadetler *Vekhi*'yi diledikleri kadar reddetsinler, gerçek olan şudur: «*Vekhi*» *çağdaş Kadetizm'in özünü son derece kesin olarak ortaya koymuştur*. Kadetlerin partisi *Vekhi*'nin partisidir.

Kitlelerin siyasal ve sınıfsal gelişimini her şeyin üstünde tutan işçi demokrasisi, Kadetlerin ideolojik önderleri tarafından yazılmış olması, onların siyasal doğrultusunun yapısını son derece parlak bir biçimde gün ışığına sermesi açısından *Vekhi*'yi kutlamalıdır. *Vekhi* Berdiyayef, Bulgakof, Herschenson, Kistyakovsi, Struve, Frank ve İzgoyef tarafından kaleme alınmaktadır. Bu çok tanınmış milletvekillerinin, bu ünlü Kadet'lerin adları bile çok şey söylemektedir insana. *Vekhi*'nin kalemşörleri bütün bir toplumsal eğilimin gerçek ideolojik önderleriymiş gibi böbürlenmektedirler ve bize felsefî, dinsel, siyasal konular hakkında, gazetecilik üzerine, bütün kurtuluş hareketinin ve de Rus demokrasisinin

bütün tarihinin çözümlemesi üzerine özlü bilgiler veren tam bir ansiklopedi sunmaktadırlar. *Vekhi*'ye, «Rus aydınları üzerine yazılmış makaleler derlemesi» gibi bir alt başlık koyarak, bu yazarlar eserlerinin gerçek konusunu hasıraltı etmişlerdir. Çünkü onlar «aydınları» gerçekte, bütün Rus demokrasisinin ve bütün Rus kurtuluş hareketinin manevi önderi, harekete geçiricisi, sözcüsü olarak tasvir etmişlerdir. *Vekhi*, Kadetizm ve genel olarak Rus liberalizminin, Rus kurtuluş hareketinin tüm ana amaçlarından ve temel geleneklerinden *bütünüyle kopma* yolunda aştığı en önemli aşamalarından biridir.

I

Liberal fikirleri inkâr ansiklopedisi başlıca üç konuyu içermektedir:

1 — Rus demokrasisinin ve uluslararası demokrasinin bütün dünya görüşünün ideolojik ilkelerine karşı mücadele,

2 — Son yıllarda gelişen Rus kurtuluş hareketinin inkârı ve gözden düşürülmesi,

3 — Ekim'ci burjuvaziye, eski düzene ve genel olarak bir zamanların bütün Rusya'sına karşı «kölece» duyguların (ve dolayısıyle «kölece» siyasetin) ilânı.

Vekhi'nin yazarları «aydınların» dünya görüşünün felsefî ilkelerinden başlarlar işe. Eser, başından sonuna kadar materyalizme karşı sürdürülen amansız karşıtlıklarla doludur. Onların açısından materyalizm bir dogmatizmdir. Bir metafiziktir. «Felsefenin en temel ve en ilkel biçimi»dir (s. 4 — kaynaklar *Vekhi*'nin ilk baskısıyla ilintilidir). Pozitivizm mahkûm edilmiştir çünkü «bizim için» (yani *Vekhi*'nin inkâr ettiği Rus «aydınları» için) pozitivizm «materyalist metafizikle özdeştir» ya da «yalnızca materyalist anlayışın ışığında yorumlanmaktadır» (15), oysa «hiç bir mistik, hiç bir inanan

bilimsel pozitivizmi ve bilimi inkâr edemez» (11). Gülmeyin! İdealist ya da dinsel ve mistik eğilimlere karşı düşmanlık (6), işte *Vekhi* «aydınlar»a bu gerekçeleri ileri sürerek saldırmaktadır. «Yurkeviç ne de olsa Çernişevski'ye oranla gerçek bir düşünürdür»(4).

Bu görüş açısını destekleyen *Vekhi*'nin «aydınların» tanrıtanımazlığına karşı bitip tükenmez bir kampanyayı sürdürmesi ve son derece kararlı bir biçimde dinci dünya anlayışını yeniden kurmak için çaba harcaması, çok doğaldır. Çernişevski'yi bir düşünür olarak inkâr ettikten sonra *Vekhi* elbetteki Biyelinski'yi de yazar olarak yerin dibine batıracaktır. Biyelinski, Dobrolyubof ve Çernişevski «aydınların» önderleriydi (134, 56, 32, 17, vb.). Çadayef, Vladimir Solovyef, Dostoyevski hiç de «aydın değillerdi.» Birincileri, *Vekhi*'nin ölümüne bir mücadeleye giriştiği bir eğilimin önderleriydiler. İkinci grup ise, *Vekhi*'nin de dile getirdiklerini «yorulmak bilmeden tekrarlıyordu.» Ancak *Vekhi*'nin önsözünde «artık onların dinleyicileri kalmamıştı. Aydınlar onlara hiç kulak asmadan yollarına devam ediyorlardı» diye yazıyordu.

Okuyucu burada *Vekhi*'nin saldırdığı unsurun «aydınlar» olmadığını anlıyabilir. Böyle yapay bir ifadeyi kullanmaları işleri karıştırmak içindir. Saldırı, esasında bütünüyle demokrasiye karşı, demokratik dünya görüşüne karşı yöneltilmiştir ve kendisini «anayasacı-demokrat» olarak ilân eden bir partinin ideolojik önderleri açısından, sorunları gerçek görünümleri ile ortaya koymak güç olduğundan, kullandıkları terminolojiyi *Moskovskiye Viyedemosti*'den([29]) ödünç almışlardır. İnkâr ettikleri demokrasi değil (ne iğrenç iftira!) sadece «aydınların anlayışıdır.»

Biyelinski'nin Gogol'e yazdığı mektuptan([30]) *Vekhi*'de aydınların anlayışının coşkulu ve klasik bir anlatımı diye söz edilmektedir. «Biyelinski'den bu yana, eleştiri edebiyatımızın tarihi, varlık görüşü açısından ardı kesilmeyen bir kâbustur» (82).

Güzel. Çok güzel! Toprak kölesi köylülerin toprak köleliğine karşı olan duyguları hiç kuşkusuz düşünsel bir ruh durumudur. Büyük halk yığınlarının 1861'den 1909'a kadar Rusya'nın bütün toplumsal yapısında gözlenen Feodal kalıntılara karşı giriştikleri protestonun ve mücadelenin tarihi hiç kuşkusuz «bitip tükenmez bir kâbustur.» Yoksa, bizim zeki ve bilgili yazarlarımız açısından Biyelinski'nin Gogol'e yazdığı mektuptaki ruhsal durumu toprak kölesi köylülerin ruhsal durumlarını yansıtmamakta mıdır? Acaba eleştiri edebiyatımızın tarihi halk yığınlarının toprak köleliği kalıntılarına karşı duydukları öfkeyi dile getirmemekte midir?

Moskovskiye Viyedemosti, diyelim ki Biyelinski'den bu yana, Rus demokrasisinin geniş halk yığınlarının feodal kurumlarca çiğnenen en temel haklarını elde etmek için giriştikleri mücadeledeki çıkarlarını dile getirmediğini, yalnızca «aydınların ruhsal durumlarını» yansıttığını savunmuştur.

Hem felsefe, hem de eleştiri edebiyatı açısından *Vekhi* ile *Moskovskiye Viyedemosti*'nin programları özdeştir. Ancak felsefede, liberal dönekler bütün hakikati söylemeye, bütün programlarını açıklamaya karar verdiler (materyalizmle ve pozitivizmin materyalist yorumuyla mücadele; mistisizmin ve mistik dünya görüşünün yeniden kurulması), ancak iş eleştiri edebiyatına geldiğinde dolambaçlı yollara başvurdular, her türlü ikiyüzlülüğü ve düzenbazlığı gösterdiler. Bunlar demokrasinin en belli başlı düşünlerine, en temel demokratik eğilimlere cephe almışlardır. Ancak, sadece «aydınların anlayışına» karşıymışcasına gösterirler kendilerini. Liberal burjuvazi halkın haklarını savunmaktan kesinkes vazgeçmiş, halka karşı olan kurumları desteklemeye başlamıştır. Ama liberal-siyasetçiler daha hâlâ «demokrat» sıfatını taşıma hevesindedirler.

Biyelinski'nin Gogol'e yazdığı mektupta ve Rus eleştiri

edebiyatında uygulanan bu oyun, son hareketin tarihine de uygulanmaktadır.

II

Gerçekte *Vekhi*'nin saldırısı sadece demokratik hareketin sözcülüğünü üstlenen aydınlara karşı yönelmiştir ve üstelik *Vekhi* aydınlar harekete katıldığında yapar bu saldırıyı. *Vekhi* büyük bir öfke ile saldırır aydınlara, çünkü onların açısından bu «küçük yasadışı örgüt gün ışığına çıkmış, bir sürü yandaş kazanmış ve ideolojik etkisini sürdürmüş, hatta gerçek bir gücü korumuştur.» (176). Liberaller «aydınlar»a yakınlık duyarlardı. Onları *sadece* küçük bir yasadışı örgüt olarak kaldıkları *sürece,* ancak belirli bir sayıda yandaş buldukları ve gerçekten güçlü bir duruma gelmedikleri ana kadar gizlice desteklediler. Bu, aslında kitleleri harekete geçirmediği sürece liberallerin demokrasiden yana çıktıklarını belgeler. Çünkü kitleler hareketin dışında kaldığı zaman demokrasi sadece liberalizmin amaçlarına ve çıkarlarına hizmet edecek, ancak liberal burjuvazinin üst katmanlarının iktidara biraz daha yaklaşmasına yardımda bulunacaktı. Liberaller demokrasiye, *kendilerine özgü* amaçları gerçekleştirmeye, *kendi öz* çıkarlarını savunmaya başlayan kitleleri içerdiği andan itibaren cephe aldılar. Demokrat «aydınlar»a çatma kılıfı altında *Kadetler aslında kitlelerin demokratik hareketlerine saldırmaktadırlar. Vekhi* bunun sayısız ve en açık örneklerinden birini XVIII. Yüzyılın sonunda Fransa'daki büyük toplumsal hareketi «yeterince sürdürülen, bütün manevi birikimlerin günışığına çıktığı aydın devrimi örneklerinden biri» (57) diye nitelendirirken vermiştir.

Ne de güzel değil mi? Sakın unutmayın: 18. Yüzyılın sonunda Fransa'daki hareket, kitlelerin demokratik hareketinin en derin ve en geniş örneklerinden biri değilmiş de «ay-

dın» devriminin örneklerindenmiş! Dünyanın hiç bir kesiminde ve hiç bir zaman demokratik hedefler *benzeri* bir hareket olmaksızın gerçekleşemiyeceği için, liberalizmin ideolojik önderlerinin demokrasiyle bağlarını koparttıkları açıktır.

Vekhi'nin Rus aydınlarında saldırdığı unsur, *her* demokratik hareketin anlatımı ve *kaçınılmaz* sonucu olan bir unsurdur. «Aydınların siyasal radikalizmi halkın içgüdülerinin(*) toplumsal radikalizmine başdöndürücü bir hızla eklendi» (141), ve bu «basit bir siyasal yanılgı ya da basit bir taktik hatası değil, manevi bir hataydı.» Şehit düşmüş halk kitlelerinin bulunmadığı bir yerde demokratik bir hareket de olamaz ve demokratik hareket basit bir «ayaklanma»dan birtakım radikal siyasal düşüncelerin bayrağı altında yer almasıyla farklılaşır. Demokratik hareket ve demokratik düşünceler sadece siyasal açıdan hatalı ve taktik olarak zamansız değildirler, üstelik kınanmaları da gerekir. İşte *Vekhi*'nin Pobedonostsef'in gerçek düşüncelerinin aynısı olan görüşleri. Pobedonostsef'in düşüncelerini hiç olmazsa Struve, İzgoyef, Frank ve takımından daha dürüst ve daha açık bir biçimde dile getirmiştir.

Vekhi «aydınlar»ın bu böylesine olumsuz olan düşüncelerinin özünü daha açıkça tanımlamak istediğinde doğal olarak genellikle «Sol» düşüncelerden söz etmekte, özellikle popülist ve marksist düşüncelere değinmektedir. Popülistler(**) «köylüye karşı duydukları sahte sevgiden», marksistler «proletaryaya karşı olan sahte sevgiden» ötürü suçlanmaktadır (9). Her iki görüş de «halkı putlaştırmaları» nedeniyle yıkılıp yok edilmektedir (59, 59-60). İğrenç «aydın» için «tanrı halktır, tek amaç çoğunluğun mutluluğudur» (159). «Tanrıtanımaz sol cephenin coşkun sövlevleri» (29): İşte. Kadet

(*) Aynı sayfada iki satır aşağıda «şehit düşmüş halk kitleleri» deyimi kullanılmaktadır.

(**) Bak: 51 numaralı not.

Bulgakof'un ikinci mecliste([31]) bir türlü unutamadığı ve özel olarak öfkelendiği budur. Bulgakof'un burada, diğerlerinden daha çarpıcı biçimde Kadetlerin genel ruhsal durumlarını ve bütün partisinin temel görüşlerini yansıttığına hiç kuşku yoktur.

Bir liberal için eğer Popülizm ile Marksizm arasında bir ayırım yoksa, bu bir rastlantı değil, kaçınılmaz bir sonuçtur. Buna (aradaki ayırımları çok iyi bilen) yazarın başvurduğu bir hile olarak değil, çağdaş liberalizmin yapısının eksiksiz bir anlatımı olarak bakmak gerekir. Çünkü *günümüzde* Rus liberal burjuvazisinin korktuğu, nefret ettiği Rus işçi sınıfının sosyalist eyleminden çok, işçi ve köylülerin demokratik eylemidir. Yani Rus liberal burjuvazisi Popülizm ve Marksizm de ortak olan özellikten, onların kitlelere çağrıda bulunarak demokrasiyi savunmalarından çekinmektedir. Günümüzün belirgin niteliği Rus liberalizminin demokrasiye kararlı bir biçimde cephe almasıdır. Ne demokrasinin kendi içindeki ayırımları ne de demokrasinin gerçekleşmesiyle ortaya çıkacak olan daha ilerideki amaç ya da görüş ve hedefler ilgilendirmez liberal burjuvaziyi. Böyle olması da son derece doğaldır.

Vekhi «halkın putlaştırılması» gibi yaldızlı lâflarla doludur. Bunda da şaşılacak hiç bir şey yok. Çünkü halktan korkan liberal burjuvazi için demokratların «halkı putlaştırdıkları» yolunda çığlıklar atmaktan başka yapacak iş kalmamıştır. Geri çekilmeyi kulakları sağır edici davul sesleriyle örtmekten başka bir şey yapmak olanaksızdır. Özünde ilk iki meclisin işçi ve köylü yığınlarının gerçek çıkar, istek ve görüşlerini dile getiren işçi ve köylü milletvekillerinden oluştuğunu kesin olarak inkâr etmek olanakdışıdır. Ancak bununla beraber Kadetlere amansız bir «*sol*» *düşmanlığı* aşılıyanlar da işte bu «aydın kesimlerin»(*) milletvekilleriydi.

(*) **Vekhi**'nin «aydın» sözcüğünün alışılagelmiş anlamını tahrif etmesi sadece gülünçtür. Bunun için, ilk iki meclisin milletvekili liste-

Çünkü «sol» onların demokrasiden yana olan sınırsız sapmalarını gün ışığına çıkarıyordu. «Dört unsurlu seçim sistemi»(32) isteminin açıkça adaletsiz olduğunu söylemek de mümkün değildir. Bununla beraber az çok dürüst olan hiç bir politikacı yoktur ki, günümüz Rusya'sında seçimlerin «dört unsur» esasına göre yani gerçekten demokratik bir biçimde yapıldığı koşullarda, ezici çoğunluğun işçi partisi milletvekillerine ve Trudovik milletvekillerine ait olacağını gerçekten inkâr edebilsin.

Geriye doğru bir yürüyüş tutturan liberal burjuvazi için demokrasiden kopmasını *Moskovskiye Viyedemosti*'den ya da *Novoye Vremya*'dan(33) ödünç alınan büyük lâflarla örtmekten başka yapacak iş kalmamıştır. *Vekhi* baştan aşağı benzeri lâfazanlıklarla kaplıdır.

Vekhi, demokrasinin başından aşağı dökülmüş bir çamur selidir. *Novoye Vremya*'nın, Rozanof, Mençikof, A. Stolipin gibi yazarlarının sevinçten *Vekhi*'nin boynuna atılmasında anlaşılmayacak bir yön yoktur. Antoni Volinski'nin, liberalizmin önderleri tarafından yayımlanan bu eser nedeniyle, coşkuya kapıldığı anlaşılıyor.

«Aydın bir insan, diye yazıyor *Vekhi,* halka karşı olan görevi üzerine düşündüğünde her türlü görevin temeli olan kişisel sorumluluk ilkesinin sadece kendine, aydına değil de aynı zamanda halka da dönük olması gerektiğini getirmedi aklına» (139). Demokrat bir insan halkın haklarının ve özgürlüğünün genişletilmesi üzerine düşündü ve bu düşünüşünü üst sınıfların halka karşı «görevleri» üzerine birtakım sözlerle açıkladı. Bir demokrat, reform öncesi bir ülkede ya da 3 Haziran «anayasası»nın(34) yürürlükte bulunduğu bir toplumda halkın yönetici sınıflara karşı herhangi bir «sorum-

lerine bakmak yeterlidir. Trudovik'lerin ezici çoğunluğu köylülerdir, işçilerin Sosyal-Demokrat saflarda çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Burjuva aydınları ise Kadetler arasında çoğunluktadır.

luluğu» olduğu yolundaki bir görüşü asla benimsiyemez. Demokrat ya da demokrat denilen kişinin böyle bir düşünceye varması için bütünüyle karşı-devrimci bir liberal haline gelmesi gerekmektedir.

«Bencillik, kendini kabul ettirme» büyük bir güçtür, diye yazıyor *Vekhi,* sonra da devam ediyor: «İşte Batı burjuvazisini, tanrısal iradenin yeryüzündeki güçlü ve bilinçsiz bir silâhı haline getiren budur (95). Bu ise «Enrichissez-Vous,(*) (zenginleşmeye bakın!) ya da Rusça da dediğimiz gibi «kazığını sağlam yere çak»([35]) türünden deyimlerin daha değişik bir anlatımıdır sadece. Burjuvazi halka özgürlüğü için dövüşmede yardım ettiği sürece, bu mücadeleyi kutsal bir dava olarak ilân etti. Ama halktan korkmaya ve her türlü derebeyliği desteklemeye başladığı zaman, kutsal davanın yerini, bir «bencillik», zenginliğe yönelme, dış siyasette şövenizm, vb. aldı. Bu, Avrupa'nın her yerinde böyleydi. Günün Rusya'sında gözlenen de yine budur.

«Devrim, öz ve biçim olarak 17 Ekim bildirisi ile sona ermeliydi» (136). Bu Ekim'ciliğin (Octobrism) elifbesi, yani karşı-devrimci burjuvazinin programıdır. Ekim'ciler her zaman bunu ileri sürmüşler ve her zaman açıkça bu düşünce doğrultusunda davranmışlardır. Kadetler de *gizlice* aynı şekilde hareket etmişlerdir (17 Ekim'den sonra), ama her şeye karşın demokrat görünme çabasında olmuşlardır. Demokrasi davasının başarısı için en yararlı, en zorunlu iş demokratlarla dönekler arasına açık, tam ve kesin bir sınır koymaktır. Bu davanın yararı için *Vekhi*'yi kullanmak gerekir. Dönek İzgoyef «Artık itiraf etmenin zamanı geldi» diye yazıyor. «Devlet meclisinde otuz, kırk kadar Kadet ve Ekim'ci hariç, milletvekillerinin büyük çoğunluğu Rusya'yı yönetecek ve düzeltecek çapta görünmemişlerdir» (208). Ancak bu, o kaba-saba Trudoviklerin ve işçilerin başaracağı cinsten bir

(*) Metinde Fransızca olarak geçmektedir. **(Yay. N.)**

iş mi? Böyle bir görev için Kadetler ve Ekim'cilerin çoğunlukta olması zorunlu, böyle bir çoğunluk için de bir III. Meclis gerekli...

Halkın «Onu putlaştıranların III. Meclis ve III. Meclis Rusya'sındaki efendilere karşı «sorumlulukları»nı anlamaları için halka Antoni Volinski'nin yardımıyla «pişmanlık» (*Vekhi*, 26), «alçakgönüllülük» (49), «Aydının kibirliliğine» karşı mücadele (52), «Boyun eğme» (55), «On Emir'deki basit ve kaba yemek» (51), «Rusya'nın o dev bedenini kuşatan şeytan ordularıyla» mücadele (68) öğretilmelidir. Eğer köylüler Trudovikleri, işçiler de Sosyal-Demokratlar'ı seçerlerse, bu, işe şeytanın karıştığını gösterir. Çünkü Katkof ve Pobedonostsef'in uzun süre önceden de buldukları gibi, halk yapısı gereği «Aydınlardan (demokrasi diye okuyun) nefret etmektedir» (87).

Vekhi işte bu nedenden ötürü, diye yazıyor, Rus yurttaşları «bizi (aydınları) halkın öfkesine karşı süngü ve hapishaneleriyle koruyan yönetime dua etmelidirler» (88).

Bu yazı içten olması yönünden olumlu, 1905'den 1909'a kadar uzanan dönemde bütün Kadet partisinin siyasetinin gerçek özünü gün ışığına çıkarması yönünden yararlıdır. Bu yazı *Vekhi*'nin ruhunu özlü ve çarpıcı bir biçimde yansıttığı için olumludur. *Vekhi* de Rus liberallerinin ve onlar arasındaki Kadetlerin *gerçek* siyasetinin özünü açıklaması yönünden katkılıdır. İşte bu nedenlerden ötürü Kadetler ve *Vekhi* arasındaki söz düellosu ve Kadetlerin *Vekhi*'yi reddedişleri ikiyüzlülükten, onulmaz bir gevezelikten başka bir şey değildir. Çünkü aslında Kadetler gerek bütün bir parti gerekse bir toplumsal güç olarak, *tamamen Vekhi*'nin siyasetini izlemişlerdir ve halen de izlemektedirler. 1905 Ağustos ve Eylül'ünde Buligin Meclisi[36] için yapılacak seçimlere katılma çağrısı, 1905'in sonunda demokrasi davasına karşı yapılan ihanet: Halk ve halk hareketi karşısında kapıldıkları korku; ve ilk iki meclisteki işçi ve köylü tem-

silcilerine karşı verdikleri sistemli mücadele; bütçeyi onaylamamaları, III. mecliste Karaulof'un din üzerine, Berezovski'nin tarım sorunu hakkında verdiği söylevler; Londra gezisi([37]) bütün bunlar *Vekhi*'nin ideolojik planında sunduğu *bu aynı* siyasetin sayısız *ilk adımlarından* bazılarıdır.

Rus demokrasisi bu siyasetin özünü, sınıfsal kökenlerini anlamadıkça ileriye dönük tek bir adım atılmaz.

Novi Diyen sayı 15, 13 Aralık 1909 İmza: V. İlyin

V. İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. **16, s. 126-135**

BİR SİYASİ YAZARIN NOTLARI, adlı *yazıdan*

OTZOVİZM[38] YANDAŞLARININ VE SAVUNUCULARININ «PROGRAMI»

...Bugün içinde bulunduğumuz devrim-arası dönem bir rastlantı ürünü değildir. Mutlakiyetin, Burjuva Krallığının gelişmesinin, burjuva ve Yüz-Karalar(*) parlamentarizminin, çarlığın kırsal kesimlerde uyguladığı burjuva siyasetinin özel bir evresinde bulunduğumuz kuşku götürmeyecek kadar kesindir. Ve bütün bu olaylar karşı-devrimci burjuvazi tarafından desteklenmektedir. Bugünkü dönem hiç kuşkusuz ki «Devrimin iki dalgası arasında» bir *geçiş* dönemidir. Ancak ikinci devrime hazırlanabilmemiz için, özellikle bu geçiş dönemini özgün kılan şeyin ne olduğunu çok iyi öğrenmemiz ve «harekât»ın gelişmesinin bizlere yüklediği bu ağır, yorucu ve güçlüklerle dolu olan geçişe örgütlenme ve taktiklerimizi uyarlamasını bilmemiz gerekir. Meclisten ve diğer yasal olanaklardan yararlanmak, mücadelenin doğal olan ve hiç de «heyecan verici» bir yanı bulunmayan yöntemlerinden biridir. Geçiş dönemi gerçekten geçicidir. Çünkü temel görevi gerekli *güçleri* dolaysız ve kesin bir eyleme sokmak değil, toparlamak ve hazırlamaktır. Donuk bir görünümü olan bu eylemi nasıl örgütlemek gerektiğini, bu amaç için Yüz-Karalar ve Ekim'ciler meclisi[39] dönemine özgü bütün yarı-yasal ku-

(*) Bak: 45 numaralı not.

rumlardan nasıl yararlanılacağını, devrimci Sosyal-Demokrasinin bütün geleneklerinin *bu planda olsa bile* nasıl korunacağını, sosyal-demokrasinin kahramanca geçmişindeki bütün sloganlarına, eyleminin ruhuna, oportunizm ve reformizmle bağdaşmazlığına nasıl sahip çıkılacağını bilmek; işte *partinin görevi* budur. Güncel görev budur.

Yeni programın 1908 Aralık Konferansı'nda(40) alınan kararda saptanan taktikten ilk sapmasını çözümlemiş bulunmaktayız. Bu sapmanın, otzovist görüşlerce, yani ne aşmakta olduğumuz dönemin marksist çözümlemesiyle ne de devrimci Sosyal-Demokrat taktiğin temel öncülleriyle ortak hiç bir yanı olmayan görüşler doğrultusunda bir sapma olduğunu göstermiş durumdayız. Şimdi de yeni programın ikinci özgün yanını incelememiz gerekiyor.

Yeni grup görev olarak «kitleler arasında yeni bir işçi sınıfı» kültürü yaratmayı ve yaymayı öneriyor. Program «bir işçi sınıfı bilimi ve felsefesi geliştirmek, proleterler arasındaki gerçek kardeşçe ilişkileri güçlendirmek, bir proleter felsefesi işlemek, sanata işçilerin eğilim ve deneylerine uygun bir yön vermek, zorunludur» diye belirtiyor (s. 17).

İşte yeni programda olayların gerçek özünü hasıraltı etmeye yarıyan o bön diplomasi örneklerinden biri! «Bilim» ve «felsefe»nin *arasına* «gerçek kardeşçe ilişkilerin güçlendirilmesi»ni koymak gerçekten saflık değil midir? Yeni grubun *programı*'na soktuğu unsurlar kendi sözde *dertleri* ile diğer gruplara (yani en başta ortodoks bolşeviklere) «gerçekten kardeşçe ilişkilere» karşı tavır almaktan ötürü yönelttikleri suçlamalardır. Bu eğlendirici paragrafın *gerçek* içeriği işte budur.

«Proleter bilimi» buraya «üzgün ve garip» bir görünüm getirmektedir. Öncelikle şunu söylemek isterim. Biz sadece tek bir proleter bilimi tanırız. O da Marksizmdir. Bilmem hangi nedenden ötürü bu programın yazarları bu terimi kullanmaktan sistemli bir şekilde —ki tek doğru deyim budur—

kaçınmakta ve her seferinde «bilimsel sosyalizm» demektedirler (s. 13, 15, 16, 20, 21). Oysa herkesin de bildiği gibi Rusya'da, Marksizm'e karşı açıkça cephe alanlar bile bu terime sahip çıkmak istemişlerdir. İkincisi: programa «Proleter Bilimi»nin gerçekleştirilmesi görevi sokuluyorsa eğer, o zaman, günümüzdeki ideolojik ve kuramsal mücadeleden ne anlaşıldığı, ve program yazarlarının hangi saflarda yer aldıkları açıkça ve doğru olarak belirtilmelidir. Bu konuda suskunluğu korumak budalaca bir kurnazlıktır. Çünkü 1908-1909 yıllarının literatürünü bilen herkes *sorunun özünün ne olduğunu* çok iyi bilmektedir. *Günümüzde* marksistlerle Machizm(*) yandaşları arasında bilim, felsefe ve sanat alanındaki mücadele birinci plana geçmiştir. Bu çok iyi bilinen olguya gözlerini yummak en azından gülünçtür. «Programlar» anlaşmazlıkları hafifletmek için değil aydınlatmak için yazılmalıdır.

Yazarlarımız programın yansıttığımız bölümünde kendilerini beceriksizce ele vermektedirler. «Proleter felsefesi» deyiminin *gerçekte Machizm'i* vurguladığı bilinmektedir ve her sağduyulu sosyal-demokrat bu «yeni» *takma adı* hemen anlayacaktır. Bu takma adı uydurmanın hiç bir gereği yoktur ve onun ardına saklanmak hiç bir işe yaramayacaktır. Özünde yeni grubun en etkili edebi çekirdeği machisttir ve machist olmayan her felsefeye «proleter» olmayan bir felsefe gözüyle bakmaktadırlar.

Programda bu konuya değinmek istiyorlarsa şöyle demeleri gerekirdi: Yeni grup sanat ve felsefe planında «proleter» olmıyan kuramlara, yani machist nitelik taşımayan kuramlara karşı mücadele verecek kişilerden oluşmuştur. Bu, herkesçe bilinen ideolojik bir eğilimin açıkyürekli, dürüst, dolaysız bir tavır alması olur, diğer akımlara savaş açan bir bildiri niteliği taşırdı. İdeolojik mücadele parti için önem taşıyorsa eğer, gizlenileceğine açıkça savaş ilân edilmelidir. Bize gelince, biz herkesi Marksizm'e karşı giriştiği felsefî mücade-

leyi örtük bir biçimde ilân eden program konusunda kesin ve açık cevap vermeye çağıracağız. «Proleter Kültürü» üzerine olan bütün lâfazanlıklar *özünde Marksizm'e karşı verilen mücadeleyi* örtmek içindir. Yeni grubun «özgünlüğü» hangi felsefî eğilimin savunulduğu kesinlikle vurgulanmadan *felsefe*'yi parti programına sokmuş olmasındadır.

Böyle olmakla beraber programdan yansıttığımız bölümlerin içeriğinin tümüyle olumsuz olduğunu söylemek doğru değildir. Bu bölümlerin belirli bir olumlu yönü de vardır ve bu tek bir isimle açıklanabilir: Maksim Gorki.

Gerçekten de, burjuva basınının büyük ölçüde yer ayırdığı, işine geldiği gibi tahrif ettiği ve değiştirdiği bir olguyu yani M. Gorki'nin bu yeni grubun taraftarlarından biri olduğunu gizlemek gereksizdir. Gorki'nin *proleter* sanatın en büyük temsilcilerinden biri durumunda bulunduğu tartışma götürmez bir gerçektir. O bu sanat için çok şeyler yapmıştır ve daha çok şeyler de verebilir proleter sanata. Sosyal-Demokrat Parti'nin bütün kanatları Gorki'yi saflarına üye kaydetmekten haklı olarak büyük onur duyardı. Ancak «proleter sanat»ı bu nedenden kalkarak *Programa* dahil etmek programı yoksullaştırmak, «Mutlakiyet» doğrultusundaki eğilimini belli eden grubu edebi *merkez* durumuna sokmaktır... Programın yazarları, neyin sözkonusu olduğunu dolaysızca açıklamadan, otoritelere karşı bir sürü şey söylüyorlar. Sözkonusu olan, onların bolşeviklerin felsefede materyalizmi savunmalarını ve Otzovizm'e karşı verdikleri mücadeleyi bazı «otoritelerin» hareketleri olarak değerlendirmeleridir, ki, onların açısından Machizm düşmanları bu otoritelere «körü körüne inanmaktadırlar.» Benzeri çıkışlar doğal olarak son derece çocukçadır. Özünde otoritelerle iyi geçinemeyenler «Vperyodistler»dir.(42) Proleter sanat sözkonusu edildiğinde Gorki'nin otorite olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Ancak *bu* otoriteyi Machizm'i ve Otzovizm'i güçlendirmek için

«kullanmaya» (tabiî ideolojik anlamda) çalışmak, *otoritelere* karşı nelerin yapılmaması gerektiğini gösteren bir *örnektir*.

Machizm'e ve Otzovizm'e karşı duyduğu yakınlığa karşın M. Gorki, proleter sanat açısından büyük bir *destek*'tir. Ancak partinin bağrında bir otzovistler ve machistler grubu kuran ve sözde «Proleter» sanatın gelişmesini bu grubun özel görevlerinden sayan bir *program* sosyal-demokrat işçi hareketinin gelişmesinde bir *engel*'dir. Çünkü sözkonusu program, büyük bir otoritenin etkinliğinde onun özellikle güçsüz yönlerini oluşturan unsurları pekiştirmek ve kullanmak ister. Bu unsurlar onun proletaryaya getirdiği katkıların olumsuz yönüdür.

6 (19) Mart ve 25 Mayıs (7 Haziran) 1910'da **Feuille de Discussion** (No. 1 ve 2) de yayımlanmıştır. İmza: **N. Lenin**

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 16, s. 213-216.

LEON TOLSTOY

Leon Tolstoy öldü. Onun sanatçı olarak dünya çapındaki önemi, düşünür ve vaiz olarak dünyaca bilinen ünü, bunların her biri, Rus Devrimi'nin evrensel önemini kendine göre dile getirir.

Leon Tolstoy toprak köleliği devrinden beri büyük bir yazar olarak tanıtmıştır kendisini. Yarım yüzyılı aşkın edebi uğraşısı boyunca kaleme aldığı birçok büyük eserde, özellikle, 1861'den sonra bile, yarı kölelik durumunda kalmış olan eski ve Devrim öncesi Rusya'sını, kırsal Rusya'yı, toprak sahibinin ve köylünün Rusya'sını yansıtmıştır. Rus yaşamının bu tarihsel dönemini anlatırken, Tolstoy yazılarında ortaya o kadar çok geniş sorunu atmasını bilmiş, bir sanatçı güce erişmesini öylesine becermiştir ki, eserleri dünya edebiyatının başeserleri arasında yer almıştır. Toprak köleliği yandaşlarınca ezilen ülkelerden birindeki devrime hazırlanma dönemi, Tolstoy'un dâhiyane yansıtmaları sayesinde, tüm insanlığın sanat gelişiminde ileri doğru atılmış bir adım olarak değerlendirilmiştir.

Sanatçı Tolstoy'u Rusya da bile çok küçük bir azınlık tanıdı. Büyük eserlerinin gerçekten *herkesin* malı olabilmesi için milyonlarca, onmilyonlarca insanı cahilliğe, sersemleşmeye, bir kürek mahkûmunun çalışmasına ve yoksulluğa tutsak eden toplum düzenine karşı mücadele vermek, hiç durmadan mücadele vermek gerekti; sosyalist devrim gerekti.

Ve Tolstoy sadece, halk kitlelerinin, büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin boyunduruğunu kırmalarından sonra, yaratılacak olan insanca yaşama koşullarında her zaman okuyup değer verecekleri birtakım sanat eserlerini kaleme almakla kalmamıştır. Aynı zamanda, bugünkü düzen tarafından ezilen büyük halk yığınlarının anlayışını, dikkatedeğer bir güçle yansıtmasını, bunların durumunu belgelemesini, kendiliğinden beliriveren protesto ve öfke duygularını anlatmasını da bilmiştir. Özellikle 1861-1904 yılları arasında uzanan dönemde de yaşadığından ilk Rus Devrimi'nin bütün özel tarihsel niteliklerini, gücünü ve zaafını bir sanatçı, bir düşünür ve vaiz olarak olağanüstü bir özellikle canlandırmıştır eserlerinde.

Devrimimizin başlıca ayırt edici özelliklerinden biri, kapitalizmin bütün dünyada son derece yüksek, Rusya'da ise bir dereceye kadar yüksek bir gelişme aşamasına vardığı bir devirde burjuva ***köylü*** devrimi olmasıdır. Bu devrim bir burjuva devrimi idi; çünkü acil görevi çarlık yönetimini, çarlık monarşisini devirmek, toprak ağalarının toprak mülkiyetini yıkmaktı. Ama burjuvazinin egemenliğine ilişilmiyecekti. Köylülük, özellikle, ne bu son görevin ne olduğunu, ne de bu görevin mücadelenin en yakın ve en güncel amaçlarından nerede farklılaştığını anlamıştı. Bu devrim bir burjuva köylü devrimi idi; çünkü, nesnel koşullar köylülerin temel yaşama koşullarını değiştirmeyi, o köhne feodal toprak mülkiyeti biçimini yıkmayı, kapitalizmin önündeki engelleri kaldırmayı öngörüyordu. Nesnel koşullar köylü kitlelerini az çok bağımsız bir tarihsel eylem sahasına itti.

Tolstoy'un eserlerinde asıl köylü kitle hareketinin gücü ve zayıflığı, kudreti ve darlığı yansıtılmıştır. Onun devlet ve resmi kiliseye karşı çoşkun, tutkulu, hattâ bazan giderek acımasızca sertleşen protestosu ilkel köylü demokrasisinin duygularının anlatımıdır. Yüzyıllarca süren toprak köleliği, yönetimdeki keyfilik ve yönetimin soygunculuğu, kilisenin

düzenbazlığı, her türlü yalan ve dolandırıcılık bu köylü demokrasisinin bağrındaki öfke ve nefreti giderek artırmıştır. Tolstoy'un özel toprak mülkiyetini uzlaşmazcasına reddedişi, toprak ağalarının, hükümdarın ve «hassa» ayrıcalıklarının eski feodal toprak mülkiyeti, ülkenin gelişmesinin önüne dikilen katlanılmaz bir engel olduğu bir aşamada beliren köylü anlayışını dile getirir. Bir başka deyimle Tolstoy'un özel toprak mülkiyetine karşı çıkışı, bu mülkiyetin kaçınılmaz olarak kesinkes ve acımasızca yıkılması gerektiğinde, işte o tarihsel anda köylü kitlesinde beliren anlayışı yansıtmaktadır. Kapitalizmi —bağrından kopup gelen bir duygu ve yaman bir öfke ile— hiç durmadan eleştirmesi, şehirden ya da yabancı ülkelerden gelerek kırsal yaşamın bütün «temelleri»ni yıkan, bir benzerine daha rastlanmayan bir yıkımı, yoksulluğu, açlıktan ölmeyi, vahşeti, fuhşu, firengiyi, «ilkel birikim dönemi»nin, Bay Kupon[43] tarafından kotarılan en gelişmiş soygunculuk yöntemlerinin Rusya'ya iletilmesiyle yüz kere daha ağırlaşmış olan, tüm afetlerini getiren o yeni, gözle görülmez ve akıl almaz düşmanın kendi üzerine doğru yürüdüğünü gören ataerkil köylünün bütün dehşetini dile getirmektedir.

Ancak bu ateşli protestocu, bu tutkulu suçlayıcı, bu büyük eleştirici, eserlerinde aynı zamanda Rusya üzerine çöken bunalımın nedenleri ve bu bunalımdan kurtulmanın yöntemleri hakkında, Avrupa'ya özgü anlayışta olan bir yazara değil de, daha çok ataerkil, saf bir köylüye yaraşan bir anlayışsızlığı da simgelemiştir. Feodal ve polis devletine karşı, monarşiye karşı mücadele, Tolstoy da siyaseti inkâra indirgenmiş, onu «kötülüğe karşı direnmeme»yi öğretmeye itmiş, sonunda da yazarın 1905-1907 arasındaki devrimci kitle mücadelesinden tamamen kopmasına yol açmıştır. Resmi kiliseye karşı açtığı mücadelede yeni, arınmış bir din yani ezilen halk kitleleri için kullanılacak arınmış yeni bir zehir kendisine yol göstermiştir. Özel toprak mülkiyetinin inkârı, Tolstoy'u bü-

tün mücadeleyi gerçek düşmana, yani ağaların özel toprak mülkiyetine ve bu mülkiyetin siyasal yürütme aracı olan monarşiye karşı yoğunlaştırmaya değil de, düşsel, belirsiz ve güçsüz yakınmalarda bulunmaya itmiştir. Kapitalizmi ve kapitalizmin halk kitlelerine getirdiği büyük olumsuzlukları suçlama, uluslararası sosyalist proletaryanın sürdürdüğü dünyayı özgür kılma mücadelesi karşısında bütünüyle umursamaz bir tavırla atbaşı gitmektedir.

Tolstoy'un görüşlerindeki çelişkiler tamamiyle kendi kişisel düşünüşünün çelişkileri değildir. Bunlar, toplumsal koşul ve etkilerin, reform *sonrası* ancak devrim *öncesi* dönemin Rus toplumundaki çeşitli sınıf ve tabakaların ruhsal durumlarını belirleyen, son derece karmaşık ve çelişkili tarihsel geleneklerin yansısıdır.

Bu bakımdan Tolstoy hakkında bu çelişkileri ilk olarak düzenleme işinde, *devrim sırasında* siyasal rolü ve mücadelesi ile halkın özgürlüğü ve sömürülen kitlelerin kurtarılması için girişilen kavgada önderliğe yaraştığını, demokrasi davasına sarsılmaz bağlarla bağlı olduğunu, burjuva demokrasisinin (köylü demokrasisi de dahil buna) sınırlılığına ve tutarsızlığına karşı mücadele yeteneğini belgelemiş olan sınıfın görüş açısından değerlendirmeye gidildiğinde doğru bir yargıya varılabilir sadece. Bu yargı ancak ve ancak Sosyal-Demokrat Proletarya'nın görüş açısından kalkarak verilebilir.

Hükümet gazetelerinin Tolstoy hakkında vardıkları yargıya bakın: Hem «büyük yazar»a karşı saygılı olacaklarına dair güvence vererek, hem de «ruhani» meclisi savunarak sahte gözyaşları akıtıyorlar. Din adamları Tolstoy'un «pişmanlık getirdiğini» söyleyip, halkı aldatmak için can çekişmekte olan hastanın ölüm döşeğine alelacele birkaç papaz yollamakla çirkin, çok iğrenç bir harekette bulundular. Ruhani meclis(44) Tolstoy'u aforoz etmişti. İyi ya. Halk Yüz-Kara'ların(45) toplu Yahudi katliamlarını ve diğer marifet-

lerini kışkırtan o korkunç engizisyoncu İsa kılığındaki jandarmalarla, cüppeli memurlarla hesaplaştığı gün ruhani meclisinin bu davranışı da hesaba katılacaktır.

Liberal gazetelerin Tolstoy üzerine verdikleri yargıya bakın: «Uygar insanlığın sesi», «tüm dünyanın yankısı», «hakikatin, iyinin düşünceleri», vb. hakkındaki o içi boş kalıplarla, o liberal bayağılıklarla, o bilimsel sözlerle işin içinden sıyrılıyorlar. Oysa Tolstoy, burjuva bilimini bütün bunlar yüzünden —ve haklı olarak— son derece güçlü bir biçimde yermişti. Tolstoy'un devlet, kilise, özel toprak mülkiyeti, kapitalizm ile ilişkili düşünceleri hakkında kendi görüş açılarını açıkça ve içtenlikle *yansıtamıyorlar*. Onların bunu yapmalarına engel olan sansür değildir. Tersine, sansür bu güç işin içinden sıyrılmalarına izin veriyor. Görüşlerini açıkça ve içtenlikle dile getiremiyorlar, çünkü Tolstoy tarafından yapılan eleştiride söylenmiş her söz burjuva liberalizmine atılmış bir tokattır; çünkü zamanımızın en acıklı, en ıstıraplı sorunlarını amansız bir sertlikle, açıkyüreklilikle, cesaretle *dilegetiriş*, liberal (ve popülist liberal) basınımızın kaçamaklı «uygar» yalanlarına, düşünsel kaypaklıklarına, basmakalıp cümlelerine *indirilmiş bir yumruktur*. Liberaller hem Tolstoy'u tutup ruhani meclise ateş püskürüyorlar, hem de aynı zamanda *Vekhi*(46) adlı derginin sorumlularından yana çıkıyorlar. Onlara göre bu sonuncularla «tartışılabilir». Ancak aynı parti içinde «uyuşmalıdır.» Edebî ve siyasal sahada birlikte çalışılmalıdır. Antoni Volinski'nin *Vekhi*'cilerle sarmaş dolaş olması bundandır.

Liberaller Tolstoy'un «büyük bir bilinç» olduğunu ileri sürerler. *Novoye Vremya*(47) gazetesinin ve diğer bütün benzerlerinin ağızlarından hiç düşürmedikleri boş bir cümle değil mi bu? Tolstoy tarafından *gündeme getirilen somut* demokrasi ve sosyalizm sorunlarını hasıraltı etme yolu değil mi bu? Tolstoy da aklı değil de önyargıları, geleceğe değil de, geçmişe özgü olanı, her türlü sınıfsal egemenliğe şiddetle

karşı çıkmayı değil de, siyaseti inkârı ve kendini manevi açıdan yetkinleştirmeye özgü olanı öne çıkarmak değil mi bu?

Tolstoy öldü, güçsüzlüğü ve zayıflığı felsefede dile getirilen, dâhi sanatçının eserlerinde yansıyan Rusya, devrim öncesi Rusya'sı, geçmişin karanlıklarına gömüldü, gitti. Ancak Tolstoy'un bıraktığı mirasta geçmişin karanlıkları içine gömülüp gitmeyen, geleceğe özgü olan unsurlar da vardır. Rus proletaryası bu mirası kabullenmekte ve incelemektedir; Rus işçi sınıfı, Tolstoy'un devleti, kiliseyi, özel toprak mülkiyetini eleştirmesindeki anlamı emekçi ve sömürülen halk kitlelerine anlatacaktır. Ancak bunu, halk kitleleri kendilerini yetkinleştirmekle ve tanrının buyurduğu bir yaşamın peşinde koşup yakınmakla yetinsinler diye değil, halk kitleleri 1905'de kaldırılmasına hafiften girişilen ve yok edilmesi zorunlu olan çarlık monarşisine ve toprak mülkiyetine yeni bir darbe indirmek üzere ayaklansınlar diye yapacaktır; Rus işçi sınıfı halk yığınlarına kapitalizmin Tolstoy tarafından yapılan eleştirisini yansıtacaktır. Ve halk kitleleri sermayeyi ve paranın gücünü lânetlemekle yetinsinler diye değil, yaşamlarının ve mücadelelerinin her adımında kapitalizmin teknolojik ve toplumsal kazançlarına dayanmayı öğrensinler diye, kapitalizmin yerine, halkın yoksulluk içinde yüzmediği, insanın insan tarafından sömürülmediği yeni bir toplum yaratacak olan milyonlarca sosyalist savaşçı tek bir ordu halinde kaynaşmasını öğrensin diye yapacaktır bunu.

Social - Démocrate, sayı: 18, 16 (29) Kasım 1910

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 16, s. 340-345.

LEON TOLSTOY VE ÇAĞDAŞ İŞÇİ HAREKETİ

Rus işçileri Rusya'nın hemen bütün büyük şehirlerinde, Leon Tolstoy'un ölümü üzerine tepki gösterdiler. Ve son derece önemli birtakım sanat eserleri sayesinde dünyanın büyük yazarları arasında yer alan sanatçı hakkındaki, günümüzün siyasal ve toplumsal düzeninin belli başlı görünümlerine ilişkin birçok sorununu içtenlikle ve inanarak, olağanüstü bir güçle *ortaya koyan düşünür* hakkındaki tutumlarını şu ya da bu biçimde belirttiler. Bu tutum, anlatımını genel olarak III. meclisteki([48]) işçi milletvekilleri tarafından çekilen ve gazetelerde de yayımlanan telgrafta buldu.

Leon Tolstoy edebî çalışmalarına toprak köleliği döneminde, ancak bu düzenin açıkça son günlerini yaşadığı bir sırada başladı. Tolstoy'un başlıca etkinliği Rus tarihinin iki dönüm noktasını oluşturan 1861 ve 1905 dönemini içerir. Bu dönem boyunca toprak köleliğinin izleri, dolaysız kalıntıları ülkenin tüm iktisadî (özellikle de tarımsal) ve siyasal yaşamına derinlemesine kök salıyordu. Bu dönem aynı zamanda kapitalizmin tabandan hızla geliştiği, tepeden de yerleştirilmeye çalışıldığı bir dönemdir.

Toprak köleliği döneminden arta kalanlar nerede belli ediyordu kendini? Her şeyden önce ve açıkça şu noktada: Özünde bir tarım ülkesi olan Rusya'da tarım, o sıralar, iflâs etmiş, yoksullaşmış köylülerin elinde bulunuyordu. Bu

köylüler, 1861'de toprak sahiplerinin yararına kuşa çevrilen ve toprak köleliği devrinden kalma küçük toprak parçaları üzerinde eskimiş, ilkel ekip-biçme yöntemleri kullanıyorlardı. Diğer yandan tarım, orta Rusya'daki toprakları «otrezki»,(49) ot biçme, yalaktan hayvan sulama, vb. hakkı karşılığında, köylüyü, köylü sabanını, ve köylü beygirini çalıştırarak ekip biçen toprak ağalarının elindeydi. Temelde, toprak köleliği döneminin eski iktisadî sistemiydi bu. Sözkonusu dönem boyunca Rusya'nın siyasal düzenine de tamamen toprak köleliği anlayışı egemendi. Bunu, 1905'de ilk kez değiştirilmesine girişilen devlet örgütünün bu girişimlerden önceki örgüt biçiminden, soylu toprak sahiplerinin kamu işlerinde ağır basan bir etkinin sahibi olmalarından, en çok toprak soyluları arasından seçilmiş olan —özellikle yüksek görevli— memurların her şeyi yapabilme gücüne sahip olmalarından anlıyoruz.

Bu ataerkil eski Rusya, 1861'den sonra, dünya kapitalizminin etkisiyle hızla çözülmeye başladı. Aç kalan, kırıp geçirilen, iflâs eden köylüler, hiç görülmedik bir biçimde toprağı terk ederek şehirlere doğru kaçıyorlardı. İflâs etmiş köylülerin bu «ucuz el-emeği» sayesinde hızla demiryolları, fabrikalar ve işletmeler yapılıyordu. Rusya'da büyük finans-kapital, büyük ticaret ve büyük sanayi gelişiyordu.

Sanatçı Tolstoy'un eserlerinde ve düşünür Tolstoy'un görüşlerinde yansıyan, eski Rusya'nın bütün eski «temelleri»nde görülen bu hızlı, yorucu ve şiddetli değişimdir.

Tolstoy, Rusya'nın kırsal kesimlerini, toprak sahibinin ve köylünün yaşamını çok iyi bilirdi. Dünyanın edebi şaheserleri arasında yer almış olan eserlerinde bu yaşamdan görüntüler sergilemiştir. Kırsal Rusya'nın bütün «eski temelleri»nde oluşan şiddetli değişim yazarın dikkatini çekmiş, çevresinde gelişen olaylar karşısında ilgisini derinleştirmiş, sözkonusu süreç O'nun bütün dünya görüşünde bir değişime yol açmıştır. Tolstoy doğma büyüme Rus yüksek toprak soylula-

rındandı. Bu ortamda egemen olan bütün düşünce biçimleriyle ilişkilerini koparttı ve son eserlerinde halk kitlelerinin köleleştirilmesi ve yoksulluğu üstüne, genel olarak, köylülerin ve küçük toprak sahiplerinin iflâsı üstüne, bütün çağdaş yaşamın, yukarıdan aşağı, iyice içine işlemiş bulunan zorbalık ve ikiyüzlülük üstüne kurulmuş olan güncel siyasal, dinsel, toplumsal ve iktisadî düzene karşı şiddetli bir eleştiri yöneltti.

Tolstoy'un eleştirisi yeni değildir. Rus edebiyatında olduğu gibi Avrupa edebiyatında da emekçilerin yanında yer alanların uzun süreden beri kendisinden önce, dile getirdiklerinin dışında yeni bir şey söylememiştir. Ama Tolstoy'un eleştirisinin özgünlüğü ve tarihsel önemi, belirtilen dönemde büyük halk yığınlarında ve özellikle kırsal, köylü Rusya'sında meydana gelen anlayış değişikliğini ancak deha sahibi sanatçıların becerebilecekleri bir güçle yansıtmasından doğar. Çünkü güncel düzenin Tolstoy tarafından yapılan eleştirisi, çağdaş işçi hareketinin temsilcileri tarafından sözü edilen düzene yöneltilen eleştiriden, Tolstoy'un ataerkil saf köylünün yanında yer alması, Tolstoy'un eleştiri ve öğretisine bu köylünün ruhsal durumunu aktarması yönünden farklılık gösterir. Eğer Tolstoy'un eleştirisi böylesine bir duygu gücü ile, böylesine bir tutku ile belirginleşiyorsa, eğer bu eleştiri «temele kadar inmek», halk kitlelerinin uğradığı yıkımların hakiki nedenlerini bulmak konusunda böylesine inandırıcı, yeni, içten ve gözüpekse, bu, sözkonusu eleştirinin toprak köleliğinden kurtulan, özgürlüğe kavuşan ve bu özgürlüğün yeni dehşetler, yıkım, açlıktan ölme, şehirlerin «Kitrovski»leri[50] arasında evsiz barksız yaşama, vb. anlamına geldiğini anlayan milyonlarca köylünün düşüncelerinde oluşan değişikliği doğrudan doğruya yansıtmasından ileri gelmektedir. Bu köylülerin saflıklarını, siyasetten uzaklaşmalarını, mistikliklerini, dünyadan kaçma isteklerini, «kötülüğe karşı direnmeyiş»lerini, kapitalizmi ve «paranın iktidarı»nı

güçsüzcesine lânetlemelerini Tolstoy kendisi de öğretilerine koyarak bunların ruhsal durumlarını gerçeğe uygun bir biçimde yansıtmış oluyor. Tolstoy'un öğretisinde eriyip kaynaşmış olan unsur, işte bu milyonlarca köylünün protestosu ve umutsuzluğudur.

Çağdaş işçi hareketinin temsilcileri de kendileri için protesto edilecek bir konu bulunduğunu kabulleniyorlar, ancak umutsuzluğa kapılmak için hiç bir neden görmüyorlar. Umutsuzluk can çekişen sınıflara özgüdür. Oysa ücretli işçi sınıfı tüm kapitalist toplumlarda, başka yerlerde olduğu gibi, Rusya'da da önüne geçilmez bir biçimde büyümekte, gelişmekte ve güçlenmektedir. Umutsuzluk kötülüğün nedenlerini anlamıyanlara, çıkaryolu göremiyenlere, mücadele yeteneğinden yoksun olanlara özgüdür Çağdaş sanayi proletaryası ise o sınıflardan değildir.

Naş Put dergisi Sayı: 7, 28 Kasım 1910. İmza: V. İ-in

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 16, s. 349-352.

TOLSTOY VE İŞÇİ SINIFININ MÜCADELESİ

Tolstoy egemen sınıfları olağanüstü bir güç ve içtenlikle yermiş; günümüz toplumunun ayakta durmasına yardım eden kilise, adalet, militarizm, «yasal» evlilik, burjuva bilimi gibi tüm kurumların iç yalanını çarpıcı bir biçimde belgelemiştir. Böyle olmakla birlikte, Tolstoy'un öğretisi, yaşamla, emekle ve bugünkü düzenin mezar kazıcısı durumunda bulunan işçi sınıfının mücadelesiyle tam bir uyuşmazlık halindedir. Peki ama, Leon Tolstoy'un öğütlerinin yansıttığı görüş hangi görüştür? Bugünkü yaşamın efendilerinden *ötedenberi* nefret eden, ancak, bu efendilere karşı girişilecek bilinçli ve tutarlı mücadeleye, sonuna kadar ve amansızca sürdürülecek kavgaya *henüz* ulaşmamış olan o Rus halk yığınları, o milyonlarca insan Tolstoy'un ağzı ile konuşuyorlardı.

Büyük Rus devriminin tarihi ve ulaştığı sonuç bilinçli sosyalist işçi sınıfı ile eski düzenin kararlı savunucuları *arasında* bulunan kitlenin ne gibi bir nitelik taşıdığını açıkça göstermiştir. Bu kitle —özellikle köylülük— eski koşullara karşı beslediği nefretin ne kadar büyük olduğunu, bugünkü düzenin ağırlığını nasıl duyduğunu, bundan kurtulup daha iyi bir yaşama kavuşmak isteğinin ne kadar sınırsız olduğunu göstermiştir.

Bu kitle, aynı zamanda, duyduğu kinde yeterince bilinçli, verdiği mücadelede de pek tutarlı olmadığını, daha iyi

bir yaşam uğruna giriştiği kavgasında çok sınırlı kaldığını yine bu devrim sırasında kanıtlamıştır.

En derin katmanlarına varıncaya kadar, kaynaşmakta olan geniş halk yığınları hem bütün güçsüzlükleri, hem de bütün kudretiyle Tolstoy'un öğretisinde yansımıştır.

Rus işçi sınıfı Leon Tolstoy'un eserlerini incelemekle, nasıl kendi düşmanlarını daha iyi tanımasını öğreniyorsa, tüm Rus halkı da kurtuluş kavgasını sonuna kadar götürmesine engel olan kendi öz güçsüzlüğünün nerden ileri geldiğini öğrenmek zorundadır. İleriye doğru atılımlar yapabilmek için bunu anlamak gerekir.

Bu ileri doğru yürüyüş, Tolstoy'un «evrensel bilinç,» «yaşamın ustası» olduğu yargısına varanların tümü tarafından kösteklenmiştir. Tolstoy öğretisinin devrime karşı olan yönünü kullanmak isteyen liberallerin bilerek yaydıkları bir yalandır bu. Tolstoy hakkındaki bu «yaşamın ustası» yalanını, liberallerden sonra birkaç eski sosyal-demokrat da tekrarlayıp durmaktadırlar.

Rus halkı kurtuluşa, ancak ve ancak, daha iyi bir yaşam için kavga vermeyi Tolstoy'un yanında değil, oynadığı rol Tolstoy tarafından anlaşılmayan ve Tolstoy'un nefret ettiği eski dünyayı yıkma yeteneğinde olan o biricik sınıfın yanında, proletaryanın yanında öğrenmesinin gerekliliğini anlayacağı zaman kavuşacaktır.

Raboçaya Gazeta sayı 2, 18 (31) Aralık.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 16, s. 375-376.

LEON TOLSTOY VE DÖNEMİ

Leon Tolstoy'un yaşadığı ve öğretisinde olduğu gibi, olağanüstü değerdeki eserlerinde de dikkate değer bir özellikle yansıyan dönem 1861-1905 yılları arasında uzanır. Tolstoy'un edebi etkinliği hiç kuşkusuz ki, bu dönemin başlangıcından önce başlamış, bu dönemin bitiminden sonra sonuçlanmıştır. Ancak Leon Tolstoy bir sanatçı ve düşünür olarak asıl bu yıllar süresinde kesinlikle oluşmuştur. Tolstoy'un eseri ile Tolstoy'culuğun *bütün* ayırdedici özelliklerine can katan da bu dönemin geçici bir devre niteliği taşıması olmuştur.

Bu yarım yüzyıl boyunca Rus tarihinin dönüm noktasının nelerden oluştuğunu Leon Tolstoy *Anna Karenina*'da C. Levin'in ağzından büyük bir açıklıkla yansıtmıştır.

«*...Levin verim üzerine, işçi tutma, vb, üzerine yapılan konuşmaların önceleri kendisine çok bayağı göründüğü halde, ...şimdi bunların tek önemli konu olma özelliğini taşıdığını biliyordu. Şöyle diyordu kendi kendine: «bunun toprak köleliği devrinde ya da İngiltere'de önemi yoktu belki. Her iki durumda da koşullar belirlenmişti; ancak şimdi bizde her şey altüst oldu. İş bunu düzeltmekte. Bu koşulların ne şekilde oluşacağını bilme sorunu, Rusya'nın tek önemli sorunu.*» (Tolstoy, *Eserler*, c. X, s. 137.)

«Şimdi bizde her şey altüst oldu. İş bunu düzeltmekte.»

Gerçekten de 1861-1905 yılları arasında uzanan devri tanımlamak için bundan daha uygun bir özellik bulabilmek güçtür. Neyin «altüst olduğunu» her Rus gayet iyi bilmektedir, ya da bu en azından kendisine hiç de yabancı değildir. Bu, duruma uygun düşen toprak köleliği ve bütün «eski düzen»di. «Düzeltilmesi gerekenin» ne olduğunu halk yığınlarının büyük çoğunluğu bilmiyordu. Bu, onlar için yabancı, anlaşılmaz bir unsurdu. «İşlere bir çeki düzen veren» bu burjuva düzeni Tolstoy'un gözüne belirsizce bir biçimde bir umacı olarak görünüyordu. İngiltere idi bu umacı. Evet, İngiltere bir umacı biçiminde görünüyordu Tolstoy'a. Çünkü bu «İngiltere»deki toplumsal düzenin belli başlı özelliklerini, bu düzenle sermayenin egemenliği arasındaki bağı, paranın işlevini, değişimlerin belirmesi ve gelişmesini aydınlatma doğrultusundaki her türlü girişimi ilke olarak reddetmektedir Tolstoy. O da aynı popülistler(51) gibi, Rusya'da «kendine çeki düzen veren»in burjuva düzeninden başka bir şey olmadığını görmek istemiyor. Bu gerçeğe gözlerini yumuyor, düşünmek istemiyor bunu.

1861'den 1905'e kadar uzanan dönem için (günümüz için de) Rusya'daki tüm toplumsal ve siyasal etkinliğin acil görevleri açısından «biricik önemli sorun» olmasa bile, en önemli sorunlardan biri, bu düzenin, «İngiltere»de, Almanya'da, Amerika'da, Fransa'da, vb. son derece değişik biçimler alan bu burjuva düzeninin, «kendine nasıl çeki düzen verdiği»ni bilmektir. Sorunu, tarihsel planda böylesine özlü ve somut bir biçimde gündeme getirmek Tolstoy'a ters gelen bir tavırdır. O soyut bir biçimde akıl yürütmekte, sadece ahlâkın «sonsuz» ilkeleri, dinin sonsuz hakikatleri görüşünü kabullenmekte, ama bu görüş açısının («altüst olmuş») toprak köleliği düzeninin, Doğulu halkların içinde bulundukları yaşam biçiminin ideolojik bir yansısı olduğunun bilincine varamamaktadır.

1857'de yazılan *Lucarne*'de Tolstoy, «uygarlığa» bir nimet

gözüyle bakmanın, «insan doğasının zevk aldığı ilkel, içgüdüsel, mutlu iyilik eğilimlerini yıkan» «hayali bir kavramı» yüceltmek olduğunu ileri sürüyor. «Bizim yanılmaz olan yalnızca bir, sadece tek bir rehberimiz var, o da içimizdeki Evrensel Ruh'tur» diye haykırıyor Tolstoy. (*Eserler,* c. II, s. 125.)

1900 yılında kaleme aldığı *zamanımızın köleliği* adlı yazısında, Tolstoy, bu Evrensel Ruh'a daha da çoşkuyla çağrıda bulunarak, iktisadın «sahte bir bilim» olduğunu, çünkü «tüm evrendeki insanların bütün bir tarihsel dönem sürecindeki durumunu örnek alacak yerde,» «tamamen istisnai bir durumu olan küçük İngiltere»yi «örnek» olarak aldığını belirtiyor. Bu «tüm evren»in ne olduğunu «öğrenimin evrimi ve tanımı» (1862) adlı makalesi gösteriyor bize. İlerleme «insanlığın genel yasası» olacaktır diyen «tarihçilerin» tezini «Doğu diye adlandırılması uygun olan ne varsa» hepsine dayanarak, çürütüyor yazarımız (c. IV, s. 162). «Doğunun durağan halklarının bize kanıtladığı gibi evrimin insanlıktan önce bir genel yasası yoktur» diye vurguluyor Tolstoy.

Tolstoy'culuğun gerçek tarihsel içeriği ile temsil ettiği, işte asıl Doğulu, Asya'ya özgü sistemin ideolojisidir. Tolstoy'cu öğretideki keşişlikte, kötülüğe şiddet kullanarak karşı koymama da, kötümserlikle dolu çizgiler de, «her şey yokluktur, her şey maddi yokluktur» (*Yaşamın Anlamına Dair,* s. 52) anlayışı da, «her şeyin esası olan» «Ruh»a karşı duyulan inanç da —ki bu açıdan insan, «ruhunun kurtuluşu işiyle görevlendirilmiş bir işçiden» başka bir şey değildir— hep bu ideolojiden kaynaklanır. *Kröyçer Sonat* adlı eserinde: «kadınların kurtuluşu üniversitelerde ya da parlamentolarda değil, yatak odalarında olur» derken, 1862 tarihli bir makalesinde «üniversitelerin, sadece, yaşamda yerlerini bulamıyan, eski ortamlarından boşu boşuna çekilip alınmış, cılız ve hastalıklı, halkın işine yaramıyan liberaller yetiştirdi-

ğini» (c. IV. s. 136-137) yazarken Tolstoy, özünde, bu ideolojiye sadık kalmaktadır.

Eski düzen, bütünüyle «altüst» olduğunda ve bu eski düzen zamanında yetişen ve ana sütü ile beraber bu düzenin ilkelerini, alışkanlıklarını, geleneklerini, inançlarını da emmiş bulunan kitlenin, «kendine çeki düzen veren» yeni koşulların *ne* olduğunu kavrayamadığı bir anda; bu kitlenin yeni düzene *hangi* toplumsal güçlerin «çeki düzen verdiğini» ve toplumu «şiddetli dönüşüm» dönemlerine özgü sayısız belâlardan *hangi* toplumsal güçlerin ve nasıl kurtarma *yeteneğinde* olduğunu ne gördüğü ne görebildiği bir sırada ortaya kaçınılmaz bir biçimde kötümserlikten, şiddete karşı cephe alan bir anlayıştan, «Ruh»a çağrıda bulunmaktan oluşan bir ideoloji çıkmaktadır.

1862-1904 yılları arasında uzanan dönem, Rusya'da şiddetli bir dönüşümün gözlendiği bir dönemdi: olayların eski akışı bir daha gelmemek üzere yitip gitmişti. Yeni düzen ise ancak çeki düzen vermişti kendine. Oysa bu dönüşümü yapan toplumsal güçler kendilerini ulusal genişlikte, ilk kez 1905'de çeşitli alanlardaki açık kitle eylemleriyle göstermişlerdi. Rusya'daki 1905 olaylarını, Tolstoy'un 1862'de «durağan» olduklarına değindiği o «Doğu» devletlerinde patlıyan buna benzer bir dizi olay izledi. 1905 yılı «Doğulu» durağanlığın bitiminin başlangıcını işaretler. İşte bu nedenden ötürüdür ki, 1905 yılı, Tolstoy'culuğa tarihsel bir son, Tolstoy öğretisini ne kişisel bir olgu ne geçici bir heves ve ne de bir özgürlük isteği olarak değil de, özünde milyonlarca insanın belirli bir zaman aralığında içinde bulundukları yaşama koşullarının ideolojisi olarak doğuran bütün bir tarihsel döneme son vermiştir.

Tolstoy'un öğretisi kesinkes ütopik olduğu gibi içeriği ile de sözcüğün en özlü ve derin anlamıyla gericidir. Ancak bundan, hiç de, bu öğretinin sosyalist olmadığı, ilerici sınıf-

ların eğitimi için değerli veriler sağlamaya yönelik birçok eleştiri unsurunu içermediği sonucu çıkmaz.

Sosyalizmin çeşitli türleri var. Üretim biçiminin kapitalist olduğu tüm ülkelerde, bir burjuvazinin yerini alacak sınıfın ideolojisini yansıtan bir sosyalizm vardır, bir de yeri burjuvazi tarafından alınan sınıfların ideolojisine uygun düşen bir sosyalizm vardır. Örneğin feodalite sosyalizmi bu son kategori safında yer almaktadır ve *bu tür* bir sosyalizmin yapısı ile diğer sosyalizm türlerini Marx tanımlıyalı altmış yıldan fazla bir zaman olmuştur.(52)

Diğer bir nokta, eleştirel unsurlar aynen birçok ütopik sistemin eleştirileri gibi Tolstoy'un ütopik öğretisine özgüdür. Ancak Marx'ın: ütopik sosyalizmde eleştiri unsurlarının önemi «tarihsel gelişimin ters doğrultusundadır» yolundaki anlamlı uyarısını unutmamalı. Yeni Rusya'yı «düzenleyen» ve güncel toplumsal kötülüklerden kurtulmanın olanaklarını getiren toplumsal güçlerin etkinliği geliştikçe ve belirginleştikçe, eleştirici ve ütopik sosyalizm de «bütün uygulamalı değerini ve bütün kuramsal haklılığını o ölçüde yitirir.»(53)

Tolstoy'culuğun gerici ve ütopik özelliklerine *karşın*, Tolstoy öğretisinin eleştiri unsurları, yirmibeş yıl önce, uygulamada halkın çeşitli katmanlarına yararlı olabilmiştir. Son on yılda örneğin, bu sözkonusu olamazdı; çünkü tarihsel gelişim 1880 yılından XIX. yüzyılın sonuna kadar ileri doğru büyük bir adım attı. Yukarıda değinilen bir dizi olay günümüzde «Doğulu» durağanlığına son verdikten sonra *Vekhi* dergisinin bilinçli gerici —sınıf sözcüğünün dar anlamında, bir sınıfın bencil çıkarları anlamında gerici olan— düşünceleri liberal burjuvaziyi sardıktan, «tasfiyeci» akımı(54) doğurduktan sonra, Tolstoy öğretisini ülküleştirmek, O'nun «kötülüğe şiddet kullanarak karşı koymama» anlayışını, «Ruh»a başvurmalarını, «kendini manevi açıdan yetkinleştirme» çağrılarını, «bilinç» ve evrensel «aşk» öğretisini,

keşişlik ve çilecilik vaazlarını haklı göstermek ya da yumuşatmak yolundaki her girişim artık günümüzde doğrudan doğruya ve son derece zararlıdır.

Zvezda, sayı 6, 22 Ocak 1911
İmza: V. İlİne.

V. İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 17, s. 43-47.

HERZEN'İN ANISINA

Herzen doğalı yüz yıl oluyor. Bütün liberal Rusya bu yazarı anmaktadır: Ancak liberal Rusya sosyalizmin en ciddi sorunlarını büyük bir dikkatle hasıraltı ediyor. *Devrimci* Herzen'i liberal Herzen'den ayıran özelliği özenle gizliyor. Sağ basın da söz ediyor Herzen'den; ancak Herzen'in yaşamının son günlerinde devrimi reddettiğini ileri sürerek yalan söylüyor. Bu yazar hakkında dış ülkelerde verilen liberal ve popülist söylevlere gelince, bunlar lâf ebeliğinden başka bir şey değildir.

İşçi partisi Herzen'in anısına saygı göstermeyi kendine bir borç bilmektedir. Bu, yazarın anısını bayağı bir şekilde yüceltmek için değil, kendisine düşen görevlerin neler olduğunu anlamak, Rus devriminin hazırlanmasında hatırı sayılır bir rol oynayan yazarın tarihteki gerçek yerinin ne olduğunun bilincine varmak içindir.

Herzen, XIX. yüzyılın ilk yarısında yaşamış devrimciler kuşağındandır. Soylular arasından, toprak beyleri arasından gelmedir. Soylular Biron ve Arakçeyef Rusya'sına hem pek çok «sarhoş subaylar, palavracılar, kumarbazlar, panayır kahramanları, seyisler, savaşçılar, kırbaçla adam dövenler, harem sahipleri», hem de iyi yürekli Maniloflar[55] vermiştir. «Ve bunların arasından, diyor Herzen, Romulüs ve Remus gibi vahşi hayvan sütüyle beslenmiş bir avuç kahraman insan, bir avuç 14 Aralık[56] kahramanı yetişti... Bunlar özel soydan birer yiğit, tepeden tırnağa çelik kuşanmış birtakım

şövalyelerdi. Genç bir kuşağa yeni bir yaşam kazandırmak, cellatlar ve uşaklar ortamında doğan çocukları arınmış kılmak uğrunda ölümü bile göze almış kahraman savaşçılardı bunlar.»(57)

Herzen işte bu çocuklardandı. Aralık'çıların (Decembristes) başkaldırısı onu uyandırmış, ve «arıtmıştı». Herzen 1840-1850 yıllarının feodal Rusya'sında yaşadığı dönemin en büyük düşünürleri düzeyine çıkmayı bilmişti. Hegel'ci diyalektiği özümlemiş, bu diyalektiğin devrimin «cebir bilimi» olduğunu anlamıştır. Hegel'den daha ileri gitmiş, Feuerbach'ı izliyerek materyalizme kadar varmıştı. *Doğanın incelenmesi üstüne mektuplar*'ın birincisi olup, 1844 yılında yazılan «ampirizm ve idealizm» başlıklı yazısı bir sürü ampirist doğa bilimcisini ve çağımızın birçok idealist ve yarı-idealist düşünürünü bugün bile aşan bir düşünürü serer gözlerimizin önüne. Herzen, diyalektik materyalizme iyice yaklaşmış ve tarihsel materyalizmin eşiğine kadar gelip durmuştu.

Herzen'in, 1848 Devrimi'nin bozguna uğramasından sonra düşünsel iflâsa sürüklenmesine yol açan işte bu «duraklama»dır. Herzen daha önce Rusya'dan ayrılmış, 1848 Devrimi'ni yakından izlemişti. O sıralar demokrattı, devrimciydi, sosyalistti. Ancak onun «sosyalizm»i 1848'lere doğru birçok çeşidine rastlanan ve 1848 Haziran günlerinin kesin olarak silip süpürdüğü burjuva ve küçük-burjuva sosyalizmi biçimlerinden biriydi. Özünde bu çizginin gerçek sosyalizmle bağdaşır bir yanı yoktu. *O dönemlerdeki* burjuva demokrasisinin ve hâlâ bu demokrasinin etkisi altında bulunan işçi sınıfının devrimci anlayışını yansıtan güzel bir cümleden, cömert bir düşten ibaretti bu sosyalizm.

Herzen'in düşünsel iflâsı, 1848 Devrimi'nden sonraki derin kuşkuculuğu (scepticisme) ve kötümserliği sosyalizm içindeki *burjuva yanılsamalarının* iflâsını belirledi. Herzen'in manevi dramı burjuva demokrasisindeki devrimci an-

layışın (Avrupa'da) *çoktan* öldüğü, ama sosyalist işçi sınıfının devrimci anlayışının da *henüz* olgunlaşmadığı bu büyük tarihsel dönemin bir sonucu, bir yankısıydı. Bugün, karşı-devrimci anlayışlarını Herzen'in kuşkuculuğu hakkındaki birtakım yaldızlı cümleler altına gizleyen liberal Rus lâfebelerinin anlamadıkları şey işte budur. 1905 Rus devrimine ihanet eden, bir zamanlar övünçlü *devrimci* ünvanını taşımış olduklarını unutan bu lâfebeleri açısından kuşkuculuk, demokrasiden liberalizme, 1848'de işçileri kurşuna dizen, devrilmiş tahtları yeniden ayağa kaldıran, III. Napoleon'a alkış tutan ve Herzen'in sınıfsal özünü anlayamadığından ötürü lânetlediği o köle ruhlu, rezil, alçak ve canavar liberalizme geçişin bir biçimidir.

Herzen de kuşkuculuk, «sınıflar üstü» burjuva demokratlığı yanılsamalarından proletaryanın sınıf mücadelesine o kahırlı, o amansız, o yenilmek bilmez mücadeleye geçişin bir biçimidir. Bunun kanıtı da Herzen'in ölümünden bir yıl önce 1869'da yazdığı ve Bakunin'e yönelttiği *eski bir dosta mektuplar* başlığını taşıyan mektuplardır. Herzen anarşist Bakunin'le bağlarını koparmıştır. Herzen bu kopuşta, sınıfının zaferine güvence duyan proleterle, kurtuluşundan umut kesen küçük-burjuvanın görüşleri arasındaki uçurumu göreceği yerde, daha hâlâ, mücadele taktiği üstündeki düşünsel ayrılığını görmekteydi. Herzen, burada da, burjuva demokratik eski anlayışları yani sosyalizmin «propagandasının hem emekçiye, hem patrona, hem çiftçiye, hem de küçük-burjuvaya yöneltilmesi» gerektiği düşüncesini yeniden ele almaktadır. Ancak Bakunin'le bağlarını koparmakta Herzen bakışlarını liberalizme değil, *Enternasyonal'e*, Marx'ın yönettiği o Enternasyonal'e, proletaryanın «*taburlarını toplamaya*», çalışmadan yaşayanların dünyasını reddeden[58] «*işçi dünyası*»nı bir araya getirmeye çalışan o Enternasyonal'e çevirmiştir.

1848 hareketinin, ve Marksizm öncesi bütün sosyalizm biçimlerinin bütünüyle burjuva-demokratik olan özünü anlamayan Herzen pek haklı olarak Rus devriminin burjuva yapısını haydi haydi anlayamazdı. Kendisi «Rus» sosyalizminin, «popülizminin» kurucusudur. Herzen, sosyalizmi, köylünün (kendisine *bir avuç toprak* verilecek köylünün) kurtuluşunda, toprağın ortak kullanımında ve köylünün «toprak sahibi olma hakkı» düşüncesinde görmüştür. Bu konu üzerine pek benimsediği düşüncesini birçok kez geliştirmiştir.

Aslına bakılacak olursa, zaten bütün Rus popülizminde hatta günümüz «sosyalist-devrimci»lerin modası geçmiş popülizminde de olduğu gibi Herzen'in öğretisinde sosyalizmin kırıntısı bile yoktur. Batıdaki 1848 sosyalizminin çeşitli biçimlerinde Rusya'daki burjuva köylü demokrasisinin *devrimci anlayışını* yansıtan aynı güzel cümleyi, aynı cömert düşü burada da görüyoruz. Köylüler, 1861'de toprağı hem de ucuz olarak elde ettikçe feodal ağaların kudreti giderek azalacak, kapitalizm de Rusya'da hızlı, geniş ve özgür bir biçimde gelişecektir. «Toprağa sahip olma hakkı» ve «toprağın eşit olarak bölünmesi» düşüncesi, toprak sahiplerinin iktidarının kökünden yıkılması, büyük feodal mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılması için mücadele eden köylülerin eşitlikçi, devrimci eğilimlerinin yansıtılmasından başka bir şey değildir.

1905 devrimi bunu tamamen doğrulamıştır. Bir yandan işçi sınıfı Sosyal-Demokrat bir İşçi Partisi kurup, bağımsız bir güç olarak devrimci mücadelenin başına geçmiş, diğer yandan da büyük toprak mülkiyetinin (bütün biçimlerinin, bu arada toprak üzerindeki özel mülkiyetin) kaldırılması için mücadele veren devrimci köylüler («Trudovik»ler[59] ve «köylü birlikleri»)[60] pek yerinde olarak birer patron gibi, birer küçük girişimci gibi savaşmışlardır.

Şu içinde bulunduğumuz anda, toprak sahibi olma hak-

kının, vb. «sosyalist niteliği» üzerinde yapılan bilimsel tartışmalar, Rus *burjuva* devriminde liberal burjuvazi ile devrimci köylülüğün çıkarlarını, diğer bir deyimle liberal eğilimle demokratik eğilimi, «uzlaştırıcı» (monarşist) eğilimle cumhuriyetçi eğilimi, birbirinden ayırmak gibi gerçekten ciddi ve önemli bir tarihsel sorunu hasıraltı etmekten ve *karartmaktan* başka bir işe yaramamaktadır. Cümlelerin değil, olayların temeline inecek olursak, kuramların ve öğretilerin temeli olarak sınıf mücadelesini (tersini değil) alacak olursak görürüz ki, Herzen'in *Kolokol*([61]) dergisinde ortaya koyduğu sorun işte bu sorundur.

Herzen dış ülkelerde özgür bir Rus basını yarattı. İşte onu değerli kılan iş budur. *Polyarnaya Zvezda*([62]) Aralık'çıların (Decembristes) geleneğini yeniden ele almış, *Kolokol* dergisi (1857-1867) ise köylülerin kurtuluşu için tüm gücüyle mücadele etmiş, o kölece suskunluğa bir son verilmiştir.

Ancak Herzen soylular, toprak beyleri ortamında yetişmişti. Herzen Rusya'yı 1847 yılında terketmiş, devrimci halkı görmemişti. Bu bakımdan halka inanmamıştı. «Bu dünyanın büyüklerine» çağrıda bulunuşundaki o liberal ifade kaynağını buradan alır. *Kolokol* dergisinde cellat II. Alexandır'a yönelttiği ve bugün tiksintiyle okunan o tatlı dilli mektupları yazması da yine bu nedendendir. Halktan gelme yeni devrimciler kuşağını([63]) temsil eden Çernişevski, Dobrolyubof, Serno-Solovyeviç, Herzen'i demokrasiden liberalizme gerilemekle yerdikleri zaman, yerden göğe kadar haklıydılar. Bununla beraber hakikati söylememiz gerekirse, demokratlıkla liberalizm arasındaki tüm kararsızlığına karşın demokratik yönün Herzen'de daha ağır bastığını belirtmemiz gerekir.

Bir zamanlar *Kolokol* dergisine *liberal* eğilimleri nedeniyle hayran olan ve liberal ahlâksızlığın en iğrenç tiplerinden birini oluşturan Kavelin, Anayasa'ya karşı çıktı. Devrimci kaynaşmaya (agitation) saldırdı, «şiddete» ve şiddete ya-

pılan çağrılara karşı durdu, sabrı salık vermeye kalkıştı. Bunun üzerine, Herzen bu bilge liberalle *bağlarını kopardı.* Herzen O'nun «kendisini liberal gösteren hükümete gizli kılavuzluk hizmeti görmek için» yazılmış «zayıf, burjuvaca ve zararlı» yergisine şiddetle hücum etti. «Rus halkını bir ahmak, hükümeti de zeki bir varlık» gibi gösteren Kavelin'in siyasal-duygusal vecizelerine» saldırdı. *Kolokol* dergisi «cenaze duası» başlıklı bir makale yayımladı: Dergi burada «kendini beğenmiş ve cılız düşünceleriyle çürümüş bir ağ ören profesörleri, sağlıklı gençliğin kendi hastalıklı düşüncelerine yakınlık göstermemelerini önceleri olumlu bulan sonra da bundan gocunan eski Profesörleri» yerdi.(64) Kavelin sözü edilen profesörlerden birisinin de kendisi olduğunu hemen anladı.

Çernişevski tutuklandığında alçak liberal Kavelin şunları yazmıştı: «Tutuklamalar insanı isyan ettirecek ölçüde görünmüyor... Devrimci parti hükümeti devirmek için nasıl her yolu geçerli görüyorsa hükümet de kendisini birtakım yöntemlerle savunmayı doğru buluyor.» Herzen, Çernişevski davası konusunda yazdığı bir yazıda bu Kadet'i cevaplamış görünüyor: «Ve işte, şimdi birtakım sefiller, birtakım mıymıntı herifler, birtakım sümüklü böcekler çıkmış, bizi yöneten bu haydut ve düzenbaz çetesine dil uzatmamak gerektiğini iddia ediyorlar.»(65)

Liberal Turgenyef II. Alexandır'a sadık bir uyruk olduğunu ve Polonya isyanını bastırırken yaralanan askerler için iki altın yardımda bulunduğunu bildiren bir mektup gönderince, *Kolokol* dergisi: «Kendisinin duyduğu vicdan azabından imparatorun haberi olmadığı için acı çekerek geceleri bir türlü uyuyamadığını Çar'a bir mektupla bildiren (erkek soyundan) ak saçlı kadın evliya Madeleine'den»(66) söz etti. Turgenyef sözkonusu Madeleine'nin kendisi olduğunu hemen anladı.

Polonya'yı savunduğu için bütün Rus liberalleri çetesi-

nin kendisinden uzaklaşmasına, bütün «kültürlü yüksek sosyete»nin *Kolokol* dergisine sırt dönmesine Herzen şaşmadı. Polonya'nın özgürlüğünü savunmayı ve II. Alexandır'ın yatıştırıcılarını, cellatlarını, adam asanlarını yerden yere vurmayı sürdürdü. Herzen böylelikle Rus demokrasisini kurtarmış oldu. Turgenyef'e yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: «Rusya'nın onurunu kurtardık ve bu bize bir uşak çoğunluğunun saldırısına mal oldu.»(67)

Bir toprak kölesinin nişanlısının namusuna tecavüz eden bir senyörü öldürdüğü haberi gelince Herzen *Kolokol* dergisinde «Oh... çok iyi yapmış» diye yazmıştı. Köylülerin «barışçı yoldan» «özgür bırakılmaları» işini yürütmek için birçok askeri komitenin atanacağı bildirildiğinde Herzen «köylüleri boğazlıyacağı yerde, müfrezesiyle onlara katılacak olan ilk zeki albay Romanof'ların tahtına çıkacaktır» diye yazıyordu. Albay Reitern cellâtlara hizmet etmemek için Varşova'da intihar ettiğinde (1860) Herzen şöyle diyordu. «Eğer kurşune dizmek gerekiyorsa, asıl kurşuna dizilmesi gerekenler silâhsız insanlara ateş açılması buyruğunu veren generallerdir.» Bezdna'da elli köylü öldürüp, bunların önderleri olan Anton Petlof kurşuna dizildiğinde (12 Nisan) Herzen *Kolokol* dergisinde şu satırları kaleme alıyordu:

«Ey çilekeş ve emekçi Rus toprağının sahibi. Ah, söylediklerim bir sana kadar ulaşabilse!.. Saint-Petersburg ruhani meclisi ve bir Alman çarı tarafından sana zorla kabul ettirilen fikir çobanı papazları önemsememeyi sana öğretmeyi ne çok isterdim... Toprak sahibinden, bürokrattan nefret ediyor, onlardan korkuyorsun ve bunda da tamamen haklısın. Ancak Çar'a ve başpiskoposa hâlâ inanıyorsun... Bunlara inanma. Çar onlarla beraber ve onlarsa Çar'a hizmet ediyorlar. Sen Bezdna da katledilen delikanlının babası, sen, Penza'da öldürülen adamın oğlu, bunun böyle olduğunu şimdi sen de anlıyorsun... Papazların senin kadar cahil, senin

kadar zavallıdırlar. Kazan'da senin için acı çeken Anton (piskopos Antoni değil, Bezdnalı Anton) öyleydi. Senin evliya dediklerinin cesetleri 48 mucizeyi yaratamazlar, onlara yönelttiğin dua, senin diş ağrını bile geçirmez, ancak onların sende canlı olarak yaşayan anıları bir mucize yaratabilir o da senin kurtuluşun olur.»(68)

Köle ruhlu «yasal» gazetelerde mevzilenmiş olan liberallerimizin Herzen'e ettikleri iftiraların ne kadar bayağı ve alçakça olduğu görülüyor böylece: O'nun zayıf yönlerini abartıyor, güçlü yönlerinin sözünü bile etmiyorlar. Bu Herzen'den gelen bir hata değil, sadece onun 1840-1850 yılları arasında Rusya'nın devrimci halkını görememiş olmasından doğan talihsizliğidir. Nitekim, 1860-1870'de bu devrimci halkı görünce, liberalizme karşı yiğitçe devrimci demokrasi saflarında yer aldı. Liberal burjuvazi ile toprak sahiplerinin çarı arasında bir uzlaşma sağlamak için değil, halkın o çarlığı yenmesini sağlamak için savaştı, devrim sancağını açtı.

∴

Herzen'in anısını anarken Rus devriminde, etkili olan üç kuşak, üç sınıf geliyor gözlerimizin önüne. Önce soylular ve toprak sahipleri, Aralık'çılar (Decembrist), ve Herzen. Bu devrimcilerin çevresi dardı. Halktan korkunç uzaktılar. Ancak, bıraktıkları anıt yıkılıp gitmedi. Aralık'çılar Herzen'i uyandırdılar. Herzen de devrimci tahrikleri (agitasyonu) geliştirdi.

Devrimci tahrikler Çernişevski'den başlıyarak *Narodnaya Volya*(69) kahramanlarına kadar, halk kökenli birçok devrimci tarafından yeniden ele alınmış, genişletilmiş, güçlendirilmiş, çelikleştirilmiştir. Mücadele verenlerin çevresi daha geniş bir hale gelmiş, halkla olan ilişkileri daha bir sıklaşmıştır. Herzen onları «gelecekteki fırtınanın genç öncü-

leri» diye adlandırıyordu. Ancak fırtınanın kendisi henüz ortada yoktu.

Fırtına halk kitlelerinin hareketidir. Sonuna kadar devrimci tek sınıf olan proletarya halk yığınlarının başına geçmiş ve milyonlarca köylüyü ilk kez devrimci bir mücadele için ayaklandırmıştır. Fırtınanın ilk patlaması 1905'de gerçekleşti. İkincisi ise gözlerimizin önünde büyümeye başlamaktadır.

Proletarya Herzen'in anısını anmakla, devrimci kuramın büyük anlamını, kendi verdiği örneğe dayanarak tanıyıp öğrenmekte, devrime gösterdiği mutlak bağlılığın, halk arasında yapılan propagandanın boşa gitmediğini, ekimle hasat arasında en fazla on yıl kadar bir süre kaldığını anlamakta, Rus devriminde ve uluslararası devrimde çeşitli sınıfların işlevini belirlemeyi öğrenmektedir. Bu derslerle zenginleşen işçi sınıfı, *özgür Rus sözcüğünü* halk kitlelerine duyurarak Çar'a karşı büyük mücadele sancağını ilk olarak açan Herzen'in ardından o iğrenç çarlık monarşisini ezdikten sonra, bütün ülkelerin sosyalist işçileri ile özgür bir birleşmeye giden yolu açacaktır.

Social-Democrate No. 26 8 Mayıs (25 Nisan) 1912

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 18, s. 18-25.

DEMOKRASİYE KARŞI YENİ BİR KAMPANYA

adlı yazıdan

Baştan aşağı yoz eğilimlerle dolu olan liberal-burjuva toplumda büyük bir başarı sağlayan, utanç verici bir ünün sahibi *Vekhi*([70]) demokratik kampta gerektiği gibi karşılanmamış, temele inen bir değerlendirilmesi yapılmamıştı.

Bunun belirli bir nedeni de *Vekhi*'nin «yasal» demokratik basının hemen hemen bütünüyle baskı altında bulunduğu bir dönemde başarılı olmasıdır.

Şimdi bay Sçepetef Ağustos ayının *Ruskaya Miysl*'ında([71]) «*Vekhizm*»in görüşlerini yeniden piyasaya sürüyor. Bu, döneklerin başkanı bay P. Struve tarafından yönetilen ve *Vekhi* yandaşlarının organı olan bir dergi için son derece doğaldır. Ancak demokrasinin ve özellikle işçi demokrasisinin, *Vekhi*'cilere borçlu oldukları şeylerin birazını olsun gidermeleri de doğaldır.

I

Bay Sçepetef'in yansıttıkları *Pariste'ki Ruslar hakkında* gösterişsiz bir «Fransa mektubu» niteliğini taşıyor. Ancak bu gösterişsiz biçimin arkasında gerçekte 1905 Rus devrimi ile Rus demokrasisi üzerine yapılmış kesin bir «tartışma»

gizlidir. O sıkıntılı (Bak sen! Kim için sıkıntılı sayın bay liberal?), tedirgin edici ve keşmekeş içindeki 1905 yılı hâlâ herkesin aklındadır, diye yazıyor *Vekhi*'cilerimiz.

«Tedirgin edici ve keşmekeş içinde!» Bir insanın bunu yazabilmesi için ruhunun kimbilir ne kadar çok pislik ve çirkefle dolu olması gerekir. Almanya'da 1848 Devrimi'ne karşı olanlar o yılı «mantıkdışı» diye adlandırmışlardı. Rus Kadet'lerinin *Ruskaya Miysl*'ı da aynı görüşü, ya da daha doğrusu aynı budalaca ve alçakça çirkefliği dile getirmektedir.

Kendisine sadece bazı nesnel ve «gösterişsiz» olgular sunarak karşı çıkacağız. O yıl işçilerin ücretleri görülmedik bir biçimde artıyor, toprak kirası ise düşüyordu. Ev hizmetçileri dahil olmak üzere bütün işçi örgütleri eşine rastlanmadık bir başarıyla gelişiyordu. Halk, kitle, kalabalık, alt tabakalar, siyasal konulu milyonlarca ucuz yayını Rusya'da o güne kadar hiç görülmedik bir hırsla okuyordu.

Nekrasof yıllarca önce şöyle seslenmişti:

Gelecek mi o güzel gün
(Gel artık gel, ey özlenen zaman!)
Halk Blücher'i değil de
Ve ahmak soylu beyleri;
Biyelinski'yi ve Gogol'ü
Satın alacak pazardan.(72)

Eski Rus demokratlarından birinin özlemini duyduğu «O güzel günler» gelmiştir. Tüccarlar, yulaf ticaretini bir yana bırakıp çok daha kârlı olan bir ticarete, ucuz demokratik dergiler satımına giriştiler. Demokratik yayınlar bir *pazar* metaı haline geldiler. Bu yeni edebiyat, Nekrasof'u ve her namuslu Rus yurttaşını kendilerine bağlıyan Biyelinski ve Gogol'ün görüşleriyle donanmıştır.

Kendini eğitilmiş sanan, oysa esasında pis, iğrenç, şiş-

man, kendini beğenmişin biri olan liberal domuz, «halkın» pazardan evine Biyelinski'nin Gogol'e yazdığı mektubu götürdüğünü gördüğünde «Bu ne berbat şey!» diye yaygarayı basmaktadır.

Vekhi, aslına bakılırsa, bu bir «aydın mektubudur sadece» diye belirtti ve ortalığı *Novoye Vremya*'nın Rozanof'u ile Volhini piskoposu Antoni'nin kulakları sağır edici alkışları kapladı.

Narodniklerin en iyi demokratı «ne utanç verici manzara» diyecektir. Biz de «ne yararlı bir ders» diye ekliyeceğiz. Demokrasinin sorunlarına *duygusal bir açıdan* yaklaşanların nasıl aklını başına getirmiştir bu olay. Oblomof'vari kokuşmuş kuruntuları hiç acımaksızın bir yana atarak demokraside güçlü ve canlı olan bütün unsurları nasıl pekiştirmiştir.

Liberalizmin çekiciliğine kapılan bu kimsenin onun etkisinden sıyrılması çok yararlıdır. Rus Liberalizminin tarihini anımsayan kişi, liberal Kavelin ile demokrat Çernişevski arasındaki ilişkilerin, liberal burjuvaların Kadet *Partisi*'nin Rus demokratik *kitle hareketine* karşı benimsediği tutumun eksiksiz bir örneği olduğunu görecektir. Rus Liberal burjuvazisi «kendini bulmuştur» ya da daha doğrusu kuyruğunu bulmuştur. O halde Rusya'da demokrasinin kendi başını bulma zamanı gelmemiş midir?

Sçepetef, Struve, Gredeskul, İzgoyef ve diğer Kadet takımının Nekrasof'un, Sçedrin'in, vb. eteklerine yapıştıklarını izlemek son derece çekilmez bir durumdur. Zayıf bir kişiliği olan Nekrasof bazen, liberallerin kölesi gibi davranmış, ancak bu «günahları»nı kendisi de eleştirmiş ve *pişmanlığını halkın önünde* şu satırlarla dile getirmiştir:

Sazımı satmadım hiç bir zaman
Gizlemem fakat akordsuz sesler çıkardığını

Aman dinlemez yazgı
Gözümü korkuttuğunda bazan...(73)

Liberal uşaklık günahlarına Nekrasof'un kendisi de «*akordsuz sesler*» adını veriyor. Şçedrin'e gelince o liberallerle hiç acımadan alay etmiş ve onları «alçaklığa eğilimli» deyimiyle yerli yerine oturtmuştur.(74)

Bu deyim Şçepetef, Gredeskul ve diğer (*) *Vekhi* yandaşlarına uygulandığında ne kadar da eskimiş oluyor. Bu baylar için sözkonusu olan alçaklığa uymak değildir: Hayır! Bunlar, Yeni Kantçılık ve başka birtakım «moda» Avrupa kuramlarından yararlanarak *kendi öz* «alçaklık» *kuramlarını* kendi istekleriyle, kendilerine özgü bir biçimde yaratmışlardır.

II

«O keşmekeş içindeki 1905 yılı» diye yazmıştı bay Şçepetef. «Her şey hüküm süren kargaşalık ve keşmekeşte erimiş ve kaybolup gitmişti.»

Bize bu noktada bazı kuramsal itirazlarda bulunmak yetecek. Biz tarihsel olaylar hakkında yargıya özel ve küçük grupların düşünsel durumundan değil *kitlelerin* hareketlerinden kalkarak varmanın gerekliliğine inanıyoruz. İşçi ve köylüler Rus halkının en hatırı sayılır kesimini oluşturmaktadır. Bu kitle arasında nasıl olur da «kargaşa ve keşmekeşlik» görebiliriz? Tam tersine nesnel olgular tartışılmaz bir biçimde halk yığınlarının bağrında «karışıklığa ve genel dü-

(*) Gredeskul, Milyukof ve Şürekâsı **Vekhi** ile **tartıştılar** gibi bir iddia getirilebilir. Evet, ama sonuna kadar bu yayının müritleri olarak kaldılar. Bu konuda ayrıca bakınız **Pravda** No. 85. (Bakınız: **V. İ. Lenin, Eserler,** Paris-Moskova, c. 18, s. 256-257. **(Yay. N.)**

zensizliğe» kesin bir darbe indiren derin, bir benzeri olmayan bir çalışmanın geliştiğini göstermektedir.

Bay Sçepetef'te kapsam olarak en çok yeri, göçmen yaşamlarının ön tanıtımları tutuyor. Bu denemelerle ilgili bir şeyler bulabilmesi için insanın Katkof zamanındaki *Ruski Vestnik*'leri[75] karıştırması ve bunlardan soylu cömert mareşallerin, kaderlerine razı namuslu köylülerin, durumundan hoşnut olmayan sersemlerin, devrimci denilen ipsiz sapsızların, canavarların tasvir edildiği romanları bulup çıkarması gerekiyor.

Rusya'da demokratik bir kitle edebiyatı belirdiğinde «karışıklık»tan başka bir şey göremeyen bay Sçepetef Paris'i demokrasiye karşı öfkeli bir küçük-burjuvanın bakış açısıyla incelemiş (bunu yaptığını varsayalım).

Yurtdışında herkesin görmek istediği şeyi gözlediği bilinen bir gerçektir. Ya da diğer bir deyimle herkes yeni bir ortamda *kendisini* görür sadece. Bir Yüz-Kara yurtdışında sevimli mülk sahipleri, generaller ve diplomatlar görür. Bir Okrana üyesinin gözüne soylu polisler çarpar. Satılmış Rus liberali Paris'te, Rus devrimcisinden «insancıl ve özgeci duygularının çoğu kez kişisel ihtiyaçları yok ettiğini ve bunun hemen her seferinde bütün ülkenin genel yararının ve kültürel gelişiminin zararına olduğunu» (*) öğrenen iyi niyetli uşaklar ve «etkin»(**) küçük-esnaflar görür.

Ruhunda uşaklık olan bir insan yönetimde hüküm süren heyecan verici dedikodularla ilgilenir en çok. Kapıcı, uşak ve küçük-esnaflar doğal olarak çeşitli kitaplarda ve Paris'te Rusça çıkan basında çözümlenen sorunları farketmezler. Örneğin 1908'denberi, Üç Haziran düzeninin[76] toplumsal

(*) Bay Sçepetef'in **Ruskaya Miysl**'de (yıl 1912, sayı 8) çıkan makalesinin 153. sayfası.

(**) Aynı makale, sayfa 139.

özü üzerine, demokrasideki yeni eğilimlerin sınıfsal kökenleri hakkında,(*) vb. ortaya konan sorunların çok daha sonra güçlendirilmiş bir «Okrana» tarafından «korunan» bir basında tahrif edilerek ve güdükleştirilerek gündeme getirildiğini nasıl görebilirlerdi?»

Küçük-esnaf ve uşak kafa yapısındaki insanlar, büründükleri «aydın» giysisi ne olursa olsun, sözü geçen sorunları anlıyamaz hatta farkına bile varamazlar. Eğer bu uşak, liberal bir gazetenin «yazarı» ise, o zaman Paris'ten başka hiç bir yerde açıklıkla ve içtenlikle gündeme getirilmiyen bu sorunları tam bir suskunluk içinde geçiştirecektir. Fakat, buna karşılık, böyle bir «yazar» uşaklar arasında çok iyi bilinen şeyleri size ayrıntılarıyla anlatacaktır.

Soylu beyefendi Struve'nin gazetesinde bir soylu Kadet «Paris'te, çok ünlü bir devrimcinin dairesi»nden «polisin de yardımıyla» fahişeliğe kadar düşmüş zavallı bir göçmen kadını nasıl kovduğunu, «işsizlere» yardım balosunda rezalet çıkardığını, bu yayımcının Bay Sçepetef'in herkesçe bilinen bir eserinde «çok büyük bir parayı avans olarak aldıktan sonra işini asmaya başladığını», göçmenlerin «öğle üzeri kalktıklarını, bütün günü gece saat 2'ye 3'e kadar dedikodu yaparak, tartışarak geçirdiklerini, düzensizlik içinde yüzdüklerini» anlatacaktır.

Kadet Struve'nin uşak gazetesi, Mençikof ve Rozanof'un *Novoye Vremya*'sı gibi, benzeri konularda bütün ayrıntıları resimlerle, heyecan verici yönleriyle yansıtacaktır size.

«Para ver yoksa suratını dağıtırım.» Göçmenlerin alt ve üst tabakaları arasındaki ilişkileri düzenleyen bu anlamı açık düşmanca cümledir. Kuşkusuz bu anlayış geniş bir yayı-

(*) Bak. V. İ. Lenin **Eserler**, Paris-Moskova, cilt 15. s. 286-300. **(Yay. N.)**

lıma uğramadı ve «alt tabakaların aşırılığa kaçma eğilimi» sadece (eğitilmiş genç Kadet bay Struve'nin dergisinde böyle yazıyor!) iki düzine unsur tarafından temsil ediliyor. Üstelik belki de bu unsurların becerikli hatta gizli bir el tarafından yönetildiği düşünülebilinir.

Bu düşünce üzerinde durun okuyucular ve sıradan bir uşakla, uşak bir yazar arasındaki farkı bir düşünün. Sıradan uşaklar —yani kitle, kesinlikle bilinçli, şimdiden sınıf anlayışına sahip ve uşaklık koşullarından bir çıkış yolu arıyanların dışında kalan kitle— saftır, kültürsüzdür. Çoğu zaman ancak okuma-yazmayı becerir ve kafaca gelişmemiştir. Onların kendilerine en kolay geleni, en yakın olanı yansıtmaya ve en kolayca anlıyabileceklerini dile getirmeye yönelik safça tutkularını hoşgörebiliriz. Uşak-yazarlar ise «iyi yetişmiş», en iyi evlerde ağırlanan insanlardır. Ve bu kişiler şantajcıların göçmenler arasında çok az sayıda olduklarını *(binlerce* göçmenden sadece *iki düzine)* hatta, «becerikli bir elin», «belki de onları *yönettiğini»* bunu Rus Halk Birliği'nin(77) çayhanesinden sürdürdüğünü bile anlamaktalar.

Ve bütün bunları anlayan uşak-yazar «eğitilmiş adam» gibi davranmasını biliyor. Doğrusu izlerini kaybettirmesini ve malını değerinden fazlasına satmasını biliyor! Yüz-Karaların(78) satılık bir yazar taslağı değil o, yanlış anlaşılmasın. O, birisinin bir düzine kadar şantajcıyı *belki de* yönettiğini *kendi ağzıyla* söylüyor. Ancak, aynı anda bu şantajcı, bu rezaletlerden, *o* işini asan yayımcıdan *gerçekçi bir biçimde sözetmesini* de biliyor.

Novoye Vremya örneği *Ruskaya Miysl* «yazarları» tarafından da düşünüldü. *Novoye Vremya*'dan Suvorin para yardımı almamakla övündü. O, *sadece* gerekli ses tonunda kalmayı kendisi, «tek başına» bulmuştu.

Ruskaya Miysl para yardımı almıyor. Tanrıya şükürler

olsun! O, *sadece Novoye Vremya*'nın ve Guçkof'un «ızbandut»larının hoşuna gidecek ses tonunu bulmasını beceriyor.

Nevskaya Zvezda, 24 ve 25. sayılar. 2 ve 9 Eylül 1912 tarihli
İmza: V. İ.

V. İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 18, s. 316-317

EUGENE POTTİER
(Ölümünün 25. Yıldönümü İçin)

Ünlü işçi ezgisi *Enternasyonal*'in («ayağa kalkın, yeryüzü cehennemlikleri,» vb.) yazarı işçi-şair Eugene Pottier öleli, Kasım 1912'de, tam 25 yıl olacak.

Bu ezgi bütün Avrupa dillerine çevrilmiştir. Hem sadece Avrupa dillerine değil, bulunduğu ülke neresi olursa olsun, yazgı nereye sürüklerse sürüklesin, ülkelerinden uzaklarda dilini bilmediği bir yerde ne kadar yabancılık duyarsa duysun, bilinçli bir işçi ünlü *Enternasyonal* ezgisiyle birçok arkadaş, birçok dost edinebilir.

Bütün ülkelerin işçileri, mücadelelerinin öncüsü olan işçi-şairin ezgisini tekrar ele almışlar ve bu ezgiyi işçi sınıfının bütün dünyada söylenen türküsü haline getirmişlerdir.

Bugün bütün ülkelerin işçileri Eugene Pottier'i saygı ile anıyorlar. Şairin karısı ve kızı hâlâ sağdır ve *Enternasyonal* yazarının tüm yaşamı boyunca çektiği gibi aynı yoksulluğu çekiyorlar. Eugene Pottier 4 Ekim 1816'da Paris'te doğdu. Pottier *Yaşasın Özgürlük* adlı ilk türküsünü 14 yaşındayken yazdı. 1848'de işçilerin burjuvaziye karşı giriştikleri büyük mücadelede barikatlar üzerinde dövüştü.

Pottier yoksul bir ailenin çocuğuydu ve tüm yaşamı boyunca ekmeğini önce ambalaj işçiliği, sonra da kumaş bas-

kıcılığı yaparak kazanan yoksul bir insan, bir proleter olarak kaldı.

1840'tan itibaren Fransa'nın bütün önemli olaylarına karşı kavga türküleriyle tepki gösterdi. Geride kalanları bu ezgilerle uyardı, işçileri birleşmeye bu türkülerle çağırdı. Burjuvaziyi ve ülkenin burjuva hükümetlerini bu ezgilerle kınadı.

Pottier 1871'de Büyük Paris Komünü'ne milletvekili seçildi. 3600 seçmenin 3352'sinin oyunu aldı. Şair, işçi sınıfının bu ilk hükümeti olan Komün'ün tüm çalışmalarına katıldı.

Komün'ün çöküşü üzerine Pottier, önce İngiltere'ye sonra da Amerika'ya sığınmak zorunda kaldı. Ünlü *Enternasyonal* ezgisini 1871 *Haziran*'ında, diğer bir deyimle o kanlı Mayıs bozgunundan hemen sonra yazmıştır.

Komün ezilmiş... ancak Pottier'in *Enternasyonal*'i Komün'ü bütün dünyaya yaymıştır. Ve Komün şimdi her zamankinden çok daha canlıdır.

Pottier 1876'da sürgündeyken, «*Amerikan işçilerinden Fransız işçilerine*» adlı bir şiir yazdı. Burada, işçilerin kapitalizmin boyunduruğu altında yaşamalarını, yoksunluklarını, kürek mahkûmlarınkini andıran çalışmalarını, sömürülmelerini, davalarının yakında zafere ulaşacağına dair duydukları kesin güvenci yansıttı.

Pottier Komün'den ancak dokuz yıl sonra Fransa'ya döndü ve hemen İşçi *Partisi*'ne girdi. İlk şiir kitabı 1884'de çıktı. 1887'de çıkan ikinci kitabı *Devrimci Türküler* adını taşıyordu.

İşçi şairin diğer ezgileri ölümünden sonra yayımlandı.

8 Kasım 1887 günü, Parisli işçiler Pottier'in cenazesini, kurşuna dizilen Komün'cülerin gömüldüğü Pere-Lachaise mezarlığına götürdüler. Polis birtakım karışıklıkların çıkmasına yol açtı ve işçilerin taşıdığı kızıl bayrağı zorbalıkla aldı. Cenaze alayına büyük bir kalabalık katılmıştı. Her yandan «yaşa Pottier!» çığlıkları yükseliyordu.

Pottier yoksulluk içinde öldü. Ancak arkasında gerçekten ölümsüz bir anıt bıraktı. O işçi sınıfının davasını *türkülerle yayanların* en büyüklerinden biri oldu. İlk türküsünü bestelediğinde sosyalist işçiler en fazla on-onbeş kadardılar. Bugün ise on milyonlarca proleter Eugene Pottier'in tarihsel ezgisini ağızlarından düşürmüyorlar.

Pravda sayı 2, 3 Ocak 1913 İmza: N. L.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 36, s. 212-213

ALMANYA'DA İŞÇİ KOROLARININ GELİŞMESİ

Alman işçi koroları bu sıralarda dikkate değer bir olayı kutladılar: İşçi-şarkıcılar derneğinin üye sayısı 11.000'i kadın olmak üzere 165.000'e yükseldi. Şarkıcı işçilerin sayısı da 100.000'i buldu.

İşçi korolarının 1907 yılından beri düzenli olarak çıkan *Arbeiter-Sänger Zeitung* (işçi şarkıcılarının gazetesi) adlı bir de gazeteleri var.

İşçi-şarkıcıların dernekleri ilk adımlarını 1860-1870 yıllarında attı. Leipzig *Mesleki Öğretim Derneği*'nde bir şarkı bölümü açıldı. Bu arada şunu da söyliyelim ki, August Bebel de bu bölümün üyelerindendi.

Ferdinand Lassalle işçi korolarının örgütlenmesine büyük bir önem veriyordu. *Alman İşçilerinin Genel Birliği*[79] onun ısrarları üzerine, 1863'de Main nehri üzerinde bulunan Frankfurt şehrinde *Şarkı Birliği* adı altında bir işçi birliği kurdu. Birlik, şehrin berbat bir hanının arkasında bulunan loş ve pis kokulu bir odada toplanıyordu. Oda mumlarla aydınlatılırdı.

Oniki üyesi vardı birliğin. Propaganda gezilerinden birinde, Lassalle, Frankfurt'ta kaldı. O gece, bu oniki işçi şarkıcı Lassalle'nin onuruna ünlü şair Herwegh'ın bir şarkısını söylediler. Herwegh bu şarkının sözlerini Lassalle'ın uzun ısrarları sonunda yazmıştı.

Anti-Sosyalist Yasa'nın[80] 1892'de kaldırılmasından son-

ra Almanya'da üye sayıları 4.300'e ulaşan 180 tane işçi koroları derneği kuruldu. Üye sayısı 1901'de 39717'ye, 1907'de 93.000'e ve 1912'de 165.000'e çıktı. Sözkonusu derneklerin Berlin'de 5352, Hamburg'ta 1628, Leipzig'de 4051, Dresden'de 4700, vb. üyesi bulunuyordu.

Fransız işçileriyle Fransızca konuşan diğer ülkelerdeki işçilerin ünlü *Enternasyonal*'in (*) yazarı Eugene Pottier (1816-1887)nin yirmi beşinci ölüm yıldönümünü nasıl kutladıklarını geçenlerde anlatmıştık. Sosyalizmi işçi şarkılarıyla yayma işi Almanya'da henüz çok yenidir. Üstelik Almanya'da «Junkerler» (son derece gerici büyük toprak sahipleri) hükümeti de bu propagandaya son derece aşağılık polisiye yöntemlerle karşı çıkmaktadır.

Ancak, insanlığı ücretli kölelikten yakında özgür kılacak olan kurtuluş onuruna söylenen proleter ezgilerinin dünyanın bütün şehirlerinde, bütün işçi şehirlerinde, hatta tarım işçilerinin kulübelerinde yankılanmasını hiç bir polis baskısı önliyemiyecektir.

3 (16) Ocak 1913'ten sonra kaleme alınmış, ilk kez 1954 yılında **Kommunist** dergisinin 6. sayısında T. imzasıyla yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 36, s. 214-215.

(*) Bak.: V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 36, s. 212-213. **(Yay. N.)**

ULUSAL SORUN ÜSTÜNE ELEŞTİREL NOTLAR
adlı yazıdan

1. DİL SORUNU ÜSTÜNE LİBERALLER VE DEMOKRATLAR

Gazeteler Kafkasya genel valisinin raporuna ard arda birçok kez değindiler. Valinin özelliği aşırı gerici olmaması, ve çekingen bir liberal eğilimi göstermesidir. Genel vali özellikle Rus olmıyan toplulukların yapay olarak Ruslaştırılmasına karşı cephe almaktadır. Kafkasya'da Rus olmıyan milliyetlerin temsilcileri, çocuklara Rusça'yı öğretmek için *kendiliklerinden* çaba harcamaktadırlar. Rus dili öğreniminin isteme bağlı olduğuna en iyi örnek, Ermeni papaz okullarıdır.

Rusya'da en yaygın liberal gazetelerden biri olan ***Ruskoye Slevo***([81]) (sayı 198) bu olguya değinirken, çok haklı olarak, Rus diline karşı alınan düşmanca tavrın «bu dilin salt yapay» olarak (zorla demek daha doğru olur) «kabul ettirilmesinden» doğduğu sonucuna varmaktadır.

«Rus dilinin geleceğinden endişelenmeye hiç gerek yok. O kendiliğinden bütün Rusya'da kabul edilecektir» diye yazıyor sözkonusu gazete. Çünkü iktisadî gereksinimler bir devlet içinde yaşayan milliyetleri (beraber yaşamak istedikleri sürece) çoğunluğun dilini öğrenme zorunda bırakacaktır. Rusya'daki düzen ne kadar demokratik olursa kapitalizmin gelişmesi de o ölçüde güçlü, hızlı ve yaygın olacak, iktisadî gereksinimler çeşitli milliyetleri kaçınılmaz olarak

ortak ticarî ilişkiler açısından en elverişli dili öğrenmeye itecektir.

Ancak sözkonusu liberal gazete kendi kendisiyle çelişkiye düşmekten ve liberal tutarsızlığını kanıtlamaktan da hiç geri kalmıyor:

«Herhangi birisinin Ruslaştırmanın düşmanı bile olsa Rusya kadar geniş bir ülkede tek bir ortak dilin bulunması gerektiğini ve bu dilin de ancak Rusça olabileceğini inkâr etmesi olasılı değildir.»

Ters bir mantık! Küçük İsviçre ortak *tek bir* devlet dili yerine Almanca, Fransızca ve İtalyanca olmak üzere üç dilin konuşulmasından hiç bir şekilde zarar görmemekte, tam tersine yararlanmaktadır da. İsviçre de halkın % 70'i Alman (Rusya da halkın % 43'ü Büyük-Ruslardandır), % 22'si Fransız (Rusya'da % 17 kadar nüfus Ukrayna'dadır), % 7'si İtalyandır (Rusya'da % 6 oranında Polonyalı, % 4,5 oranında Beyaz Rus yaşar). Eğer İsviçre İtalyanları ortak parlamentoda çoğu kez Fransızca konuşuyorlarsa, onlar bunu barbarca herhangi bir polis yasasının baskısından ötürü değil (İsviçre'de böyle bir durum yoktur), sadece demokratik bir devletin uygar vatandaşlarının, çoğunluğun anladığı dilde konuşmayı kendiliklerinden tercih etmelerinden ötürü yapmaktadırlar. Fransız dili İtalyanlara nefreti esinlemez, çünkü bu dil özgür ve uygar bir ulusun aşağılık polisiye önlemlerle zorla kabul ettirilmeyen dilidir.

Öyle ise çok daha dağınık ve son derece geri olan büyük Rusya, neden dillerinden biri için herhangi bir ayrıcalık durumu yaratarak gelişmesini *kösteklesin?* Doğru olan davranış bunun tersidir, değil mi bay liberaller? Eğer Rusya Avrupa'ya yetişmek istiyorsa ne türden olursa olsun bütün ayrıcalıkları bir an önce tam olarak ve en kesin bir biçimde yürürlükten kaldırmak zorunda değil midir?

Eğer bütün ayrıcalıklar yürürlükten kaldırılırsa, eğer dillerden birinin zorla kabul ettirilmesine bir son verilirse, bütün Slavlar birbirleriyle anlaşmayı hızla ve kolayca öğrenecekler ve ortak parlamentoda konuşmaların farklı dillerden yapılacağı gibi «ürküntü verici» bir düşünceden korkmaz duruma geleceklerdir. Ticarî ilişkilerin çıkarı açısından çoğunluğun konuşmaktan *yararlı çıkacağı* dilin hangisi olacağını iktisadî gereksinimler *belirliyecektir*. Ve bu belirlenme çeşitli uluslardan oluşan nüfus tarafından özgürce kabul edildiği ölçüde sağlam olacak; demokrasinin daha tutarlı olduğu ve bunun sonucu olarak da kapitalizmin daha hızlı gelişme olanaklarına ulaştığı ölçüde, çabuk olarak gerçekleşecektir.

Bütün siyasal sorunlarda olduğu gibi diller sorununda da liberaller bir ellerini (açıkça) demokrasiye, diğer ellerini (arkalarında gizliyerek) gericilere ve polis ajanlarına uzatan ikiyüzlü bezirganlar gibi davranmaktadırlar. Liberal, bir yandan el altından gericilerden herhangi bir ayrıcalık koparmaya çalışırken, diğer yandan da biz ayrıcalıklara karşıyız diye bar bar bağırıyor.

Her türlü liberal-burjuva miliyetçiliğinin belirgin özelliği işte budur. Sadece Büyük-Rus milliyetçiliği için değil Polonyalı, Yahudi, Ukraynalı, Gürcü ve bütün milliyetçi çizgiler için de durum böyledir (baskıcı yapısından ve Purişkeviç'lerle olan ilintilerinden ötürü en kötüsü elbetteki budur). «Ulusal kültür» sloganı altında Rusya'da olduğu gibi, Avusturya'nın *bütün* uluslarının burjuvazisi de *gerçekte* işçilerin bölünmesine, demokrasinin zayıf düşmesine çabalamakta, halkın haklarını ve özgürlüklerini sattıkları gericilerle bezirganca uzlaşmalara girişmektedir. İşçi demokrasisinin sloganı «ulusal kültür» değil, demokrasinin ve dünya işçi hareketinin ulusal kültürüdür. Burjuvazi pekâlâ her türden «olumlu» ulusal programlarla halkı aldatmayı deneyebilir. Bilinçli bir işçi, burjuvaziye «ulusal sorunun tek bir çözümü var-

dır, o da (sömürü, kâr ve uzlaşmaz çelişkilerin dünyası olan kapitalizmde bu sorunun çözümlenebildiği ölçüde) tutarlı bir demokrasidir» cevabını verecektir.

Bunun kanıtları, eski bir kültüre sahip bulunan Batı Avrupalı İsviçre ile yeni bir kültürün temsilcisi olan Doğu Avrupalı Finlandiya'dır.

Ulusal sorun konusunda işçi demokrasisinin programı şöyledir: Hangi ulus ve hangi dil için olursa olsun her türlü ayrıcalığın kesinlikle kaldırılması; ulusların siyasal kaderlerini kendilerinin belirlemesi sorununun, yani bunların tamamen özgür, demokratik bir biçimde ayrılmaları, bağımsız bir devlet kurmaları sorununun çözümlenmesi; hangisi olursa olsun uluslardan birine herhangi bir ayrıcalık tanıyacak (Zemstvo'nun, belediyenin, topluluğun, vb.) ulusların ya da bir ulusal azınlığın hak eşitliğini bozacak olan her türlü eğilimi yasadışı ve geçersiz sayan, devletin her yurttaşına anayasaya aykırı olan benzeri girişimlerin kaldırılmasını istemek hakkı veren bu tür girişimleri uygulamak durumunda olanları cezalandıran genel bir yasanın ilânı.

Dil sorunları, vb. nedeniyle çeşitli burjuva partilerin aralarında giriştikleri ulusal kavgalara karşı işçi demokrasisi şu isteklerde bulunur: Bütün burjuva milliyetçilerinin vaaz ettiklerinin karşıtı olarak *bütün* milliyetlerin işçilerinin, bütün işçi sendika, kooperatif, tüketim, eğitim ve diğer örgütlerinin de mutlak birliği ve kaynaşması; ancak böyle bir birlik ve böyle bir tekvücut olma ile demokrasi savunulabilir ve —uluslararası bir nitelik kazanan ve bu niteliği giderek artan— sermayeye karşı işçilerin çıkarları korunabilir. Her türlü ayrıcalıktan ve sömürüden uzak yeni bir yaşam biçimine doğru ilerleyen insanlığın çıkarları, ancak böylesine bir tutumu benimsemekle savunulabilir.

2. «ULUSAL KÜLTÜR»

Okuyucunun anladığı gibi, *Severnaya Pravda*,[82] devlet

dili sorunu gibi bir örnekten kalkarak ulusal sorunda elini feodallere ve polislere uzatan liberal burjuvazinin *görüş yetersizliğini* ve oportünist tutumunu ortaya çıkarmaktadır. Herkes liberal-burjuvazinin diğer bir dizi sorunda da en az bu ölçüde bir ihanet, ikiyüzlülük ve ahmaklık doğrultusunda davrandığını kolayca anlamaktadır.

Sonuç nedir? Sonuç, *her türlü* liberal-burjuva milliyetçiliğinin işçi çevrelerinde bozguncu etkilerde bulunması, özgürlük davasına ve işçi sınıfı mücadelesi davasına büyük bir zarar getirmesidir. Burjuva eğilimi (ve feodal burjuva eğilim) *«ulusal kültür»*ün ardında gizlendiği için bu durum daha da tehlikelidir. Ulusal kültür adına —Büyük-Rus, Polonyalı, Yahudi, Ukranyalı, vb...— Yüz-Karalar ve Papazlar ve de aynı zamanda *bütün* ulusların burjuvazisi birtakım gerici, iğrenç tertiplere girişmektedir.

Eğer soruna marksist bir açıdan, yani sınıf mücadelesi açısından *yaklaşacak olursak* sloganları «genel ilkelerle, anlamsız, parlak sözlerle» çeşitli açıklamalarla değil de, sınıfların çıkarları ve siyasal çıkarları ile karşılaştırılarak ele alacak olursak, güncel ulusal yaşamımızın durumu böyle görünür.

Ulusal kültür sloganı (çoğu kez Yüz-Karaların ve papazların esinlettiği) bir burjuva aldatmacasıdır. Bize özgü olan slogan ise, demokrasinin ve dünya işçi hareketinin uluslararası kültürüdür.

Bu noktada Bund'çu(83) M. Liebmann bana cephe alıyor: Şu ölümcül sözleriyle üzerime yıldırımlar yağdırıyor:

«Ulusal sorun üstüne bilgi yönünden birazcık donanmış olan bir kimse, uluslararası kültürün, ulusal olmayan (ulusal özden yoksun olan) bir kültür olmayacağını bilir; ne Rus, ne Yahudi, ne Polonyalı olmayan, sadece saf bir kültür olma niteliğini taşıyan bir kültürün varlığı iddiası enikonu saçmadır. Enternasyonalci düşünceler, ancak işçinin konuş-

tuğu dille yansıtıldığı ve işçinin içinde yaşadığı somut ulusal koşullara uygun düştüğü takdirde işçi sınfı tarafından benimsenebilir; işçi, ulusal kültürünün durumu ve gelişimi karşısında ilgisiz kalamaz. Çünkü «demokrasinin ve dünya işçi hareketinin uluslararası kültürüne» katılma olasılığını ancak ve ancak kendi kültürü aracılığıyla elde etmektedir. Bütün bunlar uzun süredir bilinen gerçekler, ama V.I. bunlardan sözedilmesini istemiyor...»

Şu tipik Bund'çu mantığa, yukarıda dile getirdiğim marksist tezi sözüm ona çürütecek olan şu yoruma bir bakınız. Bay Bund'çu kendinden tamamen emin olan ve ulusal sorun üzerinde donanmış bir adam havasıyla silinip atılmış olan burjuva kavramlarını «uzun süredir bilinen» gerçekler olarak sunmaktadır bizlere.

Gerçekten de, bir Bund'çu açısından uluslararası bir kültür, ulusal olmıyan bir kültür değildir; zaten hiç kimse de böyle bir iddiada bulunmadı. Hiç kimse herhangi bir «saf» kültürün olabileceğini, saf bir Polonya, Yahudi, Rus, vb. kültürünün bulunabileceğini söylemedi. Bu anlamda bay Bund'çu, içi boş bir sürü sözcüğü bir araya getirmenizin amacı sadece okurun dikkatini bir başka yöne çekmek ve sorunun özünü lâf kalabalığına getirerek maskelemektir.

Her ulusal kültür, pek az gelişmiş olsa bile, demokratik ve sosyalist bir kültürün unsurlarını içerir. Çünkü *her* ulusta sömürülen bir emekçi yığını vardır. Bu kitlenin yaşam koşulları zorunlu olarak demokratik ve sosyalist bir ideolojiyi doğuracaktır. Ama *her* ulusta aynı zamanda (çoğunlukla aşırı-gerici ve yobaz bir nitelik taşıyan) bir burjuva kültürü de vardır; üstelik bu kültür yalnızca «unsurlar» şeklinde değil *egemen* kültür şeklinde yaşar. Bu bakımdan «ulusal kültür» genel olarak büyük toprak sahiplerinin, papazların ve burjuvazinin kültürüdür. Bir marksist için çok basit olan bu temel hakikati, Bund'çu bir yana itmiş, lâf ka-

labalığına «boğmuş», yani gerçekte sınıflararası uçurumu gün ışığına çıkaracağı *yerde,* bunu okuyucunun gözünden saklamaya çalışmıştır. Aslında Bund'çu sınıflarüstü ulusal bir kültür inancını yaymakta büyük çıkarı olan burjuvazinin tutumunu benimsemiştir.

«Demokrasinin ve dünya işçi hareketinin uluslararası kültürü» sloganını ileri sürerken, biz, *her* ulusal kültürden yanlızca demokratik ve sosyalist olan unsurları alıyoruz ve bunları sadece ve kesinkes burjuva kültürüne ve her ulusun burjuva milliyetçiliğine karşı olduğumuz için alıyoruz. Hiç bir demokrat ve hele hele hiç bir marksist dillerin eşitliğini ya da «kendi» burjuvazisi ile ana dilinde tartışmaya girişme gereğini, kendi köylüsü ve kendi küçük-burjuvazisi saflarında anti-feodal ve anti-burjuva düşünceleri yayma gereğini inkâr edemez. Bu nokta üzerinde uzun uzadıya durmak gereksizdir. Bund'çu tartışma götürmez olan bu hakikatlerden esas konusunu yani sorunu, gerçek özünü gizlemek için yararlanmaktadır.

Marksistler açısından sorun, ulusal kültür sloganını doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak kabul etmelerinin mi, yoksa bu sloganın karşısına, bütün yerel ve ulusal özelliklere «uyarak» işçilerin *enternasyonalizm* sloganını çıkarmalarının mı doğru olacağı sorunudur.

«Ulusal kültür» sloganının anlamı, bu sloganı «uluslararası kültürü yayma aracı olarak yorumlama» isteğinde bulunan şu ya da bu aydın taslağının verdiği sözlere veya iyi niyetine bağlı değildir. Soruna bu açıdan bakmak çocuksu bir öznelcilik olur. Bu sloganın anlamını belirleyen, belirli bir ülkenin ve dünyanın bütün ülkelerinin, bütün sınıflarının durumu ve nesnel ilişkileridir. Burjuvazinin ulusal kültürü bir *olgudur.* (Ve tekrarlıyorum, burjuvazi, her yerde büyük toprak sahipleriyle ve papazlarla işbirliği içindedir.) Militan burjuva milliyetçiliği, işçileri burjuvazinin peşine takmak için onları aptallaştırmaya, sersemleştirmeye,

bölmeye çalışmaktadır. İşte günümüzün temel olgusu budur.

Kim işçi sınıfına yararlı olmak istiyorsa bütün ulusların işçilerini birleştirmeli, ister «*kendi öz*» burjuvazisinin, ister bir başka burjuvazinin milliyetçiliği ile, bitip tükenmeden mücadele etmelidir. Ulusal kültür sloganından yana çıkan herkesin yeri marksistler arasında değil, küçük-burjuvazinin saflarındadır.

Somut bir örnek alalım. Bir Rus marksisti Büyük-Rus ulusal kültürü sloganını kabullenebilir mi? Hayır. Çünkü aksi taktirde onu milliyetçi saflara yerleştirmek gerekir, marksistlerin safına değil. Görevimiz, Büyük-Rusların Yüz-Karalar ve burjuva egemen kültürüne karşı bizim demokratik ve işçi hareketimizin tarihinde de bulunan filizleri tamamen devrimci bir anlayışla geliştirerek ve öteki ülkelerin işçileriyle sıkı bağlar kurarak mücadele vermektir. Görevimiz, ulusal kültür sloganını vaaz etmek ya da bu sloganı hoşgörü ile karşılamak değil, enternasyonalizm adına büyük toprak sahiplerimize ve Büyük-Rus burjuvalarımıza karşı, onların Purişkeviç'lerin ve Struve'lerin özelliklerine «uyan» «kültürüne» karşı mücadele etmektir.

Aynı şeyler, en çok ezilen ve baskıya uğrayan Yahudi ulusu için de söylenmelidir. Yahudi ulusal kültürü, hahamlarla burjuvaların, düşmanlarımızın sloganıdır... Ancak Yahudi kültüründe ve bütün Yahudi tarihinde başka unsurlar da vardır. Bütün dünyadaki onbuçuk milyon Yahudi'nin yarısından çoğu, geri ve yarı-vahşi ülkeler olan ve de Yahudileri *zorla* bir kast durumunda tutan Galiçya'da ve Rusya'da yaşamaktadır. Sözkonusu kitlenin yarısı ise, Yahudiler için kast durumunun bulunmadığı ve Yahudi kültürünün evrensel, ilerici, soylu niteliklerinin, yani uluslararası tavrının, döneminin ilerici hareketlerine katılmasıyla (demokratik ve proleter hareketlerde Yahudilerin oranı, genel olarak nüfusun

içindeki Yahudi oranından her yerde daha fazladır) açıkça belirlendiği uygar bir dünyada yaşamaktadır.

Her kim doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak Yahudi «ulusal kültür» sloganına sahip çıkıyorsa (ne kadar iyi niyetle olursa olsun) o, işçi sınıfının düşmanı, *eski* unsurların yandaşıdır, Yahudi toplumunun *kast karakteri* ile koşullanmıştır. Hahamların ve burjuvaların suç ortağıdır. Tersine işçi hareketinin uluslararası kültürünün yaratılmasına (Rusça ve Yahudice) katkıda bulunarak uluslararası marksist örgütlerde, Rus, Litvanyalı, Ukraynalı, vb. işçiler arasında eriyen Yahudi marksistleri, yani Bund'un ayrılıkçılığına karşı direnen bu Yahudiler, «ulusal kültür» sloganına karşı cephe alarak en olumlu Yahudi geleneklerini sürdürmektedirler.

Burjuva milliyetçiliği ve işçi sınıfı enternasyonalizmi birbirlerine ters düşen iki slogandır. Bu sloganlar kapitalist dünyanın iki büyük sınıfına uygun gelen ve ulusal sorun planında iki farklı siyasetin (hatta *iki* farklı dünya anlayışının) anlatımı olan uzlaşmaz iki slogandır. Ulusal kültür sloganını savunarak, «ulusal-kültürel özerklik» denilen unsurun bütün planını ve uygulamalı programını bu slogan temeli üzerine oturtarak, Bund'çular, *aslında* işçi çevrelerinde burjuva milliyetçiliğini yaymaktadırlar.

3. ULUSAL «ÖZÜMLEME» UMACISI

Ulusal özümleme sorunu, yani ulusal özelliklerin yitirilip bir başka ulus haline geçme sorunu, Bund'çular ve yandaşları saflarında milliyetçi dalgalanmaların sonuçlarını açıkça görebilmemiz olanağını getirir.

Bund'çuların bilinen uslamlamalarını —ya da daha ziyade yöntemlerini— hiç değiştirmeden, olduğu gibi alan bay Liebmann belirli bir devletin içindeki bütün ulus topluluklarından gelme işçilerin tek bir işçi örgütünde birleşme

ve tekvücut olma isteğini (daha yukarıda *Severnaya Pravda*'nın makalesinin sonuna bakınız) «*eski ulusal özümleme masalı*» olarak değerlendirmektedir.

Bay F. Liebmann *Severnaya Pravda*'nın makalesinde varılan sonucu ele alıyor ve şöyle yazıyor: «Bu duruma göre, 'hangi ulustansın?' sorusuna işçinin 'Sosyal-Demokratım' cevabını vermesi gerekiyor.»

Bund'çumuz bunun çok nükteli bir durum olduğu inancında. Gerçekte ise tutarlı, demokratik ve *marksist* bir sloganla bir tuttuğu ulusal «özümlemeye» karşı *bu tür* nüktelerle ve *şiddetli saldırılarla* kesinlikle kendini ele vermekten başka bir iş yapmamaktadır.

Kapitalizm, gelişmesi sırasında, ulusal sorunla ilintili olarak iki tarihsel eğilim gösterir: Bunlardan birincisi, ulusal yaşamın ve ulusal hareketlerin uyanışı, ulusal baskıya karşı mücadelenin başlaması, ulusal devletin kurulmasıdır. İkincisi ise, bütün ulusların arasında her türlü ilişkinin gelişmesi ve artması, ulusal sınırların aşılması ve sermayenin genel olarak iktisadî yaşamın, siyasetin, bilimin, vb. uluslararası birliğinin yaratılmasıdır.

Bu iki eğilim, kapitalizmin evrensel yasasını oluşturur. Kapitalist gelişmenin başlangıçlarında birinci eğilim egemendir. İkincisi ise olgunlaşmış olan ve sosyalist bir toplumа doğru yönelen bir kapitalizmi simgeler. Marksistlerin ulusal programı her şeyden önce ulusların ve dillerin eşitliğini savunur ve bu alanda her türlü *ayrıcalığa* karşı çıkarken (ve ulusların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi hakkından yana çıkarken, ki buna daha ileride değineceğiz), ikincil planda da enternasyonalizm ilkesini ve burjuva milliyetçiliğinin en arınmışının bile proletaryaya bulaştırılmasına karşı uzlaşmaz bir mücadeleyi savunurken her iki eğilimi de göz önüne almaktadır.

Bu durumda gündeme şöyle bir sorun geliyor: Bund'çumuz «ulusal özümleme»ye karşı çıkarken neye değinmekte-

dir? Her halde uluslara karşı uygulanan baskıya ya da bu uluslardan birine tanınan *ayrıcalıklara* değinmemektedir, çünkü «ulusal özümleme» sözünün burada yeri yoktur; çünkü ayrı ayrı ya da resmi bir bütün olarak ele alındığında marksistlerin hepsi çok açık ve kesin bir biçimde ulusal alanda uygulanan en ufak baskıyı, zulmü ve eşitsizliği mahkûm etmişlerdir; ve nihayet Bund'çumuzun şimşeklerini üzerine çeken *Severnaya Pravda*'nın makalesi de bütün marksistlerce benimsenen bu düşünceden yana çıkmıştır kesinlikle.

Hayır. Kaçamak yapmak olanaksız. «Ulusal özümleme»yi suçlarken bay Liebmann bu terimi *ne* baskıyı *ne* eşitsizliği *ne de* ayrıcalıkları vurgulamak için kullanmıyor. Ulusal özümlemenin kapsamından her türlü eşitsizliği çeker alırsak, geriye gerçek olan bir şey kalır mı?

Evet, kalır tabiî. Ulusal engellerin kaldırılmasına, ulusal ayrımların silinmesine, ulusların *birbirine benzemesine* yönelik bir tarihsel eğilim kalır geriye; her gün biraz daha güçlenen, kapitalizmin sosyalizme doğru dönüşmesinin en önemli etkenlerinden birini oluşturan bir eğilimdir bu.

Ulusların ve dillerin eşitliğini tanımayan ve savunmayan, ulusal baskı ve eşitsizliğe karşı mücadele etmeyen bir insana marksist denemez. Hiç kimsenin kuşkusu yoktur bundan. Ancak şundan da hiç kimsenin kuşkusu olmaması gerekir ki, bir başka ulusun marksistini «ulusal özümleme» ilkesinden yana çıkmakla suçlayan sözde marksist de, özünde basit bir *küçük-burjuva milliyetçisinden* başka bir şey değildir. Bu pek de olumlu olmayan kimseler safına bütün Bund'çular ve (birazdan göreceğimiz gibi) bay Yurkeviç, Dontsof ve Ortakları takımı gibi Ukraynalı milliyetçi sosyalistler girer.

Bu küçük-burjuva milliyetçilerinin görüşlerinde gerici olan ne varsa hepsini somut olarak göstermek için, üç türlü kanıttan yararlanacağız.

Rus ortodoks marksistlerinin «ulusal özümleme»sine kar-

şı en şiddetli eleştiriler, genel olarak Rusyalı Yahudi milliyetçilerden ve özel olarak da Bund'çulardan yöneltilmektedir. Oysa yukarıda da gördük ki, dünya üzerindeki on buçuk milyon Yahudi'den *yarısı kadarı uygar* dünyada, *en büyük* ulusal özümleme koşullarında yaşamaktadırlar. Yoksul, ezilen, haklarından yoksun olan, (Rus ve Polonyalı) Purişkeviç'lerin baskısına uğrayan Rusya ve Galiçya'nın Yahudileri ise, *en az* «ulusal özümleme» koşulları içinde bulunan, Yahudiler için «zorunlu oturma bölgeleri»ne kadar, Purişkeviç'vari *numerus clausus*(*) ve diğer marifetlere varıncaya kadar en büyük farklılıklar içinde yaşayan tek Yahudi topluluğudur.

Uygar dünyada, Yahudiler bir ulus oluşturamazlar: Onlar, K. Kautsky ve O. Bauer'in dedikleri gibi, diğerlerinden çok daha fazla özümlenmişlerdir. Galiçya ve Rusya Yahudileri de bir ulus oluşturamazlar. Ne yazık ki (kendilerinin hatası yüzünden *değil* Purişkeviç'lerin hatası yüzünden) daha hâlâ bir *kast* durumundadırlar. Yahudi tarihini tartışma götürmez biçimde bilenlerin ve yukarıda değinilen olayları hesaba katanların vardıkları kesin yargı bu doğrultudadır.

Bu olaylar neyi gösterir? Ancak «ulusal özümleme»ye karşı tarihin akışını tersine çevirmek isteyen, Rusya ve Galiçya'daki düzeni Paris ve New York'taki düzene doğru değil de, tersine döndürmek peşinde koşan küçük-burjuva Yahudi gericilerin bunlara karşı çıkabileceklerini gösterir.

Ulusal özümleme, övünç dolu isimlerini dünya tarihine yazmış olan, dünyadaki demokrasi ve sosyalizm mücadelesine öncüler sunan en iyi Yahudilerce kötülenmemiştir. Özümlemeye, sadece, Yahudi «geçmişinin» hayranları karşı çıkmışlardır.

(*) Numerus clausus: Çarlık Rusya'sında Yahudilerin çeşitli eğitim kurumlarına, devlet görevlerine, fabrika ve bürolardaki işlere kabul edilmelerinde uygulanan sayı tahditi.

İleri kapitalizmin güncel çerçevesi içinde ulusların özümlenme sürecinin genel akışı üzerine yaklaşık bir fikir edinebilmek için, bu arada Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan göçlere ilişkin sayılara bir göz atılabilir. 1891'den 1900'e kadar uzanan on yıl içinde, Avrupa'dan, Amerika'ya 3,7 milyon göçmen; 1901'den 1909'a kadar dokuz yıl içinde ise 7,2 milyon göçmen gitmiştir. 1900 yılında yapılan sayım Birleşik Devletler'de on milyon yabancının yaşadığını ortaya koymuştur. Sözkonusu sayıma göre 78.000 Avusturyalı'nın, 136.000 İngiliz'in, 20.000 Fransız'ın, 480.000 Alman'ın, 37.000 Macar'ın, 425.000 İrlandalı'nın, 182.000 İtalyan'ın, 70.000 Polonyalı'nın, 166.000 Rusyalı'nın (çoğu Yahudi), 43.000 İsveçli'nin, vb. yaşadığı New York eyaleti ulusal ayırımları öğüten bir değirmeni andırmaktadır. Ve New York'ta olan bu durumlar uluslararası oranlarda, *her* büyük şehirde ve *her* sanayi merkezinde de gerçekleşmektedir.

Milliyetçi önyargılara saplanmamış olan bir kimse, ulusların kapitalizm tarafından özümlenme sürecinde, büyük bir tarihsel ilerlemeyi, Rusya benzeri geri ülkelerde olduğu gibi, dünyanın unutulmuş köşelerinde de ulusal göreneklerin yıkılmasını görmemezlikten gelemez.

Rusya'yı, Büyük-Rusların Ukraynalılara karşı benimsedikleri tutumu alınız ele. Hiç kuşkusuz, değil marksistler, sadece demokrat olan bir insan bile Ukraynalıların karşı karşıya kaldıkları benzeri olmayan aşağılanmaların karşısına dikilecek ve onların tam bir hak eşitliğine kavuşması için mücadele verecektir. Aynı devletin içinde Ukrayna proletaryası ile Büyük-Rus proletaryası arasında günümüzde varlığını sürdüren bağları ve birleşmeyi *gevşetmek,* sosyalizme doğrudan doğruya bir ihanet ve Ukraynalıların burjua «ulusal görevleri» açısından *bile,* dar görüşlü bir siyaset izlemek anlamına gelir.

Kendisinin «marksist» olduğu iddiasında bulunan bay Lev Yurkeviç (zavallı Marx!) bu dar görüşlü siyasetin bir

örneğini vermektedir bize. 1906'da, diye yazıyor Yurkeviç, Sokolovski (Bassok) ve Lukaseviç (Tuçapski) Ukrayna proletaryasının bütünüyle Ruslaştığını, ayrı, özel bir örgüte gerek olmadığını iddia etmişlerdir. Bay Yurkeviç *sorunun özüyle ilintili* tek bir olaya değinmeden bu iki yazara saldırıyor ve isteri nöbetleri içinde —tamamen olumsuz, dar görüşlü ve gerici bir milliyetçilik anlayışı çerçevesinde— bunun «ulusal pasiflik» olduğunu, «ulusal inkâr» anlamına geldiğini, bu gibi kimselerin «Ukraynalı marksistler arasında bir bölünmeye (!) neden olduklarını,» vb. ileri sürüyor. Bay Yurkeviç, günümüzde «işçiler arasında Ukraynalı ulusal bilincin daha yüksek bir düzeye ulaştığını,» ancak buna karşın, bizdeki işçilerin ancak belirli bir azınlığının «ulusal açıdan bilinçli» olduğunu, çoğunluğun ise «daha hâlâ Rus kültürünün etkisinde bulunduğunu» iddia ediyor. Ve bu küçük-burjuva milliyetçisi sonra da bütün gücüyle haykırıyor: «Görevimiz kitlelerin peşi sıra gitmek değil, onları peşimizden sürüklemek, kendilerini ulusal görevleri konusunda bilinçlendirmektir.» (*Dzvin.* s. 89)([84]).

Bay Yurkeviç'in bütün bu uslamlaması, baştan aşağı bir burjuva milliyetçisinin düşünüş biçimidir. Bazıları Ukrayna'nın tam eşitliğini ve özerkliğini isteyen, bazıları da bağımsız bir Ukrayna devleti peşinde koşan burjuva milliyetçilerinin görüş açısından bile, benzeri bir düşünüşün elle tutulacak bir yanı yoktur. Ukraynalıların özgürlük özlemlerine karşı cephe alan Büyük-Rus ve Polonyalı toprak sahipleri ile bu iki ülkenin burjuvazisidir. Sözü geçen iki sınıfın direncini kıracak yetenekte olan toplumsal güç, hangisidir? XX. yüzyılın başları bu soruya somut bir cevap getirmiştir: Bu güç, kendisiyle beraber demokratik köylülüğü de sürükliyebilen işçi sınıfının dışında bir güç olamaz. Kazanacağı zaferle ulusal baskıyı olanaksız kılacak olan bu gerçekten demokratik gücü bölmeye ve böylece güçsüz düşürmeye çalışarak bay Yurkeviç, sadece, genel olarak demok-

rasinin değil, aynı zamanda yurdunun, Ukrayna'nın çıkarlarına da ihanet etmektedir. Özgür Ukrayna hedefine ancak Büyük-Rus ve Ukrayna proleterleri birlik olarak hareket ederlerse *varılabilir*. Bu birlik olmaksızın, Ukrayna'nın özgürlüğünden söz etmek olanaksızdır.

Ancak marksistler, sorunu, sadece ulusal-burjuvazi açısından koymakla yetinmezler. Güney, yani Ukrayna, yıllardan beri, Büyük-Rusya'dan onbinlerce, yüzbinlerce köylü ve işçiyi kapitalist çalışma alanlarına, madenlere, şehirlere çeken hızlı bir gelişme sürecine sahne olmaktadır. Büyük-Rus ve Ukrayna proletaryasının —bu sınırlar içinde— «özümlenmesi» kuşku götürmez bir olgudur *ve bu* olgu *tartışmasız* ilerici yapıdadır. Kapitalizm, dar görüşlü, geleneklerine bağlı, yerleşik ve son derece cahil Büyük-Rus ya da Ukraynalı köylü tipi yerine, Büyük-Rus olsun, Ukraynalı olsun, yaşam koşulları ulusal sınırları içinde donup kalmayı yıkıp atan etkin proleteri getirmektedir. Büyük-Rusya ve Ukrayna arasında bir gün bir devlet sınırının uzandığını varsaysak, bu koşullarda bile Rus ve Ukraynalı işçilerin «özümlenmesinin» tarihsel açıdan ilerici bir öz taşıdığından kuşku duyulamaz. Amerika'da ulusların kaynaşması için de durum aynıdır. Ukrayna ve Büyük-Rusya özgür oldukça kapitalizmin gelişmesi *daha geniş* ve *daha hızlı* gerçekleşecek ve kapitalizm *bütün* ulusların, devletin bütün bölgelerinin ve (eğer Rusya Ukrayna'ya göre komşu bir devlet olsa idi) bütün komşu devletlerin işçilerini daha da büyük bir hızla şehirlere, madenlere, fabrikalara doğru çekecektir.

Bay Lev Yurkeviç, iki ulusun *proletaryasının* birliğini, tekvücut olmasını ve özümlenmesini, Ukrayna ulusal davasının bir anlık başarısına feda ederken, gerçek bir burjuva gibi ve hatta ileriyi göremiyen, sınırlı, dar görüşlü bir burjuva gibi, yani bir küçük-burjuva gibi tavır almaktadır. Burjuva milliyetçileri, önce ulusal dava sonra proletaryanın davası gelir diyorlar. Yurkeviç'ler, Dontsof'lar ve diğer sözde

marksistler de onların ardından bunu tekrarlıyorlar. Biz ise proletaryanın davası her şeyden önce gelir diyoruz. Çünkü bu dava, sadece emeğin ve insanlığın sürekli ve hayati çıkarlarına değil, aynı zamanda demokrasinin çıkarlarına da cevap getirmektedirler. Ve demokrasi olmaksızın Ukrayna'nın ne özerkliği ne de bağımsızlığı sözkonusu olabilir.

Nihayet Bay Yurkeviç'in zengin milliyetçi incilerle dolu olan uslamlamasında bir başka nokta üzerinde durmaya geldi sıra. Yurkeviç Ukraynalı işçilerin bir azınlığının ulusal bilinç düzeyinde olduklarını belirtiyor ve «çoğunluğu ise henüz Rus kültürünün etkisinde» diyor.

Sözkonusu olan proletarya olduğunda, Ukrayna kültürünü bir bütün olarak, gene bir bütün olarak Büyük-Rus kültürü ile karşı karşıya getirmek, proletaryanın çıkarlarını burjuva milliyetçiliğine utanmazcasına feda etmektir.

Bütün milliyetçi sosyalistlere, çağdaş her ulusun, iki ulusu içerdiğini söyliyeceğiz. Her ulusal kültürün içinde iki ulusal kültür vardır. Purişkeviç'lerin, Guçkof'ların ve Struve'lerin Büyük-Rus kültürünün yanı sıra, bir de Çernişevski'nin ve Plehanof'un isimleriyle nitelendirilen bir Büyük-Rus kültürü bulunmaktadır. Nasıl Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de, Yahudiler arasında, vb. iki kültür varsa *aynı biçimde* Ukrayna'da da *iki* kültür vardır. Eğer Ukrayna işçilerinin çoğu Büyük-Rus kültürünün etkisi altında bulunuyorsa, gayet iyi bilmekteyiz ki, Büyük-Rus papaz ve burjuvazisinin kültürlerinden gelme düşünceleri yanında, Büyük-Rus demokrasisi ve sosyal-demokrasisinden gelme fikirler de o işçiler üzerinde etkilerini göstermektedirler. Birinci türden bir «kültür»e karşı mücadele verirken, Ukraynalı bir *marksist*, bunu, ikinci tür bir kültürden daima ayıracak ve Ukraynalı işçilere diyecektir ki: «Bilinçli Büyük-Rus işçisiyle, onun edebiyatı ile, fikir ortamı ile her türlü birleşme olanağını bütün gücümüzle yakalamamız, kullanmamız ve pekiştirmemiz mutlaka zorunludur. Ukraynalı işçi hareketi-

nin *olsun* Büyük-Rus işçi hareketinin *olsun* hayati çıkarları bunu gerektirmektedir.»

Eğer Ukraynalı bir marksist Büyük-Rusyalı zorbalara karşı beslediği *tümüyle haklı ve doğal* nefretin birazcığını, hafif bir düşmanca duygu biçiminde bile olsa, Büyük-Rusya'nın işçi kültürüne ve hareketine de bulaştırırsa, o zaman, burjuva milliyetçiliği bataklığına saplanmış olur. Aynı şekilde Ukraynalıların tam hak eşitliğini ya da bağımsız bir devlet kurma *haklarını* bir an olsun aklından çıkaran her Büyük-Rusyalı marksist de, yalnızca burjuva milliyetçiliği bataklığına sürüklenmekle kalmıyacak, aynı zamanda aşırı gerici şövenliğin bataklığına da kaymış olacaktır.

Büyük-Rusyalı ve Ukraynalı işçiler Proleter hareketin ortak ya da uluslararası kültürünü, propagandanın hangi dilde yapıldığı konusunda ve bu propaganda ile ilişkili olan tamamen yerel veya tamamen ulusal *ayrıntılı sorunlar* hakkında en geniş hoşgörüyü göstererek, beraberce savunmalıdırlar ve bu savunuyu tek bir devlet çerçevesinde yaşadıkları sürece, birlik halinde ve tekvücut olarak yapmalıdırlar. Bu, Marksizm'in kaçınılmaz bir zorunluğudur. İki ulusun işçileri arasında bölücülüğe yönelik her türlü girişim, marksist «özümleme»ye karşı her saldırı, proletaryayı ilgilendiren sorunlarda bir bütün kabul edilerek ulusal bir kültürle, sözde tek ve bölünmez olduğu iddia edilen diğer ulusal bir kültürü her türlü karşı karşıya getirme çabası, vb. *burjuva* ulusçuluğundan esinlenmiştir ve bu tür tavır alışlara karşı amansız bir mücadele vermek kesinlikle zorunludur.

Ekim-Aralık 1913'de yazılmış, gene aynı yıl Kasım-Aralık aylarında **Prosveşçenye** dergisinin 10, 11, 12 ve 13. sayılarında yayımlanmıştır. İmza: V. İlyin.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 20, s. 12-26.

RESMİ DİLİN ZORUNLU OLMASI GEREKLİ MİDİR?

Liberaller gericilerden hiç olmazsa *ilkokul*'da ana dilde eğitim yapılması hakkını tanıdıkları için farklılaşırlar. Ama aynı liberaller resmî bir dilin zorunlu olduğunu söylediklerinde gericilerle tamamen aynı saflarda yer almış olurlar.

Resmî bir dilin zorunlu olması ne anlama gelmektedir? Bu, uygulama bakımından Rus halkının *azınlık* bir kesimini oluşturan Büyük-Rusların dilinin, halkın diğer kesimlerine zorla kabul ettirilmesi anlamına gelir. Her okulda resmî dil öğretilmesi *zorunlu* olmalıdır. Bütün resmî işler yöresel dillerle değil, resmî dille yapılmalıdır.

Bunu savunanlar zorunlu bir resmî dilin gerekliliğini nasıl haklı göstereceklerdir?

Yüz-Karaların «kanıtları» düşünülebileceği gibi, gayet kesindir: Bütün farklı ırklara karşı son derece uyanık bir tavır içinde olmalı, «kıpırdanmaları»nı hoşgörü ile karşılamamalıdır. Rusya bölünmez bir bütündür ve bütün halklar —Yüz-Karalar açısından— Rus toprağının yaratıcıları ve toparlayıcıları olan Büyük-Rusların otoritesi karşısında boyun eğmelidir. Ayrıca iktidardaki sınıfın dili zorunlu resmî dil olmalıdır. Purişkeviç'çiler dikkatlice baksalar Rusya'nın Büyük-Rus olmayan halkının % 60'nın düşüncelerini yansıtırken kullandıkları bu «yöresel dillerin» yasaklandığını görürlerdi.

Liberallerin durumu daha «ince» ve daha «farklı»dır. On-

lar belli sınırlarda kalmak üzere (örnekse ilkokulda) anadilin kullanılabileceğini ileri sürüyorlar. Ama aynı zamanda zorunlu bir resmî dilin kullanılmasını da öğütlüyorlar. Bu onlar açısından «birleşik» ve «bölünmez», vb. bir Rusya'nın «kültürel» yapısının yararına olacaktır.

«Bir devlet örgütlenmesi bir kültürel birliğin doğrulanmasıdır. Devlet kültürü zorunlu olarak resmî bir dilin varlığına yol açar... Devletten söz eden, iktidarın birliğinden söz etmiş olur, ve resmî dil bu birliğin bir aracıdır. Böyle bir dil devletle ilgili diğer bütün alanlardaki zorunlu güce ve hatta zorunlu niteliğe sahiptir.

«Rusya birleşik ve bölünmez olarak kalmak istiyorsa eğer, devletin çıkarları açısından edebi Rus dilinin zorunlu olarak kullanılması ilkesini kararlılıkla savunmak gerekiyor.»

Resmî bir dilin gerekliliği hakkında bir liberalin tipik felsefesi işte böyledir.

Yukarıdaki satırları Bay Patriçkin'in liberal *Diyen*[85] (sayı 7) gazetesinde çıkan makalesinden aldık. Kolay anlaşılır nedenlerden, Yüz-Karaların organı *Novoye Vremya* coşku ile karşıladı bu yazıyı. Mençikof'un gazetesi (sayı 13588) Bay Patraçkin'in sözü geçen yazıda «son derece sağlıklı fikirleri» dile getirdiğini belirtti. İşte bu çok «sağlıklı» fikirlerinden ötürü Yüz-Karalar liberal-ulusçu, *Ruskaya Miysl*'den övgüyü eksik etmiyorlar. Nasıl övgüde bulunmasınlar ki? Liberaller birçok «kültürel» kanıtların yardımı ile *Novoye Vremya*'cıların böylesine hoşuna giden fikirleri savunduktan sonra...

Liberaller bize Rus dilinin büyük ve güçlü olduğunu söylüyorlar. Rusya'nın çeşitli bölgelerinde oturan insanların bu büyük ve güçlü dili öğrenmelerine nasıl olur da karşı çıkarsınız? Rus dilinin yöresel edebiyatları zenginleştireceği-

ni, onlara büyük kültür değerlerinden yararlanma olanağı getireceğini nasıl olur da göremezsiniz?

Liberal baylar; bu söylediklerinizin doğru. Turgenyef'in, Tolstoy'un, Dobrolyubof'un, Çernişevski'nin dilinin büyük ve güçlü olduğunu biz sizden daha iyi biliyoruz. Bir teki bile hariç olmamak üzere Rusya'da oturan bütün ulusların ezilen sınıfları arasında son derece sıkı bağların kurulduğunu, kardeşçe bir birliğin oluştuğunu görmeyi biz sizden daha çok istiyoruz. Ve biz, söylemeye gerek yok, Rusya'da oturan her insanın Büyük-Rusların dilini öğrenme olasılığına sahip bulunmasını yürekten diliyoruz.

Ancak istemediğimiz tek bir şey var: *Baskı*. Biz insanları cennete zorla sokmak niyetinde değiliz. Çünkü «kültür» üzerine dilediğiniz kadar güzel cümleler döktürün, *zorunlu* bir resmî dilin yerleştirilmesi, bu dilin kafalara zorla sokulması demektir. Biz büyük ve güçlü Rus dilinin *sopa tehdidiyle* öğretilmeye ihtiyacı olmadığı kanısındayız. Rusya'da kapitalizmin gelişmesinin ve genel olarak bütün toplumsal yaşamın akışının, bütün ulusları karşılıklı bir yaklaşmaya götürdüğüne inanıyoruz. Yüz milyonlarca insan Rusya'nın bir ucundan öteki ucuna gitmekte, çeşitli ulusların insanları birbirleri ile karışmaktadır. Diğerlerinden ayrı ve içedönük yaşam kaybolmaya başlamıştır. Yaşam ve çalışma koşulları gereği Rus dilini öğrenme ihtiyacında olanlar, bu dili işin içine sopa karışmadan öğreneceklerdir. Zorlamaya (sopaya) gelince, bu sadece büyük ve güçlü Rus dilinin öteki ulusal gruplar arasında yayılmasını güçleştirecek, özellikle düşmanca duyguları artıracak, bir sürü yeni sürtüşme kaynağı yaratacak, gerginliği, karşılıklı anlayışsızlıkları, vb. güçlendirecektir.

Bundan kimin yararı olacaktır? Rus halkı ve Rus demokrasisinin bu tür bir gelişmeden yararı olmayacaktır. «Rus kültürünün ve devletinin yararına» da olsa Rus halkı *hiç bir* ulusal baskıyı kabul edemez.

İşte bu nedenden ötürüdür ki, Rus marksistleri zorunlu bir resmî dilin *olmaması gerektiğini,* bütün yöresel dillerde halka öğretim yapan okullar açılmasının zorunlu olduğunu ve anayasaya herhangi bir ulusun bütün ayrıcalıklarını kaldıran ve herhangi bir ulusal azınlığın haklarının çiğnenmesini artık silip atan temel bir yasanın sokulmasının kaçınılmazlığını vurgulamaktadırlar...

Proletarskaya Pravda No: 14 (32), 18 Ocak 1914.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 20, s. 67-69.

RUSYA'DA İŞÇİ BASINININ GEÇMİŞİ HAKKINDA
adlı yazıdan

Rusya'da işçi basınının tarihi, kopmaz bağlarla demokratik ve sosyalist hareketin tarihine bağlıdır. Ancak özgürlük hareketinin temel aşamalarını bilirsek, işçi basınının hazırlanması ve doğmasının neden bir başka yolu değil de, belirli bir yolu izlediğini anlayabiliriz.

Rusya'daki özgürlük hareketi Rus toplumunun bu sürece damgasını vuran başlıca üç sınıfına uygun düşen, üç aşamadan geçmiştir:

1) Yaklaşık olarak 1825'den 1861'e kadar süren derebeylik dönemi;

2) Aşağı yukarı 1861'den 1895'e kadar uzanan halkçı ya da burjuva demokratik dönem;

3) 1895'den günümüze kadar süren işçi dönemi.

Birinci dönemin en dikkati çekici temsilcileri Aralık'çılar ve Herzen'di. Toprak köleliğinin sürdüğü o sıralarda toprak köleleri kitlesi içinden, yani haktan yoksun, «en aşağı», «en sefil» olan bu *Kast*'ın içinde bir işçi *sınıfının* sivrilmesi sözkonusu olamazdı. İşçi (işçi-demokrat ya da sosyal-demokrat) basınının öncülük görevi, başında Herzen'in *Kolokol*(86) dergisi olduğu halde bütün demokratik düşünceleri savunan yasadışı basına düşüyordu.

Nasıl Aralık'çılar Herzen'in bilinçlenmesine neden olmuşlarsa, Herzen ve onun *Kolokol* dergisi de halktan gelme aydın-

ların, bu liberal ve demokrat burjuvazinin aydın temsilcilerinin uyanmasına yol açmıştır. Bu aydın temsilciler soyluların safından değil, memurların, küçük-burjuvazinin, köylülerin arasından geliyorlardı. Toprak köleliği döneminde soyluların özgürlük hareketimizden bu aydınlar tarafından tamamen silinip atılmasının öncülüğünü V. Biyelinski yaptı. Biyelinski'nin edebi etkinliğini geniş planda yansıtan o ünlü, *Gogol'e mektup* adlı yazı, yasadışı demokrat basının değerinden ve güncelliğinden bugün bile hiç bir şey yitirmeyen eserlerinden biri oldu.

Toprak köleliğinin ortadan kaldırılması bu aydınları, genel olarak kitlesel özgürlük hareketinin, özel olarak da yasadışı demokrat basının öncüleri durumuna getirdi. Bu aydınların görüş açısına cevap veren popülizm, egemen eğilim oldu. Bir toplumsal akım olarak hiç bir zaman ne sağda liberalizmle, ne de solda anarşizmle sınırlandı. Ancak Herzen'den sonra popülist görüşleri geliştirmiş olan Çernişevski, Herzen'e oranla ileri doğru büyük bir adım attı. O, çok daha tutarlı ve mücadeleci bir demokrattı. Eserleri sınıf mücadelesinin ruhunu yansıtıyordu. Çernişevski liberalizmin ihanetlerini amansızca ele vermiş, Kadet'lerin ve tasfiyecilerin her zaman nefretini kazanan bu siyasal çizgiyi hep sürdürmüştür. O, ütopik sosyalist görüşleri benimsemekle beraber kapitalizmi son derece derin olarak eleştiren bir düşünürdü.

1860-1870 dönemi, militan-demokrat ya da ütopik-sosyalist nitelikte olup «kitleler» arasında yayılmaya başlayan bir sürü yasadışı yayına tanık olmuştur. Bu dönemin militanları arasında en üstün yer Piotr Alekseyef'e, Stefan Khalturin'e ve diğer işçilere özgüdür. Ancak genel popülizm akımı içinden proleter akım henüz sıyrılamıyordu. Bu ancak ideolojik planda Rus marksist akımının («Emeğin Kurtuluşu» grubu, 1883)([87]) belirlemesi ve de işçi hareketinin (1895-1896 Peters-

burg grevleri) sürekli bir biçimde Sosyal-Demokrasi ile bağlantı kurmaya başlamasıyla gerçekleşti.

...Bu 1883'de yurt dışında kurulan ve Rusya'da sosyal-demokrasinin temelini atan Emeğin Kurtuluşu grubu oldu. Bu grubun yurt dışında sansürsüz olarak basılan yayınları bütün dünyada elde edilen deneylerin kanıtladığı gibi işçi hareketinin ve hedeflerinin biricik anlatımı olan marksist fikirleri yöntemli bir biçimde dile getiren ilk yayınlardır. 1883'den 1895'e kadar uzanan dönemde Rusya'da, bizce, sosyal-demokrat bir işçi basını yaratmak için tek bir girişimde bulunuldu: Bu, 1885'de Petersburg'da sosyal-demokrat *Raboçi* gazetesinin yayımlanmasıydı. Doğal olarak sözkonusu gazete yasadışı idi ve sadece iki sayı çıktı. Bir kitle hareketinin yokluğu işçi basınına geniş bir yayılma olanağı vermiyordu.

1895-1896'dan sonra, ünlü Petersburg grevlerinden itibaren sosyal-demokrasinin de katılmasıyla bir işçi kitle hareketi başladı. Doğrusunu söylemek gerekirse Rusya'da işçi basınının belirmesi de bu tarihlerdedir.

Yirmi yıl kadar olan bu dönemin, işçiler için yazılmış küçük broşürleri ve sosyal-demokrat gazeteleri bir bütün olarak günümüz işçi basınının dolaysız ve ilk öncüleridir: Fabrikalardaki durum hakkında «eleştirel açıklamalara,» «iktisadî» mücadele üzerine yazılmış makalelere, işçi hareketinin hedeflerinin Marksizm'in ve tutarlı demokrasinin ışığı altında yapılan yorumlarına ve hatta işçi basınının içindeki *iki eğilim* olan Marksizm ve oportünizme varıncaya kadar her türlü yaklaşım bugünkünün aynıdır.

Dikkate değer ve henüz gereğince değerlendirilmekten uzak olan bir olgu da şudur: Rusya'da ne zaman bir işçi *kitle* hareketi başgöstermişse (1895-1896), hareket hemen bir marksist akım, bir de oportünist akım olmak üzere ikiye

bölünmüş ve bu bölünme biçim ve görünüm değiştirerek ama temelde hep aynı kalarak 1894'den 1914'e kadar sürüp gitmiştir. Bu tür bölünmeleri açıkça ifade eden derin toplumsal kökenler, sınıfsal temeller ve de sosyal-demokratlar arasındaki iç mücadeleler vardır.

Yukarıda adı geçen *Raboçaya Miysl*, o dönemlerin «ekonomizm»(88) denilen *oportünist* akımını temsil ediyordu. Bu akım, 1894-1895'den itibaren Rusya'da işçi hareketinin militanları arasındaki tartışmalar arasında gelişti. Rus işçilerinin uyanışının 1896'dan itibaren sosyal-demokrat basında önemli gelişmelere yol açması, yurt dışında ekonomistlerin belirmesi ve bir araya gelmesi 1900 yılının ilkbaharında (yani ilk sayısı 1900 yılının tam sonunda yayımlanan *Iskra*'nın(89) kurulmasından önce) bir bölünme ile sonuçlandı.

1894'den 1914 yılına kadar uzanan işçi basınının tarihi Rus Marksizmi ve Rus (ya da daha ziyade Rusya) sosyal-demokrasisinin iki akımının tarihidir. Rusya'da işçi basınının tarihini *anlıyabilmek* için günümüz okuruna hiç bir şey söylemiyen ve onu şaşırtmaktan başka işe yaramayan bir sürü gazetenin adlarını öğrenmek yetmez, hatta bu gereksizdir de. Esas olarak sosyal-demokrasinin çeşitli kesimlerinin içeriğini, yapısını, ideolojik yönünü bilmek gerekir.

Ekonomistlerin başlıca organları *Raboçaya Miysl* (1897-1900) ve *Raboçeye Dyelo* (1898-1901) idi. Bu sonuncu gazetenin başında sonraları sendikalizm saflarına katılan B. Kriçevski, herkesin tanıdığı bir menşevik ve şimdilerde tasfiyeci olan A. Martinof ve bütün temel sorunlarda tasfiyecilerle uzlaşan günümüz «bağımsız sosyal-demokratı» Akimof bulunuyordu.

Ekonomistlere karşı mücadele önceleri sadece Plehanof ve bütün Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından (*Rabotnik* Dergisi,(90) vb.) sonra da *Iskra* tarafından (1900 yılından 1903 yılı Ağustos ayına, R.S.D.İ.P'nin ikinci kurultayına kadar) sürdürüldü.

Iskra'nın «ekonomizm» üzerindeki kesin zaferi, tutarlı proleter taktiğin oportünist-aydınların taktiği üzerindeki kesin başarısı, sosyal-demokrasi saflarında «yeni yol arkadaşları» akınının başlamasına yol açtı ve oportünizm «menşeviklik» görünümü altında *Iskra'cılığın saflarında* Iskracılığın bölünmez bir kesimi olarak yeniden dirildi.

Menşeviklik R.S.D.İ.P.'nin ikinci kurultayında (1903 Ağustos'u) «Iskracı»ların *azınlıkta* kalan (menşevik ismi buradan geliyor) bir kesiminden ve «Iskra»nın *bütün oportünist karşıtlarından* oluşmuştur.

1903 Kasım'ından itibaren yenilenen bir yazı kurulunun denetiminde yayımlanmaya başlıyan *Yeni Iskra,* «menşeviklik»in temel organı oldu. O dönemlerde ateşli bir menşevik olan Troçki açıkça «eski ve yeni *Iskra* arasında derin bir uçurum var» diye yazıyordu. Bolşeviklerin tutarlı Marksizm'in taktiğini savunan ve eski *Iskra*'ya sadık olan başlıca organları *Vperiod*([91]) ve *Proletari*([92]) idi (1905).

1905-1907, devrim yılları, sosyal-demokrasinin ve işçi basınının bu iki akımının —bolşeviklik ve menşeviklik— kitlelerle olan bağlarının gerçek gücünü ve bu iki akımın proleter yığınlarının taktiklerinin ne ölçüde sözcüsü olduklarını sınamıştır. Önce işçilerin kitlelere kök salmış etkinliği uygun bir ortam yaratmamış olsaydı, yasal sosyal-demokrat basın 1905 sonbaharında beliremezdi. Ve yasal sosyal-demokrat basın 1905'deki gibi 1906'da olsun 1907'de olsun *iki* akımın, iki kesimin basını olduysa eğer, bu ancak sözkonusu dönemin işçi hareketi içindeki küçük-burjuva çizgisi ile işçi sınıfı çizgisi arasındaki farkla açıklanabilir.

Yasal işçi basınının belirme süreci üç döneme isabet eder: 1905 Sonbahar'ında [bolşeviklerin *Novaya Zhizn,* menşeviklerin *Nachalo*([93]) adlı gazeteleri, bir dizi gazetenin içinden en belli başlı organları yansıtıyoruz], 1906 İlkbahar'ında [bolşeviklerin *Volna,*([94]) *Eko,*([95]) ve menşeviklerin *Narod-*

naya Duma([96]) ve diğer gazeteleri] ve bir de 1907 İlkbahar'ında.

Bu dönemin menşevik taktiğinin özü kısa bir süre önce L. Martof tarafından tanımlandı: Menşeviklik proletarya için bu bunalımda, iktidardan egemen sınıfların gerici kesimini uzaklaştırmaya çalışan liberal burjuva demokrasisini desteklemekten başka bir çıkar yol görememektedir. Proletarya bu desteği siyasal bağımsızlığını koruyarak yerine getirmelidir. (Rubakin,([97]) *Kitaplar Arasında,* cilt II, s. 772.) Oysa, bu, liberalleri «destekleme» taktiği gerçekte işçilerin onlara *bağımlılığı* anlamına geliyordu. Bu etkin olarak liberal bir işçi siyaseti idi. Buna karşılık bolşevik taktiği, burjuva bunalımında bu bunalımı son aşamasına dayandırmaya yönelik bir mücadele vermeyi, liberalizmin ihanetlerini gün ışığına çıkartmayı, küçük-burjuvaziyi bu ihanetler konusunda aydınlatmayı ve kendisine katılmasını sağlamayı hedef alan bir eylemi önererek, proletaryanın bağımsızlığını güven altına almaktadır.

Günümüzün tasfiyecileri (liquidators) Koltsof, Levitski, vb. dahil olmak üzere menşeviklerin de birçok kez kabul ettikleri gibi bu dönemlerde (1905-1907) işçi yığınları bolşeviklerle beraber yürüyorlardı. Bolşevizm, hareketin proleter özünü yansıtırken, menşevizm bu hareketin oportünist, küçük-burjuva ve aydın kanadını oluşturuyordu.

Burada işçi basınının bu iki akımının uyguladığı taktiğin içeriğini ve anlamını daha fazla ayrıntılı olarak yansıtamayız. Temel olguları belirtmek, tarihsel gelişimin temel özelliklerini tanımlamakla yetinmek durumundayız.

Rusya'da işçi basınının yaklaşık olarak yüz yıllık bir tarihi vardır: Önce bir hazırlık dönemi geçirilmiştir. Bu dönem işçilere ait *olmayan,* işçi sınıfına ait *olmayan* bir kurtuluşun dönemidir. «Genel demokratik» bir özü vardır; yani burjuva-demokratik kurtuluş hareketinin tarihidir, bu dönem. Söz-

konusu süreci işçi sınıfı hareketinin, sosyal-demokrasinin ya da işçi sınıfı demokrasisinin yirmi yıllık tarihi izlemiştir.

İşçi sınıfı hareketi hiç bir yerde bir «hamlede» ortaya çıkmamıştır, çıkmaz da. İşçi sınıfı hareketi Minerva'nın Jüpiter'in başından çıkması gibi, bütün kesitleriyle, saf bir sınıf biçiminde belirmemiştir. Öncü işçilerin, bütün bilinçli işçilerin verdikleri uzun ve acılı bir mücadeleden sonra işçi sınıfı hareketi güç kazanmış ve ancak bundan sonra bütün küçük-burjuva bağlılıklarından, sınırlamalarından, darlıklarından ve olumsuzluklarından sıyrılabilmiştir. İşçi sınıfı küçük-burjuva ile yan yana yaşar. Küçük-burjuva, batağa saplandıkça proletaryaya durmadan yeni yandaşlar sağlar. Ve bütün kapitalist ülkeler içinde en çok küçük-burjuva Rusya'da bulunur. Ülkemiz bugün İngiltere'nin XVII. yüzyılda, Fransa'nın XVIII. yüzyılda ve XIX. yüzyılın ilk yarısında geçirdiği burjuva devrimleri aşamasını yaşamaktadır.

Bugün kendisini yakından ilgilendiren, yürekten bağlandığı, hayati bir göreve; işçi basınının hazırlanması ve geliştirilmesi gibi bir göreve dört elle sarılırken, bilinçli bir işçi Marksizm'in ve sosyal-demokrat basının yirmi yıllık tarihini unutmıyacaktır.

Sosyal-demokrasi içindeki mücadeleden çekinen ve ortalığı bu mücadeleden uzak durma çığlıklarına boğan zayıf yapılı aydınlar, işçi sınıfı hareketine çok zararlı olmaktadırlar. Bunlar yürekli insanlardır, ama işe yaramaz bir kafaları vardır, ve çağrıları da hiç bir değer taşımaz.

Ancak, Marksizm'in oportünizme karşı olan mücadelesinin tarihini öğrenmekle, küçük-burjuva karışıklıktan bağımsız proleter demokrasisinin nasıl kurtulduğunu bütün ayrıntılarıyla iyice bilmekle, öncü işçiler kendi sınıf bilinçlerini ve işçi basınlarını güçlendireceklerdir.

Raboçi sayı 1, 22 Nisan 1914

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 20, s. 255-263.

ŞAHİN EZGİSİ YAZARINA

Alman barbarlığına karşı yobaz ve şoven bir anlayışla kaleme alınmış bir bildirinin altında Gorki ile Struve'nin imzalarını yanyana görünce her bilinçli işçi yüreğinde derin bir üzüntü duyacaktır.(98)

Bir gün konuşma Şalyapin'e ve O'nun çarı kutlamasına geldiğinde Gorki şöyle diyebilmişti: «O'nu çok katı yargılamamalı, biz sanatçılar kendimize özgü bir biçimde düşünürüz». Diğer bir deyimle: Sanatçı, çoğu kez, o an aklına estiği gibi davranma eğilimindedir ve bu eğilimin gücü diğer her türlü yaklaşıma üstün gelecek çaptadır.

Bir an durumun böyle olduğunu varsayalım. Diyelim ki, Şalyapin'i çok katı yargılamamak gerekir. O bir sanatçıdır, başka bir şey değil. Proletaryanın davasına yabancıdır: Bir gün işçinin dostudur. Ertesi gün Yüz-Karalardan biri kesilir... Ve bütün bunlar, o an aklına ne esmişse ona göre olacaktır.

Yalnız şöyle bir durum var: İşçiler Gorki'yi içlerinden biri olarak görmeye alışmışlardır. Onlar her zaman proletaryanın davasının Gorki'nin yüreğine işlediğini ve yazarın bütün yeteneğini bu davaya adadığını düşünmüşlerdir.

Yazara bu derece ilgi gösterilmesi, adının saygıyla anılması hep bu nedenden ötürüdür. Bilinçli işçilerin Gorki'ye gösterdikleri bu güven yazara adına özen göstermesi ve yeterince bilinçlenmemiş işçileri yanılgıya sürüklemeye elve-

rişli şoven bildirilerin altına imzasını koymaktan kaçınması *zorunluğunu* getirir. Çünkü aksi taktirde birçok sorun üzerinde yeterince donanmamış birçok işçi Gorki'nin adı yüzünden doğrultularını şaşıracaklardır. Struve'nin adı kimseyi aldatmaz. Ama ya Gorki'ninki...

«Alman barbarlığı»na karşı çıkan bu ikiyüzlü protestonun aşağılık ve yalan dolu özünü anlıyan her bilinçli işçi *Şahin Ezgisi* yazarını eleştirmekten geri durmıyacaklar ve şöyle diyeceklerdir: «Bu önemli aşamada Rus proletaryasının üzerinde durduğu nokta herkesin köklü bir sorumluluk duygusuna sahip olması gereğidir. Biz sizden Struve ve yandaşlarıyla değil işçi sınıfının öncü militanlarıyla omuz omuza yürümenizi bekliyoruz!»

Sosyal-demokrat Sayı 34, 5 Aralık 1914.

V. İ. Lenin, **Eserler**, 4. Rus baskısı c. 41, s. 301-302.

BÜYÜK-RUSLARIN ULUSAL GURURU ÜZERİNE

Bugünlerde *ulusallık* ve vatan üzerine ne de çok lâf, söylev, kurugürültü var ortalıkta! İngiltere'de liberal ve radikal bakanlar, Fransa'da (gerici meslektaşlarıyla tam bir uyum içinde bulunan) bir sürü «ilerici» gazete yazarı, Rusya'da bir dizi (bazı kalem efendisi popülistler ve «marksistler»de dahil olmak üzere) resmî, Kadet ve ilerici kalemşorlar... Hepsi de «ülke»lerinin özgürlüğü ve bağımsızlığı üzerine, ulusal bağımsızlık ilkesinin yüceliği hakkında övgüler düzüyorlar. Bu noktada cellât Nikola Ramonof'un ya da zencilere ve Hintlilere işkence edenlerin satılık pohpohçusu nerede biter, sersemliği ya da umursamazlığı sonucu kendini «suyun akışına» kaptıran dar görüşlü küçük-burjuva nerede başlar, insan bunu kestiremiyor. Bu ayırımın bir önemi de yok ayrıca. Kökleri emperyalist ülkelerin büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerinin çıkarlarına kopmaz bağlarla bağlı, çok yaygın ve çok derin bir düşünce akımıyla karşı karşıyayız. Bu sınıfların çıkarları doğrultusundaki düşüncelerin propagandası için yüz milyonlar harcanıyor. İnançlı bir şoven olan Mençikof'tan, oportünizmden ve gevşeklikten ötürü şovence tutumu benimseyen Plehanof ve Maslof, Rubanoviç ve Smirnof, Kropotkin ve Burtsef'e kadar her kaynaktan su alan geniş bir değirmen bu.

Biz Büyük-Rus sosyal-demokratları olarak, bu düşünce akımı karşısındaki tavrımızı belirlemeye çalışalım. Avrupa'-

nın uzak doğusunda ve Asya'nın önemli bir bölümünde emperyalist bir ülkenin temsilcileri olarak bizim ulusal sorunun önemini unutmamız hatalı olur. Hele haklı olarak «halklar hapishanesi» diye adlandırılan bir ülkede, özellikle kapitalizmin Avrupa'nın uzak doğusunda ve Asya'da birçok büyük ve küçük «yeni» ulusları canlandırdığı ve bilinçlendirdiği bir sırada; ve Çarlık Monarşisinin bazı ulusal sorunları Birleşik Soylular Kurulu'nun(99) ve Guçkof'un, Krestovnikof'ların, Dolgorukof'ların, Kutler ve Rodişçef'lerin çıkarları doğrultusunda «çözmek» üzere milyonlarla Büyük-Rus'u ve Rus olmıyan halkı silâh altına çağırdığı bir anda, ulusal sorunun hayatî önemini unutmamız daha da büyük bir yanlışlık olacaktır.

Ulusal gurur duygusu, biz, bilinçli Büyük-Rus proleterleri için yabancı bir duygu mu acaba? Kuşkusuz ki hayır! Biz dilimizi ve yurdumuzu seviyoruz ve de ayrıca *ülkemizin* emekçi yığınlarının (yani *yurdumuzun* bütün nüfusunun onda dokuzunu) demokratik ve sosyalist bilinçte bir yaşama ulaşması için var gücümüzle çalışıyoruz. Bizim için en acı olanı, çarın cellâtlarının, soyluların ve kapitalistlerin güzel yurdumuz üzerine uyguladığı şiddeti, baskıyı ve aşağılamayı görmek ve içimizde duymaktır. Bu baskı ve zulümlerin karşısına bağrımızdan, Büyük-Ruslardan kopan direnişten, *bu* ortamın Radişçef'i, Aralık'çıları ve 1870-1880 yıllarının devrimci halk adamlarını yaratmış olmasından, Büyük-Rus işçi sınıfının 1905'de güçlü bir devrimci yığın partisi oluşturmasından, Büyük-Rus köylüsünün aynı sırada demokratlaşmaya başlamasından ve papazlarla, büyük toprak sahiplerini alaşağı etme görevini üstlenmelerinden onur duyuyoruz.

Yaşamını devrim davasına adamış olan Rus-Demokratı Çernişevski'nin bundan yarım yüzyıl önce söylediklerini anımsıyoruz hep: «zavallı bir ulus, köle bir ulus, baştan aşağı hepsi köle».(100) Açık ve gizli Büyük-Rus köleleri çarlık monarşisine köle olanlar bu sözleri anımsamaktan hoş-

lanmazlar. Oysa bizim açımızdan bunlar gerçek bir yurt sevgisini yansıtan, Büyük-Rus halk yığınları içinde devrimci bir ruhun eksikliğinden yakınan bir sevgiyi dile getiren sözlerdir. O zamanlar bu devrimci ruh yoktu. Bugün de istenen boyutlara ulaşmış değil henüz, ancak gene de var. Bütün benliğimiz ulusal bir gururla dolup taşıyor, çünkü Büyük-Rus ulusu *da* devrimci bir sınıf yarattı. Çünkü *O'da* insanlığa yalnızca büyük Yahudi katliamları, sıra sıra darağaçları, zindanlar, büyük kıtlıklar, ve papazlara, çarlara, büyük toprak sahiplerine ve kapitalistlere kölece bağlılık örnekleri değil, özgürlük ve sosyalizm uğrunda mücadele için büyük örnekler sundu. Yüreğimiz ulusal gurur duygusuyla dolu ve bu nedenden ötürü kölece *geçmişimizden de* (toprak sahibi soyluların Macaristan'daki, Polonya'daki, İran'daki, Çin'deki özgürlüğü boğmak için köylüleri savaşa sürükledikleri zamanlar), yine aynı toprak sahibi soyluların, kapitalistlerin de desteğiyle, Polonya'yı ve Ukrayna'yı boğazlamak, İran ve Çin'deki demokratik hareketi ezmek, Büyük-Rus ulusal ağırbaşlılığımıza leke düşüren Romanoflar, Bobrinskiler ve Purişkeviçler kliğini güçlendirmek için bizi yine savaşa sürdükleri kölece bugünümüzden de *özel olarak* nefret ediyoruz. Hiç kimse köle doğmaktan ötürü suçlanamaz. Ancak özgürlüğü uğrunda mücadele vermeyi umursamayan, köleliğini allayıp pullayan (sözgelimi, Polonya ve Ukrayna'nın boğazlanmasını, vb. Büyük-Rusların «yurtlarını savunması» olarak nitelendiren bir kimse) — böyle bir köle, insanda çok haklı olarak tiksinme, horgörme ve iğrenme duyguları yaratan, aşağılık uşağın ve satılmışın biridir.

Tutarlı XIX. yüzyıl demokrasisinin en büyük temsilcileri ve devrimci işçi sınıfının öğretmenleri olan Marx ve Engels, «Başka ulusları ezen hiç bir ulus özgür olamaz»([101]) demişlerdi. Biz Büyük-Rus işçileri de yüreğimiz baştan aşağıya ulusal gurur duygusuyla dolu olarak, ne pahasına olursa olsun başı dik, özgür ve bağımsız, demokratik ve cumhuri-

yetçi büyük bir Rusya, komşularıyla olan ilişkilerini büyük bir ulusu alçaltan feodal ayrıcalıklar ilkesine değil de, insancıl eşitlik temeline dayandıran bir Büyük-Rusya istiyoruz. Ve bunu böyle istediğimiz için diyoruz ki: XX. yüzyılda, Avrupa'da (Avrupa'nın uzak doğusu da dahil) *kendi* yurdumuzun çarlığı ile, büyük toprak sahipleri ve kapitalistleriyle, yani yurdumuzun en *azılı* düşmanlarıyla savaşmak üzere, her türlü devrimci yola başvurmaksızın «*yurdu savunmak*» olanaksızdır; Büyük-Ruslar, çarlığın herhangi bir savaşta bozguna uğramasını yürekten dilemeden «*yurdu savunamazlar*». Çarlığın bir savaştan yenik çıkması Büyük-Rus halkının onda dokuzu açısından hiç te felâket niteliği taşımaz. Çünkü çarlık bu kitleyi sadece iktisadî ve siyasal açıdan ezmekle kalmamakta, başka ulusları ezmeyi ve bu utanç verici durumu, sözde yurtsever, ikiyüzlü cümlelerle örtmesini öğrettiği için onları yozlaştırmakta, alçaltmakta, soyluluğuna gölge düşürmekte ve namusuna leke sürmektedir.

Çarlıktan başka ve onun kanadı altında geniş bölgeleri ekonomik açıdan merkezileştirerek ve birbirleriyle kaynaştırarak ilerici bir iş gören bir başka tarihsel gücün, kapitalizmin ortaya çıktığı ve güçlendiği itirazı getirilebilir bizim tezimize karşı; ki, benzeri bir itiraz özünde (Marx'ın Lassalle'cilere Prusyalı kraliyet sosyalistleri demesi gibi) çarcı-Purişkeviç sosyalistleri diye nitelendirmemiz gereken şu bizim sosyalist-şovenleri haklı çıkarmak şöyle dursun, daha da mahkûm eder üstelik. Varsayalım ki, tarih bu sorunu küçük ulusların aleyhinde Büyük-Rus egemen devlet kapitalizmi doğrultusunda çözdü. Bu olanaksız değildir. Çünkü sermayenin bütün tarihi bir şiddet ve yağma, bir kan ve utanç tarihidir. Küçük ulusların *her ne pahasına olursa olsun* ayakta kalmalarının savunucuları değiliz. *Öteki koşullar eşit olduğu takdirde* kesinkes merkeziyetçilikten yana, federatif ilişkileri öven küçük-burjuva ülküsüne karşıyız. Bununla beraber, bu durumda dahi, Ukrayna'yı boğazlamak

konusunda Romanof-Bobrinski-Purişkeviç'e yardımcı olmak bize ya da başka demokratlara (hele sosyalistlere) hiç düşmez. Bismarck kendine özgü yollarla tarihte ilerici bir işlevi gerçekleştirmiştir. Ancak bu nedenden kalkıp sosyalistlerin Bismarck'ı desteklemeleri gerektiğini, bunun haklı bir destek olacağını belirten bir «marksist» kimbilir ne yaman birisi olurdu! Bunun dışında Bismarck diğer uluslarca ezilen, dağınık Almanları bir araya getirerek iktisadî gelişmeyi hızlandırdı. Oysa Büyük-Rusya'nın iktisadi gönenci ve hızla gelişmesi ülkenin Büyük-Rusların diğer uluslar üzerinde uyguladığı baskıdan kurtulmasını zorunlu kılmaktadır. Bismarck'çılığa özenen «hakiki» Rusların hayranlarının unuttukları fark budur.

İkincisi, eğer tarih, sorunu Büyük-Rus egemen devlet kapitalizmi doğrultusunda çözerse, bundan, kapitalizmin doğurduğu komünist devrimin temel gücü olarak Büyük-Rus proletaryasına düşen *sosyalist* görevin daha da büyük olacağı sonucu çıkar. İşçi sınıfı devrimi için, işçilerin uzun bir süre *tam* bir ulusal eşitlik ve kardeşlik ruhuyla eğitilmeleri gerekir. Dolayısıyla Büyük-Rus proletaryasının çıkarları, Büyük-Rusların ezdikleri bütün ulusların tam eşitliğini ve kendi kaderlerini kendilerinin belirleyebilmesi hakkını son derece kararlılık, tutarlılık, yüreklilik ve devrimcilikle savunmaları için halk yığınlarının eğitilmelerini zorunlu kılar. Büyük-Rusların ulusal gururunun (kölece anlamda bir gururun değil) çıkarları, Büyük-Rus (ve diğer bütün) proleterlerinin *sosyalist* çıkarlarıyla bağdaşır. Yıllarca İngiltere'de yaşıyan ve yarı yarıya İngiliz olan, ancak İngiliz işçilerinin sosyalist hareketinin çıkarları adına İrlanda'ya özgürlük ve ulusal bağımsızlık isteyen Marx, bizim için *her zaman* örnek olarak kalacaktır.

İkinci varsayımda, bizim sosyalist-şovenlerin —Plehanof ve diğerlerinin— sadece kendi özyurtlarına, özgür ve demokratik Büyük-Rusya'ya değil, aynı zamanda, Rusya'-

daki bütün ulusların proleter kardeşliğine, yani, diğer bir deyimle sosyalizm davasına da ihanet ettikleri gün ışığına çıkacaktır.

Social-democrate, sayı 35, 12 Aralık 1914.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 21, s. 98-102.

İNGİLİZ BARIŞSEVERLİĞİ VE İNGİLİZLERİN KURAMA KARŞI TİKSİNTİSİ, *adlı yazıdan*

...Soyut kuramlardan tiksintileri ve övünç duydukları pratik düşünceleri ile, İngilizler siyasal sorunları çoğu kez *daha açıkça* ortaya koyuyorlar ki, bu da diğer ülkelerin sosyalistlerinin bütün lâfazanlıkların («marksist» lâfazanlıklar da dahil olmak üzere) kılıfı *altında* yatan somut içeriği saptamalarına yardım ediyor. Savaştan önce şoven *Clarion* gazetesi tarafından yayımlanan *Sosyalizm ve Savaş* adlı broşür bu açıdan çok iyi bir örnektir. Sözkonusu broşür hem Amerikalı sosyalist Upton Sinclair'in savaşı yeren bir «bildiri»sini, hem de uzun bir süreden beri Hyndman'ın emperyalist görüşlerini benimsemiş olan şoven Robert Blatchford'un Sinclair'e verdiği cevabı içermektedir.

Sinclair duygusal bir sosyalisttir ve hiç bir kuramsal eğitimi yoktur. Yakında patlayacak olan savaşa öfkelenmekte ve kurtuluşu sosyalizmde arayarak, sorunu «çok basit» bir biçimde ortaya koymaktadır.

«*Bize,* diye yazıyor Sinclair, *sosyalist hareketin henüz çok zayıf olduğunu ve bu hareketin gelişmesini beklememiz gerektiğini söylüyorlar. Ancak gelişme insanların yüreğinde kendisini gösterir: Biz evrimin araçlarıyız ve mücadele etmezsek, evrim hiç olmayacaktır. Bize (savaşa karşı) girişti̇ğimiz hareketin ezileceğini söylüyorlar. Ancak bence, yük-*

sek insancıl düşüncelerle savaşı önlemek amacında olan bir başkaldırmanın bastırılması sosyalizmin bugüne kadar kazandığı en büyük zafer olacak, uygar dünyanın bilincini harekete geçirecek, bütün dünya işçilerini tarihte eşi görülmedik bir biçimde sarsacaktır. Hareketimizi değerlendirirken çok korkak olmayalım ve gücün sayısına ve de dış görünümüne pek aldırmayalım. Yaman bir inanç ve kararlılıkla donanmış bin kişi, ölçülü ve «saygınlaşmış» bir milyon kişiden daha güçlüdür ve sosyalist hareket için hiç bir şey donuk bir yapıda olmak kadar tehlikeli değildir.»

Görüldüğü üzere saf, derin bir kuramsal yaklaşımdan yoksun bir uyarıdır bu, ama sosyalizmin yozlaştırılmasına karşı son derece haklı bir çığlık ve devrimci mücadeleye katılmaya bir çağrıdır bu.

Peki ya Blatchford, Sinclair'e ne cevap vermektedir?

Savaşın kapitalist ve militarist çıkarlar tarafından kışkırtıldığı doğrudur, diyor Blatchford. Ben barışı ve sosyalizmin kapitalizme karşı zafer kazanmasını herhangi bir sosyalistten daha az istemiyorum. Ancak Sinclair beni ikna etmeyi başaramıyacak; olayları «güzel cümleleri ve güzel edebi benzetmeleriyle» silip atamaz. «Olaylar inatçıdır, Sinclair dostum ve Alman tehlikesi inkâr edilmez bir olaydır.» Ne Alman sosyalistleri, ne de biz savaşı önleyebilecek durumdayız. «Sinclair ise sahip olduğumuz güce ölçüsüzce değer biçiyor. Oysa birleşmiş değiliz. Ne paramız ne silâhımız ne de disiplinimiz var.» Yapılacak tek şey İngiliz hükümetine donanmasını geliştirmesi konusunda *yardımcı olmak.* Çünkü barışın bundan başka bir teminatı yok, olamaz da.

Ne savaştan önce, ne de savaş patladıktan sonra Avrupa kıtası şovenleri hiç bir zaman böylesine içten bir tavır almamışlardı. Almanya'da içtenlik yerine Kautsky'nin ikiyüzlülüğü ve safsatalar egemendi. Bu Plehanof'da da aynıydı. Bu yüzden daha gelişmiş bir ülkedeki ilişkileri değer-

lendirmek ilginç olmaktadır. Burada çeşitli safsatalarla ve Marksizm'in karikatüriyle aldatılabilecek kimse yok. Sorunlar daha açıkça ve daha hakikate uygun olarak ortaya konuyor. «İlerlemiş» İngilizlerden öğrenelim bunu.

Çağrının özü bu derece tutarlıdır esasında, ama gene de Sinclair'in saf olduğunu göstermektedir. Saf, çünkü kitle sosyalizminin yarım yüzyıllık gelişimini, sosyalizmin bağrındaki akımların birbiriyle olan mücadelesini bilmemektedir Sinclair. Nesnel olarak devrime elverişli bir durum ve devrimci bir örgüt bulunduğu zaman devrimci etkinliklerin gelişme koşullarından tamamen habersizdir. Bütün bunların yerini «duygusal» yaklaşım tutamaz hiç bir zaman. Sosyalizmin içindeki oportünist ve devrimci akım gibi iki güçlü akım arasındaki katı ve amansız mücadele güzel söz söyleme sanatının inceliklerine yaslanarak savuşturulamaz.

Blatchford düşüncelerini içtenlikle açığa vurmakta ve hakikati söylemekten korkan Kautsky ile Ortaklarının gizli kanıtını ele vermektedir. Henüz güçsüzüz, işte gerçek, diyor Blatchford. Ancak içtenliği ile oportünizmini, şovenizmini bir anda olduğu gibi ortaya çıkartıyor. Blatchford'un burjuvazinin ve oportünistlerin hizmetinde olduğu daha ilk bakışta göze çarpıyor. Sosyalizmin «güçsüzlüğü»nü ileri sürerken antisosyalist burjuva bir siyasetin sözcüsü olarak *onu kendisi güçsüzleştiriyor.*

Blatchford'da aynen Sinclair gibi, ancak ters doğrultuda, yani mücadele eden biri gibi değil de, korkağın teki olarak, «delicesine gözüpek» biri değil de hainin teki olarak, devrime elverişli bir ortamın yaratılmasını sağlayan koşullardan tamamen habersizdir.

1915 Haziran'ında yazılmış, İlk kez 27 Temmuz 1924 tarihli, 169 sayılı **Pravda**'da yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 21, s. 271-273.

RUSYA İŞÇİ, ASKER VE KÖYLÜ TEMSİLCİLERİ SOVYETİ III. KURULTAYI

...Emekçilerin yönetim konusunda deneyleri yok, ama korkutmuyor bu bizi. Bugün herkesin mülkü haline gelen toprak muzaffer işçi sınıfına sunulmuştur ve proletarya yeni üretim ve yoğaltımı sosyalist ilkelere dayanarak örgütliyecektir. Eskiden, bütün insan düşüncesi, insanoğlunun bütün dehası, belirli bir kesime teknolojinin bütün meyvalarını vermek, diğerlerini ise kaçınılmaz olan ihtiyaçlardan öğretim ve gelişmeden yoksun kılmak için yaratımlarda bulunuyordu. Şimdi ise teknolojinin bütün bulguları, kültürün bütün meyvaları bütün halkın malı oluyor ve bundan böyle insanın ne düşüncesi, ne dehası bir şiddet ve sömürü aracı haline gelmiyecek. Bunu biliyoruz. Bu büyük tarihsel görev, uğrunda çalışmaya, bütün gücünü adamaya değmez mi? Emekçiler ancak devlerin becerebileceği bu tarihsel görevi kesinlikle başaracaklardır. Çünkü onlar devrimin, yeniden doğuşun ve yenilenmenin gizli gücünü duyuyorlar içlerinde.

12, 13, 14 ve 20 Ocak 1918'de Merkez Yürütme Komitesi **İzvestia**'sında yayımlanmıştır. Sayı 8, 9,10,15; 26 (13), 27 (14) Ocak, 2 Şubat (20 Ocak) 1918'de 9, 10, ve 15 sayılı **Pravda**'da çıkmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 26, s. 508.

GAZETELERİMİZİN NİTELİĞİ ÜZERİNE

Eski konuların siyasal propagandasına, siyasal patırdıya geniş yer ayrılıyor gazetelerimizde. Buna karşılık yeni bir yaşamın kurulmasına, bu alanda hiç durmaksızın gelişen olaylara çok az yer veriliyor.

Burjuvazinin uşakları, menşeviklerin alçakça ihaneti, İngilizlerin, Japonların sermayenin kutsalın kutsalı haklarını yeniden oluşturmak amacıyla giriştikleri saldırı; Amerikalı milyarderlerin Almanya'ya diş bilemeleri, vb., vb... cinsinden basit, açık, herkesin bildiği ve kitlelerce büyük ölçüde özümlenmiş olan haberleri 200 ya da 400 satır yerine, neden 10 veya 20 satırla vermemeli. Bunlara değinmeli, bu alandaki her yeni olayı yansıtmalı ama makaleler döktürmeden ya da aynı mantık yürütmeleri yeni baştan almadan. Bilinen, hakkında belirli bir yargıya varılan eski bir siyasetin yeni görünümlerini bir iki satırla «telgraf stiliyle» geçiştirmeli.

«Burjuvazinin eski iyi zamanlarındaki» burjuva basını «kutsalın kutsalı» olan fabrikaların ve özel girişimlerin iç durumuna hiç ilişmiyordu. Bu gelenek burjuvazinin çıkarlarına cevap veriyordu. Bunu kökten değiştirmek zorundayız. Ancak henüz *yerine getiremedik* bu görevi. Gazetelerimizin yapısı kapitalizmden sosyalizme geçen bir toplumda gerektiği ölçüde *değişmedi* henüz.

Biraz daha az siyaset. Siyaset tamamen «aydınlanmış» ve iki safın, başkaldıran proletarya ile (peşlerinde menşevikler de dahil olmak üzere bir sürü uşak olan) bir avuç kölelik yanlısı kapitalistin mücadelesine indirgenmiştir. Ye-

niden tekrarlıyorum, bu siyasetten daha az söz edilebilir, daha az söz edilmelidir.

İktisada daha fazla değinilmelidir. Ama «genel» düşünceler, bilimsel incelemeler, çoğu kez, ne yazık ki, saçmalıktan öteye gidemeyen aydın planları biçiminde yapılmamalıdır bu. Hayır, İktisat bize yeni bir yaşamın gerçekten kurulmasıyla ilgili olayları bir araya getirmemizi, *özenle doğrulamamızı* ve çözümlememizi sağlamak açısından yararlıdır. Büyük fabrikalar, tarım komünleri, yoksul köylü komiteleri yerel iktisadî kurullar, yeni iktisadî düzenin örgütlenmesindeki başarıları *gerçekten* bilmekte midirler? Bu başarılar özellikle hangileridir? Bu başarılar iyice pekişmiş midirler? Sözkonusu olan daha ziyade aydın soyunun gevezelikleri, palavraları, vaatları («işler yoluna girdi», «işe girişildi», «şimdilik buna cevap veriyoruz», «gelişme inkâr edilemez» cinsinden ve buna benzer şarlatanlıkları) değil midir? Başarılar nasıl elde edilmiştir? Nasıl geliştirilecektir?

Ulusallaştırmadan sonra bir düzensizlik, dağınıklık, pislik, haydutluk, asalaklık örneği olarak kalan fabrikaların kara listesi neresidir? Bu liste yoktur ama bu tür fabrikalar vardır. «Kapitalist geleneklerin koruyucusu» olan bu unsurlara *savaş* açmadığımıza göre görevimizi yerine getirmesini bilmiyoruz. Bu tür fabrikaların varlığını hoşgörüyle karşıladığımız sürece sosyalist değil, palavracı oluruz sadece. Gazetelerden burjuvazinin yaptığı gibi sınıf mücadelesini desteklemeye doğrultusunda yararlanmasını bilmiyoruz. Burjuvazinin basında *kendi* sınıfının düşmanlarına *yüklenmeyi*, onlarla alay etmeyi, onları lekelemeyi, yaşamlarını çekilmez bir hale getirmeyi nasıl iyi bildiğini anımsıyorsunuz değil mi? Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde sınıf mücadelesi işçi *sınıfının* çıkarlarını, gelenekleri, kapitalizmin alışkanlıklarını bir türlü üzerlerinden atamıyan işçi gruplarına karşı korumaya bağlı değil midir? Bilindiği üzere bu gruplar Sovyet devletini eski devleti değerlendirdikleri gibi değerlendirmekte, müm-

kün olduğu ölçüde az çalışmayı, en düşük kaliteyi tutturmayı ve «ondan» en fazla parayı koparmayı hedef almaktadır. Sözgelimi Sovyet basımcıları, Sormova ve Putilof işçileri arasında bu tür alçaklar az mıdır? Böyle kaç tanesini yakaladık, maskesini düşürdük, herkesin önünde rezil ettik?

Basın bu konuda susmaktadır. Bu soruna değindiği anda ise *devrimci* bir basın gibi değil, eylemleri, kapitalistlerin ve kapitalist asalaklık alışkanlıklarını koruyanların gösterdikleri direncin kırılacağını tanıtlamış olan sınıfın *diktatörlüğünün* bir organı gibi değil, yönetimsel, bürokratik bir tarzda sözetmektedir.

Aynı durum savaş için de sözkonusudur. Korkak komutanları hırpalayıp sarstık mı? Hiç bir işe yaramayan alayları açıkladık mı? Yeteneksizlikleri, savsaklamaları, gecikmeleri nedeniyle ordudan büyük patırdılarla atılmaları gereken bir sürü iğrenç unsuru, «yakaladık» mı? Kötülüğün *gerçek* tohumlarına karşı ciddi, acımasız, gerçekten devrimci bir *savaş* vermiyoruz, yaşamın her alanından seçilmiş canlı ve somut örneklerle *kitlelerin eğitilmesi* görevini yeterince yerine getirmiyoruz. Oysa bu, kapitalizmden yeni bir yaşama geçiş sırasında basına düşen temel görevdir. Fabrikalarda, bozkırda, alaylarda yani yeni bir yaşamın filizlendiği kesimlerde *güncel* akışa az dikkat ediyoruz. Oysa bu noktada daha dikkatli olmalı, propaganda yapmalı, hataları yüze vurmalı, olumlu çizginin izlenmesi çağrısında bulunmalıyız.

Daha az siyasal gürültü patırdı yapmalı, o ince (!) aydın düşüncelere daha az yer vermeli, yaşamın daha içinde yer almalıyız. İşçi ve köylü kitlesinin güncel çabasındaki *gerçekten yenileştirici* olan tavrına daha çok dikkat etmeli, bu yeni olanın hangi noktada *toplumcu* nitelik taşıdığını daha yakından *incelemeliyiz.*

Pravda, no. 202 20 Eylül 1918
İmza: N. Lenin.

V. İ. Lenin. **Eserler,** Paris-Moskova, c. 28, s. 95-97.

ÖNEMLİ SORUNLARIN AYDINLATILMASI İÇİN KÜÇÜK BİR BAKIŞ

Biyednota'nın ([102]) yazarı Sosnovski yoldaş bana dikkati çekici bir kitap getirdi. Mümkün olduğu kadar çok sayıda işçi ve köylünün bu eseri okuması gerek. Sosyalist toplumu kurmanın önemli sorunları üzerine ciddi dersler çıkarılmalı bu kitaptan. Sözü geçen sorunlar canlı örneklerle son derece mükemmel bir biçimde yansıtılmış. Değindiğim eser, yoldaş Aleksandır Todorski'nin *Une année avec le fusil et la charrue* (Tüfek Ve Sabanla Bir Yıl) adlı kitabı. Eser Vessiyegonsk adlı küçük şehrin merkez yürütme kurulu tarafından Ekim Devrimi'nin yıldönümü nedeniyle yayımlanmış.

Yazar, Sovyet iktidarının kurulmasını, çalışmasını yönetenlerin Vessiyegonsk'taki bir yıllık etkinliklerini yansıtıyor. Önce iç savaş, yerel kulakların ayaklanması ve bu hareketin ezilmesi, sonra «yaşamın kahırlı bir biçimde yeniden kuruluşu.» Bu ücra yerde Devrim'in ilerleyişi yazarda öylesine sade ve canlı bir anlatım kazanıyor ki, buraya aktarmak onu güçsüzleştirmek oluyor. Bu kitabı en geniş boyutlarda yaymalı, kitlenin içinde ve de kitle ile beraber çalışan militanların, mümkün olduğu ölçüde, çoğunun kendi deneylerini yansıtmalarını dilemeli. Somut içerikleri itibarıyla en güzel, en gerçekçi, en sade ve en zengin bir türden tasvirlerin birkaç yüzünün ya da birkaç bininin yayımlanması, sosyalizm davasına, çoğu kez kâğıtlarının arkasında yaşamı göremi-

yen edebiyatçıların gazetelerde, dergilerde ve kitaplarda yayımlanan yazılarına oranla çok daha yararlı olur.

Yoldaş A. Todorski'nin bu anlatısından seçilmiş küçük bir örnek alacağım. Sözkonusu olan «el-emeğini» işsiz bırakmamak ve onu «işe koyulmaya» itmek.

«...Bunun üzerine yürütme komitesine enerjik ve yetenekli üç sanayici, E. Efremof, A. Loguinof, N. Kozlof çağırıldı. Ve özgürlüklerinden yoksun bırakılacakları ve de bütün servetlerine el konacağı tehdidiyle bir bıçkı fabrikası ve bir de deri fabrikası kurduruldu.

Sovyet iktidarı sorumluların seçiminde yanılmamıştır ve sanayiciler —haklarını yememek gerekir— aşağı yukarı ilk olarak karşılarında «iki haftalığına gelen raslantısal konuklar» değil de, yönetimi kararlı ellerine alan gerçek efendiler olduklarını farkettiler.

Bunu kesinlikle anladıktan sonra yürütme komitesinin yönergelerini canla başla uygulamaya koyuldular. Sonuç olarak Vessiyegonsk bugün tam verimle işliyen, bölge halkının bütün ihtiyaçlarını karşılayan ve demiryolu yapımı istekleriyle karşı karşıya kalan bir bıçkı fabrikasına sahiptir.

Deri fabrikasına gelince burası şimdi donatılmış durumda ve bir motorun, kasnakların ve Moskova'dan getirilen diğer makinaların kurulmasıyla uğraşılıyor. En çok bir buçuk, iki ay içinde Vessiyegonsk kendi deri fabrikasına sahip olacak.

İki sovyet fabrikasının «sovyet olmıyan» ellerce donatımı, bize düşman olan sınıfa karşı nasıl mücadele edilmesi gerektiğinin iyi bir örneğidir.

Sömürücüleri devirdiğimiz, zararlı olmalarını engellediğimiz ya da «dirençlerini kesinkes kırdığımız»da işin ancak yarısını gerçekleştirmiş oluruz. Onları çalışmaya ittiğimizde ve gerçekleştirdikleri işlerle yeni bir yaşamı geliştirmeye ve

sovyet iktidarını güçlendirmeye yardım etmelerini sağladığımızda görevimizi başarıyla yerine getirmiş olacağız.»

Bu mükemmel ve çok doğru olan mantığı, tabelalar üzerine kazımalı ve bütün ulusal iktisat kurullarında, azık gereç sağlama örgütlerinde, bütün fabrikalarda ve tarım işletmelerinde göze görünür bir yere koymalı. Çünkü Vessiyegonsk'un ücra bir köşesinde yoldaşların bilincine vardıkları bir gerçeği merkezlerdeki sovyet militanları çoğu kez anlamamakta inat ediyorlar. Kooperatifler hatırlatıldığında burun kıvırarak, kibirli ve budalaca bir biçimde, burada Sovyet militanlarının değil, burjuvaların, küçük esnafların, menşeviklerin yer aldığını belirtecek bir aydına ya da bir işçiye rastlamak güç değildir. Bu gibi kimseler kooperatif üyelerinin temelde beyazmuhafızlara yardım etmek için çalıştıklarını, azık gereç sağlama ve dağıtım aygıtının sosyalist cumhuriyetimizde temiz ellerle, Sovyet elleriyle yapılması gerektiğini belirtmektedirler.

Bu türden bir mantık son derece tipiktir. Çünkü burada hakikat yalana karışmış olup, bunun sonucunda komünizmin görevlerinin en tehlikeli biçimde tahrifi ortaya çıkmaktadır. Bu da bizim davamıza en büyük zararı vermektedir.

Evet, kooperatifler burjuva toplumunun bir aygıtıdırlar. «Merkantilizm» koşulları içinde doğmuşlar, burjuva siyasal anlayışını ve burjuva dünya görüşünü benimseyen yöneticiler oluşturmuşlar, bu nedenden ötürü çok sayıda beyazmuhafız ya da beyazmuhafız yandaşı yaratmışlardır. Tartışma götürmez bir gerçektir bu. Ancak kötü olan kesinlikle tartışma götürmez bir hakikatten yalınlaştırmalar ve bayağı bir yaklaşım aracılığıyla budalaca sonuçlar çıkartmaya kalkışmaktır. Yeni toplumu, kapitalizmin yarattığı malzemelerin dışındaki unsurlarla, burjuva ortamında yetişen ve bu nedenle zorunlu olarak burjuva psikolojisinin izlerini taşıyan bu aygıtın dışındaki malzemelerle kuramayız. Yeni toplumun kurulması konusundaki bir güçlük de bu noktadadır. Ancak

bu durum yeni toplumun yaratılmasının olasılı olduğunun ve bunun başarılabileceğinin de inancasını sağlamaktadır. Marksizm'i eski ütopik sosyalizmden ayıran özellik, bu sonuncusunun yeni toplumu bezirgân, soyguncu, iğrenç, kanlı kapitalizmin yarattığı kişilerle değil de özel limonluklarda yetişen erdemli kişilerle kurmak istemesindedir. Bu düşüncenin gülünçlüğünü herkes farketmiştir bugün. Nitekim ütopik sosyalist anlayış herkes tarafından bir yana itilmiştir. Ancak, herkes bir başka öğreti üzerine yani Marksizm üzerine düşünmeyi istememekte ya da bilmemektedir. Yüzlerce ve binlerce yıldır köleci, feodal, ve kapitalist düzenlerle, küçük sömürü bağlarıyla, pazarda daha iyi bir yer kapmak, ürünleri ya da emeği için daha yüksek bir ücret koparmak amacıyla birbirleriyle boğuşan insanların aralarındaki ilişkilerle bozulan insan malzemesiyle yeni toplumun nasıl kurulacağı (nasıl kurulması gerektiği) üzerinde düşünmeyi kimse istememektedir.

Kooperatifler hiç kuşkusuz bir burjuva aygıtıdırlar. Bundan çıkan sonuç, bu kurumların *siyasal* güveni hak etmedikleridir. Ancak kooperatiflerin burjuva aygıtı olmaları gerçeğinden kalkıp, onlardan yeni bir toplumu yaratma sürecinde yararlanmayı reddetmek mümkün değildir. Siyasal güvensizlik, Sovyet yönetiminin rakiplerine siyasal olarak *sorumluluk* taşıyan görevleri vermeyi olanaksız kılar. Olağanüstü komisyon üyelerini, beyazmuhafızlar çevresinde dolanan sınıf, tabaka ya da grup temsilcilerini dikkatle denetleme zorunluluğuna iter. (Bu konuda, parantez içinde söyliyelim yoldaş Latsis'in, Kazan'daki *Krasny Terror* (Kızıl Terör) dergisinde yaptığı gibi saçmalıklar yumurtlamak kesinlikle zorunlu değildir. Tecrübeli yoldaşlardan, en iyi yoldaşlardan biri olan yoldaş Latsis «Kızıl Terör, egemenliklerini yeniden kurmayı deniyen sömürücülerin şiddet yoluyla ezilmesidir» diyecek yerde dergisinin ilk sayısının ikinci sayfasında şöyle yazıyor: «Davalarda suç kanıtı olarak sömürü-

cülerin Sovyetlere karşı silâhla mı yoksa sözle mi başkaldırdığını aramayın.»(!!?)

Burjuva mekanizması temsilcilerine karşı duyulan siyasal güvensizlik haklı ve kaçınılmazdır. Ancak onları yeni bir toplumu yaratma sürecinde kullanmayı reddetmek büyük bir budalalık, sosyalizme en büyük zararı getiren bir tutum olur. Kim bir menşeviği sosyalist olarak, siyasal yönetici olarak, ya da hatta siyasal danışman olarak salık vermeye kalkışırsa o büyük bir hata işlemiş olacaktır. Çünkü Rus devrim tarihi menşeviklerin (ve sosyalist-devrimcilerin)([103]) sosyalist değil, proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesinin her ciddi dönemecinde *burjuvazi* yanında yer alma yeteneği gösteren küçük-burjuva demokratlar olduklarını tanıtlamışlardır. Ancak küçük-burjuva demokrasisi raslantısal bir siyasal oluşum ya da herhangi bir özel durum değil, kapitalizmin *kaçınılmaz* bir ürünüdür. Ve bu noktada iktisaden gerici olan eski kapitalizm öncesi orta köylülük bu demokrasinin tek «üreticisi» (fournisseur) değildir. Durum, büyük kapitalizm sahası üzerinde biten kooperatifler, bu kapitalist kuruluşlar için de, aydınlar için de aynıdır. Geri kalmış Rusya'da Kolupayef ve Razuvayef'lerin([104]) yanında iyi yetişmiş menşevik, sosyalist-devrimci, partisiz aydınları kendi doğrultularında kullanmasını bilen kapitalistler de yetişmiştir. Biz bu kapitalistlerden daha mı budalayız? Sosyalist Rusya'yı yaratmak için bu «yapı malzemesi»ni kullanmasını öğrenemiyecek miyiz?

1918 yılının sonunda ya da 1919 yılının başlarında yazılan bu yazı ilk kez 7 Kasım 1926 tarihinde 258 sayılı **Pravda**'da yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 28, s. 403-407.

SOVYET HÜKÜMETİNİN BAŞARILARI VE KARŞILAŞTIĞI GÜÇLÜKLER *adlı yazıdan*

...Eski ütopyacı sosyalistler sosyalizmin yeni tür birtakım insanlarla kurulabileceğine inanıyorlardı; önce çok iyi, tamamen saf ve mükemmel eğitilmiş insanlar yetiştirilecek, sonra bu insanlarla sosyalizm kurulacaktı. Buna her zaman gülerek cevap verdik ve bu tezlerin bir komedi olmaktan öteye geçemiyeceğini, yatılı okullarda okuyan genç hanımefendiler için ilginç bir uğraşı olacağını ama hiç bir zaman için ciddi bir siyaset niteliği taşımadığını yansıttık.

Sosyalizmi kapitalizmin yetiştirdiği insanlarla kurmak istiyoruz. Gerçi kapitalizm bu insanların ahlâkını bozmuş, onları yozlaştırmış ama aynı zamanda kendisiyle mücadele etmek için katılaştırmıştır da. Bugün bilenmiş öyle işçiler vardır ki, bin kat daha güç koşullara herhangi bir ordudan daha kolayca dayanırlar; milyonlarca ezilmiş, cahil, dağınık köylü bulunmaktadır bugün. Ama eğer işçi sınıfı ustaca taktikler uygulayabilirse, mücadelede onun çevresinde toplanacak yetenektedir hepsi de. Sonra burjuva dünya görüşüyle donanmış bilim adamları ve teknik uzmanlar, burjuva yaşamının bağrında —toprak ağalığı, falaka ve toprak köleliği düzeni değil de, burjuva koşulları olsa gene iyi— yetiştirilmiş olan asker. uzmanlar bulunmaktadır. Ulusal iktisada gelince bütün tarım uzmanları, mühendisler ve öğretmenler gökten zembille inmemişler, mülk sahipleri arasından yetişmişlerdir. Ne Çar Nikola'nın krallığı döneminde, ne de cumhuriyetçi Wilson'un başkanlığı devrinde mülksüz prole-

terlerle sabanının başındaki köylüler üniversite eğitimi görmediler. Bilim ve teknik sadece zenginler, mülk sahipleri içindi. Kapitalizm yalnızca küçük bir azınlığa kültür götürdü. Ancak sosyalizmi bu kültürden yararlanarak kurmak zorundayız, çünkü elimizde başka malzememiz yok. Sosyalizmi bugünden tezi yok hemen, o uyduruk masaldaki gibi kuluçkadan çıkacak insanlarla değil, kapitalizmin az bir zaman içinde bize bıraktığı malzemelerle kurmak istiyoruz. Elimizde sadece burjuva uzmanlar var. Sosyalizmin kurulması için kullanabileceğimiz başka tuğlamız yok. Sosyalizm zafere ulaşmalıdır ve biz —sosyalist ve komünistler— eylemlerimizle sosyalist toplumu bu tuğlalarla, bu malzemelerle, kültürden nasibini pek az almış olan proleterlerle ve burjuva uzmanlarıyla kuracak yetenekte olduğumuzu göstermeliyiz.

Sosyalist toplumu bu malzemelerle kuramıyorsanız, bir geveze ve lâfebesinden başka bir şey değilsiniz demektir.

İşte dünya kapitalizminin tarihsel mirası karşımıza bu sorunu çıkarmaktadır! İktidarı ele geçirdiğimizde, Sovyet yönetim mekanizmasını kurduğumuzda somut olarak karşılaştığımız güçlük budur.

Bu, sorunun bir kesitidir ve önemli bir kesitidir. Sovyet yönetim mekanizması demek, emekçiler kendi kitlesel birliklerinin olanca ağırlığıyla kapitalizmi ezecek biçimde birleşmiştir demektir. Emekçiler kapitalizmi ezmişlerdir gerçekten. Ama bu yeterli değildir. Kapitalizmin bıraktığı kültürün tamamı alınmalı ve sosyalizm bu kültürle kurulmalıdır. Onun biliminin, tekniğinin, bilgisinin ve sanatının tümünü almalıyız. Aksi takdirde sosyalist toplumu kuramayız. Çünkü bu bilim, teknik ve sanat, uzmanların ellerinde ve kafalarının içindedir.

İşte bütün düzeylerde karşımıza çıkan sorun budur. Bu sorunun, kapitalizmin bir bütün olarak bağrında sakladığı çelişmeler gibi, çelişmeleri vardır. Çözümü çok güçtür ama olasılıdır. Yeni sosyalist teknisyenler yetiştirmek ilk kusur-

suz sosyalistler kuşağını oluşturmak için yirmi yıl bekliyemeyiz. Özür dilerim, burjuvaziye, bütün dünyadaki burjuva bilim ve teknolojisine karşı mücadele verebilmemiz için her şeyi yeniden kurmaya hemen başlanmalıdır. Yirmi yıl içinde değil, iki ay içinde. Yenmek zorundayız. Kitlenin ağırlığını duyurması sonucu burjuva uzmanlarını bize hizmet etmek zorunda bırakmak güç iştir, ama olasılıdır. Ve bunu başarabilirsek zafere ulaşmış olacağız...

...Yeni ve güç olan bu yolda doğal olarak bir dizi hata yapıldı, birçok güçlükle karşılaştık. Herkesin bildiği gibi belli sayıda uzmanların sistemli ihanetlerine uğradık. Fabrikada çalışan uzmanlar arasında olsun, tarım ve yönetim uzmanları saflarında olsun, her adımda kötü niyetli davranışlar, önceden planlanmış sabotajlarla karşılaştık.

...Burjuva kapitalist toplumun bütün kurumlarını kullanmak için sadece başarılı bir şiddet uygulaması yetmez. Örgütleme, disiplin, kitleler arasında kardeşçe bir disiplin, işçi sınıfının nüfusun geri kalan kesimini etkilemesini sağlayacak bir örgütlenme ile yeni bir ortamın yaratılması da gerekir. Burjuva uzmanlar ancak bu sayede kendileri için başka bir çıkış noktası olmadığına, eski topluma dönme olasılığının bulunmadığına inanacaklar, sadece kendileriyle birlikte eylemlerini sürdüren, kitleleri yöneten ve onların kesin güvencesini kazanmış olan sosyalistlerle çalışacaklardır ve bir kez daha göreceklerdir ki, sosyalistlerin hedefi, burjuva bilim ve teknolojisinin meyvalarının bunlardan, diğerlerinden farklılaşmak ve zenginleşmek amacıyla yararlanan bir avuç insan için bir ayrıcalık oluşturmamasını, uygarlığın bu binlerce yıllık meyvalarından bütün emekçi halkın yararlanmasını sağlamaktır.

Bu çok güç olan ve gerçekleştirilmesi için yıllar gereken bir görevdir! Ve bu görevi yerine getirebilmek için, bir güç, disiplin, kardeşçe disiplin, sovyet disiplini, karşı-devrimci burjuvaları maddî olarak ezmekle yetinmeyen, onları bütü-

nüyle aramıza katılmaya, boyun eğmeye itecek, bizim çizgimizde yürümek ve davamıza hizmet etmek zorunda bırakacak bir proleter disiplini yaratmalıyız.

Tekrar ediyorum: Ordumuzu örgütlerken, iktisadî koşullarımızı yetkinleştirmeye çabalarken, her iktisadî kurulun, her fabrika komitesinin ve her ulusallaştırılmış fabrikanın çalışmalarında hep bu sorunla yüz yüze geliyoruz. Geçtiğimiz yıl boyunca tek bir hafta olmadı ki, Halk Komiserliği Kurulu bu sorunu gündemine almasın ve tartışmasın. Eminim, geçen yılki Sovyet çalışmalarında bu sorunla birçok kez karşılaşmamış bulunan tek bir fabrika komitesi, tek bir tarım komünü, tek bir devlet çiftliği, tek bir toprak idaresi bölümü yoktur.

Görev bu yüzden güçtür; ama bu görevin mutluluk veren yanı da aslında budur. Sömürücüler proleter başkaldırısının gücüyle ezildiğine göre şimdi yapmamız gereken budur. Onların dirençlerini kırdık ve buna zorunluyduk ama sadece bunu yapmış olmak yetmez. Yeni bir örgütlenmenin, emekçi halkın yoldaşça örgütlenmesinin gücü ile, sömürücüleri bize hizmet etmeye zorlamalı, onların eski kusurlarını düzeltmeli, eski sömürme alışkanlıklarına yeniden dönmelerini engellemeliyiz. Bunlar hâlâ burjuvadırlar ve ordumuzda emir subayı, komutan, mühendis ya da tarım uzmanı durumundadırlar. Ve bu eski burjuvalar kendilerine menşevik ya da sosyalist-devrimciler adını vermektedirler. İsim hiç bir şeyi değiştirmez. Onlar kendilerine ne isim verirlerse versinler düşünceleriyle olsun, alışkanlıklarıyla olsun, her şeyleriyle burjuvadırlar.

Peki ama ne yapalım? Hepsini kovalım mı? Yüz binlerce insanı da kovamazsınız ki! Kaldı ki, eğer öyle davranırsak bunun zararı sadece bize dokunur. Sosyalizmi kurmak için elimizde kapitalizmin yarattığı malzemelerin dışında hiç bir şey yok. Onları kovmamalı ama dirençlerini kırmalı, her an denetlemeli, kişiliksiz insanların her an yapma eğiliminde

oldukları gibi kendilerine hiç bir siyasal ayrıcalık tanımamalıyız. Eğitim görmüş kişiler burjuvazinin etkisine ve siyasetine boyun eğerler, çünkü kültürel yapılarına burjuva ortamında, burjuva koşullarının bağrında kavuşmuşlardır. Bu nedenden ötürü atılan her adımda sendelerler ve karşı-devrimci burjuvaziye siyasal ayrıcalıklar tanırlar.

Ellerini kirleteceği gerekçesiyle bu durumu istemeyen, temiz sosyalist ellere sahip olmayı arzuladığını, sosyalist toplumu, alçak karşı-devrimci burjuva işbirlikçilerinin yardımı olmadan, temiz sosyalist elleriyle kuracağını söyliyen sosyalist, bir lâfebesinden başka bir şey değildir; çünkü bu işbirlikçilerin hizmetlerinden yararlanmamak tamamen sakat bir mantıktır.

Güncel sorun, uygulamada, kapitalizmin bize karşı yetiştirdiği unsurlardan kendi doğrultumuzda yararlanmak, onları hergün gözetmek, işçi komiserlerinin denetimi altında tutmak, sosyalist bir örgüt ortamına yerleştirmek, her gün karşı-devrimci planlarını boğmak ve aynı zamanda kendilerinden bir şeyler öğrenmektir.

Biz kışkırtıcının (agitateur), propagandacının, fabrika işçisinin ya da aç köylünün cehennemî yazgısıyla çelikleşmiş insanın bilimine sahibiz. Uzun süre dayanmayı, mücadelede direnmeyi öğreten bir bilimdir bu. Ve bizi bugüne kadar kurtaran da o olmuştur. Bütün bunlar gereklidir, ancak yenmek için yetersizdir. Zaferin tam ve kesin olması için kapitalizmde değerli olan ne varsa hepsini, bütün bilim ve kültürünü almalıyız.

Bunları nasıl alacağız? Onlardan, düşmanlarımızdan öğreneceğimiz bir dizi bilgi var. Gelişmiş köylülerimiz, fabrikalardaki bilinçli işçilerimiz, onların kültürünün meyvalarını özümlemek için burjuva tarım uzmanlarından, mühendislerinden bir şeyler öğrenmelidirler.

Bu açıdan bakıldığında, geçtiğimiz yıl partimizde alevlenen tartışma çok yararlı oldu. Sözkonusu tartışma birçok

ciddi sürtüşmeye yol açtı. Zaten, bunsuz tartışma da olmaz. Üstelik böylece o zamana kadar karşımıza çıkmamış olan, ama onsuz sosyalizmi gerçekleştirmenin de olanak dışı bulunduğu bir sorunda deney kazanmış olduk. Muzaffer proleter devrimiyle, şimdiye kadar bir azınlığın ayrıcalığı durumunda olan burjuva kültürünü, burjuva bilim ve teknolojisini birleştirmek nasıl gerçekleştirilecekti? Bu, bir kez daha tekrarlıyalım, güç bir sorundur. Her şey örgütlenmeye, emekçi yığınların gelişmiş partisinin disiplinine bağlıdır. Eğer yüzyıllar boyunca toprak ağaları tarafından ezilen, baskıya uğrayan, eğitilmemiş, kendi başlarına yeniyi kurma yeteneğinden yoksun olan milyonlarca Rus köylüsünün önderliğini, anladıkları, kendilerine yakın buldukları, güvenini kazandıkları, kendilerine benzer emekçiler olduklarını gördükleri, şehir işçilerinin gelişmiş kesimleri yapmasaydı; eğer emekçi yığınlarını birleştirmeye, onlara sabırla, yorulmak bilmeden, bütün burjuva kültürünü almalarındaki çıkarlarını anlatmaya yönelik bir örgüt bulunmasaydı, sosyalizm davası umutsuz bir kavga olurdu...

17 Nisan 1919

Petrograd emekçileri ve Kızıl Ordu Temsilcileri Sovyeti tarafından 1919'da broşür olarak yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 29, s. 66-72

YETİŞKİNLERİN EĞİTİMİ KONULU BİRİNCİ RUS KURULTAYINI SELÂMLAMA SÖYLEVİ

6 Mayıs 1919

Yoldaşlar, yetişkinlerin eğitimi konusunda toplanan kurultayı selâmlamaktan kıvanç duymaktayım. Doğal olarak benden, bu konu hakkında çok geniş bilgi sahibi olan ve derin araştırmalar yapmış bulunan bir önceki konuşmacı Lunaçarski yoldaş gibi sorunun ayrıntılarına inen bir konuşma yapmamı beklemezsiniz. İzin verirseniz sizleri kısaca selâmlamak ve Halk Komiserleri Kurulu'nda çalışmalarınızla yakından ilgilenirken, yaptığım gözlemleri, edindiğim düşünceleri belirtmek isterim. Sovyet etkinliğinin herhangi bir kesiminde geçtiğimiz bir buçuk yıllık dönemde yetişkinlerin eğitimi konusunda olduğu kadar büyük bir ilerleme kaydedildiğini gözlemenin çok güç olduğuna eminim. Kuşkusuz sizler ve bizler için bu kesimde çalışmak ötekilerden daha kolay olmuştur. Bu sahada eski engelleri, eski takıntıları bir yana atmak zorundaydık. Burada en çok işçi ve köylü kitlelerinde belirginleşen büyük bilgi ihtiyacı, özgür eğitim ve gelişim isteği konularında çok şey yapmak daha kolaydı. Çünkü kitlelerin ağır baskısı, yolları üzerine dikilen dış engelleri yıkmamızı, bizi emperyalist savaşa bağlıyan Rusya'

yı emperyalist savaşın getirdiği o ağır yükü taşımaya mahkûm eden o geleneksel burjuva kurumlarını kırmamızı kolaylaştırdı. Dış engelleri yıkıp geçmek bizim için hiç de güç olmadı. Ancak kitlelerin yeniden eğitilmesinin, örgütlenme ve öğretim sorununun, bilgi yaymanın, cehalete, kültür yoksunluğuna, vahşete ve ilkelliğe karşı mücadele vermenin ne kadar güç olduğunu da anladım. Bu aşamada mücadele tamamen farklı yöntemlerle sürdürülmeliydi. Ancak nüfusun ilerici tabakalarının uzun vadeli başarısına ve sürekli, sabırlı ve de kitlelerin sıcak onayı ile karşılanan bir eylemine bel bağlıyabilirdik. Verebileceğimizin azını verdiğimiz için suçluyuz çoğunlukla. Bana öyle geliyor ki, yetişkinlerin coşku ile karşıladığı geçmişin sınırlarından ve kalıplarından sıyrılmış, özgür bir yetişkinler eğitiminin yayılması sorununda ilk adımlarımızı atarken başlangıçta iki engelle mücadele etmek durumundaydık. Bu engellerin her ikisi de peşimizde olan, bizi binlerce, milyonlarca iplikle, halatla ve zincirle geriye doğru çeken eski kapitalist toplumdan miras kaldı, günümüze.

Birinci engel, köylüler ve işçiler için yeni bir anlayışla kurulan eğitim kurumlarına felsefe ve kültürle ilgili kişisel teorilerini deneyecekleri en olumlu ortam gözüyle bakan burjuva aydınlarının sayıca çokluğudur. En budala düşünceler bile bu kurumlarda her zaman yeni bir şeymiş gibi karşılanıyor, sanat ve proleter kültürü yaftası altında bir sürü zırvalık ve saçmalık sunuluyordu.[105] *(Alkışlar.)* Başlangıçta doğaldı bu. Belki de bağışlanabilirdi. Bu yaygın hareket bundan ötürü suçlanamaz. Umarım ki, her şeye karşın sonunda bütün bunlardan kurtulacak ve başarıya ulaşacağız.

İkinci engel de bize kapitalizmin bıraktığı bir mirastır. Bilgiye susamış küçük-burjuvazinin yaygın emekçi kitleleri eski sistemi yıkmakla beraber örgütleyici ya da örgütlenmiş hiç bir unsur getiremediler. Bilgili insanların seferber edil-

mesi ve kitaplıklar konusu Halk Komiserleri Kurulu'nda tartışılırken bazı gözlemlerde bulundum. Bu küçük gözlemler bu konudaki durumun ne kadar kötü olduğunu anlattı bana. Doğal olarak bir selâmlama söylevinde kötü gidenden söz etmek pek alışılagelmiş değildir. Bu gibi biçimsel tavırlardan arınmış olduğunuzu ve birtakım üzücü gözlemlerime değindiğim için bana kırılmıyacağınızı umarım. Yetişmiş insanların seferber edilmesi sorununu gündeme getirdiğimizde en çok dikkati çeken nokta devrimimizin burjuva devriminin sınırlarından ivedilikle çıkmadan çarpıcı bir zafer kazanmış olmasıydı. Devrimimiz mevcut güçlere özgür gelişme olanağı getiriyordu. Ama mevcut güçler küçük-burjuvaydılar ve sloganları da «herkes kendisi için, tanrı herkes için»di. İşte, Kolçak'tan ve eski burjuva anlayışını canlandırmaktan başka hiç bir işe yaramayan melun bir kapitalist slogan. Okuma-yazma bilmeyenlerin eğitimi konusunda neler yapıldığına bir göz atacak olursak, bu sahada çok az şey yapıldığının bilincine varırız. Bu noktada ortak görevimiz, proleter unsurların örgütlenmesinin zorunluluğunu anlamaktır. Önemli olan kâğıt üzerinde kalan gülünç cümleler değil, ivedilikle halkın yararına olan, her okur-yazara, okuma-yazma bilmeyen bir sürü insana, eğitimin kaçınılmaz görevleri olduğunu gösterecek önlemleri almaktır. Kararlarımızda bu öngörülüyor.([106]) Ancak bu sahada hemen hemen hiç bir şey yapılmadı.

Halk Komiserleri Kurulu'nda diğer bir sorun —kitaplıklar sorunu— ele alındığında kendi kendime şöyle diyordum: Sık sık işittiğimiz yakınılar doğruydu: Kabahat sanayide geri kalışımızda. Az kitabımız var ve yeterli sayıda basamıyoruz. Evet yakıtımız yok, fabrikalar üretimde bulunamıyor, kâğıt eksik ve kitap basamıyoruz. Bunların hepsi doğru, ama doğru olan bir başka gerçek de mevcut olan kitaplara ulaşmayı bilmeyişimizdir. Bu konudaki derdimizin kaynağı köylünün saflığı ve beceriksizliğidir. Çünkü köylü senyörün ki-

taplığını yağmaladıktan sonra karşısına biri çıkar da elindeki kitapları alır korkusuyla evine koşmaktadır. Âdilane bir dağıtıma gidilebileceği, devlet malının nefret edilecek bir unsur olmadığı tam tersine işçi ve emekçilerin ortak malı niteliğini taşıdığı düşüncesi oluşmamıştır henüz. Pek gelişmemiş olan köylü kitleleri bunun sorumlusu değildir ve devrimin gelişmesi açısından tamamen haklı, kaçınılmaz bir evredir bu. Köylü, kitaplığı ele geçirip sakladığı zaman, bunun dışında davranamazdı; çünkü Rusya'daki kitaplıkların birleştirilebileceğini ve hem okumuş insanı doyuracak hem de okuması yazması olmayanları eğitecek sayıda kitap bulunabileceğini anlamıyordu. Şimdi örgütsüzlük kalıntılarına, karışıklığa, gülünç yönetimsel çatışmalara karşı mücadele etmemiz gerekmektedir. Bu bizim temel görevimiz olmalıdır. Okur-yazarları seferber etmek ve cehaletle savaşmak gibi bu basit ama ivedili işe bir an önce dört elle sarılmalıyız. Elimizdeki kitapları kullanmalı ve halkın mevcut kitaplardan yararlanmasını sağlamak için örgütlü bir kitaplıklar ağı oluşturmalıyız. Birbirine benzeyen örgütleri kurmaktansa, tek ve planlı bir örgütün varlığını sağlamalıyız. Bu gösterişsiz çalışma, devrimimizin başlıca görevlerinden birini yansıtmaktadır. Eğer bu görev yerine getirilmez, keşmekeşlik ve akıl almazca tavırlar yerine gerçekten planlı tek bir örgüt kurulma yoluna gidilmezse o zaman, devrimimiz bir burjuva devrimi olarak kalacaktır. Çünkü sosyalizme doğru ilerlemekte olan bir proleter devrimini en belirgin kılan unsur budur; burjuvazi için ise eski düzeni yıkmak, geçmiş bütün devrimlerde olduğu gibi aynı kapitalizmi yeniden canlandıran köylü işletmesinin gelişmesini özgür kılmak yeterliydi.

Eğer kendimize emekçilerin partisi adını veriyorsak, o zaman, artık dış engelleri aştığımız, eski kurumları yok ettiğimiz için güncel proleter devriminin ilk görevinin, yani binlerce, milyonlarca insanın örgütlenmesinin olanca gerekliliği ve bütün ağırlığıyla ilk kez gündeme geldiğini anlama-

lıyız. Bu sahada edindiğimiz bir buçuk yıllık deneylerden sonra, kültür yetersizliğimizi giderecek, hep derdini çektiğimiz cehaletin ve barbarlığın hakkından gelecek doğru yola sapmanın zamanı gelmiştir artık. *(Şiddetli alkışlar.)*

Selâmlama söylevi 7 Mayıs 1919'da **Pravda**'nın 96. sayısında yayımlanmıştır

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 29, s. 337-340

III. ENTERNASYONAL'İN GÖREVLERİ, *adlı yazıdan*
(Ramsay Mac Donald ve III. Enternasyonal)

...Henri Barbusse'nin *Ateş* ve *Aydınlık*(*) adlı romanları kitlelerde devrimci bilincin önemli ölçüde arttığının en iyi örneklerinden biridir. Bu romanlardan birincisi daha şimdiden bütün dillere çevrilmiş olup, Fransa'da 230.000 adet basılmıştır. Çeşitli düşünceler ve önyargılar tarafından tamamen ezilmiş, iyice cahil bir sokak adamının, halkın içinden gelen birinin özellikle savaşın etkisiyle, devrimci olmasını Barbusse, büyük bir ustalık, olağanüstü bir yetenek ve doğrulukla göstermektedir.

1919 Ağustos'unda **Komünist Enternasyonal** dergisinin 4. sayısında yayımlanmıştır

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 29, s. 514.

(*) Henri Barbusse, **Aydınlık**, Erdoğan Tokatlı çev. Öncü Kitabevi, 1968. Henri Barbusse, **Ateş**, Suat Derviş çev., Öncü Kitabevi, 1969. **(T. Çev. N.)**

AMERİKALI BİR GAZETECİNİN SORULARINA CEVAP *adlı yazıdan*

...Örneğin Başkır halkının Rusya içinde özerk bir cumhuriyet kurmasına olanak tanıdık; bütün ulus topluluklarının özerk, özgür bir biçimde gelişmesi, edebiyatın bütün ulusal dillerde boy atıp yayılması için elimizden gelen her şeyi yapıyoruz; dünyanın sömürge olmuş, ezilmiş, hakları ellerinden alınmış ülkelerine özgü olan bir milyardan fazla insan için, toprakta ve sermayede özel mülkiyeti kabullenen, yani bir avuç «uygarlaşmış» kapitalistin kendi ülkelerinin emekçileri ve de Asya, Afrika, vb. sömürgelerindeki milyonlarca insan üzerinde egemenlik kurmasına olanak veren «Batı-Avrupalı» ve Amerikalı burjuva-«demokratik» devletlerin anayasalarına oranla ne yazık ki, daha doyurucu olan emekçi anayasamızı bütün dillere çevirtip yayıyoruz.

...Kapitalizm kaçınılmaz olarak iflâs edecektir. Kitlelerin devrimci bilinci her yerde artmaktadır. Binlerce kanıtı vardır bunun. İkinci derecede önemli olan, ama dar kafalı ve rahatına düşkün bir burjuva için çarpıcı bir örnek de, savaşa katıldığında kendisi de son derece sessiz sedasız, çok alçakgönüllü ve pek uysal, dar kafalı bir küçük-burjuva olan Henri Barbusse'ün romanlarıdır. (*Ateş* ve *Aydınlık.*)

162 sayılı 25 Temmuz 1919 tarihli **Pravda**'dan

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 29, s. 521

(B.) R. K. P. MERKEZ KURULUNUN UKRAYNA SOVYET CUMHURİYETİ HAKKINDA KARARI

Denikin çetelerinin ani işgalinden kurtulmakta olan Ukrayna emekçi halkına karşı alınacak tavır konusunda R.K.P. Merkez Kurulu bildirisidir:

1. Ulusların kendi kaderlerini kendilerinin belirliyebilmesi ilkesine sıkı sıkıya bağlı olan Merkez Kurulu R.K.P.'nin Ukrayna Sosyalist Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımaya kararlı olduğunu bir kez daha belirtmeyi yararlı bulur.

2. Bütün sovyet cumhuriyetlerinin arasında, dünya emperyalizminin korkunç güçlerine karşı giriştikleri mücadelede sıkı bağlar bulunması gereğinin her komünist ve her bilinçli işçi için kaçınılmazlığını gözönüne alan R.K.P. bu birliğin gerektirdiği biçimler üzerinde kesin karar vermenin Ukrayna işçi ve köylülerine düştüğü inancındadır.

3. Bugün Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ile R.S.F.S.C. arasındaki ilişkiler federatiftir. Bu ilişkiler Rus Merkez Yürütme Kurulu'nun 1 Haziran 1919 ve Ukrayna Merkez Yürütme Kurulu'nun 18 Mayıs 1919 tarihli[107] kararlarına dayanarak gerçekleştirilmiştir.

4. Ukrayna kültürü (dil, okul, vb.) yüzyıllar boyunca çarlık ve Rus sömürücü sınıfları tarafından baskıya uğratıldığı için R.K.P. Merkez Kurulu bütün parti üyelerinin, her yönteme başvurarak, Ukrayna dilinin ve kültürünün özgür gelişimini önliyen bütün engelleri kaldırmayı görev bilmelerini ister. Baskı dolu yüzyılların doğurduğu milliyetçilik

eğilimlerinin Ukrayna halk kitlesinin geri kalmış kesimlerinde belirdiği anlarda R.K.P. üyeleri onlara karşı en büyük hoşgörüyü ve sakınıyı göstermeli, onlara, yoldaşça yapacakları açıklamalarla Ukrayna ve Rus emekçilerinin çıkarlarının ortak olduğunu anlatmalıdırlar. Ukrayna topraklarında R.K.P. üyeleri emekçi kitlelerinin okullarında ve bütün sovyet kurumlarında kendi dillerini kullanma haklarını uygulamaya geçirmeli, yapay önlemlerle Ukrayna dilini ikinci plana atmaya yönelik girişimleri her yönteme başvurarak engellemelidirler. Parti üyeleri Ukrayna dilini emekçi kitlelerin komünist eğitiminin bir aracı haline dönüştürmelidirler. Bütün Sovyet kuruluşlarının Ukrayna dilini kullanan yeterli sayıda görevlilerle dolması ve gelecekte bütün memurların bu dili bilmelerinin sağlanması için gereken önlemler ivedilikle alınmalıdır.

(B). **R.K.P. Merkez Komitesi İzvestiya'sı** No. 8, 2 Aralık 1919.

V. İ. Lenin, **Eserler**, 5. Rus baskısı, c. 39, s. 334-335

JOHN REED'İN *DÜNYAYI SARSAN ON GÜN* KİTABINA ÖNSÖZ

John Reed'in *Dünyayı Sarsan On Gün*(*) adlı kitabını büyük bir ilgi ve hiç eksilmeyen bir dikkatle okudum. Bu kitabı okumalarını, bütün ülkelerin işçilerine bütün kalbimle salık veririm. Bu kitabın milyonlarca basılıp, bütün dillere çevrilmesini ne çok isterdim. Çünkü, sözkonusu eser, proleter devriminin ve proletarya diktatörlüğünün ne olduğunu anlamakta çok büyük bir önemi olan olguların doğru ve olağanüstü canlı bir tablosunu çiziyor. Bu sorunlar günümüzde geniş olarak tartışılmaktadır. Ancak bu düşünceleri kabul etmeden ya da reddetmeden önce alınan kararın bütün önemini anlamak kaçınılmaz bir zorunluluktur. John Reed'in kitabı, hiç kuşku yok ki, uluslararası işçi hareketinin bu temel sorununa daha açıklık getirmeye yardım edecektir.

N. Lenin

1919 yılının sonlarında kaleme alınan bu yazı 1923'de hiç kısaltılmadan John Reed'in **Dünyayı Sarsan On Gün** kitabında yayımlanmıştır. **Krasnaya Novi** Yay. Moskova

V. İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 36, s. 534

(*) John Reed, **Dünyayı Sarsan On Gün,** Rasih Güran çev., Ağaoğlu Yayınevi, 1967. **(T. Çev. N.)**

İYİ BİR KİTAP

Sözkonusu olan, öfkesinden neredeyse çıldırmış bir Beyazmuhafız'ın, Arkadi Averçenko'nun 1921'de Paris'de basılan *Devrimin Sırtına Saplanan On İki Bıçak* adlı kitabıdır. Son kertesine varmış bir nefretin, bu ustaca yazılmış kitaba, nasıl yer yer gerçekten kudretli, yer yer de gerçekten zayıf bölümler getirdiğini görmek ilginç oluyor. Yazar, bilmediği konularda yazmaya kalkışınca sanat falan kalmıyor ortada. Söz gelimi, Lenin ve Troçki'nin özel yaşamlarını dile getiren anlatıyı ele alalım. Öfkeniz gerçekten büyük sevimli yurttaş Averçenko. Ancak ne yazık ki, anlattıklarınız hakikate hiç de yakın değil. Sizi temin ederim ki, Lenin ve Troçki'nin birçok eksiklikleri, birçok kusurları vardır. Doğal olarak özel yaşamlarında da böyledir. Ancak ne var ki, bunları yeterli biçimde yansıtabilmek, sözkonusu kişileri tanımanız gereğini getiriyor. Siz ise onları tanımıyorsunuz.

Buna karşılık kitabın büyük kısmı Arkadi Averçenko'nun çok iyi bildiği, yaşadığı, derinlemesine duyduğu ve düşündüğü konulara ayrılmış. O eski toprak ağalarının ve büyük fabrikatörlerin Rusya'sının, zengin, besili Rusya'nın temsilcilerinin duygu ve izlenimlerini şaşırtıcı bir yetenekle yansıtıyor. Demek ki, egemen sınıfların temsilcileri devrimi böyle görüyorlar. Amansız bir kin bazen, hatta çoğu kez Averçenko'nun anlatılarına son derece çarpıcı bir hava getiriyor. Zaman zaman da gerçekten çok başarılı bölümler var. Söz-

gelimi, *Çizmelerin Çiğnediği Ot*'da iç savaşı yaşamış ve yaşamakta olan çocukların ruhsal durumlarıyla ilgili satırlar.

Ancak yazar yemek-içmekten söz etmeye başladığında gerçekten etkileyici oluyor. İş eski Rusya'da zenginlerin nasıl yedikleri, Petrograd'da, hayır Petrograd'da değil Petersburg'da on dört buçuk ya da elli rubleye nasıl tıka basa karınlarını doyurduklarını anlatmaya gelince, yazar bunu son derece coşkulu ve edebi bir tarzda anlatmaya koyuluyor. Bu sorunu iyi biliyor, çünkü yaşamışlığı, duymuşluğu, tatmışlığı var. Hata yapması olanak dışı, içtenlik ve gözlem zenginliği iyice dikkati çekiyor bu satırlarda.

Paramparça bir geçmişten arda kalanlar başlıklı son anlatıda yazar «bir zamanlar zengin, cömert olan, sağlam ilişkiler sürdüren», «şimdi de bir silâh deposunda gün boyunca cephane yükleyip indiren» Kırım'da, Sivastopol'da oturan bir eski senatörü anlatıyor, bir de «Viborgskaya Strona'nın en önemlisi sayılan büyük bir demir çelik kuruluşunun eski yöneticisini» hayal edip yazıyor. «Eski yönetici şimdi de bir halk mağazasında çalışmaktadır. Ve şu son zamanlarda da mağazaya satılmak üzere getirilen elden düşme kadın giysilerine ve çocuklar için oyuncak ayılara fiyat biçmekte epey ustalaşmıştır.»

İki ihtiyar geçmiş günlerini, Petersburg'da güneşin batışını, Petersburg'un sokaklarını, tiyatrolarını ve doğal olarak «Medved», «Vienne», «Maly Yaroslavetz» gibi lokantalardaki yemekleri anımsarlar ve bu anıları durmadan, «Ne yaptık biz onlara? Kimi rahatsız ettik?..» «O halimizin onlara ne kötülüğü dokundu ki?», «...Sanki neden bu belâyı Rusya'nın başına açtılar» gibi yakınılarla kesilir durur.

Arkadi Averçenko bunu anlıyamaz. Ama işçiler ve köylüler bunun nedenini hiç bir güçlük çekmeden anlıyorlar ve hiç bir açıklamaya da gerek duymuyorlar.

Bence kitaptaki bazı anlatılar yeniden yayımlanmaya değer. Yetenekli insanları cesaretlendirmeliyiz.

263 sayılı, 22 Kasım 1921 tarihli *Pravda*'dan, imza: N. Lenin

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 33, s. 123-124

SOVYET CUMHURİYETİNİN İÇ VE ULUSLARARASI DURUMU

Rus madencileri kurultayı komünist bölümü oturumunda verilen söylevden, 6 Mart 1922

Dün bir raslantı olarak, *İzvestia*'ları karıştırırken Mayakovski'nin siyasal konulu bir şiirini okudum.([108]) Şiir konusunda yetkili olmadığımın kesinkes bilincindeyim gerçi, ancak Mayakovski'nin şiir yeteneğine hayran olanlar arasında bulunmadığımı da söyliyebilirim. Ama itiraf etmeliyim ki, uzun süredir siyasal ve yönetimsel açıdan bana böylesine zevk veren bir şiir okumamıştım. Yazar, şiirinde toplantıları gülünçleştiriyor ve toplantılara katılmaktan başka iş görmiyen komünistleri alaya alıyor. Bunun şiir açısından ne ifade ettiğini bilmiyorum ama, siyasal açıdan tamamen haklı olduğunu belirtirim! Gerçekten zamanlarını toplantılara katılmakla, komisyonlar kurmakla, planlar yapmakla geçiren insanlar durumundayız (ve bunun son derece budalaca bir durum olduğunu söylemeliyiz). Eskiden Rusya'da Oblomof diye bir tip vardı. Bütün gününü yatakta yatıp planlar yapmakla geçirirdi. O günden beri çok zaman geçti. Rusya üç devrim geçirdi, buna karşın Oblomof'lar silinmedi. Çünkü Oblomof yalnızca bir toprak sahibi değildi, aynı zamanda bir köylü, yalnızca bir köylü değil, aynı zamanda bir aydın, hatta yalnızca bir aydın değil, bir işçi ve bir komünistti. *O eski Oblomof'un hâlâ yaşadığını* söylemek için nasıl toplandığımıza,

komisyonlarda nasıl çalıştığımıza bir göz atmak yeterlidir. *Oblomof'tan bir şeyler çıkması için o'nu daha uzun bir süre yıkamak, temizlemek, sarsmak ve alt etmek gerekecek.* Bu noktada, durumumuzu hiç bir yanılsamaya kapılmadan değerlendirmek zorundayız. Biz hiç bir zaman, Devrimci-Sosyalistlerin yaptıkları gibi «Devrim» sözcüğünü büyük harfle yazanları taklit etmedik. Ancak Marx'la beraber bir kez daha söyliyebiliriz ki, bir devrim sırasında bu kadar budalalık, hatta daha çok budalalık bile yapılabilir.([109]) Bu budalalıklara soğukkanlılıkla ve korkmadan bakmak gerekir ve biz, devrimciler öğrenmeliyiz bunu.

Pravda, sayı 54, 8 Mart 1922 — V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris - Moskova, c. 33, s. 226-227

MİLİTAN MATERYALİZMİN ÖNEMİ *adlı yazıdan*

...Engels çağdaş işçi sınıfının önderlerine, halk arasında dağıtılmak üzere, XVIII. yüzyılın sonuna doğru beliren militan tanrı tanımaz (atheist) edebiyatı çevirmelerini her zaman öğütlemişti.([110]) Bugüne kadar bu öğüdü yerine getirmediğimiz için utanıyoruz (işte devrimci bir çağda iktidarı ele geçirmenin, bu gücü gereğince kullanmasını bilmekten daha kolay olduğunu gösteren sayısız kanıtlardan biri). Bu umursamazlığımızı, etkisizliğimizi, beceriksizliğimizi örtbas etmek amacıyla bazan bir dizi «tumturaklı» özür ileri sürülüyor. Söz gelimi XVIII. yüzyılın eski tanrı tanımaz edebiyatının gerekliliğini yitirecek ölçüde yıprandığı, bilimsel olmadığı, olgun bir nitelik taşımadığı iddia ediliyor. Bilgiçlik taslandığını, ya da Marksizm'in tamamen yanlış anlaşıldığını gizleyen bu tür sözde bilimsel safsatalardan daha kötü bir şey olamaz. XVIII. yüzyıl devrimlerinin tanrı tanımaz yazılarında bilimsel olmayan, çocuksu özellikler taşıyan unsurların bulunduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ancak hiç kimse bu yazıları yayımlayanların, gerekli kısaltmaları yapmalarını, insanlığın XVIII. yüzyılın sonundan itibaren dinlerin bilimsel eleştirisi konusunda katettiği ilerlemeleri vurgulayan kısa notlar eklemelerini, bu konuda yayımlanmış en son eserleri yansıtmalarını engellemiyor. Bir marksist için yapılabilecek en büyük ve en ciddi hatalardan biri, çağdaş toplum tarafından karanlığa, cehalete ve boş inançlara itilmiş milyonlarca

insanın (özellikle köylü ve zanaatkâr kitlesinin) yalnızca katıksız bir marksist eğitim yoluyla bu karanlıktan kurtulabileceklerine inanmak olur. Bu yığınlara çeşitli tanrı tanımaz propaganda malzemesi sağlamalı, kendilerine yaşamın türlü alanlarından alınmış veriler sunulmalı, ilgilerini çekmek için her yönteme başvurarak onlara sokulmalı, bunları daldıkları dinsel uykudan uyandırmalı, her yol denenerek onları temelden sarsmalıdır. Kaçınılmaz olarak yapılmalıdır bunlar.

XVIII. yüzyıl tanrı tanımazlarının papazların nüfuzuna açıkça cephe alan ateşli, canlı ve ustaca yazılmış olan yazıları, edebiyatımızda egemen bulunan (ve saklamaya gerek yok) çoğu kez Marksizm'i tahrif eden, ustaca seçilmiş örneklerden hemen hemen tamamen yoksun olan o usanç verici, yavan marksist yorumlara oranla, halkı dinsel uyuşukluktan kurtarmak açısından bin kat daha yararlıdır. Marx ve Engels'in bütün önemli eserleri çevrildi dilimize. Eski tanrı tanımazlığın ve eski materyalizmin Marx ve Engels'in getirdikleri düzeltmelerle tamamlanmasından korkuya kapılmak için hiç bir neden yok. As olan ve sözde marksist ama aslında Marksizm'i tahrif etmekten başka bir iş görmeyen komünistlerimizin çoğu kez unuttukları nokta, henüz hiç eğitilmemiş olan yığınların, dinsel sorunlar karşısında bilinçli bir tavır takınarak ve dinlerin akıllı bir eleştirisini yaparak, ilgisini çekmesini bilmektir.

Diğer yandan çağdaş bilimsel din eleştirmenlerine bir göz atınız. Burjuvazinin, bu eğitilmiş sözcüleri «dinsel boş inançlar» konusundaki çürütmelerini hemen her defasında kendilerini burjuvazinin ideolojik köleleri, «papazların okulundan mezun olmuş uşaklar» olarak belgeleyen iddialarla pekiştirirler.

İşte iki örnek: Profesör R. Vipper 1918'de *Hıristiyanlığın Kökeni* (Pharos yay, Moskova) adlı küçük bir kitap yayımladı. Çağdaş bilimin başlıca sorunlarını yansıtırken, yazar, siyasal bir örgüt durumundaki kilisenin kozları olan

boş inançlarla ve aldatmacalarla savaşmaktan kaçınmakta, bu sorunları hasıraltı etmekte ve iki uç noktanın idealizm ve materyalizmin çok daha üstünde olduğu yolunda gerçekten gülünç ve gerici bir iddiada bulunmaktadır. Bu, bütün dünyada emekçilerin sırtından elde ettiği yüz milyonlarca rublelik kazancı dini desteklemek için harcıyan egemen burjuvaziye yaltaklanmaktır; Vipper'in yaptığı, budur.

Ünlü Alman bilim adamı Arthur Drews *İsa Efsanesi* başlığını taşıyan kitabında uyduruk masallarla ve dinsel boş inançlarla mücadele eder ve İsa'nın hiç bir zaman varolmadığını gösterir. Ama eserin sonunda birden yenilmiş, arınmış ve daha yetkin, gün geçtikçe gelişen «doğalcı (naturalist) şahlanışa» göğüs gerebilecek yetenekte bir dinden yana olduğunu ilân ediyor (kitabın dördüncü Almanca baskısı, 1910, s. 238). Sömürücülere o eski yoz, dinsel boş inançları yeni, daha iğrenç, ve daha aşağılık olanlarıyla değiştirmede açıkça yardımcı olan bilinçli gericinin biridir o.

Bu, Drews'in hiç bir zaman çevrilmeyeceği anlamına gelmez. Aksine komünistler ve bütün tutarlı materyalistler burjuvazinin ilerici kesimiyle belli bir ölçüde ittifak yaparken, bunları gerici bir tutuma yöneldikleri an, yılmadan belgelemelidirler demektir bu. Burjuvazinin devrimci olduğu XVIII. yüzyıldaki temsilcileriyle işbirliği yapmaktan kaçınmak, Marksizm'e ve materyalizme ihanet etmek anlamına gelecektir. Çünkü Drews'larla şu ya da bu şekilde, şu ya da bu ölçüde, «ittifak yapmak» dinsel cehaletin egemenliğine karşı mücadele veren bizler için bir zorunluluktur.

Militan materyalizmin organı olmak için yayın hayatına atılan tanrı tanımaz *Marksizmin Bayrağı Altında*(111) isimli dergi propagandaya, hükümetimizin bu konudaki çalışmalarında ortaya çıkan büyük yanlışların düzeltimine, konuyla ilgili yayınların gözden geçirilmesine sayfalarca yer ayırmalıdır. Sınıf çıkarlarının ve çağdaş burjuvazinin sınıf örgütlerinin dinsel kuruluşlara ve dinsel propaganda örgütle-

riyle ne ölçüde bağlantılı olduğunu belgeleyen somut olguları ve karşılaştırmaları içeren kitap ve broşürlerden özellikle yararlanmak gereklidir.([112])

Din ile sermaye arasındaki resmî, yönetimsel devlet basınının çok daha az belirgin olduğu Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bu konuyla ilgili tüm malzeme son derece önemlidir. Öte yandan (Menşeviklerin, Sosyalist-Devrimcilerin ve bir kısım anarşistlerin, vb. de düşüncesizce tapındıkları) «çağdaş demokrasinin», burjuvazinin çıkarları doğrultusunda vaaz vermek özgürlüğünden başka bir şey olmadığını, diğer bir deyimle, en gerici düşünceleri, dini, cehaleti (obscurantisme), sömürücülerin savunusunu yapmak anlamına geldiğini giderek daha iyi anlıyoruz.

Militan materyalist bir yayın organı olarak çıkan bir dergi, gönül ister ki, okuyucularımıza tanrı tanımaz edebiyattan incelemeler sunsun, hangi okuyucu çevresi için hangi yazının ne bakımdan uygun düştüğünü göstersin, ülkemizde ne gibi eserlerin yayımlandığını —sadece doğru ve temiz çeviriler belirtilmelidir ki, bunların da sayısı pek fazla değil— ve daha nelerin yayımlanması gerektiğini yansıtsın.

Marksizmin Bayrağı Altında Sayı: 3, Mart 1922, İmza: N. Lenin

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 33, s. 232-235

DEVRİMİMİZ ÜZERİNE
(N. Sukhanof'un Notları Nedeniyle)

I

Bu günlerde Sukhanof'un devrim hakkında yazdığı yazıları inceledim. İnsanın gözüne özellikle çarpan nokta bütün küçük-burjuva demokratlarımızın ve II. Enternasyonal'in([113]) bütün kahramanlarının bilgiçlik taslamalarıdır. Hepsi de son derece korkaktırlar. İş Alman modelinden en küçük bir sapmaya geldiğinde içlerinde en iyileri bile, belirli koşullar ileri sürerler. Bu özellik bütün küçük-burjuva demokratlarının ortak özelliği olup, bütün devrim süresince kendisini göstermiştir. Bunların hepsi bir yana, en çarpıcı olan, bunların geçmişi kölece taklit etmeleridir.

Hepsi de marksist olduklarını söylerler ama Marksizm deyince anladıkları sınırsız ölçüde ukalâlık taslamaktır. Marksizm'in özünü yani o'nun devrimci diyalektiğini hiç kavrayamamışlardır. Marx'ın devrim zamanında büyük bir esneklik gerektiğini([114]) vurgulayan öğütlerini bile anlamamışlardır. Marx, yanılmıyorsam 1856 yılına özgü olan yazışmalarında devrim için gerekli ortamı yaratma yeteneği olan bir köylü savaşıyla işçi sınıfı hareketinin birleşebileceğini umduğunu yansıtmıştır.([115]) Bu kesin doğruyu bile ustalıkla hasıraltı etmişler, kedinin ciğer etrafında dolandığı gibi dolanıp durmuşlardır.

Bütün davranışları korkak, yüreksiz reformcular olduk-

larını, burjuvaziden kopmak şöyle dursun ondan sapmaya bile korktuklarını açığa vurur. Üstelik bu korkaklıklarını lâfazanlık ve bir sürü palavralarla gizlerler. Tamamen kuramsal açıdan bile olsa esas göze çarpan hepsinin de Marksizm'in şu anlayışını kavramaktaki yeteneksizlikleridir: Batı Avrupa'da kapitalizmin ve burjuva demokrasisinin şimdiye kadar belirli bir gelişme çizgisi izlediğini gördükleri halde bu çizginin *gerekli hiç bir değişiklik yapılmadan* (dünya tarihinin genel gelişmesi açısından önemsiz bile olsa) model olarak alınamıyacağını anlıyamamaktadırlar.

Birincisi, devrim ilk emperyalist dünya savaşına bağlıydı. Böyle bir devrim yeni özellikler ya da en azından bu savaş nedeniyle değişikliğe uğramış çeşitlilikler göstermekteydi. Çünkü dünyada benzeri koşullarda henüz böyle bir savaş olmamıştı. Bugün bile, bu savaştan sonra, en zengin ülkelerin burjuvazisi dahi «normal» burjuva ilişkilerini onarmayı başaramıyor. Ama, bizim reformcularımız, devrimci olduklarını ileri süren bu küçük-burjuvalar «normal» burjuva ilişkilerinin bir sınırı olduğuna inandılar, hâlâ da inanıyorlar. Ve bu «normal»i çok kalıplaşmış ve dar bir anlamda anlıyorlar.

İkincisi, dünya tarihinin genel gelişiminin düzenli bir çizgiyi izlemesinin, bazı dönemlerin gerek biçiminde, gerek bu gelişimin düzeninde belirli özellikler göstereceği gerçeğini bir yana atmadığını, tam tersine ilk başından beri varsaydığını, bu reformcular bilmezler. Söz gelimi, Rusya'nın uygar ülkelerle, ilk kez bu savaş nedeniyle uygarlıkla bağlantı kuran ülkeler —yani bütün Doğulu (Avrupalı olmayan) ülkeler— arasında yer alan Rusya'nın, bu yüzden, kendisine özgü birtakım özellikler gösterebileceği ve göstermek zorunda olduğu akıllarının ucundan bile geçmez. Bu özellikler doğal olarak dünyadaki genel gelişme çizgisine uygundu. Ancak bu özellikler sayesinde Rus devrimi bütün Batı Avrupa ülkelerinde daha önce patlayan devrimlerden farklılaşmış

ve Doğulu ülkeler sözkonusu olduğunda kısmî birtakım yenilikler de getirmiştir.

Batı-Avrupa Sosyal-Demokrasisinin gelişmesi sürecinde ezbere öğrendikleri «biz sosyalizm için henüz yeterince olgunlaşmadık» iddiası, içlerinden bazı «bilgili» beyefendilerin deyimiyle «sosyalizmin nesnel iktisadî temellerine sahip olmadığımız» görüşü, artık gerçekten çok kalıplaşmıştır. Kendisini birinci emperyalist savaşın oluşturduğu devrimci bir ortamda bulan bir halkın, durumunun tamamen umutsuz olmasından etkilenerek, kendisine, en azından uygarlığın gelişmesi için bir yerde alışılmamış koşulları yaratması olasılığını taşıyan bir mücadeleye atılmak isteyip istemiyeceğini sormak hiç kimsenin aklına gelmez.

«Rusya'da üretici güçlerin gelişmesi sosyalizmi kurmak için gerekli düzeye ulaşmamıştır.» II. Enternasyonal'in bütün kahramanları, Sukhanof da dahil olmak üzere, bu tezi açıkça savunur dururlar. Dönüp dolaşıp bu su götürmez gerçeği tekrarlarlar ve bu tezin devrimimizi değerlendirmede kesin bir ölçüt olduğunu sanırlar.

Evet, bu benzersiz koşullar, Rusya'yı, ne kadar az etkin olursa olsunlar, bütün Avrupalı ülkelerin katıldıkları emperyalist dünya savaşına sürükledi, ve Doğu'da devrimlerin başlamak üzere olduğunu ya da kısmen başladığını gösterdi. Peki ya bu ortam Rusya'nın evrimi için Marx gibi, marksist olan bir insanın 1856'da Prusya açısından olasılı gördüğü «köylü savaşı» ile işçi hareketini birleştirmeyi başarabilmemiz için gerekli olan koşulları yarattıysa?

Durumun tamamen umutsuz oluşu, işçilerin ve köylülerin gücünü on kat arttırarak bize uygarlığın temel öncüllerini diğer bütün Batı Avrupa ülkelerinden değişik bir biçimde yaratma olasılığını vermişse eğer, dünya tarihinin izlediği evrimin genel çizgisi bu olgudan ötürü değişir mi hiç? Dünya tarihinin genel hareketine girmiş ya da girmekte olan bü-

tün ülkelerdeki temel sınıfların ana ilişkileri bu olgu yüzünden değişir mi hiç?

Eğer sosyalizmi kurmak için belirli bir kültür düzeyine erişmek zorunluysa, —ki bu belirli «kültür düzeyi»nin ne olduğunu eksiksizce hiç kimse söyleyemez; çünkü bu düzey her Batı Avrupalı ülkede farklılaşmaktadır— neden önce bu belirli kültür düzeyinin önkoşullarını devrimci şekilde gerçekleştirmekle başlamayalım işe; *sonra da* bir işçi ve köylü iktidarı ve sovyet sistemi yardımıyla güçlü bir şekilde harekete geçmiyelim ve diğer uluslara yetişmiyelim?

16 Ocak 1923

II

Sosyalizmi kurmak için uygarlık zorunludur, diyorsunuz. Güzel. Peki, neden önce toprak sahiplerini ve Rus kapitalistlerini kovarak, bu uygarlığın önkoşullarını yaratmakla başlamıyalım işe, sonra da sosyalizme doğru yürümiyelim? Benzeri değişimlerin alışılagelmiş tarihsel gelişim sürecinde kabul edilemez ya da olanaksız olduğunu hangi kitapta okudunuz?

Napolyon'un söylediği bir söz gelir aklıma hep: «*On s'engage et puis... on voit*». Önce ciddi bir kavgaya giriş, ne olacağını sonra gör, anlamına gelir bu söz. Biz de böyle davrandık gerçekten. 1917 Ekim'inde ciddi bir mücadeleye giriştik, sonra da gelişim sürecinin Brest-Litovsk Barışı([116]) ya da NEP (yeni iktisadi siyaset)([117]), vb. gibi ayrıntılı kesitlerini (dünya tarihi açısından, hiç kuşkusuz ayrıntıdan başka bir şey değildi bunlar) izledik ve şimdi hiç kuşkusuz ki, temelde zafere ulaştık.

Sukhanoflarımız ve hele hele daha da sağda yer alan Sosyal-Demokratlar genel olarak devrimlerin başka şekilde yapılabileceğini akıllarından geçirmezler bile. Avrupalı kü-

çük-burjuvalarımız nüfusları çok daha yoğun ve toplumsal koşulları çok daha değişik olan ülkelerde patlayacak devrimlerin, Rus Devrimi'nden hiç kuşkusuz çok daha farklı özellikler göstereceğini akıllarına getirmezler bile.

Kautsky'ci çizgide yazılmış bir kitap hiç kuşkusuz kendi döneminde çok yararlıydı. Ancak bu kitabın dünya tarihinin gelişmesinin bütün biçimlerini öngördüğü yolundaki kanıyı bir kenara atmanın zamanı gelmiştir. Daha hâlâ bu düşünceyi sürdürenler varsa, onları sersem diye nitelendirmek hiç de yersiz olmıyacaktır.

17 Ocak 1923

117 sayılı ve 30 Mayıs 1923 tarihli **Pravda**'da yayımlanmıştır
İmza: Lenin

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 33, s. 489-494

MEKTUPLAR

MAKSİM GORKİ'YE

başlıklı mektuptan

2 Şubat 1908

...İkinci bir nokta. Bizler üçümüz (Bogdanof, ben ve bir «teknisyen»)([118]) *Proletari*'yi([119]) çıkarmak için, burada bir araya gelmiş bulunuyoruz. Her şey yoluna kondu. Bugünlerde, bu konuda ilk duyuruyu vereceğiz. Gazetenin ilk sayıları için verebileceğiniz bir şeyler varsa [*Novaya Zhizn*'deki *Küçük-burjuvazi üstüne notlar*([120]) tarzında, ya da yazmakta olduğunuz hikâyelerden([121]) alıntılar da olabilir] gönderin bize.

Coşkuyla sıkarım ellerinizden. Maria Fedorovna'ya içten selâmlar.

Sizin, *V. Ulyanof*

Cenevre'den Kapri'ye (İtalya) gönderilmiş. İlk kez 1924'de **Recueil Lenin** I (Lenin Derlemesi I) adlı kitapta yayımlanmıştır.

V.İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 34, s. 391-392.

A. M. GORKİ'YE

7 Şubat 1908

Sevgili A. M.,

Bildirgenizle ilintili olarak A. A.'nın fikrini alacağım: Bence, bunu yayımlamamalı, çünkü o'nu kişisel olarak tanımadınız.([122])

Kinizm (Cynicism) hakkındaki makalenizi hangi bk.(*) derlemeye gönderdiniz?([123]) Bunu kestiremiyorum. Çünkü bana bolşevik derlemelerdeki mektuplardan düzenli olarak söz ediliyor. Oysa buna değinildiğini hiç duymadım. Sanırım Petersburg'taki derlemeye gönderdiniz. Eğer elinizde bir örneği varsa Sienkievicz'e yazdığınız mektubu([124]) *(ne zaman* gönderildiğini de belirterek) bize iletin. Zaten sözkonusu olan anket olduğuna göre, Sienkievicz mektubu hiç kuşkusuz yayımlayacaktır.

Tasarılarınız çok ilginç. Gelmeyi ben de çok isterdim. Ancak emin olun, parti işinin hemen yoluna konması gerek. Bunu yüzüstü bırakamam. Yeni bir işi geciktirmek en konu güç. Bu yüzden yüzüstü bırakıp gelmem olanaksız. Sorun bir iki ay içinde rayına oturur, ben de ancak o zaman, bir iki haftalığına kopup gelebilirim.

Siyasal çürüme anlayışına, dönekliğe ve sızlanıp durmaya karşı *sistematik* bir mücadele vermek gerekliliği konusunda tamamen aynı kanıdayım sizinle: «Toplum» ve «genç-

(*) Bolşevik sözcüğünün simgesi. Bolşevik'in ilk ve son harflerinden oluşmaktadır. **(Yay. N.)**

lik» gibi sorunlarda aramızda bir anlaşmazlık olduğunu sanmıyorum. Aydınların önemi partimizde giderek azalıyor: Her yerden, onların partiyi *terkedip gittikleri* haberleri yağıyor. Cehennem olup gitsinler, sersemler. Böylece, parti küçükburjuva pisliklerinden arınıyor, işçiler daha çok söz sahibi oluyor. Militan işçilerin işlevi gittikçe artıyor. Bütün bunlar son derece olumlu. Ve eminim sizin «sert ve acı sözlerinizi» de bu doğrultuda anlamak gerek.

Şimdi nasıl bir etkide bulunmalı? Ne tür «bir edebiyat yapmalı?». Derlemeler mi yoksa *Proletari* mi çıkmalı? Kuşkusuz, en kolay cevap biri ya da öteki değil, fakat her ikisi de şeklinde olacaktır. Kusursuz bir cevap bu, ama uygulamada geçersiz. Birtakım yasal derlemeler gerekli tabiî, Petersburg'taki yoldaşlarımız bunun için çabalıyorlar. Londra'dan sonra Kuokkala'da[125] ben de bunun kahrını çektim. Mümkünse, bu yoldaşları desteklemek ve bu derlemeleri sürdürmek için her türlü çaba gösterilmelidir.

Ancak, Londra'da 1907 Kasım'ına kadar (altı aylık!) edindiğim deneyler bana, günümüz koşullarında yasal *sistematik* bir edebiyatın yaratılamıyacağı inancını getirdi. Bence, partinin, bugün için düzenli olarak çıkan, çözülmeye ve umutsuzluğa karşı tutarlı ve kararlı bir biçimde mücadeleyi benimseyen siyasal bir gazeteye, bir *parti* organına ihtiyaç vardır. Yabancı bir ülkede çıkan yayın organına inanmıyanlar Rusya'da oldukça çok. Bir hata bu ve yazı kurulumuz da *Proletari*'yi burada hiç bir neden yokken nakletme kararı vermedi. Gazeteyi yoluna koymak, canlandırmak güç iş. Kesin bu. Ancak *yapılmalı* ve yapılacak da.

Neden gazetede edebi eleştiriler yayımlanmamalı? Yeterince yer mi yok? Tabiî, sizin çalışma düzeninizi bilmiyorum. Buluşmalarımızda ne yazık ki, ciddi sorunlardan söz edeceğimize, gevezelik edip durduk. Eğer kısa, ara sıra yazılan (haftalık ya da on beş günlük) yazılar sizin için bir şey ifade etmiyor, *büyük* bir eser üzerinde çalışmaktan daha

çok zevk alıyorsanız, kuşkusuz, size bu çalışmayı yarıda bırakmanızı salık veremem. Bu tür bir çalışma daha yararlı olur.

Yok eğer, bizle beraber siyasal bir gazetede çalışmayı istiyorsanız, neden bu türden yazıları sürdürmiyesiniz? *Novaya Zhizn*'de «küçük-burjuvazi üzerine notlar» ile iyi başlattığımız çığırı, neden bir alışkanlık haline getirmiyesiniz? İlk mektuplarımdan birinde «eğer bu onun ilgisini çekerse, üzerinde durur» diye «iyice düşünerek» bu soruna değinmiştim. Son mektubunuzda görüyorum ki, bu konu üzerinde duruyorsunuz. Yoksa bana mı öyle geliyor? Bundan öncekilerden daha az tek yanlı bir gazete, hem parti çalışması için, hem de edebi çalışma için ne kadar katkılı olurdu. Edebi çalışma da partinin çalışmasına daha sıkı bağlanır, parti üzerinde sistematik ve devamlı bir etkide bulunurdu. Gelişi güzel «akın» lardansa, hiç duraksamadan, hiç açık vermeden bütün cephe boyunca süregelen bir hücuma girişmeli. Bolşevik Sosyal-Demokratların bütün bu sersemlere bölük pörçük saldırmakla yetinmeyip, Japon'ların Mançurya'yı Ruslar'dan aldıkları gibi her şeyi ele geçirmeleri için böyle yapmak gerek.

Derlemeler için düşündüğünüz üç konunun (felsefe, edebi eleştiri ve güncel taktik) yarısı, yâni güncel taktik ile edebi eleştirinin yarısı siyasal gazeteye, *Proletari*'ye girmeli. Yarı-partili ya da parti-dışı çeşitli dergilerde raslanan o uzun edebi yazıların iler tutar tek bir yanı yok! Aydın beylerin o modası geçmiş çalışma yöntemlerini bir yana atmalı, yani edebi eleştiriyi parti çalışmasına, parti doğrultusuna *daha sıkıca* bağlamalıyız. Bu yönde atılacak her adım olumludur, Avrupa'daki gelişmiş Sosyal-Demokrat partiler de böyle davranıyorlar. Bu tür bir girişimde, ortaklaşa gazetecilik çalışmasının ilk adımlarında yüz yüze kalacağı güçlükler karşısında gerilemeyip biz de böyle davranmalıyız.

Uzun edebi eleştiri yazıları kitaplarda, kısmen de dergilerde yer almalı.

Parti çalışmasına bağlı olan, *Novaya Zhizn*'de başlıyan yazılar türünde siyasal bir gazetenin kapsamı içinde sistematik ve sürekli olarak yayımlanacak makalelere ne dersiniz?

Üçüncü konu, felsefe. Bu sahada yeterince hazırlıklı olmadığımın eni konu bilincindeyim. Bu da beni halk önünde konuşmaktan alıkoyuyor. Ancak yalın bir marksist olarak dikkatlice bizim parti düşünürlerini, ampiriomonist Bogdanof'u, ampiriokritikçi Bazarof'u, Lunaçarski'yi ve diğerlerini okuyorum. Ve bu yazarlar *Plehanof*'a olan ilgimi büsbütün güçlendiriyorlar. İnsanın kendisini içinde yaşadığımız anın havasına kaptırmaması için Plehanof'un yaptığı gibi, olağanüstü güçlü olması gerek. Benimsediği taktik tam anlamıyla aşağılıkça. Ancak felsefî planda haklı bir davayı savunuyor. Ben ampiriokritisizme karşı materyalizmden yanayım.

Felsefeyi parti çalışmaları doğrultusuyla, bolşeviklikle bağlıyabilir miyiz? Bu gerekli midir? Ben günümüzde bunun olasılı olmadığı inancındayım. Parti düşünürlerimiz kuram üzerine biraz daha çalışsınlar, biraz daha tartışsınlar ve... *uzlaşsınlar*. Bence materyalistler ile «ampiriocu» lar arasındaki felsefî tartışmalar parti çalışmaları bünyesinden uzak tutulmalı.

Şimdilik bu kadar. Cevabınızı bekliyorum.

Sizin, *Lenin*

Cenevre'den Kapri'ye (İtalya) gönderilmiştir. İlk kez 1934 yılında, **Lenin Derlemesi**'nin XXVI. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin. Eserler, Paris-Moskova, c. 34, s. 393-396

A. V. LUNAÇARSKİ'YE

Anat. Vas-ç

13 Şubat 1908

Sevgili An. Vas.,

Dün size Bringmann hakkında kısa bir mektup gönderdim. 11 Şubat 1908 tarihli mektubunuzu hemen cevaplandırıyorum.

Mektubumun sizi neden üzdüğünü anlıyamadım. Herhalde felsefe yüzünden değil!

Proletari'de A. M-ç. yönetiminde bir edebi sütuna yer verilmesi hakkındaki tasarınız çok yerinde ve beni çok sevindirdi. Ben de *Proletari*'nin *edebi eleştiri* sütununun sürekli olmasını ve A. M-ç'ye verilmesini düşlüyordum. Ancak bunu kendisine açıkça önermekten çekiniyordum. Çünkü A. M-ç'nin ne çalışma yapısını (ne de neye çalışma eğiliminde olduğunu) bilmiyordum. Ciddi, büyük bir çalışma ile uğraşıyorsa gazete için bu türden küçük çapta yazılar o'nu tedirgin edebilirdi. O zaman da kendisini sıkmak ve dikkatini başka bir alana kaydırmak sersemce olur, bir suç niteliği taşırdı. Bunu anlıyorum ve çok iyi değerlendiriyorum.

Siz orada, bunu daha iyi değerlendirebilirsiniz. Sevgili An. Vas. eğer Al. M-ç'yi düzenli bir parti çalışmasına bağlamakla (ki parti çalışması bundan çok büyük kazançlar elde edebilir) o'nun çalışmasına *zararlı olmıyacağımız kanısındaysanız,* o zaman sorunu yoluna koymaya bakın.

21 sayılı *Proletari* 13 (26) Şubat'ta çıkıyor. Bu bakımdan henüz zamanımız var. Çarşamba çıkacak sayıya rahatlıkla yetişmesi için el yazılarının bize cumaya gelmesi çok iyi olur. Ama bu kısa bir süre ise, pazar hatta pazartesi (ancak o zaman ucu ucuna yetişir) dahi gelse olabilir (zaman kazanmak için doğrudan doğruya benim adresime yazın ve gönderin).

Siz de yazmamazlık etmeyin. Bize 21. sayı için Rus işleri üzerine siyasal bir tefrika (10000-16000 satır) ya da Ferri'nin ayrılışı([126]) hakkında bir makale (8000-10000 satır) göndermiyecek misiniz? Birincisini ya da ikincisini değil de, ikisini de gönderseniz çok daha iyi olur.

Elinizi coşkuyla sıkar, A. M-ç'nin *Proletari*'de yazma işinin çözümlenip çözümlenmediğini cevaplamanızı rica ederim. Eğer bu sorun çözümlendi ise «kurultayı»([127]) ve onayını beklemeden hemen koyulsun yazmaya.

Cenevre'den Kapri'ye (İtalya) gönderilmiş, ilk kez 1924'de **Lenin Derlemesi**'nde (sayı 1) yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 34, s. 397-398

MAKSİM GORKİ'YE

13 Şubat 1908

Sevgili Al. M.,

Aramızdaki anlaşmazlık konuları hakkında sıraladığınız sorunlardan bazılarının bir yanlış anlamaya dayandığını sanıyorum. Çünkü, kuşkusuz, ben hiç bir zaman budala sendikacıların yaptıkları gibi «aydınları kovuşturmayı» ya da onların işçi hareketi içinde gerekli olduklarını inkâr etmeyi geçirmedim aklımdan. Bütün *bu* sorunlarda, aramızda anlaşmazlık konusu *olamaz,* kesinlikle eminim bundan. Şu anda bir araya gelemiyeceğimize göre, hemen ortaklaşa bir çalışmaya koyulmamız gerekiyor. Ancak böyle bir çalışma içinde kesinlikle daha iyi ve daha kolay anlaşabiliriz.

Proletari için kısa yazılar yazma düşünceniz beni çok sevindirdi (gazetenin çıkış ilânı size gönderildi). Ancak, büyük bir eser üzerinde çalışıyorsanız, onu *yarım bırakmayın.*

Troçki ile ilgili olarak, geçen kez cevap vermek istedim ama, unutmuşum. Biz (yani *Proletari*'nin yazı kurulu, Al. Al., ben ve «Keşiş»([128]) —Rusya'daki bolşeviklerden çok iyi bir arkadaştır kendisi) Troçki'yi hemen *Proletari*'ye çağırmaya karar verdik. Bir mektup yazarak öneride bulunduk ve konuyla ilgili düşüncelerimizi açıkladık. *Aramızda anlaşarak* mektubu «*Proletari* yazı kurulu» diye imzaladık. Amacımız soruna daha ortak bir soluk getirmekti (örneğin, ben Troç-

ki ile adamakıllı kavgalıydım, 1903-1905 yıllarında, kendisinin menşevik olduğu sırada patlak vermişti şiddetli tartışmamız). Bu davranışımızın Troçki'yi incitecek bir yönü var mıydı, bunu bilmiyorum ama o bize kendisinin kaleme almadığı bir mektup gönderdi. «Troçki yoldaşın talimatı üzerine» önbaşlığını taşıyan mektup, *Proletari* yazı kuruluna Troçki'nin çok meşgul olduğunu, bu bakımdan yazı yazmayı reddettiğini bildiriyordu.

Bence, gösteriş bu. Londra Kongresi'nde de bu tür havalara girmişti. Bolşeviklerle beraber devam edip etmiyeceğini de bilmiyorum.

Menşevikler, burada Plehanof, Akselrod, Martof ve Martinof'un imzasıyla *Golos Sotsial-Democrata*[129] aylık dergisinin çıkış ilânını yayımladılar. Size göndermek için arıyacağım bu bildiriyi. Mücadele şiddetlenebilir. Troçki ise «mücadele eden tarafların üzerinde» kalmak istiyor.

Bir dünya görüşü olarak materyalizm konusunda, öyle sanıyorum ki, temelde anlaşamıyoruz sizinle. «Materyalist tarih görüşü» üzerinde değil (bunu bizim «ampirio»lar da inkâr etmiyorlar) fakat felsefî materyalizm konusunda anlaşamıyoruz. Anglo-Saksonların ve Almanların küçük-burjuva yapılarını ve de İtalyanların anarşizmlerini «materyalizm»e bağlamak; kesinlikle karşıyım buna. Felsefe olarak materyalizm *bunlar tarafından her yerde arka plâna itilmiştir*. En tutarlı ve en bilgili yayın organı olan *Neue Zeit*[130] bile felsefeye karşı kayıtsız kalmış, ve felsefî materyalizmi hiç bir zaman içtenlikle desteklememiştir. Üstelik daha geçenlerde en ufak bir kayıt koymaksızın ampiriyokritisistlerin yazılarını yayımlamıştır. Marx ve Engels'in öğrettikleri *bu* materyalizmden ölü-doğmuş bir küçük-burjuva öğretisi çıkarmak yanlış, hem de çok yanlıştır. Sosyal-demokrasi içindeki bütün küçük-burjuva akımlar her şeyden önce felsefî materyalizme karşı mücadele etmekte ve Kant'a, yeni-Kant'çılığa[131], eleştirel felsefeye doğru kaymaktadırlar.

Hayır, Engels'in *Anti-Dühring*'de geliştirdiği felsefe küçükburjuva öğretisine yer bırakmaz. Plehanof mücadeleyi *burada* bölücü mücadele ile birleştirerek bu felsefeye zarar getirmektedir. Ancak hiç bir Rus Sosyal-Demokratı bugünkü Plehanof ile bir zamanların Plehanof'unu birbirine karıştırmamalıdır.

Al. Al., demin ayrıldı buradan. «Kurultay» hakkında tekrar yazışacağız kendisiyle. Eğer ısrar ediyorsanız birkaç güne kadar ve ivedilikle düzenleriz.

Elinizi sıkarım.

Lenin

Cenevre'den Kapri adasına gönderilmiştir. İlk kez 1924 yılında **Lenin Derlemesi** I'de yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 34, s. 399-400

A. M. GORKİ'YE

25 Şubat 1908

Sevgili A. M., Mektubunuzu hemen cevaplıyamadım, çünkü ilk bakışta ne kadar tuhaf görünürse görünsün, yazı kurulunda Al. Al., ile makaleniz hakkında,([132]) ya da makalenizle ilgili olarak oldukça can sıkıcı bir tartışma patlak verdi aramızda... Hım hım... Sizin düşündüklerinizden başka bir yerde ve ayrı bir söyleşide söz ettim.

İşte olayların gelişimi:

Essais de philosophie marxiste (Marksist Felsefe Denemeleri) nin([133]) yayımlanması felsefî sorunlar üzerinde bolşevikler arasındaki eski görüş ayrılıklarını derinleştirdi. Ben kendimi bu sorunlar üzerinde duruma hemen yazı ile müdahale etmek için yeteri kadar bilgili görmüyorum. 80 yıllarının sonunda 1895'e kadar Plehanof'un Mihaylovski ve Ort.'larına karşı mücadelesinden başlıyarak sonra 1898'de ve bunu izleyen yıllarda Kant'çılara karşı (sadece izlemekle yetinmiyerek, 1900'den itibaren *Zarya*([134]) yazı kurulu üyesi olarak mücadeleye kısmen katıldım da) ve nihayet ampiriokritisistler ve takımlarına karşı partimiz içindeki felsefî tartışmaları daima dikkatle izledim.

Bogdanof'un *La Conception historique de la nature* (Doğanın Tarihsel Anlayışı) hakkında yazdığı —Sibirya'da kaldığım sırada iyice incelemiştim bu kitabı— güçlü eserinden bu yana tüm felsefî eserlerini izledim. Bogdanof'un eserin-

de açıkladığı görüş başka felsefî anlayışlara geçiş yolundan başka bir şey değildi. Kendisiyle 1904 yılında tanıştık ve birbirimize hemen karşılıklı olarak birer kitap sunduk. Ben ona *Adımlar*[135] adlı eserimi, o ise bana o *sıralarda* yazdığı felsefî kitabını[136] verdi. Kendisine Cenevre'den Paris'e hiç vakit geçirmeden mektup yazdım (1904 İlkbahar'ında ya da 1904 Yaz'ının başında). Bu mektupta çalışmasının, beni görüşlerinin yanlışlığı ve Plehanof'un tezlerinin haklılığı konusunda güçlü bir biçimde ikna ettiğini yansıttım.

Plehanof ve ben birlikte çalıştığımızda çoğu zaman Bogdanof'tan söz ediyorduk. Plehanof bana Bogdanof'un hatasının ne olduğunu anlatıyor, fakat onun sapmasının çok büyük olduğunu hiç bir zaman göz önüne almıyordu. Çok iyi hatırlıyorum, 1903 Yaz'ı boyunca Plehanof ve ben *Zarya* yazı işleri adına, Cenevre'de *Esquisses d'une Conception realiste du monde* (Gerçekçi Bir Dünya Görüşünün İlk Taslakları)[137] adlı derlemenin yazı işlerinin bir temsilcisi ile bir görüşme yaptık. Bu dergi ile, ben tarımsal sorunlar üzerinde, Plehanof'da Mach'a karşı felsefe üzerine işbirliği yapmaya karar vermiştik. Mach'a karşı bu mücadeleyi Plehanof dergiye katılması için tek koşul olarak öne sürmüştü. Sözü geçen derginin temsilcisi de bu koşula kayıtsız şartsız boyun eğmişti. O sıralarda Plehanof, Bogdanof'u revizyonizme karşı verilen mücadelede bir müttefik, fakat Ostwald ve hatta Mach'ı izledikçe yanılgıya düşen bir müttefik olarak kabul ediyordu.

1904 Yaz ve Sonbahar'ında bolşevikler olarak Bogdanof ile kesinkes anlaştık. Ve kendiliğinden oluşan bir blok yarattık. Yan tutulmıyacak bir alan olan felsefeyi kendiliğinden anlaşmalı biçimde uzakta tutuyorduk. Sözkonusu blokun varlığı tüm devrim boyunca sürdü ve bize devrimci sosyaldemokrasinin (yani bolşevizmin) taktiğini birlikte uygulama olanağını verdi. Bu taktik, sonuna kadar inanıyorum ki, tek doğru taktikti.

Devrimin ateşinde felsefe ile uğraşma olanağını pek az bulabildik. 1906 yılı başlarında hapiste bulunduğu sırada Bogdanof yine bir şeyler, yanılmıyorsam *ampiriomonizmin* III. fasikülünü yazdı ve bana 1906 Yaz'ında hediye etti. Yazdıklarını dikkatle okudum. Ancak okuduklarım beni büyük bir öfkeye ve müthiş bir kızgınlığa düşürdü: Çünkü Bogdanof'un son derece yanılgılı ve hiç de marksist olmayan bir çizgiyi izlediğini her zamankinden çok daha açık bir biçimde ortaya koyuyordu bu satırlar. O zaman kendisine bir «aşk mektubu», üç defterlik küçük bir felsefi mektup yazdım. Ona felsefe konusunda *sıradan* bir marksist olduğumu, ancak açık, popüler, dikkati çekecek nitelikte yazılmış çalışmasının beni Plehanof'un haklı, kendisinin ise tümüyle haksız olduğu konusunda kesinlikle ikna ettiğini anlattım. Bu not defterini bazı dostlara gösterdim (biri de Lunaçarski). Bunları «sıradan bir marksistin not defterleri» adı altında yayımlamayı düşünüyordum. Ancak bu yola gitmedim. Şimdi o sıralarda bunları yayımlatmadığıma pişmanım. Yakın zamanda o not defterlerinin aranıp bana gönderilmesi için Petersburg'a([138]) yazdım.

Marksist felsefe denemeleri yayımlandı. Suvorof'un makalesi dışında (onu da şimdi okumaktayım), tüm makaleleri okudum ve açıkça söyliyeyim ki, her yazı beni hiddetten yerimden sıçrattı. Hayır, bu Marksizm değildir! Ve bizim ampiriokritisistler, ampiriomonistler ve ampiriosembolistler gittikçe bir bataklığa saplanıyorlar. Okuyucuyu dış dünyanın gerçekliğine «inanç» duymanın bir «mistiklik» olduğunu ikna etmek (Bazarof), materyalizmi Kant'çılıkla en isyan ettirici bir biçimde karıştırmak (Bazarof ve Bogdanof); agnostisizmin (ampiriokritisizm) ve idealizmin (ampiriomonizm) bir çeşidini vaaz etmek, işçilere «dinsel tanrı tanımazlığı» ve insanlığın en güçlü yetilerine «hayranlığı» öğretmek (Lunaçarski), mistikliğe Engels'in diyalektik üzerine olan öğretisini katmak (Bermann), bilginin sembolik kuramıyla bilmem

hangi, şeytan götürsün Fransız pozitivist, agnostik ya da metafizikçilerinin iğrendirici kaynağından temellenmeye kalkmak (Yurkiyeviç)! Hayır, bukadarı da gerçekten fazla. Biz sıradan marksistleriz, felsefeye az meraklı insanlarız. İyi ama bunu marksist felsefe diye sunarak bize saldırmak da ne oluyor. Her türlü eziyete katlanırım da bu türlü şeyler vaazeden bir yayın organına girmeyi kabul edemem.

Kendimi tekrar «sıradan bir marksistin felsefe üzerine notları»na vermeye niyetleniyorum. Ve onları yazmaya başladım.(139) Al. Al.'ye gelince *Denemeler*'i okudukça ne bir şey saklıyarak, ne de bir şey değiştirerek, elbetteki, ona izlenimlerimden söz ettim.

Kendi kendinize makalenizin bütün bunların arasında ne aradığını soracaksınız. Bolşevikler arasındaki bu görüş ayrılıklarının son derece ciddi bir gelişim göstermeye başladığı bir sırada siz bir eğilimin görüşlerini *Proletari* içindeki çalışmanızda yaymakta direniyorsunuz. Elbette, bütün olarak bunun ne vereceğini bilmiyorum. Bundan başka, bir sanatçının her felsefeden kendisi için çok yararlı sayısız kesitler çıkaracağına inanıyorum. Sanatsal yaratımlarla ilgili tüm sorunlarda, en doğru yargıyı sizin vereceğinizi kesinlikle kabulleniyorum, ve kendi sanat deneyinizden ve *idealist bile olsa bir felsefeden* bu tür görüşler çıkararak işçi partisine son derece katkılı olacak sonuçlara ulaşabileceğinize inanç duymaktayım. Bütün bunlar doğru; ne var *ki, Proletari* bütün felsefi görüş ayrılıklarımızın dışında kalmalı, yan tutmamalı ve okuyucunun Rus Sosyal-Demokratlarının devrimci kanadının taktik çizgisi olarak bolşeviklerle, ampiriokritisizm ve ampiriomonizm arasında bir bağ kurmasına en ufak bir olanak vermemelidir.

Makalenizi tekrar tekrar okuduktan sonra A. A.'ya yayımlanmasına karşı olduğumu bildirdim, yüzü iyice asıldı. Başımızın üzerinde bölünme tehdidi dolanıyordu. Dün soru-

nu incelemek için yazı işleri kurulunun üç üyesi ile özel bir toplantı yaptık. Orada, *Neue Zeit*'ın budalaca bir değinisi bir anda imdadımıza yetişti. Bu dergi 20. sayısında Bogdanof'un Mach üzerine bir makalesini yayımlamış, bilinmeyen bir çevirmen önsözünde Plehanof'la Bogdanof arasında anlaşmazlığın Rus Sosyal-Demokrasisi'nde bolşeviklerle menşevikler arasında bir fraksiyon haline dönüşme eğiliminde olduğunu söylemek aptallığında bulunmuş. Önsözünü bu düşünce üzerine kaleme alan aptal, bize anlaşmamızı sağlamak bağışında bulunmuş oldu. Böylece *Proletari*'nin bundan sonraki sayısında yansızlığımız üzerine bir bildiri yayımlamamız gerektiğine karar verdik. Bu, *Denemeler*'in çıkmasından sonraki düşüncemle tam bir uyuşum içinde idi. Bildiri hazırlandı, oy birliği ile kabul edildi ve yarın size göndereceğimiz *Proletari*'nin 21. sayısında çıkacak.

Makalenize gelince sorunu daha sonraya ertelemeye karar verdik. *Proletari*'nin her üç yazı işleri müdürü de size mektupla durumu bütün yanlarıyla yansıtacak, ve Bogdanof'la benim sizinle buluşmak için yapacağımız yolculuğun tarihini öne alacağız.

Bu bakımdan Al. Al.'den ve üçüncü yazı işleri müdüründen size daha önce söz ettiğim bir mektup alacaksınız.

Düşüncemi size açıkça söylemeyi gerekli buluyorum. Bugün bolşevikler arasında felsefî sorunlar üzerinde bir tartışmanın kesinlikle kaçınılmaz olduğunu gördüm. Ancak bu nedenden kalkarak bir bölünmeye gitmek sersemlik olur bence; işçi partisinde iyi tanımlanmış bir taktiği geliştirmek için bir blok oluşturduk. Bugüne kadar hiç bir anlaşmazlığa düşmeden bu taktiği uyguladık ve uyguluyoruz (tek anlaşmazlık üçüncü meclisin boykot edilmesinde çıkmıştı; ancak sözkonusu durum bir bölünmenin gölgesini bile geçerli kıldıracak derecede derinleşmedi hiç bir zaman ve bu, materyalistler ile Mach müritleri arasında bir ayrılık değildi; çün-

kü, örneğin Mach'çı Bazarof benim gibi meclisin boykot edilmesine karşıydı ve *Proletari*'de bu doğrultuda uzun bir yazı yazmıştı).

İşçi partisinde materyalizm ile Mach öğretisi arasında bir seçim yapma konusundaki tartışmalar nedeniyle, devrimci sosyal-demokrasinin taktiğinin uygulanmasının kösteklenmesi benim için bağışlanmaz bir aptallık olurdu. Felsefe sorunları üzerinde tartışırken, *Proletari*'nin ve Parti'nin bir fraksiyonu olarak bolşeviklerin hiç bir biçimde gevşememesini sağlayacak bir doğrultuda davranmalıyız ve bu her zaman için olasılıdır.

Kanımca bunun böyle olmasına katkıda bulunmalısınız. *Proletari*'de edebi eleştiri, siyasal ve toplumsal edebiyat, sanatsal yaratım, vb. gibi yansız sorunlar (yani felsefe ile hiç bir bağlantısı olmayan) üzerinde durarak yazabilirsiniz. Makalenize gelince bölünmeyi önlemeyi, yani kavgayı sınırlamayı istiyorsanız bunu değiştirmeniz gerekir: Dolaylı da olsa Bogdanof felsefesine ilişkin her şeyi başka bir yayında yapın. Tanrıya şükür ki, yazılarınızı *Proletari*'nin dışında yayımlatma için boş vaktiniz var. Buna karşılık Bogdanof'un felsefesine dokunmayan her şeyi, yani makalenizin en büyük bölümünü *Proletari*'de bir dizi makaleler halinde sunabilirsiniz. Sizin tarafımızdan gelecek başka türlü bir davranış, yani makalenizi değiştirmeyi ya da *Proletari* ile işbirliğini reddetmek, kanımca bolşevikler arasındaki çatışmayı şiddetlendirmekten, Rusya devrimci Sosyal-Demokratları için pratik ve siyasal açıdan gerekli yeni tartışmanın sınırlandırılmasına ayak bağı olmaktan, hayati davayı zayıflatmaktan başka bir anlam taşımıyacaktır.

Benim düşüncem bu doğrultuda; şimdi ne düşündüğümü tümü ile biliyorsunuz ve bana şimdilik cevabınızı beklemek kalıyor.

Sizi bugün görmeyi istiyorduk, ama bunu en azından bir hafta ya da iki üç hafta ertelememiz gerekti.

Elinizi dostça sıkarım

Sizin, *N. Lenin*

Cenevre'den Kapri'ye (İtalya) gönderilmiş, ilk kez 1924'de **Lenin Derlemesi** I'de yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 13, s. 469-476

A. M. GORKİ'YE

16 Kasım 1909

Sevgili Aleksey Maksimoviç,

Sizin ve yoldaş Mihail'in yeni fraksiyonun en başta gelen üyeleri olduğunuzu düşünürdüm hep ve bu yeni klikle dostça diyalog kurmayı denemek bir saçmalıktı bence. Bugün ilk kez yoldaş Mihail'i gördüm, kendisiyle olaylar ve sizin hakkınızda içtenlikle söz ettik ve son derece yanıldığımı anladım. Hegel'in felsefesi haklı, gerçekten: Yaşam çelişkilerle dolu olan yolu izler, ve canlı çelişkiler insan zekâsının ilk bakışta kavrıyamıyacağı kadar zengin, değişik ve çeşitlidirler. Okul benim açımdan yeni fraksiyonun merkezinden başka bir şey *değildi.*[140] Oysa yanlıştı bu, düşüncemin yanlışlığı okulun, yeni fraksiyonun merkezi olmayışından gelmiyor (tam tersine okul böyleydi ve bugün de böyle). Yanlışlık düşünüşümün tam ve gerçek olmayışından doğuyor. Öznel olarak, bazıları okulu bir merkez haline getiriyorlardı. Okul nesnel açıdan da öyleydi, bunun dışında, okul gerçek işçi yaşamından gerçek öncü işçiler alıp çıkardı. Eski ve yeni fraksiyon arasında bir çelişkinin varlığı bir yana, Kapri'de Sosyal-Demokrat aydınların bir bölümü ile Rusya'dan gelen işçiler arasında bir çelişki ortaya çıktı. Bu işçiler yurt dışının «hikâyelerine», dedikodularına, anlaşmazlıklarına, falan filanına karşın olaylar nasıl gelişirse gelişsin ve *her ne pahasına olursa olsun* sosyal-demokrasiyi doğru yola iteceklerdir. Ayrıca Kapri'nin Sosyal-Demokrat aydınları arasında da bir çelişki boy atmıştır.

Yoldaş Mihail'in yansıttığına bakılacak olursa, şu sıralarda tam bir çöküntü içindesiniz sevgili A. M. İşçi ha-

reketini ve sosyal-demokrasiyi hemen Rusya ve Batı Avrupa tarihinde, kuşkucu aydınları birçok kez işçi hareketinden ve sosyal-demokrasiden umut kesmeye iten biçimler ve belirtiler arasından belirli bir konumda görmüş olmalısınız. Bu umutsuzluk durumunun sizin için sözkonusu olmayacağından eminim ve Mihail'le konuştuktan sonra elinizi coşkuyla sıkmak istiyorum.

Siz yazarlık yeteneğinizle Rusya'daki işçi hareketine —üstelik yalnız Rusya'dakine de değil— büyük yararlıklarda bulundunuz. Daha da sürecek bu katkılarımız. Bu bakımdan kendinizi göç yaşamının, mücadelelerinin doğurduğu olayların karamsarlığına kaptırmaya hiç hakkınız yok. Öyle durumlar olur ki, işçi hareketinin yaşamı dış ülkelerdeki bu mücadeleyi bölünmelere, tartışmalara, küçük grupların dalaşına itebilir. İşçi hareketinin kendi iç yapısındaki güçsüzlüğünden, ya da sosyal-demokrasinin iç hatalarından doğmaz bu. Sözkonusu durum, işçi sınıfının kendi partisini güçlendirmek durumunda kaldığı unsurların ayrı cinsten ve uyumsuz olmalarından ileri gelir. İşçi sınıfı hangi durumda olursa olsun, partisini güçlendirecek, Rusya'da devrimci bir sosyal-demokrasi oluşturacak; bunu, bazı dış belirtilere, sağda solda tek tük anlatılan olgulara bakılacak olursa, bu yüz kere kahrolası göçmen koşullarında bazen sanıldığından çok daha çabuk ve kesinkes gerçekleştirecektir. Mihail gibileri bunun güvencesidirler.

Sizin ve Maria Federovna'nın elini coşkuyla sıkarım. Çünkü, şimdilik, henüz birbirimize düşman kesilmeden görüşme fırsatı bulacağımızı sanıyorum.

Sizin, *Lenin*

Kapri'ye gönderilmiştir. İlk kez 15 Kasım 1924 tarihinde **Krasnaya Gazeta** (No. 236) da yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 34, s. 422-423

MAKSİM GORKİ'YE

22 Kasım 1910

Sevgili A. M.,

Birkaç gün kadar oluyor, size *Raboçaya Gazeta*'yı[141] yollarken bir de mektup yazmıştım. Mektupta yazın sözünü ettiğimiz ve hakkında bana mektup yazacağına söz verdiğiniz derginin ne olduğunu sormuştum.

Bugün *Reç* gazetesinde *Sovremennik*'in[142] ilânını okudum. Amfiteatrof'un yalnızca ve *özel olarak* (aynen yazdığı gibi naklediyorum, yanlış fakat bundan öte çok anlamlı ve iddialı) kendi yazı kadrosunda yer alacağını, sizin de sürekli olarak yazı göndereceğinizi ilân ediyor.

Nedir bu? Nasıl olur? «Siyasal, bilimsel, tarihsel, toplumsal konularda yazılar yayımlayacağını bildiren» büyük, bir dergi! İyi, ama en güçlü kalemleri çatısı altında toplama amacında olan derlemelerle hiç bir zaman aynı olamaz ki bu. Çünkü böyle bir derginin ya iyice tanımlanmış, ciddi, tutarlı bir *eğilimi* olur ya da kaçınılmaz bir biçimde kendi adını ve yazarlarını lekeler. *Vestnik Evropi*'nin[143] bayağı, kötü, kaypak bir eğilimi var. Hem de ustalıktan yoksun. Ama belirli bir kesimin hizmetinde bir eğilim. Burjuvazinin bazı kesimleri ile birlikte belirli çevrelerin hizmetinde: Profesörler, memurlar ve «saygın» (ya da daha doğrusu öyle olmak isteyen) liberaller arasında aydın diye adlandırılanlar. *Ruskaya Miysl*[144] tiksinti veren, ama karşı-devrimci

liberal burjuvaziye büyük hizmetlerde bulunan bir eğilimin sahibi. *Ruskoye Bogastsvo*'nun[145] eğilimi ise popülist, kadet-popülist yönünde. Ama yıllardır sürdürdüğü çizgiyi koruyan, halkın belirli tabakalarına hizmet eden bir eğilim bu. *Sovremenni Mir*[146] çoğu zaman kadet-menşeviklere (şimdi de partili menşeviklere) yönelen bir eğilime sahip. Ne olursa olsun sonuçta bu da bir eğilim. Eğilimsiz bir dergi gülünç, budalaca, utanç verici ve zararlıdır. Dergi «Amfiteatrof»un özel olarak katılmasıyla ne gibi bir eğilim kazanabilir ki? Çünkü bay Lopatin de eğilim verecek yetenekte değildir; Kaçorovski'nin dergide yazacağı hakkında söylenenler (gazetelerin bile buna değindiği söyleniyor) doğruysa eğer, nihayet derginin bir «eğilime» sahip olduğu kabul edilebilir. Ancak bu eğilim sersem kafaların eğilimidir. Yâni devrimci-sosyalist bir eğilimdir.

Bu yaz sizinle konuştuğumuzda, *İtiraf* konusunda üzüntümü yansıtan bir mektubu kaleme aldığımı, ama o zaman Mach'çılarla patlak veren bir anlaşmazlık nedeniyle bu mektubu yollamadığımı yansıtmıştım. O zaman bana «Göndermemekle *iyi etmemişsiniz*» cevabını vermiştiniz. Sonra Kapri okuluna gelmediğimden ötürü bana serzenişte bulunmuş, olaylar başka bir biçimde gelişmiş olsaydı Mach'çılarla Otzovist'lerin gitmelerinden daha az üzüleceğinizi ve daha az yorulacağınızı söylemiştiniz. Haberi alır almaz, bu konuşmaları anımsadım. Hiç gecikmeden ve hiç bir doğrulama beklemeden size yazmaya karar verdim.

Amfiteatrof'un özel olarak katıldığı büyük bir siyasal ve iktisadî derginin Mach öğretisinin yandaşları olan Otzovist'ler fraksiyonundan daha kötü olduğu kanısındayım. Bu fraksiyonun gerek geçmişte, gerek günümüzde bağrında taşıdığı olumsuzluk, bir *ideolojik* eğilimin Marksizm'den, Sosyal-Demokrasi'den uzaklaşmasıdır. Ancak bunu Marksizm'le bağlarını kesin olarak kopartarak yapmamakta, ortalığı karıştırmaktan başka bir iş görmemektedir.

Amfiteatrof'un dergisi (*Krasnoye Znamya*'nın[147] tam zamanında silinip gitmesi ne kadar da iyi oldu!) öyle bir siyasal gösteri, öyle bir siyasal girişim ki, böylesine genel bir «solculuğun» yeterli olmadığının bilincinde bile değil. Sözkonusu dergi 1905'den sonra Marksizm ve Sosyal-Demokrasi karşısında takınılan tavrı açıkça tanımlamadan, siyasetten ciddi olarak söz etmenin olanaksızlığını, akıldışılığını düşünemiyor bile.

Kötü sonuç. Ben de üzgünüm.

M. F.'ye *selâm ve sevgi.* Sizin, *Lenin*

Paris'ten Kapri'ye (İtalya) gönderilmiş. İlk kez 1924'de **Lenin Derlemesi**'nin 1. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler** Paris-Moskova, c. 34, s. 454-456.

A. M. GORKİ'YE

Sevgili A. M.,

Bize 1 Mayıs günü broşürü yazmaya karar vermenize çok sevindim.

İlişikte size konferansın kararlarını gönderiyorum.

Jivoye Dyelo'yu([148]) gördüm. Bu, tasfiyecilerin (liquidateurs) ne idüğü belirsiz, «yalpalayan» bir organı. Liberalizmi vaazediyor. Polisin, parti sorununun açıkça ortaya konmasını engellemesinden memnunlar.

Zvezda ya([149]) haftalık, ya *bir kopek fiyatında bir günlük gazete olarak* çıkmaya devam edecek. *Zvezda*'ya o nefis «öykü»lerinizle çok yardım ettiniz. Buna çok seviniyorum. Öylesine ki, bu coşku, açıkça söylemek gerekirse, Çernof'larla ve Amfiteatrof'larla «flört» etmenizin bende yarattığı kırıklığı bastırıyor... Ne iyi! İtiraf edeyim ki, aralarındaki «çatlama»dan memnunum.

Ancak esas sorun yaşamınızı nasıl sürdüreceğiniz, ve eserlerinizi kimsenin yayımlamayışı. Ah, o sülük Piatnitski'yi çoktan kovmuş ve o'nun yerine *Znanye* için dürüst, basit bir memur bulmuş olmalıydınız (belki de artık çok geçtir, bilmem)!!! İş, «eğer» ve «çünkü»lerle yürüseydi...

Roykof'un *İrkutskoye Slovo*'sunu([150]) nadiren görüyorum, Roykof tasfiyeci olmuş. Çuyak'a gelince, o yüksekten atan sersemin teki.

Sizin, *Lenin*

Maria Federovna'ya Moskova mektubu için çok teşekkür ve binlerce selâm.

1912 Şubat, Mart aylarında kaleme alınmış, Paris'ten Kapri'ye (İtalya) gönderilmiştir. Bu mektup ilk kez 1921'de **Bakinski Raboçi** gazetesinin 17. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 12.

PRAVDA YAZI KURULUNA, *başlıklı mektuptan*

... Bu fırsattan yararlanıp bugün elime geçen *Pravda*'daki (sayı 98) olağanüstü güzellikteki makalesinden ötürü yoldaş Vitimski'yi kutlamak istiyorum.([151]) (Umut ederim ki, bu mektubu kendisine vermek sizin için zahmet olmayacaktır.) Konu büyük bir ustalıkla ele alınmış, kısa ama açık bir biçimde. Sçedrin'i ve diğer «eski» Popülist yazarlarını *Pravda* gazetesinde zaman zaman anımsamanın genellikle iyi olacağı kanısındayım. Bu, *Pravda*'nın okuyucuları için —25000 kişi— yerinde ve ilginç olur. Böylelikle işçi demokrasisinin güncel sorunları bambaşka bir şekilde, bambaşka bir solukla açıklanmış olur...

8 Eylül 1912'de kaleme alınmış, Krakov'dan Petersburg'a gönderilmiştir. İlk kez 1923'de **«Au temps de la «zvezda» et de la «Pravda»** (1911-1914)» («Zvezda)» ve «Pravda» zamanında) adlı kitapta yayımlanmıştır. (Fas. III).

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 47.

A. M. GORKİ'YE

Sevgili A.M.,

Benim sevgili dostum, nasıl oluyor da kendinizi böylesine kötü hissediyorsunuz? İşte aşırı çalışmanızın sonucu; yoruldunuz, sinirleriniz bozuldu. Bu, tam bir düzensizlik. Kapri gibi bir yerde, üstelik kış mevsiminde, «salgın»ın şüphesiz çok az olduğu bir yerde; en doğrusu düzenli bir yaşam sürmektir. Kendinizi saldınız çünkü, size göz kulak olacak kimse yoktu değil mi? Doğrusu, doğrusu bu hiç iyi değil. Kendinize gelin ve daha sıkı bir yaşam biçimi (düzeni) uygulayın, gerçekten! Bu zamanda hasta olmak, kabul edilecek bir şey değil. Yoksa kendinizi geceleri de çalışmaya mı verdiniz? Oysa, ben Kapri'deyken, bütün karışıklığın nedeninin ben olduğumu, ben gelmeden önce saatinde yattığınızı söylüyordunuz. Dinlenmeniz ve hiç gecikmeden kendinize sıkı bir disiplin uygulamanız gerek.

Troyanovski ile karısına, onlarla karşılaşmak istediğinizi haber vermek için, mektup yazacağım. Gerçekten de buluşmanız çok iyi bir şey olur. Değerli insanlar. Onları daha iş başında görmedik; fakat bugüne kadar haklarında duyduklarımızın tümü iyi şeyler. Para kaynakları da var. Epey paradan çıkıp, dergi için iyi şeyler yapabilirler. Troyanovskaya yakında Rusya'ya dönecek.

Buradaki herkes gibi ben de *Prosveşçenye* ile *ilgileneceğinizi* öğrenince çok sevindim. Ben de —ne yalan söyliye-

yim— kendi kendime, küçük dergimizden, dergiciğimizden söz edersem A. M.'nin içine ilgilenme isteği gelir diyordum. Bu şekilde düşündüğüm için özür dilerim.

Yavaş yavaş, edebiyatçıları safında toplayıp, *Prosveşçenye*'yi tekrar ayağa kaldırabilirsek muhteşem bir şey olur! Muhteşem! Okuyucu yenidir, proletaryadır —ucuz bir dergi çıkartırız— sızlanmasız, dönekçe tavırlar almayan, salt demokratik nitelikte olan bir edebiyatın çıkmasına olanak tanırsınız. Bu, işçileri çelikleştirir. Ve günümüz işçileri de bunu bekliyor. İşçi seçmenlerin Meclis'teki altı kişilik temsilci grubu *parlamento-dışı* çalışma için öylesine didinmeye başladı ki, görünce insan keyifleniyor. *Luç*'un[152] 24. sayısında dört temsilcinin istifa mektubunu gördünüz mü? Ne kadar iyi bir mektup değil mi?

Pravda'da gördünüz mü, Aleksinski çok iyi yazıyor ve şimdilik gürültü koparmıyor! Şaşırtıcı değil mi! Bir «manifesto» göndermiş (neden *Pravda*'ya girdiğine dair). Çıkarmadılar. Ve bütün bunlara karşın, *şimdilik* ses seda etmiyor. Çok şaşırtıcı! Bogdanof, o, gürültü kopardı: 24 sayılı *Pravda*'da müthiş bir gaf yaptılar. Hayır onunla anlaşmak olanaksız! *Mühendis Menni*'sini okudum. Hep aynı Machizm= idealizm; kendisini öylesine iyi gizlemiş ki, ne işçiler ne de *Pravda*'nın aptal yazarları bir şey görememişler. Hayır, sözü edilen bu Machist'ten, Lunaçarski gibi (makalesi için teşekkürler), hiç bir umut yok. Aleksinski'nin siyasal plânda Bogdanof'tan kopmaya başladığı gibi, Lunaçarski de estetik plânda Bogdanof'tan ayrı düşünülebilse... Hani göl maya tutsa...

Madde ve yapısı üzerine olan öğretiye gelince, bu konu üzerine yazılması gerektiğinde ve bunun «gevşek Rus ruhunun emdiği zehire» karşı iyi bir ilâç olduğunda tamamen aynı kanıdayım. Bu arada bu zehire «metafizik» adını vermekle haksızlık ediyorsunuz. Ona *idealizm* ve *agnostisizm* demek gerekirdi.

Mach'ın taraftarları materyalizme metafizik diyorlar! Ve tastamam, büyük, bir sürü çağdaş fizikçi, felsefî idealizm maskesi altında o son derece kaba saba *tanrı babayı*, elektron ve radyum «mucizelerini» *kullanmaya kalkarak*, hiç belli etmeden, her şeyi inceden inceye hesaplamış biri haline getiriveriyorlar.

Bu mektup 15 ve 26 Şubat 1913 tarihleri arasında yazılmış; Krakov'dan Kapri'ye (İtalya) gönderilmiştir. İlk kez 1924'de **Lenin Derlemesi**'nde (Sayı I) yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 78-80.

PRAVDA YAZI KURULU'NA *başlıklı mektuptan*

...Demyan Biedni'ye gelince, ben hâlâ *ondan yanayım*. İnsanlara eksiklikleri için çatmayın dostlarım. Yetenek az bulunan bir unsurdur. Sistemli ve dikkatli bir biçimde desteklenmelidir. Eğer bu yetenekli yazarı kendinize çekmez, o'na *yardım etmezseniz* bu, vicdanınıza, demokratik işçi sınıfı hareketine karşı işlenmiş büyük bir günah (varsa, çeşitli kişisel «günahlardan» yüz kez daha büyük bir günah) olacaktır. Bunu düşünün![153]

25 Mayıs 1913'den sonra yazılmış ve St. Petersburg'a gönderilmiştir. İlk kez 1933'de **Lenin Derlemesi XXV**'de yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 91.

A. M. GORKİ'YE

Sevgili Aleksey Maksimoviç,

Peki ama, ne yapıyorsunuz? Gerçekten korkunç bir şey bu.

Dün, *Reç*'te Dostoyevski lehine koparılan «feryatlara» verdiğiniz cevabı okudum.(154) Tam sevinmeye hazırlanıyordum, bugün makalenizin *Reç*'te *yayımlanmayan bir paragrafının bulunduğu* tasfiyeci bir gazete geldi. İşte şu paragraf:

«*Ancak şimdilik* (sadece şimdilik mi?) «tanrı-aramayı» daha sonraya bırakmalıyız; boş bir uğraşı bu. Hiç bir şeyin konmadığı yerde aranacak bir şey yoktur. Ekmeden biçilmez. Tanrınız yok. O'nu *henüz* (henüz!) yaratmadınız. Tanrılar aranmaz, *yaratılır*. Yaşam türetilmez, yaratılır.»

Buradan, sizin «tanrının-aranmasına» *sadece* «şimdilik» karşı olduğunuz sonucu çıkıyor!! Öyle anlaşılıyor ki, siz tanrıyı arayışa sadece tanrıyı yaratmaktan yana çıktığınız için karşısınız!!

Evet, yazdıklarınızdan hakkınızda böyle bir *sonuç* çıkarılması korkunç bir şey değil mi?

Tanrının-aranması ile tanrı-yapıcılık, tanrı-kuruculuk ya da tanrı-yaratıcılık, vb. arasındaki fark sarı bir şeytanla mavi bir şeytan arasındaki farktan öte değildir. Tanrıyı arayıştan, *tüm* şeytan ve tanrı türlerine, her türlü ideolojik nekrofiliye(*) (bütün kutsal şeylere tapınmalar bir nekrofilidir,

(*) **Nekrofili:** ölülerle cinsel ilişkide bulunan bazı ruh hastalarında görülen cinsel sapıklık. **(T. Çev. N.)**

isterse en temizi, en ideali olsun, isterse aranabilir değil de kurulabilir bir kutsallık olsun, hiç bir şey farketmez) karşı olduğunu vurgulamak için değil de mavi şeytanı sarı şeytana yeğ tutmak için sözetmek, bu konuda hiç konuşmamaktan çok daha kötüdür.

En özgür ülkelerde, «demokrasiye, halka, kamuoyuna ve bilime» çağrıda bulunulması tamamiyle yersiz olan ülkelerde (Amerika, İsviçre, vb.) işçileri ve halkı temiz, tinsellikle dolu, kurulabilir bir tanrı fikriyle olağanüstü bir coşkuyla aptallaştırıyorlar. Çünkü bütün dinsel düşünceler, herhangi bir tanrı fikri, bu tanrı ile hoş geçinme çabası, anlatılmaz bir iğrençliktir. Ve bu *demokratik* burjuvazi tarafından olağanüstü bir hoşgörü ile (ve hatta çoğu kez de desteklenerek) karşılanmaktadır. İşte bunun için bu, en tehlikeli türden bir iğrençlik, en soysuz «bulaşıcı bir hastalıktır.» Bir milyon günah, alçaklık, zorbalık ve *fiziksel* bulaşıcı hastalık kitle tarafından çok daha çabuk olarak farkedilir ve bu bakımdan kurnaz, tinsellikle dolu, etrafı çekici ideolojik süslemelerle çevrili bir tanrı fikrinden çok daha az tehlikelidir. Genç kızlara tecavüz eden katolik rahip (yakın zamanda, bir Alman gazetesinde, raslantı olarak okudum) demokrasi için, kaba saba bir dini olmıyan, bir tanrı yaratılmasını ve kurulmasını vaaz eden bir ideolojiyi savunan cübbesiz demokratik bir rahipten çok daha az tehlikelidir. Çünkü birinci türden bir rahibin maskesini düşürmek, suçlamak ve teşhir etmek kolaydır. Ancak ikincisini öylesine kolay kovamazsınız. Onun maskesini düşürmek bin defa daha güçtür. «Dayanıksız ve acınacak ölçüde kararsız» hiç bir dar kafalı onu «mahkûm etmeye» razı olmıyacaktır.

Ve siz (Rus; neden Rus, İtalyan daha mı iyi) küçük-burjuva ruhunun «dayanıksızlığını ve acınası kararsızlığını» bile bile, bu ruhu son derece tatlı alacalı kâğıtlara sarılmış şekerleme kaplı zehirle karıştırıyorsunuz.

Gerçekten, korkunç bir şey bu.

«Bizde özeleştirinin yerini alan bu kendini küçümseme, yeter artık.»

Ancak tanrı-yapıcılık, kendini küçümsemenin en *kötü* türü değil midir? Kendisini tanrının-yapımı anlayışına kaptıran veya hatta, bu türden bir yapımı hoşgörüyle karşılayan her insan *boğazına kadar tükürüğe gömülür*, çünkü «eyleme» koyulacağı yerde, kendini hayranlıkla seyretmeye, kendine hayran olmaya koyulur ve bunun sonunda da tanrı-yapma anlayışı ile tanrılaştırılmış «ben»inin en iğrenç, en kalın kafalı, en yoz veya aşağılık çizgilerini «izleme» olanağını bulur.

Kişisel değil, toplumsal olan bir bakış açısından, *her* tanrı-yapımı, «kendilerini hülyalı bir biçimde aşağılayan» «umutsuz ve yorgun», darkafalı küçük-burjuvaların, ilerisini göremeyen dayanıksız kişilerin, inatçı kalın kafaların *ilâhi bir aşkla kendi kendilerini seyretmeleri* anlamına gelir. (Tıpkı Ruh konusunda anlatmak istediğiniz gibi, yalnız «Rus» değil, *küçük-burjuva* demek gerekirdi, çünkü ister Yahudi, ister İtalyan, isterse İngiliz ruhu olsun *hepsi aynı kapıya çıkar*. Kokuşmuş kalınkafalılık her yerde aynı derecede aşağılıktır. İdeolojik nekrofiliye kalkışan «demokratik darkafalılık» özellikle aşağılıktır.)

Makalenizi derinlemesine incelediğimde ve yanılgınızın nereden gelebileceğini aradığımda şaşırdım kaldım. Bu da ne demek oluyor? Sizin bile onaylamadığınız «itiraf» kalıntıları mı? Yoksa bazı yansımalar mı?

Ya da başka bir şey, sözgelimi, sizi proleter bakış açısı yerine *genel bir demokrasi* bakış düzeyine kadar indiren kötü bir girişim mi? Belki de «demokrasiyle genel olarak», konuşmak için çocuklarla konuşulurken yapıldığı gibi (izninizle söyliyeyim) sözcükleri ağzınızda yutmak istediniz. Ya da darkafalıların anlaması için bir an bu burjuvaların önyargısını ya da önyargılarını kabul etmek istediniz.

Ancak bu her bakımdan ve her kesimde yanılgılı bir yöntemdir.

Daha yukarıda da yazdığım gibi, demokratik ülkelerde «demokrasiye, halka, kamuoyuna, bilime» yönelen bir çağrı proleter bir yazar için tamamiyle yersiz olurdu. Ya bizde, Rusya'da öyle mi? Böyle bir çağrının tam olarak yerini bulmadığı söylenebilir, çünkü belirli bir biçimde küçük-burjuva önyargıları övmektedir. Çağrınız o kadar genel ki, açıklığını yitirmiş. Bizde *Ruskaya Miysl*'den İzgoyef bile böyle bir yazıyı *iki eliyle* imzalardı. Aldığınız sloganları siz elbette İzgoyef'in düşüncelerinden ayırt edebilirsiniz, fakat *okuyucu* bu farkı göremez. Neden bu sloganları seçtiniz? (Dayanıksız, acınasıca ölçüde kararsız, yorgun, umutsuz, kendine hayran, tanrıya hayran, tanrı-yapıcısı, tanrıya karşı hoşgörülü, kendini aşağılıyan, *taşkınca anarşizan* — ne muhteşem sözcük!!!) *küçük burjuvalar* ile (sözlerden çok, harekete önem vermesini bilen, *burjuvazinin* «bilimini ve toplumsal anlayışını» kendilerininkinden, burjuva demokrasisini proleter demokrasisinden ayırdetmesini bilen) *proleterler* arasına, okuyucu için, *açık* bir ayrım getirmek varken, neden demokratik bir örtü koyma yoluna gidiyorsunuz?

Neden bunu yapıyorsunuz?

Bu, son derece üzücü.

Sizin, *V. İ.*

NOT: Romanı taahhütlü olarak postaladık, aldınız mı?

SON NOT: Kışın soğuk almadan yolculuk yapabilmek (kış mevsiminde bu tehlikelidir) için kendinize daha ciddi olarak dikkat edin.

Sizin, *V. Ulyanof*

13 ya da 14 Kasım 1914'de yazılmış, Krakov'dan Kapri'ye (İtalya) gönderilmiş, ilk kez 2 Mart 1924'de **Pravda**'nın 51. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 116-119.

İNESSA ARMAND'A

My dear frend, (sevgili dostum — T. Çev.) Vinniçenko'nun yolladığınız yeni romanını[155] henüz bitirdim. İşte saçma sapan şeyler ve budalalıklarla dolu bir eser. Mümkün olan her türlü «iğrençliği» bir araya getir; buna sefahat ve «frengi»yi bir bütün halinde ekle. İfşaat tehditleriyle yapılan şantaj, (ağa düşürülen kişinin kız kardeşinin metres olması) ve adalet önüne sevk edilen doktor. Tam da romanlara yaraşan bir rezillik. Tüm bunlar isteri krizleri, çırpınmalar, orospuları «kendine özgü» örgütleme kuramı iddiaları ile içiçe. Aslında bu örgütlenmenin hiç bir kötü yanı yok. Ancak bunu bir budalalık çerçevesi içine sokan doğrudan doğruya yazarın kendisidir, yani Vinniçenko'dur. İştihadan kendini kaybetmiş bir biçimde kalkmış ortaya bir «dada» çıkarmış.

Reç, bu romandan Dostoyevski taklidi, hem de iyi bir Dostoyevski taklidi olarak söz ediyor. Bana kalırsa söz konusu roman kötü bir Dostoyevski'nin berbat bir taklidi. Vinniçenko'nun yansıttığı tiksinti verici unsurların tümü yaşamda bulunabilir, elbette. Ancak bunların hepsini böylesine bir araya toplamak, «ürküntü verici» şeyleri *allayıp pullamak* hem kendi hayal gücünü hem de okurları korkutmak anlamına gelir. Bu, insanın okurlarını da kendisini de «serseme çevirmesi» demektir.

Bir defasında, geceyi sayıklama hastası bir arkadaşla

geçirmek zorunda kalmıştım. Bir başka seferinde ise intihar etmeye çalışan (daha önceleri bunu bir kez denemiş) bir arkadaşı «ikna etmeye» çabalamıştım, ama bu arkadaş aradan birkaç yıl geçtikten sonra intihar etmişti. İşte benim Vinniçenko'vari iki anım. Ancak her iki durumda da, olup bitenler bu iki arkadaşın yaşamından birer küçük kesittir sadece. O, kendini beğenmiş ve ahmakların şahı Vinniçenko sersemi ise, bundan ürküntü verici bir olaylar yumağı, «iki paralık iğrençlikler» çıkarmış. Bırrr... Bir sürü karışıklık, bir sürü budalalık. Doğrusu insan bu kitabı okumak için harcadığı zamana acıyor.

Sizin, *V. İ.*

5 Haziran 1914'den önce kaleme alınmış, Poronin'den Lovran'a (Avusturya - Macaristan - bugünkü Yugoslavya) gönderilmiştir. İlk kez 1950 yılında, Lenin **Eserler** (35. cilt 4. basım)ında yayımlanmıştır.

V.İ. Lenin Eserler, Paris-Moskova, c. 35, s. 138-139.

İNESSA ARMAND'A

Dear Friend(*)

Broşürün ana çizgilerini daha ayrıntılı yazmanızı özellikle salık veririm.([156]) Aksi takdirde birçok nokta belirsiz kalıyor.

Şimdiden şunu söylemek isterim: 3. paragrafı bütünüyle çıkartınız: «(Kadının) serbest aşk isteği.» Bu, özünde proleterce değil, burjuvaca bir istek. Hem siz bu sözlerden ne anlıyorsunuz?

1 — Sevgi konusunda maddi (parasal) hesaplardan arınmış olmak?
2 — Aynı konuda maddi kaygılardan uzak olmak?
3 — Dinsel önyargılardan?
4 — Papa, vb. koyduğu yasaklardan?
5 — «Toplumun» önyargılarından?
6 — (Köylü, küçük-burjuva ya da burjuva aydını) ortamın sınırlı koşullarından?
7 — Yasaların, mahkemelerin, polisin engellerinden?
8 — Aşkın ciddi unsurlarından?
9 — Çocuk yapmaktan?
10 — Eşlerin birbirini aldatması özgürlüğünden? vb.

(*) Sevgili dost anlamına gelen bu sözleri Lenin İngilizce olarak yazmıştır. **(T. Çev. N.)**

Çoğu ayrıntıyı sıraladım (tümünü değil, doğal olarak). Kuşkusuz siz 8-10 numaralı noktaları değil, 1-7 numaralı değinileri ya da *buna benzer şeyleri* düşünüyorsunuz.

Ancak 1-7 numaralı noktalar için başka bir tanım getirmek gerekiyor. Çünkü «serbest aşk» bu düşünceyi tam olarak yansıtmıyor ve halk, broşürün okuyucuları «serbest aşk»tan *kaçınılmaz olarak, siz istemeseniz bile,* 8-10 numaralı noktalardakini andırır şeyler anlayacak.

Çağdaş toplumda en konuşkan, gürültücü ve «en seçkin» sınıflar «serbest aşk»tan 8 ve 10 numaralı değinileri anladıkları için, bu istek proleterce değil, burjuvacadır.

Proletarya için en önemli olan noktalar öncelikle 1. ve 2. sonra da 3. ve 7. noktalardır; ancak bunlar da özünde «serbest aşk» değildir. Önemli olan öznel açıdan sizin söylemek istediğiniz değil, aşk sorununda sınıfsal ilişkilerin *nesnel mantığıdır.*

Friendly shake hands!(*)

W.I.

17 Ocak 1915'de yazılmış, Bern'e gönderilmiştir. Bu mektup ilk kez 1939 yılında **Bolşevik** dergisinin 13. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin. **Eserler,** Paris-Moskova, c. 35, s. 176-177.

(*) Ellerinizi dostça sıkarım anlamına gelen bu sözleri Lenin İngilizce yazmıştır. **(T. Çev. N.)**

İNESSA ARMAND'A

Sevgili Dost,

Cevap vermekte geciktiğim için özür dilerim. Dün yazmak istiyordum. Ancak bir sürü iş çıktı ve size yazmak için vakit bulamadım.

Broşürünüzün planına gelince, «serbest aşk isteğini» belirsiz buldum. Üstelik bu tür bir istek sizin irade ve arzunuzdan bağımsız olarak (önemli olan öznel istekleriniz değil, nesnel sınıf ilişkileridir, derken bunu vurgulamak istiyordum) bugünkü toplumsal koşullar altında, proleterce değil, burjuvaca bir istek olarak ortaya çıkacaktır.

Aynı kanıda değilsiniz.

Güzel, konuyu bir daha inceliyelim. Soruna açıklık getirmek için birbirinden farklı on kadar *muhtemel* (ve sınıflar arası uyumsuzluğun varolduğu bir ortamda kaçınılmaz olan) yorumu sıralamış ve 1'den 7'ye kadar olan yorumların proleter kadınlara özgü ve belirtici, 8'den 10'a kadar olan değinilerin ise burjuva kadınlarına uygun düştüğünü yansıtmıştım.

Eğer bunu kabullenmiyorsanız,

1) Bu yorumların doğru olmadıklarını (o zaman da yerlerine başkalarını koymanız, ya da hangilerinin yanlış olduğunu belirtmeniz) ya da,
2) Eksik olduklarını (o zaman tamamlamanız) ya da,
3) Bu şekilde proleter ve burjuva diye ikiye ayrılmamaları gerektiğini göstermeniz gerekiyor.

Siz bunların üçünü de yapmıyorsunuz.

1-7. noktalara hiç mi hiç değinmiyorsunuz. Demek ki,

doğruluklarını (genel olarak) kabul ediyorsunuz? (Proleter kadınların fahişeliği ve onların ellerinin kollarının «hayır demek olanaksızlığı» ile bağlı oluşu hakkında yazdıklarınız tamamen 1-7. noktalarına girer. Burada aramızda en ufak bir görüş ayrılığının olmadığı gözleniyor.)

Bunun *proleterce* bir yorum olduğunu da inkâr etmiyorsunuz.

Geriye 8-10. noktalar kalıyor. Siz «bunları tamamen anlamıyorsunuz» ve şöyle «karşı çıkıyorsunuz»: «Serbest aşk ile 10. noktanın özdeş kılınması (!??) nasıl *mümkün olur* anlamıyorum»...

Bundan öyle bir sonuç çıkıyor ki, sanki ben «özdeş kılıyorum» da, siz de *beni* çürütmek, yıkmak istiyorsunuz.

Nasıl olur?

Burjuva kadınlarının serbest aşktan anladıklarının 8-10. noktalar olduğu görüşü, benim ileri sürdüğüm bir tez.

Bunu inkâr mı ediyorsunuz? O zaman *burjuva* hanımların serbest aşk deyince ne anladıklarını söyler misiniz?

Bunu söylemiyorsunuz. Edebiyat ve yaşam burjuva kadınının serbest aşktan tamamen bu noktaları anladığını *tanıtlamıyor mu?* Bütünüyle tanıtlıyor. Bunu üstü örtülü de olsa siz de kabul ediyorsunuz.

Böyle olduğu andan itibaren burada onların sınıfsal konumları sözkonusu oluyor demektir ve bunu «çürütmenin» olanaksızlığı bir yana, böyle bir girişim saflıktır da.

Aslında yapmanız gereken şey onlarla aramıza bir *sınır koymak,* ve onların karşısına proleter bir görüş açısı *çıkarmaktır.* Bu nesnel gerçeği gözönüne almak gerekir, aksi takdirde broşürünüzden bu kısımları çıkartıp işlerine geldiği gibi yorumlarlar ve sonuçta broşürünüz onların ekmeğine yağ sürmüş olur. Düşüncelerinizi işçilerin önünde değiştirirler. İşçileri (onlara *yabancı* düşünceler *getirdiğiniz* korkusunu uyandırarak) «şaşırtırlar», üstelik ellerinde bunu yapmak için bir yığın gazete, vb. var.

Ve siz hem nesnel ve sınıfsal görüş açısını bütünüyle unutuyorsunuz, hem de beni serbest aşkı, 8-10. noktalarla «özdeş kılmakla» eleştirip, *bana* «saldırıyorsunuz...» Tuhaf doğrusu, gerçekten tuhaf.

«Geçici bir tutku ve geçici bir ilişki bile» (kaba saba ve acınası bir) karı koca arasındaki «sevgiden yoksun öpüşmelerden» daha şiirsel ve daha durudur. Böyle yazıyorsunuz. Broşürde yazma eğiliminde olduğunuz da bu. Çok güzel.

Buradaki karşıtlık mantıksal mı? Kaba saba bir karı-koca arasındaki sevgiden yoksun öpüşmeler *duru değildir*. Pekâlâ. Bunun karşısına ne konabilir? *Sevgi dolu* yaklaşmalar. Ama siz geçici (neden geçici) bir tutkuyu (neden aşkı değil) çıkarıyorsunuz buna karşı. Bundan, mantıksal olarak sevgisiz (geçici) öpüşmelerin karı-koca arasındaki sevgisiz yaklaşmaların karşıtı olduğu sonucu çıkıyor. Tuhaf. Halk için yazılmış bir broşürde, küçük-burjuva-aydın-köylü (mektubumda 5. ve 6. noktalar, sanırım), kaba ve acınası, sevgiden yoksun bir evliliği, sevgi dolu uygar bir proleter evliliğiyle karşılaştırmak daha uygun olmaz mıydı? (Eğer ille de istiyorsanız tutku dolu bir ilişkinin tutarsız ya da duru olabileceğini de eklersiniz.) Siz sınıfsal tipleri değil de özel durumları andırır nitelikteki olayları birbirlerine karşı çıkarıyorsunuz ki, bu da olasılıdır. Ancak sözkonusu olan özel durumlar mıdır?

Eğer konu olarak, evlilikte tek başına «saf» olmayan bir öpüşme ile gelip geçici bir ilişkideki duru bir öpüşme olayını ele alırsanız, bu konunun bir romanda işlenmesi gerekir. (Çünkü bir romanda önem taşıyan, bireysel koşullarda, kişilerin ve belirli tiplerin ruhsal yapılarının çözümlenmesidir.) Ama ya bir broşürde?

Aşk profesörü rolünü yüklenmenin «budalalık» olduğunu söylerken benim Key'den alıntılar sunmanın tersliği hakkındaki düşüncelerimi çok iyi anladığınız görülüyor. Böyle bir

rolde görünmek aptalca gerçekten. Peki ama geçici aşk profesörü rolünü yüklenmeye ne demeli?

Polemiğe girişmek niyetinde değilim gerçekten. Bu mektubu yazmayıp, gelecek görüşmemize kadar beklemeyi isterdim. Ne var ki broşürünüzün iyi olmasını, hiç kimsenin ondan sizin için kırıcı nitelikler taşıyacak cümleler *çıkartamamasını* (bazen *tek bir* cümle, bir fıçı balı berbat eden bir kaşık katran olmaya yeter...)(*), sözlerinizi *tahrif edememesini* istiyor gönlüm. Yazdığınızı istemeden yazdığınıza kuşkum yok ve bu satırları planınızı karşılıklı görüşmektense bu mektupların ışığı altında daha iyi çözümliyebilirsiniz diye yazıyorum. Çünkü plân büyük önem taşıyan bir unsurdur.

Bir Fransız kadın sosyalist dostunuz yok mu? 1'den 10'a kadar olan değinilerimi ve «geçici» aşk üstüne olan gözlemlerinizi, vb. (sanki İngilizce imiş gibi) ona çeviriniz. Kendisini yakından inceleyin, dediklerini dikkatle dinleyin. Sizin *düşünüzdeki* kişilerin neler söyliyeceklerini, izlenimlerini ve broşürden ne beklediklerini anlama konusunda küçük bir deney olacaktır.

Başağrılarınızdan daha az acı çekmenizi ve bir an önce iyileşmenizi diler, elinizi sıkarım.

V. U.

Not : Baugy[157] hakkında bilgim yok... My dear friend çok şey vaadetmiş olmalı... Ama ne? Bilmiyorum. İş, yani çatışma ertelendi. Giderilemedi. Mücadele etmek, hep mücadele etmek gerekiyor. Onları caydırabilecek miyiz? Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Bu yazı 24 Ocak 1915'de yazılmış Bern'den gönderilmiştir. İlk kez 1939 yılında **Bolşevik** dergisinin 13. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin **Eserler,** Paris-Moskova, c. 35, s. 178-181.

(*) Lenin bir atasözünü aktarıyor. **(Yay. N.)**

HALK EĞİTİM VE DEVLET KOMİSERLİĞİ'NE

13 Nisan 1918 tarihli kararnamenin yürürlüğe konması, özellikle aşağıda belirtilen noktaların yerine getirilmesi: 1) kararlaştırılan anıtların kaldırılması; 2) yerlerine diğerlerinin konması; 3) halk kuruluşlarının duvarlarındaki eski yazıtların değiştirilmesi (kararnamenin 5. paragrafı), konusunda sizleri acele etmeye çağırırım.

Bu türden önemli bir yönetmeliğin uygulanması sürecinde iki aylık bir gereksiz savsaklama propaganda alanında olduğu gibi, işsizlere iş olanağı yaratılması alanında da bağışlanmaz bir hatadır.

Halk Komiserleri Konseyi Başkanı.

15 Haziran 1918'de yazılmış, ilk kez **Lenin Derlemesi**'nde (sayı-XXI) yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, 5. Rusça basım. c. 50 s. 101.

A.V. LUNAÇARSKİ'YE TELGRAF

18 Eylül 1918

Petrograd Halk Komiseri Lunaçarski
Bir kopyası Pokrovski'ye, Moskova, 53

Büstler ve anıtlar hakkında Vinogradof'tan gelen raporu bugün dinledim. Ve bütün benliğimi bir öfke kapladı. Aylardır hiç bir şey yapılmamış. Şu ana kadar tek bir büst olsun, yok ortada. Radişçef'in büsbütün kayboluşu ise tam anlamıyla bir komedi. Marx'ın sokaklara konmak üzere büstü yapılmamış, sokaklarda propaganda yazıları için tek bir girişimde bulunulmamış. Bu caniyane ve baştan savmacı hareketi kınıyor, bu konudaki bütün sorumluların adlarının mahkeme önüne çıkartılmak üzere, bana bildirilmesini istiyorum. Devrimci girişimleri baltalıyanlara ve bütün ipsiz sapsızlara lânet olsun.

Halk Komiserleri Konseyi Başkanı.

Lenin

İlk kez 1933 yılında **Lenin Derlemesi**'nde (sayı XXI) yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 367.

MAKSİM GORKİ'YE

31 Temmuz 1919

Sevgili Aleksey Maksimiç,

Mektubunuzu tekrar tekrar okudukça ve vardığınız sonuçlarla öne sürdükleriniz (ve buluşmalarımızda bana anlattıklarınız) arasındaki bağlantıyı düşündükçe gerek mektubunuzun, gerek çıkardığınız sonuçların ve gerekse bütün izlenimlerinizin tamamen hasta bir adama özgü olduğunu görüyorum.

Petrograd son zamanların en sağlıksız yerlerinden birisidir. Bu da son derece doğal, çünkü en çok acıyı bu kent halkı çekmiş, en büyük özveriyi oranın işçileri göstermiştir. Kıtlık son derece katı, askerî tehlike durumu ise ciddi. Sinirleriniz belli ki çok zayıflamış. Bunun şaşılacak bir yanı da yok. Ancak içinde bulunduğunuz ortamı değiştirmeniz gerektiği söylendiğinde buna da karşı çıkıyorsunuz. Oysa sinirlerinin hasta düşecek ölçüde bozulmasına göz yummak bir insan için hiç de mantıksal değil. Her şey bir yana, en basit çıkarı açısından bile çok ters.

Konuşmalarınız gibi, mektubunuz da sizi sağlıksız sonuçlara götüren acı dolu bir sürü izlenimi içeriyor.

Dizanteri ve kolera ile başlıyorsunuz ve hemen sağlıksız bir öfke sarıyor benliğinizi. «Kardeşlik, eşitlik» diye yazıyorsunuz. Bilincinde değilsiniz, ama, bu hemen hemen kuşatıl-

mış kentlerdeki yoksulluktan, sefaletten ve de hastalıklardan komünizm sorumludur demeye geliyor!

Bunu istifçilik edebiyatına karşı (hangi istifçilik edebiyatı? Neden Kalinin ile ilgili) anlıyamadığım şakalar izliyor. Ve sonuçta «kala kala bir avuç kalmış duyarlı işçiler» mujiklerin ağına düşürüldüklerini söylüyorlar.

İşte hiç bir anlamı olmayan bir cümle. Yani Kalinin, işçileri mujiklere satmakla mı suçlanıyor? Yazdıklarınızdan bu sonuç çıkıyor.

Bu ya tamamen acemi, kafalarında akıl yerine «sol» lâfazanlık örnekleri taşıyan budala işçilerin ya da perişan, bitkin, aç, hasta kişilerin, ya da her şeyi tahrif etmekte ve Sovyet iktidarına karşı duydukları kini kusmak için en küçük fırsatlardan bile yararlanmakta olağanüstü usta olan «Aristokrasi kalıntılarının» uydurması olabilir ancak. Bu kalıntılardan mektubunuzda söz ediyorsunuz. Anlaşılan bunların görüşlerinin üzerinizde sağlıksız bir etkisi var.

«Her türlü ortamdan insanlar» gördüğünüzü yazıyorsunuz. Görmek başka şeydir, yaşamının her aşamasında onlarla günlük yaklaşımı paylaşmak başka şey. Sizin çoğu yaklaşımınız bu «artıklarla». Ve bunun nedenine gelince bu, gerek sizi düzinelerle küskün burjuva aydınını «kabul etmek» zorunda bırakan uğraşınız, gerekse güncel yaşam koşullarıdır.

Yazdıklarınızı okuyunca, işçilerin arasından çoğunlukla hırsızlar, partiye doluşan komünistler çıkıyormuş, halbuki «kalıntılar» sovyet iktidarına yakınlığa benzer bir şey duyuyorlarmış gibi bir izlenime kapılıyor insan. Sonunda devrimin hırsızlarla yapılamıyacağı, aydınlar katılmaksızın devrimin gerçekleşemiyeceği «sonucuna» varıyorsunuz.

Bu, küskün burjuva aydınlarının ortamında giderek yaygınlaşan, tümüyle sağlıksız bir mantıktır.

Hırsızlara karşı verilen mücadeleye (beyazmuhafız olmayan) aydınların katılmasını sağlamak için her şey yapıl-

maktadır. Ve Sovyet Cumhuriyeti *her ay,* sövüp saymak ve zehirli dedikodular yaymak yerine işçi ve köylülere *içtenlikle* yardım eden burjuva aydınlarının *artan* bir oranla kendi saflarına katıldığını görmektedir. Bunu Petrograd'da farketmek olanaksız. Çünkü Petrograd yaşamda yerlerini (ve kafalarını) yitiren burjuvalarla (burjuva «aydınlarıyla») dolu bir kent. Ancak yansıttıklarım Rusya'nın bütünü için tartışılmaz kesinlikte bir olgu.

Petrograd'da oturan ya da olaylara Petrograd'dan bakan birisi ancak *siyasal* açıdan son derece bilgili olduğu, özellikle zengin bir siyasal deneye sahip bulunduğu koşullarda buna inanabilir. Sizin durumunuz ise hiç te böyle değil. Ve siz kendinizi siyasete ya da siyasal bilinçlendirme *çalışmalarına* vermiş değilsiniz. Üstelik çevrenizin her şeyden habersiz, hiç bir şeyi unutmayan, hiç bir şey öğrenmeyen ve *en yetkini* bile —gerçi böylesi de pek azdır ya neyse— bir işe yaramayan, umutsuz, sızlanıp duran, eski önyargıları tekrarlayıp duran, korku içinde olan ya da kendi kendilerini korkutan küskün burjuva aydınlarıyla sarılı olmasına yol açan özel bir işle uğraşıyorsunuz.

Eğer *gözlemek* istiyorsanız bunu *yaşamın* içinde yapmalısınız. Yeni bir yaşamın kuruluşunu ancak *buradan,* kasaba ya da köylerdeki bir işçi mahallesinden gözleyebilirsiniz. Bu noktada o son derece karışık veriler yığınını siyasal görünümleriyle kuşatmak gerekli değildir. Sadece gözlemekle yetinilebilir. Bunun yerine siz kendinizi profesyonel bir çeviri yayımcısı yerine koyuyorsunuz. Bulunduğunuz yerden yeni bir yaşamın yeni baştan kuruluşunu görmek olanağı yok. Üstelik «eski» başkenti büyük bir askerî tehlike ve korkunç bir yokluk içinde gören hasta aydınların hastalıklı sızlanmalarıyla bütün gücünüz eriyip gidiyor.

Kendinizi öyle bir yere koydunuz ki, Rus halkının onda dokuzunu oluşturan işçi ve köylülerin yaşamlarında beliren yeni boyutları doğrudan doğruya gözliyebilmeniz *olanak dışı.*

O noktadan ancak, seçkin işçilerin cephelere ve kırsal kesimlere dağıldığı eski bir başkentin kalıntılarını görüyorsunuz. Geride yalnızca işsiz güçsüz ve sizin «çevrenizi *bilinçli olarak* saran» bir yığın aydın kaldı. Oradan uzaklaşmanız için yapılan önerileri ise inatla reddediyorsunuz.

Kendinizi hastalığa kapıp koyverdiğiniz görülüyor: Yaşamın size sâdece güç değil «pek iğrenç» geldiğini yazıyorsunuz! Bundan hiç kuşkunuz olmasın! Aynı zamanda böyle bir durumda bir çeviri edebiyatı yayımcısı olarak (bir sanatçı için, halkı gözlemek için en uygun yer ve uğraşı doğrusu!) son derece sinir bozucu yerlere çivilenip kalmak! Bir sanatçı olarak oradan, ordudaki, köydeki, ya da fabrikadaki yenilikleri görebilmeniz ve inceliyebilmeniz hiç bir zaman için *olasılı değil.* Sanatçıyı doygun kılan şeyleri yapma fırsatından kendinizi yoksun bıraktınız. Petrograd'da siyasetçi çalışabilir ama siz bir siyasetçi değilsiniz. Bugün durup dururken camlar kırılır, yarın hapishanelerden silâh ve çığlık sesleri duyulur, ardından Petrograd'da kalan ve işçi olmıyan unsurlardan en bezgin olanlarının nutuklarından parçalar, artık başkentliği kalmamış bir başkentin aydınlarının binlerce izlenimleri, aldatılan insanların göklere yükselen bir dizi yakınları; çalışmalarımızdan arda kalan zamanlarda yaşamın yeniden kuruluşunu görme *olanaksızlığı* (Petrograd'da da, diğerlerine oranla daha kısıtlı bile olsa, kendine göre bir kuruluş sürüp gitmektedir). İnsan bütün bunlardan sonra nasıl olur da yaşamı pek iğrenç bulmaz.

Ülke, bozguna uğramasının öcünü vahşice alan bütün dünya burjuvazisine karşı amansız bir mücadele veriyor. Doğal bu. İlk Sovyet Cumhuriyeti *her yönden* ilk darbelere uğruyor. Bu da doğal. Orada insanın ya siyasal bir militan yaşamı sürdürmesi zorunludur ya da, eğer siyaset bir anlam ifade etmiyorsa, bir sanatçı olarak, başkentte olduğu gibi, amansız saldırıların, fesatlığa karşı verilen şiddetli mücadelenin, başkent aydınının ölçüsüz öfkesinin yatağı olmıyan

bir yerlerde yani bir köyde ya da bir taşra fabrikasında (veya cephede) yaşamın nasıl yeni baştan kurulduğunu görmesi gerekir. Orada, eskinin çözülüp dağılmasını, yeni yaşamın filizlerinin fışkırışından ayırdedebilmek için sadece basit bir gözlem yeterlidir.

Yaşam bıkkınlık veriyor size: «Komünizmden sapma derinleşiyor.» Bu sapmanın ne olduğunu anlamak olanaksız. Siyasal planda ya da düşün alanında bir sapma belirtisinin izine bile raslanmıyor. Siyasetle uğraşan ya da en amansız türden bir mücadeleye bütün varlığını adayan insanla, yeni oluşan yaşamı göremiyeceği bir konuma kendini zorla sürükleyen ve her yanını büyük bir burjuva başkentinin kokuşma dolu izlenimleri saran bir insanın ruhsal durumu arasında gelişiyor esas sapma.

Mektubunuzun bana esinlettiği düşünceleri size içtenlikle yansıttım. Sizinle olan konuşmalarım sonucunda çok daha önceleri aynı fikirlere varıyordum zaten. Ama mektubunuz görüşmelerimizden elde ettiğim izlenimlerin tümüne somut bir biçim getirdi, bir bütünlük kazandırdı. Size öğütlerimi, zorla kabul ettirmek istemem ama gene de şunu söylemekten kendimi alamıyacağım: Çevrenizi, içinde yaşadığınız ortamı, uğraşınızı değiştirin. Aksi takdirde yaşam size kesin olarak temelden bıkkınlık getirebilir.

Ellerinizden coşkuyla sıkarım.

Sizin, *Lenin*

Petrograd'a gönderilmiştir. İlk kez 1925'de **Krasnaya Letopüs** dergisinin 1. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 422-426.

A.M. GORKİ'YE

15 Eylül

Sevgili Aleksey Maksimoviç,

Tonkof'un ziyaretine çok memnun oldum. Onunla konuşmadan ve sizin mektubunuz gelmeden önce, Merkez Komitesi'nde Kadet-benzeri burjuva aydınlarının tutuklanması sorunuyla ilgilenmeleri ve hangilerini serbest bırakabileceğimizi araştırmaları için Buharin'le Kamenef'i görevlendirmeye karar verdik. Birtakım hataların yapılmış olabileceğini anlıyoruz.

Ancak bu arada Kadet (ve Kadet-benzeri) bazı kişilerin tutuklanmasının da alınması gereken bir önlem olduğunu anlıyoruz.

Bu konudaki içten açıklamanızı okurken, aklıma hep konuşmalarımızda (Londra'da, Kapri'de ve daha sonraları) sizden sık sık duyduğum bir sözünüz geldi.

Aklımdan hiç çıkmayan sözünüz şöyleydi:

«Biz sanatçılar biraz sorumsuz insanlarızdır.»

Tastamam! Son derece sert sözler sarfetmişsiniz. Üstelik de ne hakkında? Düzinelerce (ya da yüzlerce) Kadet beyefendi ya da Kadet-benzeri beyler *Krasnaya Gorka*'nın[158] *terkedilmesini hedef alan,* on binlerce işçiyi ve köylüyü ölüme götürebilecek türden *komplolar yapma denemesinin önü-*

ne geçilmesi amacıyla birkaç günlüğüne hapse atıldıkları için!

İyi iş! Bana bir haksızlıktan söz edin! On binlerce işçi ve köylünün katledilmesinin önüne geçmek sözkonusu olduğunda aydınlar birkaç gün, hatta birkaç hafta hapsedildiği için mi haksızlık oluyor?

«Sanatçılar biraz sorumsuz insanlardır.»

Halkın «aydın güçleri» ile burjuva aydınlarının «güçlerini» birbirine karıştırmamak gerek. Bunlara bir örnek olarak Korolenko'yu verebilirim. Yakın zamanda, Ağustos 1917'de yazdığı *Guerre, Patrie et Humanité* (Savaş, Yurt ve İnsanlık) adlı broşürünü okudum. Korolenko Kadet-benzerlerinin en iyilerinden biri, aşağı yukarı bir menşevik. Oysa, işte açık açık emperyalist savaşın iğrenç, bayağı, rezilce, tatlıdilli lâfazanlıklarla yapılmış bir savunusu! Bu acınası burjuva, burjuvaca önyargılara esir olmuş! Bu türden insanlar için bir emperyalist savaşta on milyon ölü verilmesi savunulacak bir şey (savaşa tatlı ve yumuşak sözlerle karşı çıkıp, eylem planında savaştan yana olunuyor), öte yandan, toprak sahipleri ve kapitalistlere karşı yürütülen ***haklı*** bir iç savaşta yüz binlerce insanın ölümü ahlar, vahlar, hıçkırıklar ve isteri nöbetlerine neden oluyor.

Yoo, hayır, komploları *önlemek* (Krasnaya Gorka) ve on binlerce insanın hayatlarını kaybetmelerine engel olmak için belirli önlemler ***almak*** zorunluğu kendini gösterirse, bu türden «yetenek»lerin, birkaç hafta hapiste kalmalarında hiç bir kötülük görmüyorum. Oysa açığa çıkardığımız bu komplolar Kadet ve Kadet-benzeri kişilerindi. Ve gayet iyi şekilde biliyoruz ki, Kadet-benzeri profesörler her fırsatta isyancılara yardım etmekten geri kalmıyorlar. Bu tanıtlanmış bir olgudur.

İşçilerin ve köylülerin aydın güçleri büyüyor ve burjuvaziyi, yandaşlarını, sermayenin uşağı durumuna düşen ve

ulusun beyni olduklarını iddia eden değersiz aydınları devirmeyi hedef alan mücadelelerinde gittikçe daha da güçleniyor. O aşağılık aydınların başlarında beyin yerine b... var.

Sevine sevine sermayenin uşaklığını etmeyip halka bilgilerini aktarmaya çalışan «aydın güçler» bizden *olağanın üstünde* bir destek görüyorlar. Bu bir olgu. Buna çok özen gösteriyoruz, bu da bir olgu. On binlerce subay Kızıl Ordu'da hizmet görüyorlar ve yüzlerce haine karşın zaferler kazanıyorlar. Bu da bir olgu.

Sizin kafamza «esenler»e gelince, anlıyorum elbette, (madem ki sizi anlayıp anlamadığımı öğrenmeye çok isteklisiniz). Kapri'de ve daha sonraları burjuva aydınlarının en kötülerinin çevrenizi sarmasına izin verdiğinizi ve sızlanmalarına kulak astığınızı size kaç kez söyledim. Bazılarının sadece birkaç haftalığına «korkunç» bir biçimde tutuklanması konusunda iki, üç yüz aydının kopardığı yaygarayı duymak istiyorsunuz da, Denikin, Kolçak, Lianozof, Rodzianko, Krasnaya Gorka isyancılarının ve diğer *Kadet* komplocularının tehdit ettiği, kitlelerin, milyonlarca işçi ve köylünün feryatlarına kulaklarınızı tıkıyorsunuz. Çok iyi anlıyorum, hem de çok iyi. «Beyazların hepsi Kızıllar kadar halk düşmanıdır» (yani kapitalistleri ve toprak sahiplerini devirmek için mücadele edenler, döğüştükleri kişiler kadar halk düşmanıdırlar) diye yazmakla kalınmayıp işin Allah babaya ve Çar babaya olan inançların açık açık söylenmeye kadar vardırılabileceğini çok iyi anlıyorum. Bunu çok iyi anlıyorum.(x)

Gerçekten bu burjuva aydınları ortamından kendinizi sıyıramazsanız mahvolursunuz! En kısa zamanda bunu yapmanızı tüm kalbimle diliyorum.

En içten selâmlarımla,

Sizin, *Lenin*

(x) Çünkü, sonuç olarak artık yazmıyorsunuz! Oysa kokuşmuş aydınların sızlanmalarına kulak vererek kendini harcamak ve yazmamak, bir yazarın silinip gitmesi değil midir? Bu bir yüzkarası değil midir?

15 Eylül 1919'da yazılmış Petrograd'a gönderilmiştir.

V.İ. Lenin, **Eserler**, 5. Rusça basımı, c. 51, s. 47-49.

A.V. LUNAÇARSKİ'YE

18 Ocak 1920

Lunaçarski Yoldaş,

Bu yakınlarda, Dahl'ın o ünlü sözlüğüne[159] ilk kez bakma olanağını buldum. Pişman olmakla kalmadım sadece, utandım.

Gerçi şatafatlı ama *yerel* ve güncelliğini yitirmiş bir sözlük. *Çağdaş* Rus dilinin bir sözlüğünü, diğer bir deyimle *günümüzde* kullanılan ve Puşkin'den Gorki'ye kadar klasiklerin de kullandığı sözcüklerin bir sözlüğünü yapmanın tam zamanı değil mi?

Bu iş için kendilerine Kızıl Ordu'nun savaşçılarına dağıtılan tayından verilen 30 bilim adamının görevlendirilmesini nasıl karşılarsınız?

Bu düşünce hakkında siz ne dersiniz?

Klasik Rus dilinin bir sözlüğü?

Eğer sizin için güç olmazsa, ortalığı gürültüye boğmadan, uzmanlarla bir konuşun ve düşüncelerinizi yazın bana.

Sizin, *Lenin*

İlk kez 21 Ocak 1940'da **Pravda**'nın 21. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 447.

A.S. SERAFİMOVİÇ'E MEKTUP

Serafimoviç yoldaşa 21 Mayıs 1920

Sevgili yoldaş,

Başınıza gelen büyük yıkımı biraz önce kızkardeşimden öğrendim.([160]) Elinizi kuvvetle sıkmama, size cesaret ve sabır dilememe izin veriniz. Sizi daha sık görmek ve daha iyi tanımak isteğimi gerçekleştiremediğime çok üzgünüm. Ancak yapıtlarınız ve kızkardeşimin anlattıkları bende size karşı derin bir yakınlık uyandırdı. Çalışmanızın işçiler ve biz hepimiz için ne kadar *gerekli* olduğunu, ve acınızı yenmek ve de kendinizi tekrar çalışmaya *zorlamak için dayanıklı* olmanızın şu sıralar ne kadar önem taşıdığını hemen söylemek isterim. Size bu satırları acele yazdığım için bağışlayın beni. Elinizi bir kez daha kuvvetle sıkarım.

Sizin, *Lenin*

Bu mektup ilk kez 1924'de V. Veçnef'in **Serafimoviç, un maitre ecrivain** (Serafimoviç, Bir Usta Yazar) adlı kitabında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 461.

KIRIM DEVRİMCİ KOMİTESİNE ÇEKİLEN TELGRAF

26 Şubat 1921
Sivastopol

Yalta saraylarında ve günümüzde Halk Sağlığı Komiserliği'ne ait sağlık evlerine dönüştürülen özel binalarda bulunan ve sanat değeri taşıyan eşyaların, tabloların, fayansların, bronzların, mermerlerin, vb. etkili bir biçimde korunması için kesin önlemlerin alınması rica edilir. Bize ulaşan bilgiler bir yağma durumu olduğunu ortaya koyuyor. Bundan böyle ve Moskova'ya sorunu incelemekle yükümlü bir komisyon gelinceye kadar sözkonusu değerlerin korunması sorumluluğu size düşmektedir.

Lenin

Çalışma ve Savunma Konseyi Başkanı.

26 Şubat 1921'de kaleme alınmış, ilk kez 1945'de **Lenin Derlemesi**'nde (sayı XXXV'de) yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, 5. Rusça basım, c. 52, s. 309-310.

A.V. LUNAÇARSKİ'YE

Mayakovski'nin *150.000.000* adlı şiirinden 5.000 adet basılmasını onaylamak utanılacak bir tutum değil mi?

Bu şiir tam bir budalalık, saçmalık, zırvalık ve kendini beğenmişlik eseri.([161])

Bence, bu yazılardan ancak her on tanesinden biri yayımlanmaya değer. Kitaplıklar ve sersemler için *1.500 adetten fazlasına gerek yoktur.*

Lunaçarski'ye gelince, ileri görüşlülüğü için doğrusu iyi bir eleştiriyi hakediyor.

Lenin

6 Mayıs 1921'de yazılmış, ilk kez 1957'de **Kommunist** dergisinin 18. sayısında yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, 5. Rusça basım, c. 52, s. 479.

MİASNİKOF'A MEKTUP

5 Ağustos 1921

Yoldaş Miasnikof,

Her *iki* makalenizi de ancak bugün okudum. Sizin Perm örgütünde ne türden girişimleriniz oldu, (sanırım sözkonusu olan bu). Sizi bu örgütle karşı karşıya getiren çelişki nedir? Bilmiyorum. Bundan söz edemem. Örgütlenme bürosu, duyduğuma göre, özel bir komisyon kurmuş, sorunu inceleyecekmiş.

Benim isteğim ise başka: mektuplarınızı edebi ve siyasal belgeler olarak değerlendirmek durumundayım.

İlginç belgeler bunlar!

«Sinirsel Sorunlar» başlıklı makaleniz temel yanılgınızı son derece açık bir biçimde gün ışığına çıkartıyor bence ve sizi ikna etmek için elimden gelen her şeyi yapmam gerektiğine inanıyorum.

Makalenin başında diyalektiği doğru olarak uyguluyorsunuz. Evet «iç savaş» sloganının yerini «iç barış» sloganına terk etmesi gerektiğini anlamıyanlar en azından gülünçtür. Burada tamamen haklısınız.

Bu noktada tamamen haklı olduğunuz içindir ki, bizzat kendinizin çok doğru olarak uyguladığınız diyalektiği, vardığınız sonuçlarda unutmuş olmanıza büsbütün şaşırdım.

...«Monarşistlerden anarşistlere kadar basın özgürlüğü»... Çok güzel! Ancak beni, tüm marksistleri ve işçileri

devrimci deneylerle dolu dört yılımızı düşünüp basın için *hangi* özgürlüğün sözkonusu olduğunu, bu özgürlüğün ne için, *hangi sınıf* için olduğunu inceleyelim diyeceğimiz için bağışlar mısınız?

Biz «mutlak olanlara» inanmıyoruz. «Saf demokrasi»ye gülüp geçiyoruz.

«Basın özgürlüğü» sloganı Ortaçağ'ın sonundan XIX. yüzyıla kadar evrensel bir önem kazanmıştır. Neden? Çünkü bu slogan rahiplere, krallara, derebeylerine ve toprak ağalarına karşı mücadele veren ilerici burjuvaziden kaynaklanıyordu.

Dünyada kitleleri, *rahiplerin* ve *toprak sahiplerinin* etkisinden kurtarmak için bizler kadar çaba sarfeden ve bu çabalarını sürdüren hiç bir ülke yoktur. Biz bu «basın özgürlüğü» görevini dünyadaki *tüm* ülkelerden daha *başarılı* bir biçimde gerçekleştirdik ve gerçekleştiriyoruz.

Kapitalistlerin olduğu tüm ülkelerde basın özgürlüğü, gazeteleri, yazarları *satın almak,* kamuoyunu *burjuvazinin çıkarları doğrultusunda saptırmak,* satın almak ve oluşturmak demektir.

Bu bir olgudur.

Hiç kimse karşı çıkamaz buna.

Ya bizde?

Burjuvazinin yenilgiye uğratıldığını, ama *ortadan kalkmadığını* kim inkâr edebilir? Burjuvazinin fırsat kolladığı yalan mı? Hiç kimse bunu inkâr edemez.

Etrafı bütün dünyanın burjuva düşmanları ile çevrili olan R.S.S.F.C.'de basın özgürlüğü burjuvazinin ve onun en sadık uşakları olan menşeviklerin ve de sosyalist-devrimcilerin *siyasal örgütlenme* özgürlüğü anlamına gelecektir.

Bu çürütülmeyecek bir olgudur.

Şu anda burjuvazi (bütün dünyadaki) bizden güçlüdür, hem de çok güçlüdür. Bu yetmiyormuş gibi burjuvaziye bir de siyasal örgütlenme özgürlüğü (yani basın özgürlüğü, çün-

kü basın, siyasal örgütlenmenin merkezi ve temelidir) gibi bir silâh vermek, düşmanın işini kolaylaştırmak, sınıf düşmanlarımıza yardım etmektir.

Biz intihar etmek istemiyoruz. Etmiyeceğiz de.

Biz şu gerçeği açık seçik olarak görüyoruz: «Basın özgürlüğü» *özünde* uluslararası burjuvazinin hemen yüzlerce, binlerce Kadet, sosyalist-devrimci, menşevik yazarı satın alması, bize karşı propagandalarının, mücadelelerinin örgütlenmesi anlamına gelmektedir. Bu bir olgudur. «Onlar» bizden daha zengindirler ve bizim «gücümüzün» on katını elde etme çabası içine düşeceklerdir.

Hayır. Bunu yapmıyacağız. Uluslararası burjuvaziye yardım etmeyeceğiz.

Sınıfsal değerlendirmeyi, yani *bütün* sınıflararası ilişkileri değerlendirmeyi nasıl bir yana itebildiniz de o küçük burjuva duygusal bakış açısına *saplandınız.* Bu benim için anlaşılması güç bir iş.

«İç barış ya da iç savaş» sorununda köylüleri (proletaryanın davasına) nasıl kazandığımızı ve bunu nasıl sürdüreceğimizi değerlendirmede —bu son derece önemli temel ve dünya çapında (uluslararası siyaseti temelden etkileyen ve iki makalenizi adadığınız) iki sorunda— küçük-burjuva bakış açısını değil, marksist görüş açısını uygulamasını bildiniz. *Tüm* sınıflar arasındaki ilişkileri *ciddiyetle* ve açıklıkla değerlendirmesini becerdiniz.

Ve şimdi ise birden duygusallığın çukuruna düşüyorsunuz.

...«Bizde bir sürü rezalet ve yolsuzluk olmaktadır. Basın özgürlüğü bunları gün ışığına çıkartacak»...

İşte iki makalenize bakılacak olursa amaçladığınız bu. Rahatsız edici, sinir bozucu belirli bazı olaylar sizi oldukça etkilemiş ve güçleri sağduyu ile değerlendirme yeteneğini yitirmişsiniz.

Basın özgürlüğü dünya burjuvazisinin *gücünü* artıracak-

tır. Bir gerçektir bu. «Basın özgürlüğü», Rusya'da *Komünist Partisi*'ni zaaflarından, yanılgılarından, yetersizliklerinden ve hastalıklarından (bir sürü bozukluk var, tartışılmaz bu) *arındırmaya yaramıyacak;* çünkü dünya burjuvazisi bunu istememektedir. Basın özgürlüğü *dünya burjuvazisinin* elinde bir silâh olacaktır. Burjuvazi ölmemiştir. Hep yaşamaktadır. Hemen yakınımızdadır. Ve bize pusu kurmuştur. Milyukof'u satın almış (biraz aptallıklarından, biraz da bize karşı duydukları ayrılıkçı öfkelerinden ama özellikle küçük-burjuva demokratik konumlarının nesnel mantığı yüzünden) Çernof ile Martof'u da saflarına çekmiştir.

«Kaş yaparken göz çıkardınız.»

Komünist Parti'yi sağlıklı kılmak isterken bir hamlede ölüme yol açacak ilacı kavradınız: Tabiî sizin tarafınızdan değil, uluslararası burjuvazi (+ Milyukof + Çernof + Martof) tarafından gelecek bu ölüm.

Bir ayrıntıyı, küçük bir ayrıntıyı unutmuşsunuz: Dünya burjuvazisini ve onun gazeteleri, *siyasal örgütlenme merkezlerini* satın alma özgürlüğünü çıkartmışsınız usunuzdan.

Hayır. Bu yolu izlemiyeceğiz. Bilinçli her bin işçinin dokuz yüzü bu yolu izlemiyecektir.

Hastalıklarımız çoktur. 1920 Sonbahar ve Kış'ında yakacak ve yiyeceklerin dağıtımı konusunda yaptığımız türden yanılgılar (ortak yanılgılarımız, herkes yanılmıştır, *Çalışma ve Savunma Konseyi, Halk Komiserleri Konseyi* ve Merkez Komitesi) durumumuzu daha da ağırlaştırmıştır.

Yoksulluk ve çeşitli yıkımlar büyüktür.

1921 kıtlığı bunları korkunç bir biçimde *vurgulamıştır.*

Bütün bunlardan kurtulmak için büyük güçlük çekeceğiz. Ama sonunda bu engelleri aşacağız. Şimdiden gerçekleştirmeye başladık bunu.

Bu güçlüklerden ayrılmasını bileceğiz. Çünkü güttüğümüz siyaset doğru bir temele dayanmaktadır, bütün sınıfsal güçleri *uluslararası* planda değerlendirmektedir. Bu durumdan

kurtulacağız, çünkü içinde bulunduğumuz koşulları olduğundan daha başka göstermiyoruz. Tüm güçlükleri biliyoruz. Tüm hastalıkları görüyoruz. Ve bozuklukları sistemli bir biçimde, sabırla, paniğe kapılmadan düzeltiyoruz.

Siz ise paniğe kapıldınız ve yeni bir parti kurulmasına önayak olacak ya da intihar edecek cinsten bir yola saptınız.

Paniğe kapılmamak gerek.

Partiden kopuk komünist hücreler mi? Var böyleleri. Bu, olumsuz bir özellik, bir hastalık.

Tehlikeli hastalık...

Bunu görüyoruz.

Bunu proleterce önlemlerle, partiye özgü önlemlerle gidermek gerekir. Özgürlük (burjuvazi için) ile değil.

Sovyetleri canlandırmak, partisizleri saflarımıza çekmek, parti üyelerinin etkinliğini partisizlere denetlettirmek gereği. Kesinlikle doğru. Sözkonusu olan sürülmemiş, geniş bir tarla gibi işlenmesi gereken bir alan.

Bütün bunları kurultay için yazılmış bir broşürde neden somut bir biçimde anlatmıyorsunuz?

Neden buna karşı çıkmıyorsunuz?.

Bu büyük, ağır, güç, sıkıntılı uğraşı (yolsuzlukların Merkez Denetleme Komisyonu'nca,[162]) parti basınınca, *Pravda* tarafından *kovuşturulması)* neden ürkütüyor sizi? Büyük uğraşıda güveni olmayanlar paniğe kapılırlar ve «kolay» bir çözüm ararlar: «Basın özgürlüğü» *(burjuvazi için).*

Neden böylesine açık olan bu hatanızda, *anti-proleterce* olan ve Parti'nin ilkelerine ters düşen «basın özgürlüğü» sloganında israr ediyorsunuz?

Merkez Komitesi'ni belirli bir yolsuzluk konusunda ne zaman uyardınız? Ve ne zaman bunu düzeltmek, kökünü kazımak için belirli bir yöntem önerdiniz?

Hiç bir zaman.

Bir kez olsun yapmadınız bunu.

Bir sürü yıkım ve bozukluk ortaya çıkardınız. Ve umutsuzluğa kapılıp, kendinizi (*burjuvazi için* «basın özgürlüğü») başkalarının, burjuvazinin kollarına terkettiniz. Size umutsuzluğa düşmemenizi ve paniğe kapılmamanızı salık veririm.

Biz ve yandaşlarımız, işçiler ve köylüler çok güçlüyüz. Ve dimdik ayakta duruyoruz.

Hastalıklarımızı yeterince iyileştirmiyoruz.

Şu sloganı yanlış uyguluyoruz: Partisizlerin bilincini geliştirin. Onları yükseltin, parti üyelerinin çalışmasını partisizlere denetletin.

Ancak bu alanda bugünkünün yüz katını yapabiliriz ve yapacağız.

İyice düşündükten sonra bu, son derece açık siyasal yanılgımızda ısrar edeceğinizi sanmıyorum. Sinirlerinize hâkim olduktan, içine düştüğünüz paniği altettikten sonra somut bir çalışmaya, partisizlerle *bağlantıyı* güçlendirmeye, partisizlere parti üyelerinin çalışmasını denetlemede *yardımcı* olmaya koyulacağınızı umarım.

Bu alanda yapılacak bir sürü iş var. Aklı «basın özgürlüğü» ile, bu «parlak» parıltı ile karıştırmaktansa yukarıdaki türden bir çalışmaya koyulmalı. Ancak bu çalışma ile hastalık ağır ama etkili bir biçimde giderilebilir (ve giderilmelidir).

Devrimci sevgilerimle,

Lenin

1921'de yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 35, s. 536-541.

AYDINLIK[163] GRUBUNA

15 Kasım 1922

Sevgili dostlar,

Bu fırsattan yararlanıp en içten sevgilerimi sunarım sizlere. Ciddi olarak hastaydım. Ve bir yılı da aşıyor, grubunuzun tek bir eserini olsun, göremedim. *Des Anciens combattants*(*) (Eski Savaşçılar) derneğinizin varlığını sürdürdüğünü, geliştiğini ve sadece sayısal olarak değil, anlayış olarak da, yani emperyalist savaşa karşı mücadelenin derinleştirilmesi ve geliştirilmesi açısından da güçlendiğini umarım. İnsanın, yaşamını bu savaşa karşı verilecek bir mücadeleye adamasına değer gerçekten. Bu kavga da hiç acımasız olmalı ve savaş lehinde taslanacak bütün bilgiçliklerle son kertesine kadar mücadele edilmelidir.

İçten selâmlarımla

Sizin, *Lenin*

İlk kez 1925'de **Clarté** (Aydınlık) dergisinin 71. sayısında Fransızca olarak yayımlanmıştır.

V. İ. Lenin, **Eserler**, Paris-Moskova, c. 33, s. 446.

(*) Metinde Fransızcadır. **(Yay. N.)**

LENİN TARAFINDAN İMZALANAN KARARNAME VE KARARLAR

POLONYA HALKINA ÖZGÜ BULUNAN ESKİ ESERLERLE SANAT ESERLERİNİN KORUNMASI HAKKINDA(*)

Rusya'nın batı ve kuzey-batı yörelerindeki kentlerde ve Polonyalıların sahip olduğu malikânelerde, çoğu Rus kuvvetlerinin Polonya'dan geri çekildiği sırada ve çok daha önceleri ülke dışına çıkarılan ve Polonya halkı için yüksek bir tarihsel ve kültürel değer taşıyan eşyaların bulunduğunu göz önüne alan Halk Komiserleri Konseyi bu eşyaların Polonya halkına sağlam bir şekilde teslim edilmesini sağlamak amacıyla ilgili devrimci kuruluşların bilgisine sunar:

1. Eski eşyalar ve sanat eserleri, kitaplıklar, arşivler, tablolar, müze eşyaları, Polonya halkının ulusal mülkü olarak ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Polonya işleri komiserliğine ve «Eski Eserleri Koruma Derneği» adına işçi ve köylü hükümeti gözetimine gönderilmelidir. Bu kurumlar sözkonusu eserlerin Polonya müzelerine teslimi ile ilgileneceklerdir.

2. Bütün eşya için tutanak hazırlanacaktır. Polonya malikânelerinde bulunan eşyanın Polonya müzelerine özgürce teslimi üzerine düzenlenecek tutanaklar arazi sahibi ya da bir yetkili tarafından imzalanacaktır. Her tutanak iki nüsha

(*) Halk Komiserleri Konseyi tarafından resmî olarak yayımlanan kararnamelere, kararlardan ayrı tutulmaları için yıldız konmaktadır.

olarak düzenlenecektir. Biri Halk Komiserleri Konseyi'ne bağlı Polonya Komiserliği'nde, diğeri (Rusya'daki Polonya tarihi ve sanat kurumlarının resmî temsilcisi olarak) «Eski Eserleri Koruma Derneği»nin Petrograd şubesinde kalacaktır.

3. Tutanaklardan başka, eşyaların dört nüsha üzerinden ayrıntılı bir envanteri yapılacaktır. Nüshalardan biri mülk sahibinde kalacak, diğeri Polonya işleri komiserliğine gönderilecek, üçüncü nüsha eski eserlerin korunmasıyla yükümlü bölge komiserliğine ya da Polonya askerleri birliğinin yürütme örgütünün en yakın bürosuna, sonuncusu da Petrograd'daki «Eski Eserleri Koruma Derneği» başkanlığına gönderilecektir.

4. Polonya komiserliğinin atayacağı işçi ve köylü hükümeti komiserlerinin yetkileriyle donatılmış bölge komiserleri bu tutanakları hazırlamak, envanterleri yönetmek, bu kararnamenin yürürlüğe girmesine göz kulak olmak ve bölgelerdeki uygulamasını denetlemekle görevlendirilmiştir.

5. Yukarıda değinilen bütün kuruluş ve kişiler bölgesel devrimci yetkililerle, yani asker işçi ve köylü temsilcileri sovyetleri ile birlikte çalışacaklardır. Bunlar Polonya'nın kültürel değerdeki eşyalarının korunması ve taşınması ile her konuda, yukarıda sözü geçen kuruluş ve kişilere tam ve kesin bir yardımda bulunmakla yükümlüdürler.

12 (25) Ocak 1918

Sovyetler iktidarı Kararnameleri,
c. 1, 1957, s. 343-944.
Rusça baskısından.

CUMHURİYET ANITLARI HAKKINDA(*)

Rusya'nın yapısını değiştiren büyük devrimin anısını anmak için, Halk Komiserleri Konseyi bildirir:

1) Çar ve uşaklarının onuruna yapılan ve tarihsel ya da sanatsal değeri olmayan anıtlar bulundukları meydan ve sokaklardan kaldırılıp, ambarlara taşınacaklar veya başka işlerde kullanılacaklardır.

2) Halk Eğitim ve Devlet Mülkü Komiserleri'nden oluşan ve Halk Eğitimi Komiserliği, güzel sanatlar bölüm şefinin de katılacağı özel bir komisyon Moskova ve Petrograd sanat kurulları ile beraberce, hangi anıtların kaldırılması gerektiğini karara bağlamakla yükümlü kılınmıştır.

3) Aynı komisyon, sanatçıları seferber etmek ve Rus sosyalist devriminin muzaffer günlerinin anısına yapılacak anıtlarla ilgili büyük bir tasarı yarışması açmakla görevlendirilmiştir.

4) Halk Komiserleri Konseyi 1 Mayıs'a kadar en kötü anıtların kaldırılmış olmasını ve yerlerine halkın yargısına sunulmak üzere yenilerinin konmasını diler.

5) Aynı komisyon, kentlerin 1 Mayıs münasebeti ile nasıl süsleneceğini ivedilikle düzenlemek, ve yazıtların, amblemlerin, sokak isimlerinin, armaların, vb. devrimci Rusya'nın düşünce ve duygularını yansıtacak bir biçimde değiştirilmesine göz kulak olmakla yükümlüdür.

6) Bölge ve taşra sovyetleri herhangi bir girişimde bulunmadan önce yukarıda adı geçen komisyonun onayını almalıdırlar.

7) Gerekli tahsisat ön tahminler yapıldıkça ve tasarılar onaylandıkça dağıtılacaktır.

12 Nisan 1918.

Sovyetler İktidarı Kararnameleri, c. 2, 1959, s. 95-96.

TRETYAKOF GALERİSİNİN ULUSALLAŞTIRILMASI HAKKINDA

P. ve S. Tretyakof isimlerini taşıyan Moskova Resim Galerisi'nin kültür, sanat ve ulusal eğitim alanında önemli bir kuruluş niteliği taşıdığı ve etkinlikleri Halk Eğitim Komiserliği tarafından belirlenen devlet müzeleri arasında yer almasının işçi sınıfının çıkarına olacağını göz önünde tutan Halk Komiserleri Kurulu bildirir:

1) Moskova Tretyakof galerisi Rus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin mülkiyetine geçirilmiştir. Galeri bundan böyle diğer devlet müzeleri gibi Halk Eğitim Komiserliği'nin denetimindedir.

2) Müzeler Kurulu, Halk Eğitim Komiserliği eski eşyaları ve sanat eserlerini koruma kurulunu ivedilikle bir yönetmelik hazırlamaya çağırmıştır. Rus Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nin sanatsal ve kültürel merkezlerinin demokratikleştirilmesinden doğan güncel ihtiyaç ve görevleri hesaba katarak hazırlanacak olan bu yönetmelik galerinin yönetimini ve etkinliğini bir tüzüğe bağlıyacak ve hemen yürürlüğe girecektir.

3 Haziran (21 Mayıs) 1918

Sovyetler İktidarı Kararnameleri, c. II, s. 389-390.

MOSKOVA'DA VE SOVYET SOSYALİST FEDERATİF CUMHURİYETİ'NİN DİĞER KENTLERİNDE ANILARINA ANIT DİKİLMESİ ÖNGÖRÜLEN KİŞİLER HALK EĞİTİM KOMİSERLİĞİ GÜZEL SANATLAR BÖLÜMÜ TARAFINDAN HALK KOMİSERLİĞİ KURULUNUN DİKKATİNE SUNULAN LİSTE

I. Devrimciler ve Halk Adamları:

1. Spartaküs. 2. Tiberius Sempronius Graccbus. 3. Bru-

tus. 4. Babeuf. 5. Marx. 6. Engels. 7. Bebel. 8. Lassalle. 9. Jaurès. 10. Lafarque. 11. Vaillant. 12. Marat. 13. Robespierre. 14. Danton. 15. Garibaldi. 16. Stenka Razin. 17. Pestel. 18. Rilef. 19. Herzen. 20. Bakunin. 21. Lavrof. 22. Khalturin. 23. Plehanof. 24. Kalyaef. 25. Volodarski. 26. Fourier. 27. Saint-Simon. 28. Robert Owen. 29. Jelyabof. 30. Sofia Perovskaya. 31. Kibalçiç.

II. Yazar ve Şairler:

1. Tolstoy. 2. Dostoyevski. 3. Lermentof. 4. Puşkin. 5. Gogol. 6. Radişçef. 7. Biyelinski. 8. Ogaref. 9. Çernişevski. 10. Mihaylovski. 11. Dobrolyubof. 12. Pisaref. 13. Glep Uspenski. 14. Saltikof-Şçedrin. 15. Nekrasof. 16. Şevçenko. 17. Tyufşef. 18. Nikitin. 19. Novikof. 20. Koltzof.

III. Düşünür ve Bilginler:

1. Skovoroda. 2. Lomonossof. 3. Mendelyef.

IV. Ressamlar:

1. Rublef. 2. Kiprenski. 3. Aleksey İvanof. 4. Vrubel. 5. Shubin. 6. Kozlovski. 7. Kazakof.

V. Besteciler:

1. Musorski. 2. Scriabin. 3. Chopin.

VI. Artistler:

1. Komisserhevskaya. 2. Motşalof.

Rusya Merkez Yürütme Kurulu İzvestia'sı No. 163, 2 Ağustos 1918.

ESKİ EŞYALARIN VE SANAT ESERLERİNİN İHRACATININ YASAKLANMASI HAKKINDA(*)

Sanatsal ve tarihsel değer taşıyan eşyaların yurt dışına çıkarılmasına, yani halkı kültürel zenginliklerinden yoksun bırakmaya yönelik bir eyleme artık son verilmesi gerektiğini göz önüne alan Halk Komiserleri Konseyi bildirir:

1. Bundan böyle hiç kimse Halk Eğitim Komiserliği bünyesindeki müzeler kurulunca, Moskova ve Petrograd anıtları koruma kurulunca verilen özel iznin haricinde, sanat eserlerini ve eski eşyaları yurt dışına ihraç edip satma hakkına sahip değildir. Dış Ticaret Komiserliği, Halk Eğitim Komiserliği'nin araştırma ve onayı olmadan eski eşyaları ve sanat eserlerini yurt dışına çıkarabilme izni veremez.

2. Mağazalar, sanat eserlerinin ve eski eşyaların alım satımıyla uğraşan satış büroları ve özel kişiler, aracılar, sanat eserlerine değer biçenler ve uzmanlar bu kararnamenin yayımlanmasından itibaren üç gün içinde kendilerini kaydettirmekle yükümlüdürler. Formaliteler Halk Eğitim Komiserliği'ne bağlı Moskova ve Petrograd Anıtları Koruma Kurulu'nca, sözü geçen kurul tarafından yetkili kılınan örgütlerce ya da eyalet işçi ve köylü temsilcileri sovyetlerinin bünyesinde yer alan halk eğitim bürolarınca yapılacaktır.

3. Bu kararnameye aykırı hareket edenler mallara el konması ve hapis de dahil olmak üzere devrim yasasının öngördüğü en katı cezalara çarptırılacaklardır.

4. Bu kararname yayımlandığı günden itibaren yürürlüğe girmiştir.

19 Eylül 1918.

İşçi ve Köylü Hükümeti Kararname ve Yönetmelikleri Derlemesi, No. 69, 25 Eylül 1918, s. 853-854.

SANAT KOLEKSİYONLARININ ULUSALLAŞTIRILMASI HAKKINDA

Halk Komiserleri Konseyi bildirir:

A. Morozof'a, I. Ostrukhof'a ve V. Morozof'a özgü bulunan sanat koleksiyonları Rus Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nin devlet mülkiyetine geçirilmiştir. Sözkonusu sanat koleksiyonları bundan böyle Halk Eğitim Komiserliği'nin denetimi altındadır. Halk Eğitim Komiserliği, Rus Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nin sanatsal ve kültürel merkezlerinin demokratikleştirilmesinden doğan güncel ihtiyaç ve görevleri hesaba katarak, bu koleksiyonların kullanım koşullarını öngören bir yönetmeliği ivedilikle hazırlamak ve uygulamaya geçirmekle yükümlü kılınmıştır.

19 Aralık 1918

İşçi ve Köylü Hükümeti Kararname ve Yönetmelikleri Derlemesi, sayı 99, 30, Aralık 1918, s. 1272.

LEON TOLSTOY'UN MOSKOVA'DAKİ EVİNİN ULUSALLAŞTIRILMASI HAKKINDA(*)

Leon Tolstoy'un yaşadığı ve çalışmalarını sürdürdüğü evi korumak amacıyla Halk Komiserleri Konseyi bildirir:

Moskova'daki Khamofnitşeski sokağı No. 21'de bulunan «Leon Tolstoy'un evi», bitişik arazisi, eklentileri ve bütün duadanlığıyla beraber Rus Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nin devlet mülkiyetine geçirilmiştir ve bundan böyle Halk Eğitim Komiserliği'nin denetimindedir.

6 Nisan 1920

İşçi ve Köylü Hükümeti Kararname ve Yönetmelikleri Derlemesi, sayı 26, 20 Nisan 1920, s. 125.

LENİN'DEN BAZI ANILAR

DİMİTRİ ULYANOF

MÜZİK AŞKI

Vladimir İliç çocukluğunda piyano öğrenmişti. Annemizin bize söylediğine göre çok iyi bir kulağı vardı ve müzik konusunda çok yetenekliydi. Sekiz yaşında, çocuklar için bestelenmiş birçok parçayı coşkuyla çalıyordu. Ancak liseye başlayınca müziği bıraktı. Neden? Her halde dersleri yüzünden değildi bu.

Volodya son derece yetenekliydi ve büyük bir kolaylıkla öğreniyordu. O halde piyanoyu bırakmasının temel nedeninin o devrin geçerli olan düşüncesine uymak olduğu söylenebilir. Sözkonusu düşünce açısından bu türden bir uğraşı, erkek çocuklara göre değildi. Ancak İliç bütün yaşamı boyunca müzik sevgisini hiç yitirmedi.

1888 Kış'ında Vladimir İliç ve ben Kazan Operası'na gittik. Çok yüksekte «paradi»de oturuyorduk. O gece, belleğimde çok derin izler bıraktı. Yürüye yürüye eve dönüşümüzü, ekmek ve sütten oluşan akşam yemeğimizi yiyişimizi hep anımsarım. Volodya duyduğu müziğin etkisi altındaydı, ve alçak sesle —çünkü herkes uyuyordu— hoşuna giden ezgileri mırıldanıp duruyordu. Son derece coşkuluydu. Polis gözetiminde bulunduğu ücra Kukuşkino kasabasından kendini birden operada bulmuştu.

Annemiz Maria Aleksandrovna piyanoyu çok seviyordu. Bir sürü ezgi ve romansı çalıyor ve söylüyordu. Ancak

Tombeau d'Askold (Askold'un Mezarı)'un bölümlerini daha bir istekle yorumluyordu. Bu operanın zamanla sararmış eski bir notası vardı elinde. Hepimiz bu operanın müziğini ve ezgisini çok severdik ve Vladimir İliç sık sık *Askold'un Mezarı*'ndan bazı ezgiler mırıldanırdı.

1888-1890 yıllarında Vladimir İliç çoğu zaman kendisine piyanoda eşlik eden Olga İlinitça ile şarkı söylerdi. Ondan çok az söz ederler. Oysa Olga, Volodya'nın çocukluk ve ergenlik çağlarında en yakın ve en iyi arkadaşıydı. Volodya'dan daha küçüktü, ama gelişme açısından hiç bir noktada ondan aşağı kalmazdı. Daha on sekiz yaşındayken Almanca, Fransızca, İngilizce ve İsveççe konuşuyordu. Olga İlinitça'nın ancak uyurken çalışmadığı söylenebilirdi. Kendisi 1893 Mayıs'ında tifodan öldü.

Vladimir İliç onun çalışkanlığına ve yeteneğine hayrandı.

Yazikof'un şarkısını iki sesli olarak söylerlerdi. *Le nageur* (yüzücü) adlı ezgi «*denizimiz vahşidir*» sözleriyle başlıyordu. Son dörtlüğünün bende bıraktığı izlenimi hiç unutamam:

Fakat ancak gözüpek olanı
Götürür oraya dalgalar!
Fırtınayla şişen yelkenim
Kararlı ve güçlüdür
Cesaret yoldaşlar!

Volodya, Dargomjiski'nin *La Noce (düğün)* adlı ezgisini çok severdi:

Evlendiğimiz yer kilise değildi
Taç giymedik, yanmadı şamdanlar
Onurumuza ne marş söylendi
Ne de dinsel şarkılar.

Volodya bir de Heine'nin sözlerinden bestelenmiş bir şarkıyı söylerdi. Şarkıda «ölüyorum dostum..» bölümünde çok tiz bir ses vermek gerekiyordu. Şarkıyı söyledikten sonra Volodya gülerek: «Oh, bittim, öldüm gerçekten...» derdi.

Vladimir İliç'in mırıldandığı ezgilerde hüzünlü bölümlere rastladığımı hemen hiç anımsamam. Iliç'in ezgileri cesareti, yiğitliği, coşkuyu dile getirirlerdi ve hepsi bir çağrıyı andırırdı.

Vladimir'in *Faust*'tan Valentin'in türküsünü söylediği de olurdu.

Ezgiyi notalarına göre kitapta yazılı sözlere bakarak söylerdi ama o ezginin bir bölümünde ötekilerden çok daha başarılıydı, çünkü oraya istemeden o mücadeleci ruhundan bir kesit koyuyordu.

Orada, savaşın o kanlı anında
Yemin ederim en ön safın en ön sırasında olacağıma.

Gounod'un müziğini her dinleyişimde o geçmişte kalan dönem gelir aklıma ve Vladimir İliç'i bu şarkıyı söylerken duyar gibi olurum.

1889 Yaz'ında, Rusya'da o sıralar hemen hiç kimsenin bilmediği *Enternasyonal*'i dinledim. Samara'nın taşra kesimi olan Alakayevska'daydık. Olga İlinitça piyanoda *Enternasyonal*'i çaldı, sonra da *Marseyyez* ile bitirdi. Ona doğru koştum ve parçayı yeniden çalmasını istedim. Birden hiç umulmadık bir biçimde —çünkü henüz sabahtı ve Vladimir İliç o saatlerde genellikle kitaplarının başından ayrılmazdı pek— İliç' de geldi yanımıza ve *Enternasyonal*'i söylemek gerektiğini yansıttı. İkisi de piyanoda bu yeni ezginin melodisini çıkartmaya koyuldular ve sonra alçak sesle, Fransızca olarak *Enternasyonal*'i söylediler.

Maria İlinitça daha sonraları bana, Vladimir İliç'in pi-

yano ya da keman çalmasını öğrenmemiş olmaktan büyük pişmanlık duyduğunu yansıttı.

«Lenin tel Qu'il fut. Souvenirs de contemporains» (Olduğu gibi Lenin. Çağdaşlarının anıları). Yabancı diller baskısı, Moskova, 1958, c. I, s. 97-99.

NADEJDA KRUPSKAYA

LENİN'İN SEVDİĞİ KİTAPLAR

Sibirya'ya giderken yanımda Puşkin'in, Lermentof'un, Nekrasof'un eserlerini de götürmüştüm. Vladimir İliç bunları başucuna, Hegel'in yanına yerleştirdi; bu kitapları akşamları tekrar tekrar okuyordu. Özellikle Puşkin'den çok hoşlanıyordu. Ancak önemsediği yalnızca biçim değildi. Örneğin Çernişevski'nin *Nasıl Yapmalı?* (*) adlı romanını, saf ve basit anlatımına ve hiç de büyük bir edebi değeri olmamasına karşın seviyordu. Bu romanı okuyuşundaki dikkate ve en ince ayrıntıları bile kaçırmayışındaki özene şaştım. Zaten Çernişevski'nin her şeyini severdi ve Sibirya'daki albümünde yazarın iki fotoğrafı vardı. İçlerinden birinin üzerine kendi eliyle, yazarın doğum ve ölüm tarihleri yazılmıştı. Bu albümde Emile Zola'nın, Ruslardan Herzen'le Pisaref'in resimleri vardı. Vladimir İliç vaktiyle Pisaref'i çok okumuş ve çok sevmişti. Sibirya'da Goethe'nin *Faust*'unu Almancasından okuduğunu ve Heine'nin küçük bir şiir kitabını incelediğini anımsarım.

Sibirya'dan Moskova'ya dönünce Vladimir İliç tiyatroya *Der Kutscher Hanschel* (Arabacı Henschel) adlı piyesi izlemeye gitmiş, sonradan bu piyesin çok hoşuna gittiğini söylemişti.

(*) Çernişevski, **Nasıl Yapmalı**, Güneş Bozkaya Çev. İstanbul. 1972, Yar Yayınları. **(T. Çev. N.)**

Lenin'in Münih'teyken okuduğu kitaplar arasında Gerhardt'ın *Bei Mama* (Ananın Evinde) ve Polenz'in *Büttnerbauer* (Köylü) romanlarının bulunduğunu anımsarım.

Daha sonra Paris'e ikinci göç edişinde İliç, Victor Hugo'nun sürgündeyken yazdığı ve Fransa'ya yasadışı yollardan sokulan *Les Châtiments* (Cezalar) adlı eserini zevkle okumuştu. Bu şiirde çok saf bir gösteriş vardı. Ama bununla beraber yine de devrimin soluğu duyuluyordu. İşçi semtlerinde türlü konular üstüne, yarı sarhoş köylülerin millet meclisini birbirine katacak birini nasıl seçtikleri üstüne, çocukların eğitimi, işsizlik üstüne, vb. şarkılar söyleyen devrimci şarkıcıları dinlemek için İliç sık sık işçi mahallelerindeki kahvelere, şehir dışındaki meyhanelere gitmekten hoşlanıyordu. İliç özellikle Montaigus'u beğenirdi. Paris Komünü'nde dövüşen bir devrimcinin oğlu olan Montaigus, banliyö işçileri tarafından çok sevilen bir şarkıcıydı. Doğaçtan söylenen, her zaman çok çekici olan bu ezgilerin belirli bir ideolojiyi yansıtmadıkları doğruydu, ancak çok içten ve sıcacık olduklarına da kuşku yoktu. İliç sık sık Montaigus'un grevciler üzerine ateş açmayı reddeden *17. alaya selâm* şarkısını mırıldanırdı. Şarkının bir dizesi şöyle idi: «Selâm, selâm size 17. alayın yiğit askerleri». Bir gün Rusların tertipledikleri bir gecede İliç, Montaigus ile görüştü. Ve işin ilginç yanı böylesine farklı (savaş ilân edilince Montaigus şövenler safına katılmıştı) olan iki insan dünya devriminin düşünü kurmaya koyuldular. Bazen böyle şeyler olur: Birbirlerini pek az tanıyan iki insan bir trende karşılaşırlar ve raylara çarpan tekerleklerin ritmine uyup çok özel, bir başka durumda söyleyemiyecekleri şeyleri anlatırlar birbirlerine, sonra da bir daha hiç karşılaşmamak üzere ayrılırlar. O akşam da böyle olmuştu. Üstelik konuşma Fransızca yapılmıştı. İnsanın yabancı dilde yüksek sesle düşler kurması ana diline oranla daha kolaydır. Ev işleri gören bir Fransız kadını günde bir ya da iki saat çalışmaya gelirdi bize. İliç bir gün kadının bir şarkı mı-

rıldandığını duydu. Bir Alsace şarkısıydı bu. İliç temizlikçi kadından şarkıyı yüksek sesle söylemesini ve sözlerini tekrarlamasını rica etti. Sonradan bu ezgiyi Lenin'in de mırıldandığını duydum. Ezgi şu sözlerle bitiyordu:

Alsace ve Lorrain'i bizden aldınız
Fakat yine de Fransız kalacağız biz,
Tarlalarımızı Almanlaştırdınız
Fakat bizim olarak kalacak yüreğimiz.

1909 yılında gericilik dönemlerindeydik. Parti ezilmiş, ama partinin devrimci ruhu yenilmemişti. Ve bu marş İliç'in o koşullarda içinde bulunduğu ruhsal durumuna pek uygun düşmüştü.

Fakat bizim olarak kalacak yüreğimiz

Sözlerinin onun ağzında aldığı o inançlı ifadeyi bir duymalıydınız.

O göçmenlik yıllarında en acı olanı, Lenin'in de belirli bir düş kırıklığı içinde her zaman tekrarladığı gibi (önceleri defalarca söylediği: «Cenevre'yi terk edip de neden Paris'e gittik sanki» sözlerini Rusya'ya döndüğünde bir kez tekrarlamıştı) o güç günlerde en acı olanı İliç'in Montaigus ile konuşarak Alsacelı ezgisini zafer kazanmışçasına söyliyerek ya da sabahlara kadar Verhaeren'i okuyarak, düşler kurup avunmasıydı.

Daha sonra, savaş sırasında, Vladimir İliç, Barbusse'nin *Ateş* romanını heyecanla okumaya koyuldu. Büyük bir önem verdiği bu eser, onun o zamanki ruhsal durumuna çok uygun düşüyordu.

Tiyatroya çok seyrek giderdik. Gene de zaman zaman gittiğimiz olurdu. Ama piyeslerin saçma sapan oluşu ya da oyuncuların kötü oyunu İliç'in sinirlerini bozardı. Genellikle

salonu birinci perdeden sonra terk ederdik. Dostlarımız paramızı sokağa attığımızı söyliyerek alay ederlerdi bizimle.

Ancak bir seferinde İliç piyesi sonuna kadar seyretti. Sanırım 1915 yılı sonlarıydı. Bern'de Tolstoy'un *Le Cadavre Vivant* (Yaşayan Ölü) adlı piyesi oynanıyordu. Piyes Almanca oynandığı halde prens rolündeki oyuncu Rustu. Tolstoy'un kahramanını son derece iyi yansıtmasını bilmişti. İliç, O'nun yorumunu büyük bir ilgi ve heyecanla izledi.

Ve nihayet Rusya'ya döndük. Yeni sanat İliç'e tuhaf ve anlaşılmaz geliyordu. Bir gün bizi Kremlin'e, Kızıl Ordu askerleri onuruna verilen bir konsere çağırdılar. İliç ön sıralara oturtuldu. Sanatçı Gzovskaya, Mayakovski'nin «tanrımız yarış, kalbimiz davul,» dizelerini İliç'e doğru yürüyerek söyleyince, ne yapacağını bilemeyen, şaşıran İliç ancak Gzovskaya sahneyi Çehof'un «kötülük eden adam» öyküsünü okuyacak olan diğer bir sanatçıya bıraktığında rahat bir soluk alabildi.

Güzel bir akşam İliç gençlerin «toplu olarak» nasıl bir arada yaşadıklarını görmek istedi. Güzel sanatlar akademisinde öğrenci olan Varya Armand'ı ziyaret etmeye karar verdik. Yanılmıyorsam, 1921'de Kropotkin'in gömüldüğü gündü. Kıtlık yılı olduğu halde gençler yine de coşkunluklarını yitirmemişlerdi. Komünlerinde çıplak tahta üzerinde yatıyorlar, ekmek bulamıyorlardı. O akşam hizmet eden genç bir öğrenci «Bizim de bulgurumuz var» dedi gülerek. Hemen bir bulgur çorbası pişirdiler; gerçi çorba tuzsuzdu ama güzeldi. İliç bütün bu genç insanlara, kendisini çevreleyen genç sanatçıların parıldayan yüzlerine bakıyor ve onların neşeleri yüzünde yansıyordu. Ona yaptıkları içten resimleri gösteriyorlar, anlamlarını açıklıyorlar ve onu soru yağmuruna tutuyorlardı. İliç ise gülüyor, sorularına kaçamak cevaplar veriyor, soruları soru sorarak karşılıyordu: «Neler okuyorsunuz? Puşkin'i okuyor musunuz?» İçlerinden biri: «Hayır, diye bağırdı, burjuvanın biri o. Biz Mayakovski'yi okuyoruz.» İliç

gülümsedi. «Bence Puşkin daha iyi» dedi. Bundan sonra İliç Mayakovski'ye daha yumuşak davrandı. Bu adı duyunca, her gün konuşulan dilde duygularını yansıtacak nitelikte sözcük bulamayıp, bu ifadeyi Mayakovski'nin oldukça güç anlaşılan şiirinde arayan, Sovyet iktidarı uğrunda her an ölmeye hazır yaşam ve sevinç dolu güzel sanatlar okulu öğrencilerini anımsıyordu. İliç sonraları, bürokrasi ile alay eden şiirlerinden ötürü Mayakovski'yi kutlamıştır. Çağdaş eserler arasında İliç'in Ehrenburg'un savaş üstüne olan romanlarından birini beğendiğini anımsarım. Zafer kazanmış bir tavırla «dağınık saçlı İlya (Ehrenburg'un lakabı «dağınık saçlıdır») bu işi iyi becermiş, hiç de fena değil demişti.

Sık sık Sanat Tiyatrosu'na giderdik. Bir seferinde *Le Déluge* (Tufan) adlı bir oyun seyretmiştik. Oyun, İliç'in çok hoşuna gitmişti. Ertesi günü yine tiyatroya gitmek istedi. Bu kez Gorki'nin *Ayak Takımı Arasında*(*) adlı eseri oynanıyordu. İliç Londra kurultayında yakınlık duyduğu Gorki'yi insan olarak pek severdi. Gorki, insanın daha ağzından çıkmadan ne söyliyeceğini anlayabilir diye düşünür, bir sanatçı olarak onu çok tutardı. Onunla çok içtendi. Bu bakımdan Gorki'nin bir oyununun sahneye konmasına memnun olması doğaldı. Ancak eserin abartmalı bir biçimde sahneye konması kızdırdı onu ve bu oyundan sonra uzun süre tiyatroya gitmedi. Bir başka sefer Çehof'un *Vanya Dayı*'sını izlemeye gitmiştik. Bu oyunu beğendi. Tiyatroya en son gidişimiz 1922'de idi. Dickens'in *Cricket on the Hearth* (Ocak Çekirgesi)(**) adlı oyunu oynanıyordu. Birinci perdenin sonunda İliç sıkılmaya başladı. Dickens'in küçük-burjuva duygusallığı sinirlerini

(*) Maksim Gorki, **Ayak Takımı Arasında**, Vâ-Nû Çev., İstanbul. 1941, Remzi Kitabevi; yeni basım, 1967, Ankara. Bilgi Yayınları. **(T. Çev. N.)**

(**) Charles Dickens, **Ocak Çekirgesi**, Nazım Hikmet Çev., 1943 - 1944 tiyatro mevsiminde İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır. **(T. Çev. N.)**

bozdu ve ihtiyar oyuncak satıcısı, kör kızı ile konuşmaya başladığı zaman İliç artık dayanamadı ve perdenin yarısında salonu terketti.

İliç'in yaşamının son aylarında isteği üzerine, genellikle akşamları kendisine roman okurdum. Kimi zaman Şçedrin'den, kimi zaman Gorki'nin *Benim Üniversitelerim*'den(*) alıntılardı bunlar. Ayrıca şiir dinlemekten de hoşlanırdı. Özellikle Demyan Biedni'nin şiirlerini. Ancak bu şairin yergi dolu şiirlerinden çok, duygulu, dokunaklı eserlerini beğenirdi.

Bazen ben kendisine şiir okurken o, pencereden düşünceli düşünceli batan güneşe bakardı. Sonu «Komün kahramanları hiç bir zaman tutsak olmayacaklar, hiç bir zaman» diye biten bir şiiri anımsardım.

Ve İliç'e bir yemin gibi tekrarlıyarak okurdum: Hiç bir zaman devrimin kazandırdıklarını kaptırmıyacağız, hiç bir zaman...

Ölümünden iki gün önce, kendisine, her zaman odasındaki masanın üzerinde duran Jack London'un kitabından *Yaşama Hırsı* adlı bir öyküyü okuyordum. Güçlü bir eserdi bu. Hasta ve aç bir adam hiç bir insan izi bulunmayan karlı bir ovanın ortasında büyük bir nehrin kıyısına varma çabasındadır. Hiç gücü kalmamıştır. Yürümekten çok sürünmektedir, birden karşısına bir kurt çıkar, hayvan da açtır. Ve adamı izler. Aralarında amansız bir mücadele başlar. Sonunda adam kazanır bu kavgayı. Ama suyun kıyısına yarı ölü yarı deli bir halde varır. Bu öykü çok hoşuna gitti İliç'in. Ertesi gün gene London'dan okumamı istedi. Ancak bu yazarın eserleri edebi açıdan, çok farklıdır. London kimi zaman çok başarılı, kimi zaman da çok kötü eserler vermiştir. Nitekim bu öyküsü de değişik bir türde, burjuva ahlâk an-

(*) Maksim Gorki, **Benim Üniversitelerim**, Hasan Âli Ediz. Çev., İstanbul. 1946, Remzi Kitabevi; Süleyman Nebioğlu çev. İstanbul. 1976. May Yayınları; Gülen Fındıklı çev., İstanbul. 1976. Oda Yayınları. **(T. Çev. N.)**

layışıyla yazılmış bir öyküydü. Kaptanın biri buğday yüklü bir geminin sahibine, gemiyi kendisini kârlı çıkaracak bir biçimde batıracağına dair söz verir ve sözünü tutmak için yaşamını feda eder. İliç gülmeye başladı ve anlamlı bir işaret yaptı.

Bir daha da kendisine kitap okumak kısmet olmadı...

Souvenirs des proches de Lénine (Lenin'in yakınlarından anılar), Rus baskısı, Gospolitizdat, 1955, s. 192-197.

NADEJDA KRUPSKAYA

LENİN VE ÇERNİŞEVSKİ

Yoldaşlar, Çernişevski'nin Vladimir İliç üzerindeki etkisine kısaca değinmek istiyorum. İliç makale ve kitaplarında bu yazardan doğrudan doğruya hiç bir zaman söz etmemiştir. Ancak Çernişevski'den her alıntı sunuşunda heyecanlanmıştır. Çernişevski sözkonusu olduğunda ne çoşkun ifadeler kullandığını görmek için Lenin'in eserlerini şöyle bir karıştırmak yeter. Çernişevski'nin bu etkisi kendini dolaylı bir biçimde *Ne Yapmalı?* (*) adlı eserde gösterir. 1894'den 1898'e kadar uzanan, yani partinin kurulmasından önce gelen ve işçi hareketinin hızla yaygınlık kazandığı dönemden söz ederken Lenin, harekete katılan gençlerin niteliklerini anlatır. Bu gençlerin görüşlerinin bir önceki kuşak devrimcilerinin etkisiyle oluştuğunu ve onların bu ideolojik etkiden ciddi bir iç mücadelenin sonucunda sıyrıldıklarını ve ancak ondan sonra bir başka yola Marksizm'e yöneldiklerini yansıtır. Bu yargım kişisel deneye dayanmaktadır.

Çarpıcı bir kişiliği olan Çernişevski, Vladimir İliç'i, uzlaşmazlığı, kararlılığı ve trajik bir yazgı karşısında takındığı soyluluğu ile etkilemiştir. Vladimir İliç'in Çernişevski üzerine söyleyebileceği her şey, onun anısına karşı beslenen en derin saygının yansımasıdır. Endişe verici anlarda, çeşitli güçlerin parti çalışmasını köstekleğiği sıralarda Lenin,

(*) V. İ. Lenin, **Ne Yapmalı**, M. Kabagil Çev., Ankara. 1968. Sol Yayınları. **(T. Çev. N.)**

Çernişevski'nin «Devrimci mücadele Nevski Bulvarı'nda gezmeye benzemez» şeklindeki sözlerini aktarmaktan hoşlanırdı. Vladimir İliç bu sözleri 1907'de, gericiliğin en azgın olduğu yıllarda, partinin geri çekilmek zorunda kaldığı sıralarda anımsadı. Sonra 1918'de Sovyet iktidarı çeşitli güçlüklerle yüzyüze kaldığında, Brest-Litovsk anlaşmasını imzalamak, iç savaşı sürdürmek zorunluluğunu yaşadığında hiç aklından çıkmadı bu sözler. Çernişevski'nin verdiği örnekten esinlenen Lenin, sık sık devrimci bir marksistin her koşul altında her şeye hazır olması gerektiğini söylerdi.

Ancak bu etki sadece kişiliğin etkilenmesi düzeyinde kalmamıştır. Vladimir İliç'in ilk yasadışı eserini, *«Halkın Dostları» Nedir?..* adlı kitabı inceleyecek olursak burada Çernişevski'nin çok açık etkisini görürüz. Lenin'in sözünü ettiği kuşak, 1894'de devrimci sosyal-demokratlara katılan bu gençler, köylü devriminin övüldüğü bir ortamda yetişmişlerdi. Bütün çevrelerini, edebiyatı ve her yeri, bu konuda düzülen övgüler kaplamıştı. Çernişevski ise soruna çok doğru bir yaklaşım getirmişti ve Vladimir İliç, liberalizmi, O'nun yaptığı gibi yargılayabilmek ve liberalizmin hainlik işlevini ve de sınıfsal özünü yakalayabilmek için insanda Çernişevski'nin dehâsı olması gerektiğini söylerdi.

Lenin'in bundan sonraki etkinliğinin ne olduğunu gözlersek, O'nun liberalizm karşısında Çernişevski'nin uzlaşmazlığını kazandığını görürüz. İliç'in bütün etkinliği liberal lâfazanlıklar karşısında, liberallerin konumu hakkında duyduğu kuşku ile doludur. Lenin'in Sibirya sürgününü, «Credo»ya[164] karşı protestosunu, Struve ile bağlarının kopuşunu, Kadetler ve Kadetlerle uzlaşmaya hazır olan tasfiyeci menşevikler karşısındaki uzlaşmaz tutumunu ele aldığımızda O'nun Çernişevski'nin 1861'de köylülere ihanet eden liberaller karşısında benimsediği tavrı sürdürdüğü farkedilir. Lenin'in etkinliğinin bu görünümünü incelediğimizde parti tarafından kabul edilen sözkonusu uzlaşmaz tutumun, partinin zaferini güven-

ceye aldığı görülür. Liberal burjuvazi karşısında alınması gereken tavır sorunu demokrasinin bütünleyici bir kesitidir. *«Halkın Dostları» Nedir?* adlı kitabında Lenin, Çernişevski döneminde demokratizm ve sosyalizmin kopmaz, birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturduklarını yansıtır. Liberal burjuvazinin ve 80 yıllarının burjuvalaşmış popülizminin çarlıkla uzlaşan demokrasi anlayışını yargılarken Lenin bunun karşısına devrimci Marksizm'in demokrasi anlayışını çıkartıyordu. Çernişevski mevcut düzene karşı amansız bir mücadelenin, demokratizmin henüz sosyalizm uğrundaki kavgadan ayrılmadığı bir mücadelenin örneğini vermiştir.

Lenin, Çernişevski'nin davranışına ve tutarlı demokrasi anlayışına büyük önem verirdi. Çünkü onun bu tavrının Marksizm'in kitle karşısındaki tutumuna uygun düştüğünü görüyordu. Marksizm, işçi sınıfı ile kapitalistler arasında süren iktisadi mücadeleye ışık tutmakla yetinmez, olayları bütün genişlikleriyle yansıtır, düzeni bir bütün olarak çözümler ve demokrasi mücadelesi ile sosyalizm uğrundaki mücadelenin nasıl birleştirileceğini vurgular. Marx'ın Lassalle'e karşı çıkış biçimini, bu mücadelenin hangi koşullarda gerçekleşeceğini, Marx'ın —Lassalle, kitlelerin kendiliğinden olan devrimci eyleminin önemini kavramadığında— duyduğu öfkeyi göz önünde tuttuğumuz zaman, devrimci Marksizm'in sosyalist özünü anlamakta gecikmeyiz. Kendilerini «legal marksist»([165]) olarak tanıtanlar hiç kuşkusuz devrimci Marksizm'in özünü anlamıyorlar, Marx'ın daima işçi sınıfının ve kitlelerin safında yer aldığını göremiyorlardı. Gerçekten Marksizm'de demokratizm ve sosyalizm için mücadele iç içedir. Bu bakımdan demokratizm ile ilintili sorunlara her yaklaşışında, Lenin'in demokratizm uğruna verilen mücadelenin sosyalizm mücadelesinden kopmaz olduğunu kendisine ilk öğreten Çernişevski'yi anımsaması bir rastlantı değildir. Sovyet öğretisini, Sovyet iktidarının öğretisini çözümleyecek olursak eğer, bu anlayışta demokratik ve sosyalist mücadelenin iç içeliğini

en yetkin biçimde görürüz. 1918'de Sovyetler ve Sovyet iktidarı üzerine bir kitle broşürü yazılmasını önerdiğimde Vladimir İliç'in bana *l'Humanité* (İnsanlık) den kesilmiş bir makale gösterdiğini anımsarım. Ne yazık ki, yazarını unuttuğum bu yazı, halk iktidarının en tutarlı demokratik iktidar olduğunu vurguluyordu. Makaleyi bana verirken Lenin esas önem taşıyan, sorunun, bu görünümünü gün ışığına çıkartmak olduğunu ve proletaryanın yeni, daha geniş bir demokrasiye yükselmiş olduğu Sovyet iktidarının özü gereği tutarlı bir demokrasi anlayışı içerdiğini vurgulamak gerektiğini yansıttı.

Marx Rusçaya 1860'lardan *itibaren* çevrildi. Ancak Marx'ı Rus gerçeklerine uygulamanın gerekliliği varlığını sürdürüyordu henüz. Lenin'in *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*(*) adlı eserinde yaptığı da buydu. Vladimir İliç, Çernişevski'nin Rus gerçekliğini nasıl iyi bildiğini, köylülerin kurtuluş bedelleriyle ilgili olguları nasıl iyi kavradığını sık sık dile getirmiştir.

Devrimci eylemin ilk döneminde, Vladimir İliç, Çernişevski'nin felsefî görüşlerine pek dikkat etmemişti. Oysa Plehanof'un *Çernişevski* adlı kitabını incelemişti ve üstelik, Plehanof bu eserinde Çernişevski'nin felsefî görüşlerine büyük önem vermişti. Sorunun bu kesiti Lenin'i o dönemde pek ilgilendirmiyordu. Ancak 1908'de felsefî plânda da etkin olma çabasından sonra Lenin, düşünürün eserlerini dikkatle yeniden okudu ve Çernişevski'yi büyük Hegel'ci ve Rus materyalisti olarak nitelendirdi. 1914'de savaş patlamak üzereyken ve ulusal sorun en güncel konu olduğunda Lenin *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*(**) adlı eserinde Çernişevski'nin Marx

(*) V. İ. Lenin, **Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi**, Şerif Hulûsi Çev., İstanbul. 1971, Payel Yayınevi; Seyhan Erdoğdu Çev., Ankara. 1975. Sol Yayınları. **(T. Çev. N.)**

(**) V. İ. Lenin, **Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı**, M. Ardos Çev., Ankara. 1968; ikinci baskı, 1975. Sol Yayınları **(T. Çev. N.)**

gibi Polonya ayaklanmasının önemini anladığını vurguluyordu.

...Sibirya'da, Vladimir İliç'in kendisini etkilemiş olan yazarların bulunduğu bir albümü vardı. Bu albümde Marx ve Engels'in, Herzen ve Pisaref'in dışında Çernişevski'nin de iki resmi bulunuyordu. Bir de Çernişevski'yi kurtarmayı deneyen Miçkin'in resmi yer alıyordu. Daha sonraları, Kremlin'deki yazı odasında çeşitli eserlerin arasında Marx'ın, Engels'in, Plehanof'un yazılarını ve Çernişevski'nin bütün eserlerini bulundururdu; bunları boş vakitlerinde tekrar tekrar okurdu.

Son bir ayrıntıyı daha yansıtmak istiyorum. «*Halkın Dostları*» *Nedir*?.. adlı eserinde Lenin, Kautsky'nin, Çernişevski'nin yaşadığı dönemi her sosyalistin şair, her şairin de sosyalist olduğu bir dönem olarak vurgulamakta haklı olduğunu yansıtır. Vladimir İliç edebiyat eserlerini çok sever ve bunları büyük bir özenle okurdu. Ona göre gerçekliğin yansıtılması, kopmaz bağlarla toplumsal çözümlemeye bağlıydı. Birini ötekinden herhangi bir şekilde ayırmazdı. Çernişevski'nin görüşleri eserlerinde tam olarak yansır ve bir seçim yapmak gerektiği zaman şu ya da bu toplumsal görüşleri açıklayıcı edebi eserlerde Lenin ondan alıntılar vermeyi tercih ederdi.

Söylemek istediklerimin hepsi bu kadar. Burada kişisel anıları yansıtmıyorum. Bu konuda yapmış olduğumuz konuşmalar çıkmış aklımdan. Yıllar ilerledikçe o kadar çok şey unutuluyor ki. Her gün, yeni bir olay, yeni bir izlenim ve eskiden söylenmiş her sözü aklında tutamaz oluyor insan. Akılda ancak en belirgin boyutlarla, konuşmalardan bir kesit kalıyor. Sanırım, Lenin'in yazılarında, makalelerinde ve broşürlerinde Çernişevski'nin bütün etkisini görmek olasılıdır.

N. Krupskaya, **Souvenirs Sur Lenine** (Lenin Üzerine Anılar), Etat Yay. 1931, s. 180-186.

MAKSİM GORKİ

V. İ. LENİN *adlı yazıdan*

...Ben daha değişik bir Lenin'le karşılaşacağımı sanıyordum. Onun hakkında bilmediğim bazı şeyler vardı. R'leri genizden söylüyordu. Kollarını kavuşturmuş, ellerini koltuk altlarına sokmuştu. Gururlu ve kararlı bir havası vardı ve genel olarak son derece sade bir insan görünümündeydi. Tavırlarında ona bir «başkan» izlenimi veren bir özellik yoktu. Yazar olmam beni ayrıntıları dikkate alma zorunluluğuna iter ve bu zorunluluk kimi zaman usandırıcı boyutlara ulaşan bir alışkanlık haline gelmiştir.

Beni G. Plehanof'un yanına «götürdüklerinde» karşımda çatık kaşlı, biraz sinirli, yükümlülükleri sonucu yorgun düşen bir öğretmenin öğrencisine baktığı gibi bakan bir Plehanof bulmuştum. Kollarını göğsü üzerinde kavuşturmuş, ayakta duruyordu. Bana «yeteneğinizin hayranlarındanım» gibi kalıplaşmış bir cümle söylemekle yetindi. Bunun dışında aklımda kalan hiç bir şey söylemedi ve kurultay boyunca ne o ne de ben birbirimizle açık yürekli, içten bir konuşma yapma isteği duymadık.

Oysa, bir eliyle Sokrates'inkini andıran alnını kaşıyan, öteki eliyle de elimi sıkan, son derece canlı gözlerinde okşayıcı bir parıltının yanıp söndüğü bu dazlak kafalı (R sesini boğazdan söyleyen) ufak tefek, sağlam yapılı adam he-

men *Ana*(*) adlı kitabının hatalarından sözetmeye koyuldu. Kitabın müsveddesini Ladijnikof'tan alıp okumuştu. Kendisine acele yazdığımı söyledim. Ancak daha bunun nedenini yansıtma zamanını bulamadan, Lenin başını onaylayıcı bir şekilde salladı ve bunun gerekçesini kendisi açıkladı: Acele etmekle iyi yapmıştım. Kitap çok yararlıydı. İşçilerin çoğu devrimci harekete bilinçsizce, içgüdüsel olarak katılmıştı; *Ana*'yı büyük bir ilgi ile okuyacaklar, eserden katkılanacaklardı.

«Kitap tam zamanında yayımlandı» dedi. Yaptığı bu biricik iltifat benim için son derece değerliydi. Sonra *Ana*'nın yabancı dillere çevrilip çevrilmediğini, Rus ve Amerikan sansürlerinin kitabın metnini ne ölçüde bozduğunu sordu. Eserin yazarının yakında mahkeme karşısına çıkarılacağını öğrendiğinde yüzünü buruşturdu. Sonra gözlerini kapadı, başını arkaya atarak olağanüstü bir biçimde güldü. Bu kahkahası, sanırım Foma Uralski'nin ve birkaç kişinin de dikkatini çekti.

*
**

...Londra'da boş olduğumuz bir akşam, hep beraberce «music hall»e— küçük bir halk tiyatrosuna gittik. Vladimir İliç komikleri, tuhaf kılıklı sanatçıları görünce hemen gülüyor ve geri kalan her şeyi kayıtsız gözlerle izliyordu: İngiliz Columbia'sında işçilerin ağaç kesmeleriyle yakından ilgilendi. O küçük sahne ormanda geçiyordu: İki iri kıyım delikanlı bir metre çapındaki bir ağaç gövdesini balta darbeleriyle bir dakikada kesiyorlardı.

(*). Maksim Gorki, **Ana**, İsmail Müştak ve A. Naci Çev., İstanbul. 1908. Tanin gazetesinde tefrika edilmiştir; Cevdet Ün Çev., İstanbul. 1965, Gün Yayınları; H.İ. Dinamo Çev., İstanbul, 1971. May Yayınları; Ayda Düz Çev., İstanbul, 1973. Sosyal Yayınlar; Reha Pınar Çev., İstanbul. 1973 Ararat Yayınevi; Zaven Biberyan Çev., İstanbul 1975. Oda Yayınları, **(T. Çev. N.)**

«Bu, doğal olarak ancak tiyatroda olur, gerçek yaşamda aynı hızda çalışamazlar» dedi Lenin. «Ancak bir nokta açık. Burada da balta ile çalışıyorlar ve bir yığın odunu boğaz tokluğuna parçalıyorlar. Şimdi kalkın da bana İngiliz uygarlığından söz edin!»

Kapitalist düzendeki üretim kargaşalığından, gereksiz yere har vurulup harman savrulan ham madde oranının yüksekliğinden söz etti ve şimdiye kadar hiç kimsenin bu konuda bir kitap yazmayı akıl etmemiş olmasından duyduğu üzüntüyü yansıttı. Bu anlattıklarında bazı karanlık noktalar kalmıştı benim için. Ancak Vladimir İliç'ten bu konuda bazı aydınlatmalar yapmasını istemek için zaman bulamadım. Çünkü Lenin etkileyici bir biçimde tiyatro sanatının özel bir biçimi haline gelen «eksantrizm»den söz ediyordu.

«Burada genellikle, kabullenilen şeyler hakkında yergisel ya da kuşkucu bir tavır var. Her şeyi tersine çevirme, biraz tahrif etme, alışılagelen olayları mantıkdışı gösterme eğilimi hakim.»

İki yıl sonra, Kapri'de A. Bogdanof-Malinovski ile ütopik roman üzerinde tartışırken Lenin şöyle dedi ona:

«İşçiler için bir roman yazmalıydınız ve bu eser aç gözlü kapitalistlerin toprağı nasıl yağma ettiklerini, petrolü, demiri, odunu ve kömürü nasıl har vurup harman savurduklarını göstermeliydi. Bu, son derece yararlı bir kitap olurdu bay Machist!»

*
**

Bir gün evine gitmiş ve masasının üstünde *Savaş ve Barış*'ı(*) görmüştüm.

«Evet, Tolstoy'un kitabı dedi. İçimden av sahnesini oku-

(*) **Harb ve Suih**, Zeki Baştımar Çev., Ankara. 1943, Maarif Matbaası; **Savaş ve Barış**, Leyla Soykut Çev., İstanbul. 1971. Cem Yayınevi. **(T. Çev. N.)**

mak geldi, ancak birden bir dosta mektup yazmam gerektiğini anımsadım. Sonuçta okuyacak zaman kalmadı. Tolstoy üzerine olan küçük kitabınızı da ancak bu gece okuyabildim.»

Gülümsedi, gözlerini kırpıştırarak neşeli bir şekilde koltuğuna çöktü ve sesini alçaltarak hızlı hızlı devam etti:

«Ne büyük eser değil mi? Ne olağanüstü adam! Dostum, büyük bir sanatçı o. İşin esas çarpıcı olan yönü nedir, bilir misiniz? Bu konttan önce edebiyatta her yanıyla yaşayan bir mujik yoktu.»

Sonra, hep yarı kapalı küçük gözlerle bana bakarak sordu:

«Onunla Avrupa'da kim boy ölçüşebilir?»

Sorunun cevabını yine kendisi verdi:

«Hiç kimse.»

Ve memnun memnun, ellerini oğuşturarak gülmeye başladı.

Onda her zaman Rusya, Ruslar, Rus sanatı hakkındaki bu gururu farkettim. Bazen bu özelliğin Lenin'de yersiz ve hatta safça olduğunu düşünürdüm. Ancak, sonraları bu gururda emekçi halk için coşku dolu, gizli bir sevginin yankısının varlığını görmeye başladım.

Kapri'de köpek balığının parçaladığı ve karmakarışık ettiği bir ağı özenle çözen balıkçılara bakarken şöyle dedi:

«Bizde daha hızlı çalışılıyor.»

Ben bu konuda bazı kuşkularımı yansıtınca, biraz da gücenik bir ifadeyle şöyle cevap verdi:

«Sakın bu adada kapanmaktan Rusya'yı unutmuş olmayasınız?»

V. Desnitski-Stroyef bir gün Lenin'le İsveç'deki gezisini anlattı. Stroyef'in yansıttığına göre Lenin vagonda Dürer üzerine Almanca bir monografiyi inceliyormuş. Kompartmandaki Almanlar ona bu kitabın ne olduğunu sormuşlar. So-

nuçta, onların kendi sanatçılarından söz edildiğini hiç duymadıkları çıkmış ortaya. Bu işe çok sevinen Lenin ikide bir Desnitski'ye gururla:

«Onlar kendi sanatçılarını tanımıyorlar, biz ise onların sanatçılarını bile tanıyoruz,» demiş.

Bir akşam Moskova'da E. Peçkova'nın evinde bir araya gelmiştik. Isaya Dobroveyn'in piyanoda çaldığı Beethoven'in sonatlarını dinledikten sonra şöyle dedi Lenin:

«Appassionata'dan daha güzel bir sonat hiç dinlemedim. Bu eseri her gün dinlesem yine bıkmam. Çarpıcı, olağanüstü bir parça bu. Onu her dinleyişimde belki de saf bir gururla: Bak, insanoğlu ne harikalar yaratabiliyor! der dururum kendime.»

Ve gözleri yarı kapalı, hüzünlü bir gülüşle şunları ekledi:

«Ancak sık sık müzik dinliyemiyorum. Sinirlerimi etkiliyor. İçimden delilikler etmek, iğrenç bir cehennemin ortasında yaşıyan ve böylesine güzellikler yaratabilen insanların başını okşamak geliyor. Oysa, günümüzde insanların başını okşamak olasılı değil. Hemen elinizi ısırıveriyorlar. Kuramsal planda, her türlü şiddete karşı olmakla beraber, insanların hiç acımaksızın kafalarına vurmak gerekiyor. Ah! Ah! Ne kadar da güç iş!»

*
**

Bana karşı olan yaklaşımı sert bir öğretmenin ve iyi, «özen dolu bir dostun» davranışlarını andırıyordu.

Şakacı bir ses tonuyla:

«Siz anlaşılmayan bir insansınız, dedi. Edebiyatta gerçekçi bir yazar izlenimi veriyorsunuz. Ama insanlarla olan ilişkilerinizde romantiksiniz. Sizin açınızdan herkes tarihin bir kurbanı değil mi? Biz tarihi biliyor ve kurbanlara şöyle sesleniyoruz: Sunakları devirin, tapınakları yakın, kahrolsun bütün tanrılar! Siz ise beni, işçi sınıfının militan partisinin

ilk görevinin, aydınları gereğince atamak olduğuna ikna etmeye çalışıyorsunuz.»

Belki yanılıyordum ama, bana öyle geliyordu ki, benimle konuşmak hoşuna gidiyordu Lenin'in. Her zaman çağırıyordu beni:

«Geleceğiniz vakit, bana telefon edin görüşelim.»

Bir gün şöyle dedi bana:

«Sizinle konuşmak her zaman için çok ilginç. Çok değişik ve geniş izlenimleriniz var.»

Bana aydınların düşünsel durumları hakkında sorular soruyor, özellikle bilginlerle ilgileniyordu. O sıralarda ben A. Khalatof'la «bilginlerin yaşam koşullarının geliştirilmesi komisyonunda» çalışıyordum. Lenin proleter edebiyatıyla ilgileniyordu. Bir ara:

«Bu edebiyattan ne umuyorsunuz?» dedi.

Çok şey umduğumu, ama dil bilimi, yabancı —Batı ve Doğu— dilleri, folklor, dünya edebiyatı tarihi ve özellikle Rus edebiyatı dersleri veren bir edebiyat fakültesi açmanın kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu düşündüğümü yansıttım.

Yüzünde hafif bir gülümseme, gözlerini kırpıştırarak:

«Ah! Ah! dedi. Geniş ve göz kamaştırıcı. Geniş olsun karşı değilim buna, ancak çok göz kamaştırıcı olmıyacak mı sizce? Bu alanda elimizde profesör yok ve burjuva profesörleri de bilgiçlik taslamıyacaklar mı?.. Hayır, bu anda olasılı değil bu. Üç beş yıl daha beklememiz gerekli.»

Ve sonra şöyle yakındı:

«Okumak için hiç zaman bulamıyorum!»

Lenin, Demyan Biedni'nin giriştiği propaganda işinin önemini sık sık vurguluyor, ama şunu da ekliyordu:

«Biraz kaba. Okuyucunun önünden gideceğine, izliyor onu».

Mayakovski ise onda kuşku, hatta öfke yaratıyordu.

«Bağırıyor, tuhaf kelimeler türetiyor. Böyle olmamalı bence, böyle olmamalı. Sonra pek kolay anlaşılmıyor. Her şey dağınık. Güç okunuyor yazdıkları. Yetenekli olduğunu söylüyorsunuz. Hem de çok yetenekli. Ah! Ah! Göreceğiz! Son zamanlarda sizce çok şiir yazılmıyor mu? Dergilerde sayfalar dolusu şiir yayımlanıyor ve hemen her gün derlemeler çıkıyor.»

Gençlerin şiiri üstün tutmalarının böyle zamanlarda doğal olduğunu ve bence iyi nesir yazmaktansa orta değerde şiir yazmanın daha kolay olduğunu ve bunun daha az zaman aldığını söyledim. Böyle olmakla beraber şiir alanında birçok büyük usta sanatçıya sahip olduğumuzu da belirttim.

«Şiir yazmanın nesirden daha kolay olduğunu bilmiyordum. Aklımın ucuna getirmezdim bunu. Diri diri kesin beni iki satır şiir yazamam,» dedi kaşlarını çatarak. «Bizde ve Avrupa'da olan eski devrimci edebiyatı halk kitleleri arasında tanıtmak gerek.»

Olduğu gibi Lenin. Çağdaşlarının Anıları, Yabancı Diller Baskısı, Moskova, 1958, c. 1, s. 535-537.

CLARA ZETKİN

LENİN ÜZERİNE ANILARIM *adlı yazıdan*

...Lenin, biz üç kadını sanattan, öğretimden ve eğitimden söz ederken buldu. Ben de o sırada bolşeviklerin gerçekleştirdikleri kültür çalışması karşısındaki, yaratıcı güçlerin sanat ve yeni eğitime yol açan gelişmesi karşısındaki duygularımı yansıtıyordum. Bununla birlikte, bu alanlarda çoğu kez belirli ön araştırmaların, duraksamaların gözlendiğine dair duyduğum izlenimi de gizlemiyordum. Bence kültür yaşamı alanında yeni bir içerik ve yeni biçimler bulmaya yönelik heyecan dolu araştırmaların yanı sıra, bazen de yapmacık bir «modernleşme»ye ve Batılı örnekleri taklide özeniliyordu. Lenin hemen konuşmaya katıldı:

«Yeni güçlerin uyanması ve bu güçlerin Sovyet Rusya'da yeni bir sanat ve yeni bir kültür yaratmak amacıyla çalışması güzel bir şey dedi, çok güzel bir şey. Bu güçlerin coşkun gelişimi akla yatkın ve yararlıdır. Çağlar boyunca yitirdiğimiz zamanı gidermeliyiz ve bunu bütün yüreğimizle istiyoruz. Alabildiğince kargaşalık, coşkulu bir biçimde yeni sloganların aranması, bugün bazı sanat ve fikir akımları onuruna zafer şarkıları söylenmesi ve yarın 'bu akımların lânetlenmesi': Bütün bunlar kaçınılmaz gelişimler.

«Devrim bugüne kadar zincire vurulmuş olan bütün güçleri özgür kıldı ve yaşamın soluğunu getirdi onlara. İşte bir örnek: Bir yandan modanın ve Çar'ın çevresinin geçici heveslerinin, diğer yandan da soyluların ve burjuvazinin beğe-

nilerinin, fantazilerinin resim, heykel ve mimarimiz üzerindeki etkisini düşünün. Özel mülkiyet temeline dayanan bir toplumda sanatçı pazar için çalışır. Yarattığını satın alacak kitlelere gereksinimi vardır. Devrimimiz sanatçıları bu aşağılayıcı koşulların boyunduruğundan kurtarmış, Sovyet Devleti'ni sanatçının savunucusu ve müşterisi yapmıştır. Kendini sanatçı sayan herkes hiç bir baskı olmaksızın kendi ülküsünü özgürce yaratma hakkına sahiptir.

«Ancak, biz toplumcuların kollarımızı kavuşturup bu kargaşalığın dilediğince gelişmesini izlemesi beklenmemeli. Biz bu süreci belirli bir yöntem çerçevesinde yönetmeli ve sonuçlarına biçim vermeliyiz. Oysa bu düzeyden uzağız, çok uzağız. Bence bizim de Doktor Karlstadt'larımız(*) var. Biz «put kırmakta» çok fazla ileri gittik. Güzel olan «eskimiş» bile olsa korunmalı ve örnek alınmalı. Sadece eskimiş olduğu mantığından kalkarak, gerçekten güzel olana neden sırt çevirmeli ve neden onu hareket noktası olarak almamalı? Yeni olanı sadece «yeni» olduğu için neden bir tanrı gibi kabullenmeli? Ne saçmalık! Burada büyük bir ikiyüzlülük ve doğal olarak, Batı Avrupa'da egemen sanat akımına karşı duyulan bilinçsizce saygı var. Bizler iyi devrimcileriz, ancak, neden bilmem, kendimizi «uygar kültürle» bizim de boy ölçüşebileceğimizi tanıtlamak zorunda sayıyoruz. Ben ise «barbar» olduğumu söyleme yürekliliğini gösteriyorum. Expresyonizm, fütürizm, kübizim ve diğer «izm» leri sanatçı dehasının en yüksek anlatımları olarak değerlendiremiyorum. Bu tür eserlerden anlamıyorum. Bana hiç bir çoşku vermiyorlar.»

(*) Karlstadt (1480 - 1541): Asıl adı Badenstein'dir. Karlstadt'da doğduğu için bu adla tanınır. Martin Luther tarafından yönetilen Katolik kilisesine karşıt olan harekete katıldı. 1521'den itibaren mihrapları, aziz resimlerini, İsa'yı ve Meryem Ana'yı tesvir eden heykel ve resimleri parçalama eylemlerine girişti. Köylüler Savaşı'na katılmış olduğu için kaçmak zorunda kaldığı İsviçre'de öldü. **(T. Çev. N.)**

Coşkun bir sanatçı ruhun, bir burnu neden birtakım üçgenlerle anlatmak zorunluluğunda olduğunu ve eylem halindeki devrimci bir eğilimin çeşitli organların uyumlu bütünü olan bir insan vücudunu niçin iki tahta ayak üzerine oturtulmuş, elinde beş dişli iki çatal bulunan şekilsiz bir çuval olarak yansıtmak zorunluluğunu duyduğunu bir türlü anlayamadığımı vurgulamaktan alamadım kendimi. Lenin memnunlukla güldü:

«Evet, sevgili Clara, yapılacak hiç bir şey yok. İkimiz de eski insanlarız. Devrimde genç kalmak ve ön saflarda yer almak yetiyor bize. Yeni sanatın önünde ilerlemek olasılı değil bizim için, hep geride kalıyoruz.

«Ancak, diye devam etti Lenin, bizim sanat hakkındaki düşüncelerimiz pek önemli değildir. Sanatın milyonlarca insan arasından birkaç yüz ya da birkaç bin kişiye neler getirdiği de büyük önem taşımaz. Sanat halkın malıdır ve çalışan kitlelerin arasında çok derinlere kök salmalıdır. Sanat bu kitlelerce anlaşılmalı ve sevilmeli, bu kitlelerin duygularını, düşüncelerini ve istemlerini birleştirmeli, onların kültürel düzeyini yükseltmelidir. Sanat bu kitlelerin içinde bulunan sanatçıları cesaretlendirmeli, geliştirmelidir. İşçi ve köylülerin kara ekmeği bulamadığı bir ortamda bir avuç azınlığa en güzel pastalardan sunmak hiç olacak şey midir? Vurgulamak gereksiz, bu sözleri gerçek anlamında değil, mecazi anlamında söylüyorum: İşçi ve köylüleri hiç bir zaman unutmamalıyız. Biz onların hesabına yönetmesini ve değerlendirmesini öğrenmeliyiz. Sanat ve kültür alanında da geçerlidir söylediklerimiz.

«Sanatın halka halkın da sanata yaklaşabilmesi için, önce genel eğitim ve kültürün düzeyini yükseltmemiz gerekir. Bu konuda hangi aşamaya vardık? İktidara geldiğimiz andan itibaren giriştiğimiz kültürel çalışmalar karşısında hayranlık duyuyorsunuz. Kuşkusuz kendimizi övmeden bu konuda çok şeyler, büyük şeyler yaptığımızı söyliyebiliriz. Bütün

ülkelerdeki menşevikler, sizin Kautsky'de dahil olmak üzere bizi «kafa kesmek»le suçluyorlar. Biz sadece bunu yapmakla kalmadık, aynı zamanda çok sayıda kafaları aydınlattık da. Ancak bu sayılar sadece bir zamanlar egemen olan sınıflar ve kliklerin bize bıraktığı mirasa oranla «çok». Bununla beraber işçi ve köylülerde bildiğimiz öğrenim ve kültür gereksinmesi büyük. Ve bu gereksinmeyi yalnızca Petrograd'da, Moskova'da, büyük sanayi merkezlerinde değil, köylere kadar uzanan her yerde gözlemek olasılı. Ancak biz yoksul bir halkız. Okuma yazma bilmemeye karşı amansız bir mücadeleye giriştik. İrili ufaklı bütün şehirlerde, köylerde kitaplıklar, «okuma izbeleri» kuruyoruz. Kurslar açıyor, güzel gösteriler ve konserler düzenliyor, ülkenin dört bir yanına «gezginci sergiler» ve «kültür trenleri» gönderiyoruz. Ama yine de tekrarlamaktan kendimi alamıyorum: En temel bilgilerden, en ilkel kültürden yoksun olan milyonlarca kişilik bir halk için bütün bunlar nedir ki? Bugün Moskova'da on bin kişi, yarın da bir başka on bin kişi tiyatroda zevkten kendilerinden geçerken; milyonlarca insan da isimlerini hecelemeye, sayı saymaya başlıyor, kendilerine yeryüzünün düz değil yuvarlak olduğunu, dünyayı büyücülerin ve «tanrı»nın değil doğa yasalarının yönettiğini öğreten bir kültürü özümlemeye çalışıyorlar.»

«Lenin yoldaş, öğretim yoksunluğundan böyle acı acı yakınmayınız, diye belirttim. Bu, devrimin gerçekleştirilmesini bir ölçüde kolaylaştırmıştır. Okuma yazma bilmemek işçi ve köylülerin akıllarının burjuva görüş ve düşünceleriyle donanmasını önlemiş, onları yozlaşmaktan korumuştur. Propagandanız el değmemiş, ayak basılmamış bir alanda yapılıyor. İlk önce içine girilmez bir ormanın ağaçlarını kesmekle işe girişmenin zorunlu olmadığı bir yerde, gerek tohum ekmek, gerekse ürünü toplamak daha kolaydır.»

«Evet, doğru bu, diye cevapladı Lenin. Ancak belirli bir ölçüde, ya da, daha doğrusu mücadelemizin belirli bir

evresi için. Okuma yazma bilmemek iktidarı elde etme mücadelesi sırasında, eski siyasal düzeni yıkmak sözkonusu olduğunda hoşgörüyle karşılanabilirdi. Ancak biz sâdece yıkmış olmak için mi yıkıyoruz? Biz daha iyiyi, daha güzeli yaratmak için yıkıyoruz. Okuma yazma bilmemek yeniden kurma görevimizle bağdaşmıyor. Düzeni yeniden yaratma işi, Marx'ın dediği gibi, bizzat işçilerin, ve eklemekte yarar görüyorum, özgür olmak istiyorlarsa köylülerin eseri olmalıdır. Sovyet düzenimiz bu görevi kolaylaştırmaktadır. Bugün binlerce emekçi çeşitli sovyetlerde ve sovyet örgütlerinde yeniden kurma işinde çalışmasını öğrenmektedirler. Bunlar da ülkenizde dendiği gibi «yaşamlarının baharı»nda olan erkek ve kadınlardır, içlerinden çoğu eski düzende yetişmişler ve sonuç olarak da ne eğitim görmüşler ne de kültürü özümlemişlerdir; ancak, bugün yaman bir öğrenme isteği duyuyorlar. Erkek ve kadınlardan oluşan yeni daha başka kuşakların da sovyet çalışmasına katılmalarını sağlamak ve onlara, uygulamalı ve kuramsal bilgiler vermek konusunda büyük çaba sarfediyoruz. Her şeye karşın, yönetici kadro gereksinmemizi bütünüyle gideremedik. Eski yöntemda kaldık. Bunun sonucu olarak da bizde de bir bürokrasi oluştu. Bürokrasiden bütün benliğimle nefret ederim: Şu ya da bu bürokrattan değildir bu nefretim, içlerinde yetelerle yetişmiş birtakım bürokratları göreve çağırmak zorunnekliler de olabilir. Benim nefret ettiğim bir sistem olarak bürokrasidir. Her şeyi felce uğratmakta ve bozmaktadır. Bürokrasiyi yenmenin ve onu kökünden kazımanın en güvenilir yolu halkı en geniş biçimde eğitmek ve yetiştirmektir.

«Gelecek hakkındaki umutlarımız nelerdir? İşçi ve köylü gençliğin okuması, öğrenmesi, kültür sahibi olmasını sağlamak amacıyla yetkili kurumlar kurduk ve başarılı önlemler aldık. Ancak burada da aynı güç soru gündeme gelmektedir: Bizim halkımız gibi kalabalık bir halk için bütün bu yapılanlar ne dereceye kadar yeterlidir? Ve işin kötüsü

yeterince çocuk bahçelerimiz, öksüzler için yurtlarımız, ilkokullarımız yok. Milyonlarca çocuk eğitim, öğretim görmeksizin yetişiyor. Onlar da aynen babaları gibi, dedeleri gibi cahil kalıyorlar. Nice yetenekler harcanıyor, nice aydınlık özlemleri solup gidiyor! Bu, gelecek kuşağın mutluluğuna karşı işlenmiş korkunç bir cinayet, yakında sosyalist bir topluma dönüşecek Sovyet Devleti hazinesinin soyulmasına eşit bir suç. Sözkonusu koşulların bağrında büyük bir tehlikenin yattığını söyleyebiliriz.»

Lenin'in o alışılagelen sakin sesinde şimdi derin bir öfke seziliyordu.

Üçümüze de yaman bir söylev verdiğine bakılacak olursa bu sorun Lenin için çok önemli, diye düşündüm. İçimizden biri, kim olduğunu anımsamıyorum, sanat ve kültür alanında özellikle çarpıcı olan bazı olaylara değindi ve bunları «günün koşulları» ile açıklamaya çalıştı. Şöyle cevapladı Lenin:

«Biliyorum. Çoğu içtenlikle *panem et circenses*'lerin («ekmek ve sirk gösterileri») bu dönemin güçlüklerini ve tehlikelerini önleyeceğine inanıyorlar. Ekmek, evet. Gösteriler belki. Bunu ben de isterim. Ancak unutulmamalıdır ki, sirk gösterileri büyük bir sanat örneklemesi değildir. Olsa olsa belirli ölçüde güzel bir eğlencedirler. İşçi ve köylülerimizin Romalı lumpen proletaryaya hiç benzemediği akıldan çıkarılmamalı. İşçi ve köylüleri besleyen devlet değildir. Devleti besleyen onlardır. Sözkonusu kitle devrimi «yapmış» ve kanını akıtıp sayısız özverilerde bulunup davayı savunmuştur. İşçi ve köylülerimiz bu sirk gösterilerinden daha iyisini haketmişlerdir. Büyük sanat onların hakkıdır. Bu bakımdan kitlelerin eğitim ve öğretimini birinci plana aldık. Amacımız kültür için gerekli olan alanı hazırlamak: Çünkü ekmek sorunu ancak böylelikle çözümlenebilir. İçeriğine uygun düşen biçimi de yaratacak olan gerçekten yeni ve büyük bir sanat bu alan üzerinde oluşacaktır. Bu yolda «aydınları-

mız» hayatî önemde olan birtakım soylu görevleri yerine getirmek durumunda kalacaklar. Bu görevleri üstlenerek ve gerçekleştirerek kendilerine *Manifesto*'da da ustalıkla gösterilmiş olan sefil bir yaşamdan uzak özgürlük kapılarını ardına kadar açan proleter devrimine karşı borçlarını ödemiş olacaklardır.»

O gece —geç vakitlere kadar oturmuştuk— daha başka konulara da değindik, ancak ben Lenin'in özellikle sanat, kültür, halk öğretimi ve eğitimi sorunlarıyla ilgili değinilerinden etkilenmiştim.

Olduğu gibi Lenin. Çağdaşlarının Anıları, Yabancı diller baskısı. Moskova, 1958, c. I., s. 597-601.

*
**

Kitlelere marksist bir yorumla yaklaşan Lenin doğal olarak bu kitlelerin kültürel gelişimine çok büyük önem veriyordu. Devrimin en güzel başarısı, sosyalizmin gerçekleşmesinin en kesin güvencesi ona göre bu sahada yatıyordu.

Bir gün bana, «Kızıl Ekim, dedi, iktisadî devrim temeli üzerine tamamlanacak olan büyük kültür devrimine geniş bir yol açmıştır. Çeşitli ırk ve milliyetlerden olan ve farklı uygarlık düzeylerinde bulunan erkek ve kadının yeni bir yaşama doğru atılımlarını düşünelim. Sovyet iktidarının görevi büyüktür. Yüzyıllardır süre gelen kültürel gecikmeyi kısa bir süre içinde gidermelidir. Sovyet örgüt ve kuruluşlarının dışında çok sayıda bilim kuruluşu, ressamlar, profesörler kültürel evrim konusunda elbirliği ettiler; önemsenmesi gerekli bir kültürel etkinlik de fabrikalardaki sendikalarımız ve kırsal kesimlerdeki kooperatiflerimiz tarafından gerçekleştirildi. Partimizin etkinliği kendisini her yerde göstermektedir. Yapılanlar eskisine oranla büyük, yapılması gerekenler gözönüne alındığında ise çok yetersiz. Kültür devrimimiz henüz ilk adımlarını atıyor.»

Lenin söz arasında Bolşoy Tiyatrosu'ndaki muhteşem bir gösteriyi anımsadı.

«Evet, dedi gülümseyerek, bale, tiyatro, opera, resim sergileri, modern ya da çok modern resim, heykel sergileri, bütün bunlar yabancılara bizim sandıkları kadar barbar olmadığımızı tanıtlıyor. Bunların toplumsal kültürün görünümleri olduklarını inkâr etmiyorum ve de küçümsemiyorum değerlerini. Ancak doğrusunu söylemek gerekirse ben, herhangi bir gösteriden çok, ücra bir köyde iki ya da üç ilkokulun açılmasını daha olumlu buluyorum. Kitlelerin genel kültür düzeyinin yükselmesi sağlıklı ve sağlam bir temel yaratacak. Sanatın, bilimin, tekniğin gelişiminin inancası olacaktır. Kültürü yayma ve yaratma isteği bizde çok geniş, ancak aynı zamanda deneyler yapmaya karşı büyük bir tutkunun varlığını da göz önüne almak gerekiyor. Ciddi işlerin yanı sıra gereksiz yere de çok güç harcanıyor. Bu noktada yaratıcı yaşamın doğada olduğu kadar toplumda da harcamayı gerektirdiği gözüküyor. Kültür devrimi için temel olan unsur iktidarın proletarya tarafından ele geçirildiği andan itibaren vardır: Bu unsur kitlelerin uyanışı, kültürel atılımlarıdır. Tarih sahnesinde yeni toplumsal düzen tarafından oluşturulan ve bu düzenin yaratımına katkıda bulunan yeni bir kuşak belirmektedir.»

C. Zetkin, **Suvenirs Sur Lenin** (Lenin üzerine anılar), Rus baskısı Gospolitizdat, 1955, s. 68-69.

ANATOLİ LUNAÇARSKİ

LENİN VE SANAT

Lenin, sanat sorunlarıyla az ya da çok ciddi olarak uğraşmaya hemen hemen hiç zaman bulamadı yaşamında. Özencilikten yoksun olduğu ve bundan tiksindiği için bu konuda fazla söz söylemeyi pek sevmezdi. Ancak çok belirli beğenileri vardı. Büyük Rus klasik yazarlarını, edebiyatta, resimde, tiyatroda gerçekçiliği seviyordu.

1905 yılında, ilk devrim sırasında Lenin'le bir geceyi beraberce D. Lesçenko'nun evinde geçirdik. Lesçenko'nun bütün dünyadaki ressamlar hakkında yazılıp, Knakfuss tarafından basılan kitaplardan oluşan bir koleksiyonu vardı. Ertesi sabah Vladimir İliç şöyle dedi bana: «Bu sanat tarihi ne çekici bir konu. Bir marksist için bu sahada yapılacak ne çok iş var. Bir o kitap, bir bu kitap derken bütün gece gözümü kırpmadım. Bu sanat sorunlarıyla uğraşmak için boş zamanımın olmadığına —ve belki de hiç bir zaman bulamıyacağım böyle bir vakti— bayağı üzüldüm.»

Daha ilerde, devrimden sonra, Lenin'e birçok kez çeşitli sanat kurullarında rasladım. Bir gün beni kendisi ve Kamanef ile birlikte İsa Kilisesi'nin yanındaki III. Aleksandır heykelinin yerine dikilecek anıt için yapılan tasarıları incelemeye çağırdı. Vladimir İliç bütün bu tasarıları sertçe eleştirdi. İçlerinden hiç biri hoşuna gitmemişti. Fütürist türde bir örneğin önünde büyük bir şaşkınlıkla durdu. Ancak bu konudaki düşüncesi sorulduğunda: «Ben bir şey anlamadım.

Lunaçarski'ye sorun» cevabını verdi. Ben de burada dikkati çekici nitelikte tek bir eser göremediğimi yansıttım. Bunun üzerine çok memnun oldu ve «Ben de sizin o berbat fütürist korkuluklardan birini diktirteceğinizden korkuyordum» dedi.

Bir başka kez de, Karl Marx'ın bir anıtı sözkonusuydu. Çok tanınmış bir heykeltraş olan M. «Karl Marx dört fil üzerinde» başlığını taşıyan tasarısını sergilemek için oldukça direndi. Bu beklenmedik konu hepimize ve Vladimir İliç'e de tuhaf geldi. Sanatçı yarışmayı kazanmak için üç kez yeniden başladı eserine. Ancak başkanı bulunduğum kurul, sözkonusu heykeltraşın eserini kesinlikle reddetti ve tercihini Alyoşin tarafından yönetilen bir grup heykeltraşın eseri doğrultusunda kullandı. M. bunun üzerine İliç'e yakınmış. İliç özel olarak telefon etti bana ve yeni bir jüri kurmamı istedi. Sonra da sözkonusu olan iki eseri görmeye geleceğine dair söz verdi. Gerçekten de sözünü tuttu. Alyoşin'in eseri daha çok hoşuna gitti ve heykeltraş M.'nin projesini reddetti.

Aynı yıl (1920-Yay. N.) Bir Mayıs bayramı için bir Marx anıtının dikilmesinin düşünüldüğü alana, Alyoşin grubu bir maket yaptı. Lenin eseri görmeye geldi ve anıtın çevresinde döndü durdu, gerçek boyutları hakkında bilgi aldı ve sonuçta beğendi. Ancak gene de şunları ekledi: «Anatoli Vassiliyeviç lütfen sanatçıya saçları biraz daha düzeltmesini söyler misiniz. Marx resimlerindeki izlenimi vermeli; oysa buradaki benzerlik biraz az bence.»

1918 yılında Lenin beni çağırttı ve sanatı propaganda aracı olarak kullanmanın gerektiğini yansıttı. Bu konuda iki tasarısı vardı; birincisi genel olarak afişlerin asıldığı binaları, duvarları, devrimci içerik taşıyan yazılarla donatmaktı. Hemen bu yazılardan bir iki örnek verdi.

İkinci tasarısı ise Petrograd'da, Moskova'da büyük devrimcilerin alçıdan geçici olarak anıtlarını dikmekle ilgiliydi. İki şehir Lenin'in düşüncesini uygulamaya geçirme konusunda hemen olumlu cevap verdiler. Böylece, her anıtın açı-

lış töreninin yanısıra belirli bir devrimciye adanmış bir söylev olanağını da getireceği ve her anıt kaidesinin açıklayıcı yazıtlar taşıyacağı öngörülüyordu. Vladimir İliç buna«anıtlar yolu ile propaganda» adını veriyordu.

Petrograd'da bu, «anıt yolu ile propaganda» oldukça başarı kazandı. Bu anıtların ilki Radişçef'e adandı, ve eseri Sherwood yaptı. Eserin Moskova'da da bir örneği dikildi. Ne yazık ki, Petrograd'daki anıt çöktü ve yeniden yapılmadı. Zaten bu şehirdeki anıtların çoğu kullanılan malzemenin dayanıksızlığı yüzünden uzun süre sürdüremediler varlıklarını, yıkılıp gittiler; oysa içlerinde Garibaldi'nin, Sevçenko'nun, Dobrolyubof'un, Herzen'in ve diğer bazılarının büstleri gibi gayet güzel olanlarını anımsıyorum. Fütürist eğilimli sanatçıların yaptıkları eserler ise daha az başarı kazandı. Perovskaya'nın kübist bir yorumla yapılan büstünün açılışında çoğu kişi ürküntüyle geri çekildiler ve Z. Lilina son derece kesin bir biçimde eserin hemen kaldırılmasını istedi. Aynı şekilde Çernişevski anıtı da, sanıyorum ki, birçoğuna biraz fazla barok geldi. En iyisi Lassalle'inkiydi.(*) Eski belediye meclisinin yanına dikilmişti. Yanılmıyorsam bronzdan dökülmüş olan bu anıt bugün de hâlâ o eski yerindedir.(**) Matveyef'in yaptığı Karl Marx'ın heykeli son derece başarılıydı. Ne yazık ki çöktü. Şimdi aynı yerde, yani Smolni'nin yakınında, Matveyef'in özgün yorumuna yaklaşmaktan çok uzak, rastgele bir çalışmanın ürünü olan, bronzdan bir Marx büstü durmaktadır.

Moskova'daki anıtlar ise oldukça kötüydü. İçlerinden en iyisi, bence şair Nikitin'indi. Vladimir İliç'in bütün anıtları gezip gezmediğini bilmiyorum. Ancak bir gün bana öfkeli bir biçimde «anıtlar yoluyla propagandanın» hiç bir şey vermediğini söyledi. Kendisine Petrograd deneyine ve Zinovyef'-

(*) Lassalle'nin anıtını, Sinaiski yapmıştır. **(Yay. N.)**
(**) Anılar 1924'de yazılmıştır. **(Yay. N.)**

in tanıklığına başvurarak cevap verdim. Başını kuşkulu bir ifadeyle salladı ve şöyle dedi: «Bu, bütün yeteneklilerin Petrograd'da ve bütün başarısız sanatçıların da Moskova'da toplandığı anlamına mı geliyor?» Bu garip olayı ona açıklayabilme konusunda yetersiz kaldım.

Konenkof'un yaptığı anı niteliğindeki bir plakete karşı da belirli bir duraksama gösterdi. Plaket ona pek inandırıcı gelmemişti. Zaten Konenkof'un kendisi bile yapıtıyla alay ediyordu. Bu arada ressam Altman'ın Vladimir İliç'e Kalturin'i temsil eden bir kabartmayı armağan ettiğini de unutmadım. Kabartma İliç'in çok hoşuna gitmişti, fakat gene de onun fütürüst bir yapıt olup olmadığını sordu bana. Kısacası fütürizmi beğenmiyordu. Nadejda Konstantinovna ile gittiği Yüksek Teknik Sanatlar Okulu'nun «Solcu» öğrenciler yurdunda öğrencilerle arasında geçen konuşmada ben yoktum. Bana o konuşmadan daha sonra söz ettiler. Vladimir İliç onlarla, biraz da alay ederek şakalaşmış ve bu konuda kendini yeterince bilgili görmediği için ciddi olarak konuşamayacağını orada da belirtmiş. Gençliğe gelince onları olağanüstü bulmuş ve toplumcu eğilimlerinden çok memnun olmuş.

Yaşamının sonlarına doğru Lenin sanatsal beğenilerini doyurma olanağını çok az buldu. Çoğu kez tiyatroya, özellikle Sanat Tiyatrosu'na gitti. Buradaki oyunları çok beğeniyordu, çünkü bunları seyrettikten sonra hep keyfi yerine geliyordu.

Vladimir İliç müzikten çok hoşlanıyordu. Bir ara evimde güzel konserler düzenliyordum. Bazen Şalyapin'in gelip şarkı söylediği, Meyçik, Romanovski, Stradivarius yaylı sazlar kuarteti, Kusyevitski, vb. gibi sanatçıların çaldığı olurdu. Bu konserlere Vladimir İliç'i de çağırmıştım. Ama her seferinde de meşguldü. Bir gün bana açıkça şöyle dedi: «Hiç kuşkusuz müzik dinlemek çok güzel. Ancak inanınız altüst ediyor beni. Çok heyecanlandırıyor.» Lenin'i evinde tertiplediği konserlerden bir ikisine getirme mutluluğuna erişen

Tsiyurupa yoldaş da aynı şeyleri söylemişti: «Müzik Vladimir İliç'e büyük zevk veriyor, ama altüst ediyor onu..» Lenin'e Bolşoy Tiyatrosu'nun bize çok pahalıya mal olmadığını birçok kez tanıtlamak durumunda kaldım. Ancak buna karşın gene de para yardımlarının azaltılması için ısrar etti. Bu tür bir tavır alması iki nedene dayanıyordu. Bunlardan birincisini şöyle açıkladı: «En basit köy okullarını beslemek için bile yeterli olanaklardan yoksun bulunduğumuz bir ortamda, böylesine şatafatlı bir tiyatro için para harcamak olmaz.» İkinci nedeni de bu tiyatro işine karşı giriştiği eleştirileri cevapladığım bir toplantıda yansıttı. Sözkonusu tiyatronun kültürel öneminin tartışılmazlığını dile getirdim. Bunun üzerine Vladimir İliç gözlerini muzipçe kırpıştırarak: «Ne olursa olsun, bu tamamen derebeylik kültürünün bir parçası, ve hiç kimse itiraz edemez buna» dedi.

Buradan kalkıp, Vladimir İliç'in geçmiş kültüre düşman olduğu sonucuna varılmamalı. Ona derebeylik izlenimini veren tamamen operanın o şatafatlı havasıydı. Geçmiş sanata ve özellikle Rus gerçekçiliğine (örnekse *Peredvijniki*'lerin(*) gerçekçiliğine) önem verirdi.

İşte Vladimir İliç'ten aklımda kalan anılar. Bir kez daha tekrarlamakta yarar görüyorum ki, o estetik beğenilerini ve antipatilerini ileri sürmezdi.

Olduğu Gibi Lenin. Çağdaşlarının Anıları. Yabancı diller baskısı. 1959, c. II, s. 422-426.

1918 yılında Proletkult yandaşlarının Aleksandrinski Tiyatrosu üzerindeki baskısı büyük oldu. Kişisel planda Pro-

(*) **Peredvijniki:** Bu isim 1870'de kurulan «Gezginci Sanat Sergileri Derneği» ile ilgili Rus ilerici demokrat topluluklardaki gerçekçi ressam ve heykeltraşlara verilmiştir. Bu dernek 1922'ye kadar varlığını sürdürmüş olup 48 tane kadar sergi düzenlemiştir.

Ietkult ile sıkı bağlarım vardı. Ancak, sonuçta «gerici sanatın beşiği» ile bağları kopartmayı öneren eleştiriler, beni belirli bir duraksamaya itti.

Ve doğrudan doğruya Lenin'in fikrini sormaya karar verdim.

...Vladimir İliç'in çalışma odasına girince, tarihini tam olarak anımsıyamıyorum ama her halde 1918-1919 yıllarında olacak, ülkenin en iyi tiyatrolarını korumak için elimden gelen her çabayı göstermeyi düşündüğümü söyledim ona. Sonra da ekledim: «Şimdilik hiç kuşkusuz, repertuar eski, ancak onu bütün yetersizliklerden arındırmak için her şeyi yapacağız. Halk, özellikle bir proleter kitlesi, sık sık geliyor tiyatroya. Ve bu kitle, tabiî bu arada zaman etkeni de, tiyatroları ne ölçüde tutucu olurlarsa olsunlar, ilerici bir yapıya dönüşme zorunluluğuna itecekler. Bu değişimin kısa bir süre içinde gerçekleşeceği kanısındayım ben. Buna doğrudan doğruya karışmanın tehlikeli olacağı inancındayım. Bu alanda şimdilik, önerecek hiç bir şeyimiz yok. Ve tarih sahnesine çıkacak olan yeninin geleneksel kültürle bağını yitirmesi olasılığı çok güçlü. Çünkü sonuç olarak, her şeye karşın devrimin zaferinden sonra çok yakın bir gelecekte müziğin proleter ve sosyalist bir müzik olacağı düşünülerek, konservatuarlar ve müzik okulları kapatılamaz ve 'feodal-burjuva' olmakla suçlanan eski müzik aletleri ve notalar yakılamaz.»

Vladimir İliç beni dikkatlice dinledi ve bu düşünce çizgisini sürdürmemi, ancak devrimin etkisi altında doğmak üzere olan yeni sanatı desteklemeyi de savsaklamamanın gerektiğini söyledi. Başlangıçta niteliğin yüksek olmaması çok önemli değildi. Bu alanda sadece estetik değerler kullanılmamalıydı, aksi takdirde daha olgun olan eski sanat yeninin gelişimini köstekler ve bu arada hiç kuşkusuz kendi de değişime uğrardı. Ancak bu değişim yeni eserlerin rekabetiyle ne kadar az kamçılanırsa o kadar yavaş olurdu.

Vladimir İliç'e, bu tür hatalardan kaçınmak için her şeyi yapacağımın inancasını vermek için atıldım hemen: «Ancak, öz güçlerimize olumsuz ve bizim için zararlı olan bir işlevi yüklemeye çalışan psikopat ve şarlatanların dümen suyumuza takılmalarına izin veremeyiz.» Bunun üzerine Lenin aynen şu cevabı verdi: «Psikopatlar ve şarlatanlar konusunda söylediklerinizde tamamen haklısınız. Yenen sınıf ve üstelik aydın güçleri sayısal olarak şimdilik zayıf olan sınıf, gerekli önlemler alınmazsa eğer, kaçınılmaz bir biçimde benzeri unsurların kurbanı olur. Bu belirli ölçüde kaçınılmaz bir sonuçtur ve hatta zaferin bir kanıtıdır.»

«O halde, şöyle özetliyebiliriz, dedim. Eski sanatın içerdiği az ya da çok değerli her şey korunacaktır. Müzeye değil, eyleme ait olan sanatlar, tiyatro, edebiyat, müzik belirli bir baskıya boyun eğmelidirler. Ancak bu baskı her türlü zorbalıktan arınmış olmalı, yeni gereksinimleri anında karşılayacak bir evrimi gerçekleştirebilecekleri bir düzeyde kalmalıdır. Yenilikler karşısında uyanık olmalı, bu yeniliklerin salgın halini almalarını önlemeliyiz. Gerçek bir sanat değeri taşıdıkları ölçüde, onlara daha önemli yer vermeli, yeniliklere bu görüş açısının ışığında elimizden gelen her türlü yardımı yapmalıyız.»

Bunun üzerine şöyle dedi Lenin: «İşte bunun oldukça açık ve kesin bir formül olduğunu sanıyorum. Bu görüşünüzü çeşitli konuşmalarla ve makalelerle halkımıza anlatmaya çalışın.»

«Bunu yaparken söylediklerinizi kullanabilir miyim?» diye sordum kendisine.

«Neden? Ben sanat konusunda uzman değilim ki. Siz halk komiserisiniz. Yeterli bir otoriteniz olmalı.»

Konuşmamız bu sözlerle bitti.

A. Lunaçarski: **Aleksandrinski Tiyatrosu'nun Yüzüncü Yıldönümüne Doğru**, Leningrad, 1932, s. IX-XI.

ALEKSANDIR SERAFİMOVİÇ

LENİN'İ EVİNDE ZİYARET *adlı yazıdan*

Lenin'i kurultay ve konferanslarda birçok kez dinlemiştim. Ve bir nokta her zaman dikkatimi çekmişti: Lenin'in söylevi genel olarak kendisinden önce ve sonra olan konuşuculardan daha kısa sürüyor, ancak her seferinde de çok güçlü bir etki yaratıyordu.

Başbaşa ancak bir kez konuştum kendisiyle ve bugün, bu tek, unutulmaz görüşmeyi, Lenin'i evinde ziyaret ettiğim o günü anlatmak istiyorum.

O unutulmaz gece, kurultay ve konferanslarda rastladığım o öndere, o konuşucuya hiç benzemeyen bir Lenin'le karşılaştım. Karşımda iyi bir dost, dünyada olup bitenlere karşı canlı, yorulmak bilmez bir ilgi gösteren neşeli bir insan, çevresindekilere karşı şaşılası bir tatlılık ve sevecenlik içinde bulunan yeni bir Lenin vardı.

«Bir şeyler üstüne çalışıyor musunuz?» diye sordu.

«Bu sıralar yazmak güç; büyük bir örgütlenme faaliyeti var.»

Lenin kaşlarını çattı.

«Evet ülkemizde büyük bir örgütlenme faaliyeti var. Siz yazarlara gelince, sizler işçileri edebi çalışmalarınıza katılmaya alıştırmalısınız. Bunun için çok çaba sarfetmeli, işçinin her küçük girişimi büyük bir sevinçle karşılanmalı. Derginizde işçilerin yazıları da yayımlanıyor mu?»

«Fazla değil, Vladimir İliç. Bilgi ve kültür eksikliğini göz önüne almak gerekiyor.»

Gülen gözlerle baktı bana:

«Ama bunun önemi yok. Yazmasını öğrenecekler ve olağanüstü bir edebiyatımız olacak. Dünyanın ilk proleter edebiyatı...»

Bu sözlerde insana, Rus sanatına coşkulu, bitip tükenmez, etkili bir inanç ve emekçi bir halka karşı duyulan sevgi yatıyordu.

Olduğu Gibi Lenin. Çağdaşlarının Anıları. Progres Yay. Moskova, 1965, c. III, s. 305-306.

NOTLAR

[1] **Ruskoye Bogastsvo** (Rus Zenginliği): 1876 yılında kurulup, 1918 yılı ortalarına kadar yayımlanmış olan aylık dergi. 1890'lardan itibaren Krivenko ve Mihaylovski tarafından yönetilmiş, liberal popülistlerin organı olmuştur. Dergi, devrimci mücadeleden vazgeçmeyi salık veriyor, Marksizm'e ve Rus marksistlerine karşı düşmanca tavır alıyordu. S. 9

[2] **Kurtuluş Bedeli:** Köylülerin Rusya'da toprak köleliğinin kaldırılması sırasında (1861 köylü reformu) kendilerine verilen küçük toprak parçaları için toprak sahiplerine ödemek zorunda oldukları bedel. Ödenen bedeller bu toprak parçalarının gerçek değerini çok aşıyordu. Böylece eski serfler çarlık hükümetine iki milyar rubleye yakın bir para ödemek zorunda kaldılar. Oysa köylülerin payına düşen toprakların gerçek değeri 544 milyon rubleyi geçmiyordu. Bütün köylüler topraklarını bir hamlede alamıyorlardı. Kurtuluş bedeli ödeme işlemleri tamamlanıncaya kadar «geçici, bağımlı» sayılıyorlardı. Bu ağır ödemeler köylülerin yıkımına ve yoksullaşmasına yol açtı. 1905-1907 Birinci Rus Devrimi sırasındaki köylü hareketi çarlık hükümetini 1907'den itibaren kurtuluş bedelini kaldırmak zorunluğuna itti. S. 9

[3] **Nedelya** (Hafta): 1866'dan 1911'e kadar Petersburg'da yayımlanmış, liberal popülist eğilimli haftalık gazete. «Küçük eylemler» kuramını salık veriyor, yani aydınları devrimci mücadeleden vazgeçmeye ve kendilerini «kültürel işlere» vermeye çağırıyordu. S. 13

[4] **Novoye Vremya** (Yeni Zamanlar): 1868'den 1917 Ekim'ine kadar Petersburg'da yayımlanan gazete. Başlangıcında ılımlı liberal olan gazete, 1876'dan itibaren gerici soylu çevrelerin ve bürokrasinin organı haline geldi. S.13

[5] Burada sözü edilen XIX. yüzyılın yarısında geniş olarak yayılma olanağı bulan Fransız ütopik sosyalizmidir. S. 13

[6] Lenin V.V.'nin (V. Vorontsof) 1893 yılında çıkmış olan **Nos orientations** (Yönelişlerimiz) adlı kitabına değiniyor. S. 14

[7] Mihaylovski V.V.'ye «La litterature et la vie» (Edebiyat ve Yaşam) başlıklı bir makale ile cevap vermiş, sözkonusu makale **Ruskoye Bogastsvo** dergisinin 1893 tarihli 10. sayısında yayımlanmıştır. S. 14

[8] **Social-Democrate:** «Emeğin Kurtuluşu» grubu tarafından yurt dışında (Londra-Cenevre) 1890-1892 yılları arasında yayımlanan edebi ve siyasal dergi. Marksist fikirlerin Rusya'da yayılmasında büyük rol oynadı. Plehanof, Akselrod ve Zassuliç **Social-democrate**'nin başlıca yazarlarındandı. S. 15

[9] **Svoboda** (Özgürlük): Aynı adı taşıyan ve 1901 Mayıs'ında bir grup tarafından kurulan, 1901-1902 arasında İsviçre'de basılan bir dergi. Birincisi 1901'de ikincisi 1902'de olmak üzere iki sayı çıktı. **«Svoboda»** grubunun «ne ciddi ve sağlam görüşleri, ne programı ve taktiği ve ne de örgütü, kitlelerle bağı vardı» (Lenin, **Eserler,** Paris-Moskova, c. 20, s. 375). Sözkonusu grup Yayınlarında ekonomizmin ve terörizmin görüşlerini savunuyor, Rusya'daki anti-iskra'cı grupları destekliyordu. 1903'de varlığını yitirdi. S. 19

[10] 6 (18) Aralık 1876 tarihli gösteri işçi ve öğrenciler tarafından mutlakiyet yönetiminin keyfiliğini protesto etmek amacıyla düzenlenmişti. Bu gösteriye Plehanof da katılmış ve devrimci bir konuşma yapmıştır. Gösteri polis tarafından dağıtılmış, birçok gösterici tutuklanmış, sürgüne gönderilmiş ya da kürek cezasına çarptırılmıştır. S. 21

[11] «Toprak ve özgürlük» sloganı o dönemlerde aynı adı («Zemliya yi Volya») taşıyan gizli bir örgüt tarafından atılmıştı. Bu örgüt 1876'da popülistlerce kurulmuştu. Örgütün yandaşları köylülüğü temel devrimci güç olarak kabulleniyor ve köylüleri çarlığa karşı başkaldırmaya itiyorlar, Rusya'nın bazı eyaletlerinde devrimci etkinliklerde bulunuyorlardı. 1879 yılında örgütün içinde terörü çarlığa karşı mücadelede başlıca yol olarak gören terör yanlısı bir kesim oluştu. Aynı yıl toplanan kurultay'da «Zemliya yi Volya» iki örgüte bölündü: «Narodnaya Volya» ve «siyah bölünüm.»

Burada sözkonusu olan **«Eğitim Bakanlığına bağlı yüksek okullarda öğrenci kuruluşlarının örgütlenmesi üzerine geçici yönetmelik»**dir.

Eğitim Bakanı Vannovski'nin 22 Aralık 1901 (4 Ocak 1902) de kabul ettiği bu **yönetmelikler** öğrencileri tatmin etmemişti: Çünkü sözkonusu yönetmelik öğrenci kuruluşlarını yönetimin sürekli denetimi altına almayı öngörüyordu. Öğrenciler ise hükümetin bu yeni keyfi hareketine karşı çıkıyorlar ve boyuneğmeyi reddediyorlardı. Kendilerine öğrencileri polis gibi gözetme görevi getiren bu **yönetmelik**'lere liberal profesörler bile karşı çıktılar. S.21

[32] Lenin, Dobroiyubof'un Turgenyef'in **La veille** (Bekleyiş) adlı romanı hakkında yazdığı «Gerçek gün ne zaman gelecek» başlıklı makalesindeki alegorik sözlere değiniyor. S. 22

[33] **Raboçeye Dyelo** (İşçi davası): Ekonomistlerin dergisi. Yurtdışındaki Rus Sosyal-Demokratlar Birliği'nin düzensiz aralarla yayımladıkları organları. Cenevre'de 1899 Nisan-1902 Şubat arasında Kriçevski ve S. Martinof, P. İvansin tarafından yayımlanmıştır. 12 sayı çıkmıştır. (9 bölüm). S. 23

[34] Lenin bu satırları D.İ. Pisaref'in **Les Faux Pas d'une Pensée immaturée** (Olgunlaşmamış bir düşüncenin yanılgıları) başlıklı yazısından aktarmaktadır. S. 24

[35] «Parti örgütü ve parti edebiyatı» başlıklı makale yasal bolşevik gazete **Novaya Zhizn**'in 26 Kasım 1905 tarihli 12. sayısında yayımlandı. Bu sırada Lenin Petersburg'a dönmüş, gazetenin başyazarı olmuştu.

Novaya Zhizn (Yeni Yaşam) Petersburg'ta 27 Ekim (9 Kasım) -3 (16) Aralık 1905 arasında yayımlanan günlük bir gazetedir. Lenin, dönüşünde gazetenin yönetimini üstlenmiş ve gazete fiili olarak R.S.D.İ.P.'nin merkez organı haline gelmiştir. Gazetenin yazı kadrosunda Vorovski, Olminski, Lunaçarski bulunuyordu. Gorki bu gazetede etkin olmakla kalmadı, ayrıca bu yayın organına önemli maddi yardımlarda da bulundu.

Novaya Zhizn bir sürü baskıyla karşılaştı, 27 sayısından 15'i toplatıldı ve yokedildi. 27. sayısının çıkışından sonra gazete hükümet tarafından yasaklandı. Son sayısı (28. sayı) yasadışı olarak çıktı. S. 25

[36] Sözkonusu olan **1905 Ekim'i genel siyasal grevi**'dir. Bu grevden sonra Çar 17 Ekim 1905 **manifestosu**'nu yayımlamak zorunda kalmıştı. Sözkonusu manifesto halka medeni haklar konusunda güvence veriyordu. Bu arada bolşevikler de basın özgürlüğünden gazetelerini yasal olarak basabilme konusunda yararlandılar. 1905'in sonlarına

doğru Aralık silâhlı ayaklanmasının bastırılmasından sonra Çarlık yönetimi işçi örgütlerine ve basınına karşı saldırıya geçti. S. 25

[17] **İşçi Temsilcileri Sovyetinin İzvestiya'sı:** Petersburg işçi temsilcileri sovyetinin organı. 1905 yılının 17 (30) Ekim'inden 14 (17) Aralık'ına kadar yayımlandı. 10 sayı kadar çıktı. 11. sayısı polis tarafından basılırken ele geçirildi. S. 25

[18] **Proletari:** Bolşeviklerin yasadışı haftalık gazetesi. R.S.D.İ.P.'nin III. Kongresi'nin kararıyla yayımlanan merkez organı. Cenevrede 14 (27) Mayıs'tan 12 (25) Kasım 1905'e kadar Lenin'in yönetiminde yayımlandı. 26. sayıya ulaştı. Lenin'in Rusya'ya gidişinden ötürü 25 ve 26. sayıları Vorovski'nin yönetiminde çıktı. Lunaçarski ve Olminski de bu dergide yazdılar. S. 26

[19] **Balalaykin:** Saltikof-Şçedrin'in **İdyllie contemporaine** (çağdaş aşk) öyküsündeki maceracı, yalancı, palavracı, liberal kişi.

Reç (söz): Kadet partisinin merkez organı olan günlük gazete. 1906 Şubat'ından itibaren Petersburg'da çıktı. 1917 Ekim'inde Petrograd sovyeti nezdindeki devrimci askeri komite tarafından yasaklandı. S. 32

[20] Lenin Nekrasof'un **Pour qui fait-il bon vivre en Russie** (Rusya'da kim iyi yaşar) adlı şiirinin son bölümünden alınan «Rusya» başlıklı ezgiyi aktarıyor. S. 34

[21] Kadet'ler (Anayasacı-Demokrat Parti): Kralcı liberal burjuvazinin en önde gelen partisi. 1905 Ekim'inde kuruldu. Saflarında burjuvazinin temsilcilerini, toprak sahiplerini ve burjuva aydınlarını bulunduruyordu. Kendilerine «Halkın Özgürlüğü» adını taktılar. Ama özünde bütün ağırlıklarını Çarlık yönetiminin iç ve dış siyasetini desteklemeye vererek halkın çıkarlarına ihanet ettiler. Bütün güçleriyle Anayasacı kralcılığı istediler. Ekim devriminden sonra karşıdevrimci komplolara giriştiler ve Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı yönetilen ayaklanmalarda yer aldılar. Müdahalecilerin ve Beyazmuhafızların yenilgiye uğramasından sonra Rusya dışında yerleşmek zorunluğunda kaldılar ve anti-sovyet etkilerini sürdürdüler.

Trudovikler (emek grubu): Devlet meclisindeki küçük-burjuva demokratlar grubudur. Birinci meclis sırasında ve Nisan 1906'da köylü milletvekilleri tarafından kurulan Trudovikler köylülerden ve popülist eğilimli aydınlardan oluşuyordu. Trudovikler mecliste, Kadet'lerle sosyal-demokratlar arasında bocalayıp durdular. Onların köylü yığınlarını

iyi-kötü temsil ettiklerini gören bolşevikler Çarlığa ve Kadet'lere karşı beraberce mücadele vermek için **Trudovikler**'le uzlaşmaya gidiyorlardı. S. 36

[22] **Narodnaya Volya** (Halkın İradesi): Terörist popülistlerin gizli siyasal örgütü. Bu örgüt popülist **Zemliya yi Volya** (Toprak ve özgürlük) topluluğunun bölünmesinden sonra 1879 Ağustos'unda kurulmuştur. Taraftarları çarlık baskısına karşı kahramanca mücadele ettiler. Ancak «etkin kahramanlar», «edilgen sürü» gibi yanlış bir kuramı hareket noktası aldılar. Halkın katılması olmaksızın toplumun desteğini kazanacaklarını umuyorlardı. Bu aşamaya kendi öz güçleri, kişisel terör, yıldırma ve hükümetin çözülmesi yoluyla varılacağı inancındaydılar. 1 Mart 1888'den (Çar II. Aleksandır'ın öldürülmesinden) sonra hükümet «Narodnaya Volya»yı barbarca yöntemler ve çeşitli provokasyonlarla ortadan kaldırdı.

Narodnaya Volya'nın sakat ve ütopik programını eleştirmekle birlikte Lenin onların çarlık yönetimine karşı verdikleri fedakârca mücadeleye büyük saygı duyar. Yasadışı çalışmadaki esnekliklerini ve merkezi örgütlenmelerini över. S. 36

[23] Lenin'in «Burjuva basınının Gorki'nin Parti'den çıkarıldığı hakkındaki yalanları» başlığını taşıyan makalesi **proletari** gazetesinin 28 Kasım (11 Aralık) 1909 tarihli 50. sayısında çıktı.

Utro Rossii 26 Kasım (9 Aralık) 1909 tarihli 42. sayısında **proletari** gazetesi yazı kurulunun Gorki'nin Sosyal-Demokrat Parti'den çıkarıldığı yolundaki haberi çürüten mektubunu yayımladı. **Proletari**'nin yazı kurulu sözkonusu yalan habere yer veren bütün gazeteleri bu konudaki gerçeği yayımlamaya çağırıyordu. S. 39

[24] **Vorwärts** (İleri): Alman Sosyal-Demokrat Partisi'nin merkez organı olan günlük gazete. Halle'de toplanan parti kurultayının kararıyla 1891'den sonra Berlin'de yayımlanmaya başladı. Gazete 1884'den beri yayımlanan **Berliner Volksblatt**'ın yerine çıkıyordu. Bu yayın organının sütunlarında Engels her türlü oportünizme karşı mücadele verdi. 1895'den yani Engels'in ölümünden sonra gazetenin yönetimi Parti'nin sağ kanadının eline geçti. Ve o dönemden itibaren de gazete sürekli olarak oportünistlerin yazılarını yayımlamaya başladı. S. 39

[25] **Otzovizm:** 1908 yılında bolşevik safları arasında beliren oportünist akım, Devrimci lâfazanlıklarda bulunan otzovistler (Bogdanof, Aleksinski, Lunaçarski) Sosyal-Demokrat milletvekillerinin III. devlet mecli-

sinden geri çekilmelerini ve yasal örgütlerde çalışmanın durdurulmasını salık veriyorlardı. Partinin, gizli olduğuna göre sadece yasadışı olarak çalışması gerektiğini ileri süren oportünistler meclise, işçi sendikalarına, kooperatiflere ve diğer yasal ve yarı yasal kitle örgütlerine katılmayı reddediyorlardı. Partinin bütün çalışmalarını yasadışı bir örgüt çerçevesinde yoğunlaştırmanın yararlı olduğu kanısındaydılar. S.39

[26] **Tanrı-yapıcılığı:** Marksizm'e düşman dinsel ve felsefi bir akım. Stolipin gericiliği döneminde, 1905-1907 devriminin bozguna uğramasından sonra Marksizm'den sapan bazı aydınlar arasında belirdi. «Tanrı-yapıcılar» (Lunaçarski, Bazarof ve diğerleri) yeni bir «sosyalist» din gerekliliğini savunuyorlardı. Böylece Marksizm ile dini uzlaştıracaklardı. 1909 Haziran'ında toplanan **Proletari** tanrı-yapıcığı tezlerini kınadı ve özel bir kararla da Bolşevik grubun «bilimsel sosyalizmin bu türden yozlaştırılmasıyla» ortak hiç bir yönü olmadığını açıkladı **(S.B.K.P.'nin kongre kararları, merkez komitesinin kurultay ve oturumları, I. kısım, 1954, s. 222).** S. 39

[27] **Proletari:** R.S.D.İ.P.'nin IV. Kurultay'ından (Birlik Kurultayı) sonra bolşevikler tarafından çıkarılan yasadışı gazete. 1906'dan 1909'a kadar önce Finlandiya'da çıkmış, sonra bolşevikler merkez kurulu kararı uyarınca yayın yurt dışına nakledilmiştir (Cenevre-paris). Lenin'in sürekli olarak başyazarlığını yaptığı **Proleteri,** bolşeviklerin merkez kurulu toplantısının 1910 yılı Ocak ayında aldığı karar sonucu kapanmıştır. S.39

[28] **Vekhi** (İlk Adımlar): Kadet'lerin derlemesi. 1909 İlkbahar'ında Moskova'da yayımlanan **Vekhi**'de Berdayayef'in, Bulgakof'un, Struve'nin, Gerchenson'un ve karşı-devrimci liberal burjuvazinin diğer temsilcilerinin makaleleri yer alıyordu. Rus aydınları üzerine yazdıkları makalelerinde, Rus halkının devrimci demokratik geleneklerinin en iyi temsilcilerine, Biyelinski'ye, Çernişevski'ye iftirada bulunmaya çalıştılar. 1905'deki devrimci hareketi aşağıladılar ve burjuvaziyi halkın öfkesine karşı «süngülerle, hapishanelerle» koruduğu için çarlık yönetimine teşekkürlerini sundular. Derleme aydınları mutlakiyet yönetimine hizmet etmeye çağırıyordu. S.41

[29] **Moskovskiye Viyedemosti** (Moskova Haberler): 1756'dan itibaren yayımlanan günlük gazete. 1860 yıllarından itibaren toprak sahiplerinin ve rahiplerin en gerici monarşist tabakalarının, görüşlerini yansıtır oldu. 1905'den sonra Yüz-Karaların belli başlı organlarından biri haline geldi. Ekim Devrimi'nden sonra kapatıldı. S. 43

[30] Biyelinski bu mektubunu (Salzbrun, 15 Temmuz 1847) Gogol **Extraits d'une correspondance avecimes amis** (Dostlarla Mektuplaşmalardan Seçmeler) adlı eserini yayımladıktan sonra yazmıştır. Bu mektup hakkında Lenin tarafından verilen yargıyı «Rusya'da işçi basınının geçmişi» adlı makalede inceleyiniz. S. 43

[31] **Devlet meclisi:** Çarlık Rusya'sında 1905-1907 devriminden sonra kurulan temsilciler meclisi. Özünde meclis bir yasama organıydı ama gerçekte hiç bir gücü yoktu. Meclise temsilci seçimi dolaylıydı ve eşitsizdi. Bütün yurttaşlara oy hakkı tanınmamıştı. Emekçi halkın ve ulusal azınlıkların seçme hakları çok sınırlandırılmıştı. İşçi ve köylülerin önemli çoğunluğu oy kullanma hakkından tamamen yoksundu.

Birinci devlet meclisi (Nisan-Temmuz 1900) ile İkinci devlet meclisi (Şubat-Haziran 1907) çarlık hükümeti tarafından dağıtıldı. Üçüncü (1907-1912) ve dördüncü (1912-1917) meclisler çoğunlukla çarlık istibdadı yandaşlarından olan Yüz-Karalar temsilcilerinden oluşmuştu. S. 47

[32] «Dört unsurlu seçim sistemi»: Demokratik seçim sisteminin şu dört boyutu içermesini isteyen bir çağrıdır: Herkese oy hakkı, eşit ve dolaysız seçim, gizli oy. S. 48

[33] Bak: 4 numaralı not. S. 48

[34] **3 Haziran Anayasası:** II. devlet meclisi feshedildiğinde çarlık hükümeti tarafından resmi olarak yayımlanan bir seçim yasası. Bu yasa 17 Ekim 1905 manifestosu ile 1906 temel yasasının kesinlikle ihlâli anlamına geliyordu. Hatırlanacağı üzere 1906 temel yasası açısından, devlet meclisinin onayı olmadan hükümet hiç bir yasayı yasalaştıramazdı. Yeni seçim yasası, toprak ağalarının, ticaret ve sanayi burjuvazisinin meclisteki temsilci sayısını büyük ölçüde arttırıyor, zaten az olan emekçi ve köylü milletvekillerinin sayısını daha da sınırlandırıyordu. Sözkonusu yasa Rusya'nın Asya'daki nüfusunun daha büyük kesiminin seçim haklarını ellerinden alıyor, Polonya ve Kafkasya halkının temsilci sayısını yarı yarıya azaltıyordu. Bu yasaya dayanılarak seçilen ve ilk bileşimini 1907 Kasım'ında yapan III. devlet meclisi özünde Yüz-Karaları ve Kadetleri biraraya getiren bir kurum niteliği taşımaktaydı. S. 48

[35] 1840-1848 yılları arasında Fransız hükümetinin başında bulunan Guizot «Beyler! Zenginleşmeye bakın; o zaman seçmen olma nite-

liği kazanırsınız» cümlesiyle, büyük mülk zorunluluğunun azaltılması isteğini cevapladı.

«Kazığını sağlam yere çak» sözü Stolipin'e özgüdür. Stolipin hakkında adlar dizinine bakın. S. 49

[36] 6 (19) Ağustos 1905'de çarın devlet meclisinin kurulduğunu bildiren manifestosu yayımlanmıştı. Meclisin hiç bir yasama yetkisi yoktu ve çarın danışmanı durumunda bulunan bir organdı sadece. Bu meclis, adını, tasarıyı kaleme alan içişleri bakanı Buligin'den almış ve «Buligin Meclisi» diye anılmıştır. Bolşevikler, işçi ve köylüleri Buligin meclisini boykot etmeye çağırdılar ve propagandalarını şu sloganlar üstüne kurdular: Silâhlı ayaklanma, devrimci ordu, devrimci geçici hükümet. Meclis seçimleri yapılamadı. Çünkü Ekim siyasal genel grevi ve giderek büyüyen devrim dalgası meclisin toplanmadan dağılmasına yol açtı. S. 50

[37] Sözkonusu olan, meclis üyelerinin İngiltere'ye yaptıkları gezidir. Kadet Partisi'nin önderi ve delegasyonun üyelerinden biri olan Milyukof Londra Belediye Başkanı'nın verdiği ziyafette şöyle demişti: «Rusya'da bütçeyi denetleyen bir yasama organı bulunduğu sürece, Rusya'daki muhalefet majestelerine karşı bir muhalefet değil, majestelerinin muhalefeti durumunda kalacaktır.» Meclis üyelerinin açıklamaları çara dış ülkelerden borç bulma konusunda yardımcı oldu. S. 51

[38] Bak: 25 numaralı not. S. 52

[39] Sözkonusu olan III. devlet meclisidir. S. 52

[40] **Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin Aralık Konferansı (5. Rusya Konferansı):** Paris'te 21-27 Aralık (3-8 Ocak) 1909 tarihleri arasında toplandı. Lenin toplantıya R.S.D.İ.P. merkez komitesi temsilcisi sıfatıyla katıldı. Lenin «mevcut koşullar ve partinin görevleri» adlı bir raporu kaleme aldı ve meclisteki sosyal-demokratlara örgütsel ve diğer planlardaki sorunlar hakkında söylevler verdi. Bu konferansta, bolşevikler parti içindeki iki tür oportünizme karşı mücadele verdiler: Tasfiyeci (Likidatör) akım ve Otzovizm. Lenin'in önergesi üzerine konferans, tasfiyecileri mahkûm etti ve bütün parti örgütlerini partiyi tasfiye etme çabalarına karşı kararlı bir mücadele vermeye çağırdı. S. 53

[41] **Machistler:** Machizm'in ya da Ampiriokritisizm'in taraftarları, XIX. yüzyılın sonuyla XX. yüzyılın başında Batı Avrupa'da yaygın olan,

gerici, idealist ve öznel bir düşünce akımıdır. Avusturyalı fizikçi ve düşünür Mach ile Alman düşünür Avenarius bu akımın kurucularıdır. Machizm burjuva idealist eğilimli bir düşünce akımı olup emekçi sınıf için son derece tehlikeliydi. Çünkü kendisine sahte bir bilimsellik kazandıran çağdaş doğal bilimlerin sürdürülmesini istiyordu. Rusya'da gericilik döneminde sosyal-demokrat aydınların bir bölümü Machizm'in etkisine kapıldılar. Bu akım özellikle menşevik aydınlar N. Valentinof, P. Yuşkeviç ve diğerleri arasında yaygındı. Bazı bolşevik edebiyatçılar da (Bazarof, Bogdanof, Lunaçarski ve diğerleri) machist saflara katıldılar. Marksizm'i geliştirmek bahanesiyle Rus machistleri aslında marksist öğretinin temel ilkelerini değiştirmeye kalkıştılar.

Materyalizm ve Ampiriokritisizm adlı eserinde Lenin, Machizm'in gerici özünü gün ışığına çıkarttı. Marksist öğretiyi revizyonist saldırılara karşı savundu ve yeni tarihsel koşulların ışığında diyalektik ve tarihi materyalizmi geliştirdi. Machizm'in yenilgiye uğraması, Menşevizm, Otzovizm ve tanrının-yapımı anlayışı saflarında ölümcül bir darbe oldu. S. 54

[42] **Vperyodistler:** Otzovistlerden, ültimatomculardan ve tanrı-yapıcılardan oluşan parti-karşıtı grup. Sözkonusu topluluk 1909 Aralık'ında A. Bogdanof ve G. Aleksinski'nin girişimleriyle örgütlenmişti; aynı adı taşıyan bir de gazeteleri vardı.

Emekçilerden hiç bir destek görmeyen grup 1913-1914'de dağıldı ve 1917 Şubat devriminden sonra resmen sona erdi. S. 55

[43] **Bay Kupon:** 1880-1890 arasındaki yayınlarda sermayeyi ve kapitalistleri belirtmek için kullanılan bir deyim. Sözkonusu deyimi ilk kez **Graves péchés** (Büyük Günahlar) adlı öyküsünde Glep Uspenski kullanmıştır. S. 59

[44] **Ruhani Meclis:** Rus ortodoks kilisesinin en büyük organı. S. 60

[45] **Karalar:** Devrimci hareketle savaşmak için çarlık hükümetinin örgütlediği monarşist çeteler. Yüz-Karalar devrimcileri öldürüyorlar, ilerici aydınlara saldırıyorlar, Yahudi katliamı tertipliyorlardı. S. 60

[46] Bak: 28 numaralı not. S. 61

[47] Bak: 4 numaralı not. S. 61

[48] Sözü edilen III. meclisteki sosyal-demokrat milletvekilleri tarafından Leon Tolstoy'un yakın dostu ve yandaşı Çerkof'a çekilen telg-

raf. Şu satırlara yer veriliyor telgrafta: «Rus işçi sınıfı ile uluslararası işçi sınıfının duygularına sözcülük eden meclisteki sosyal-demokrat grup; resmi kiliseye karşı direnen sarsılmaz ve yenilmez mücadelecinin, keyfi yönetimin ve baskının amansız düşmanının, ölüm cezası karşısında sesini yükselten, bütün yoksulların dostu olan dâhi sanatçının ölümü karşısında duyduğu derin acıyı yansıtır.» S. 63

[49] **Otrezki:** Rusya'da toprak köleliğinin kaldırılması sırasında toprak sahiplerinin el koydukları topraklara köylüler tarafından verilen ad (Otrezki: Dilimler). S. 64

[50] **Kitrovski:** Moskova'da Çarlık döneminde düşkünlerin kaldığı semt. S. 65

[51] **Popülist:** Rusya'da 1870'lerde ortaya çıkan siyasal ve ideolojik bir akım olan Popülizm'in yandaşı. Popülistler işçi sınıfının devrimci hareketteki yönetici rolünü inkâr ediyorlar, sosyalist devrimin küçük üreticinin, köylünün eseri olacağı gibi yanlış bir düşünceyi savunuyorlardı. Popülistler özünde feodalizm ve toprak köleliğinin Rusya'nın kırsal kesimlerindeki kalıntısı olan köylü cemaatinde sosyalizmin ilk tohumlarını görüyorlardı. Popülistlerin sosyalizmi ütopikti, çünkü toplumun gerçek gelişimini hesaba katan bir tutumları yoktu. Bunların sosyalizmi bir düş, bir istekti sadece. 1880-1890 yılları arasında popülistler Çarlık yönetimiyle uzlaşma yoluna gittiler. Kulakların çıkarlarını yansıtan popülistler Marksizm'e aşırı derecede sertçe cephe aldılar. S. 70

[52] Lenin, Marx ve Engels'in **Komünist Partisi Manifestosu** adlı eserlerinin 3. bölümüne değiniyor. S. 73

[53] Bak, Marx ve Engels'in **Komünist Partisi Manifestosu.** (Seçme Eserler. 2 cilt, Progrès yay. Moskova, cilt I, s: 54.) S. 73

[54] **Tasfiyeci (Likidatör) akım:** Menşevik Sosyal-Demokratlar arasında,1905-1907 devriminin yenilgisinden sonra boygösteren oportünist akım. Tasfiyeciler işçi sınıfının yasadışı devrimci partisinin tasviyesini istediler ve onun yerine Çarlık yönetimi çerçevesinde yasal olarak etkinlikte bulunacak oportünist bir partinin kurulmasını önerdiler. Lenin ve diğer bolşevikler, devrimci davaya ihanet eden tasfiyecileri hiç durmadan teşhir ettiler. Tasfiyeciler işçi yığınları arasında hiç bir başarı elde edemediler. R.S.D.İ.P.'nin 1912 Ocak ayında Prag'da gerçekleşen konferansında bunlar partiden atıldılar. S. 73

[55] **Manilof:** Gogol'ün **Ölü Canlar** adlı romanının kahramanı. Küçük-burjuva düşüncesinin yapmacıklığını, duygusallığını, gerçeklikle hiç bir bağlantısı olmayan uyur-gezer tipini canlandırır kişiliğinde. S. 75

[56] **Aralık'çılar:** Mutlakiyete ve toprak köleliğine karşı çıkan Rus devrimcileri. Aralık 1825'de silâhlı bir hükümet darbesine giriştiler. S. 75

[57] Lenin burada Herzen'in **Les fins et les principes** (Sonlar ve Başlangıçlar) adlı romanından bir bölüm aktarıyor. S. 76

[58] Herzen, **A un vieux camarade** (Eski bir dosta mektuplar) (dördüncü ve ikinci mektup). S. 77

[59] Bak: 21 numaralı not. S. 78

[60] **Rusya Köylü Birliği:** 1905 yılında kurulan devrimci demokrat örgüt. Siyasal özgürlüklerin tanınmasını, derhal bir kurucu meclisin toplanmasını, özel toprak mülkiyetinin kaldırılmasını, kilise, krallık, hükümet topraklarının tazminat ödenmeksizin köylülere devredilmesini istiyordu. Tam anlamıyla tutarlı bir siyaseti olmayan bu Birlik, bir sürü baskıyla karşı karşıya kaldı ve 1907 başlarında dağıldı. S. 78

[61] **Kolokol** (Çan): Siyasal dergi. Sloganı «Vivos Voco!» (yaşayanlara sesleniyorum). Herzen ve Ogaref tarafından 1857 yılından 1865 Nisan'ına kadar Londra'da, 1865'ten 1868 Aralık'ına kadar Cenevre'de yayımlandı. Aylık olan dergi bazen de iki ayda bir çıktı. 1868'de Fransızca olarak basıldı. İçinde Rusça ekler de yer alıyordu. Çarlık yönetiminin keyfiliğini, köylülerin toprak ağaları tarafından acımasızca sömürülüşünü kınayan dergi devrimci çağrılarda bulunuyor, Çarlık hükümetine ve iktidarı elinde tutan sınıflara karşı mücadeleyi geliştirmeye yardım ediyordu. S. 79

[62] **Polyarnaya Zvezda** (Kutup yıldızı): Edebi ve siyasal derleme, ilk üç bölümü Herzen tarafından, sonrakileri ise Herzen ve Ogaref tarafından Londra'da 1855-1862 arasında basıldı. Son bölümü ise 1868'de Cenevre'de yayımlandı. Sekiz not defteri olarak çıktı, S. 79

[63] **«Halktan Gelmeler»** : Rus toplumunun, soylular arasından değil de, küçük-burjuvaziden, din adamlarından, esnaflardan, köylülerden gelen kültürlü temsilcileri. S. 79

[64] Makale Ogaref tarafından kaleme alınmıştır. S. 80

[65] Lenin, Herzen'in «N. G. Çernişevski» adlı makalesinden bir bölüm aktarıyor. S. 80

[66] Lenin, burada Herzen'in «Potins, suie,.. etc.» (Dedikodular, karalamalar... vb.) adlı makalesine atıfta bulunuyor. S. 80

[67] Herzen'in Turgenyef'e 10 Nisan 1864 tarihinde yazdığı mektuptan alınmıştır. S. 81

[68] Lenin burada Herzen'in «L'évêque fosile, le gouvernement antédiluvien et le peuple dupé» (fosil piskopos, Nuh-u nebiden kalma hükümet ve aldatılmış halk) adlı makalesine değiniyor. S. 82

[69] Bak: 22 numaralı not. S. 82

[70] Bu kitaptaki **«Vekhi Üzerine»** adlı bölüme bakınız. S. 84

[71] **Ruskaya Miysl** (Rus düşüncesi): Liberal burjuva eğilimli edebî, siyasal aylık dergi. Moskova'da 1880'den 1918'e kadar yayımlandı. 1905 devriminden sonra sözkonusu dergi P. Struve yönetiminde Kadetler Partisi'nin yayın organı haline geldi. Dergi milliyetçiliği, Vekhizm'i, siyasal planda din adamlarının egemenliğini savundu ve büyük toprak mülkiyetinin savunusunu üstlendi. S. 84

[72] Lenin bu satırları Nekrasof'un **Pour qui fait-il bon vivre en Russie** (Rusya'da kim iyi yaşar) adlı şiirinden almıştır. S. 85

[73] Lenin, Nekrasof'un **A un ami inconnu qui m'a envoyé le poème «C'est impossible.»** (Bana «Olanaksız» adlı şiiri gönderen bilinmeyen bir dosta) başlığını taşıyan şiirinden bir bölüm aktarıyor. S. 87

[74] «Alçaklığa eğilimli» deyimi Saltikof-Şçedrin'in yergi niteliğindeki **liberal** adlı eserinden alınmıştır. S. 87

[75] **Ruski Vestnik** (Rus Postası) : Edebi, siyasal dergi. 1856-1906 arasında Moskova ve Petersburg'da çıktı. 1856-1887 yılları arasında yazı işleri müdürlüğünü M. Katkof yaptı. Önceleri liberal eğilimli olan bu dergi 1860'dan sonra gericiliğin yayın organı haline geldi. S. 88

[76] Bak: 34 numaralı not. S. 88

[77] **Rus Halk Birliği:** Son derece geri bir monarşist örgüt. 1905'de Petersburg'da devrimci harekete karşı mücadele vermek için kuruldu. 1917 Şubat devrimi sırasında hesabı görüldü. S. 90

[78] Bak: 45 numaralı not. S. 90

[79] **Alman İşçilerinin Genel Birliği:** Alman işçilerinin siyasal örgütü. 1883 yılında Leipzig'deki işçi dernekleri kongresinde Lassalle'nin çabalarıyla kuruldu. Bu tür bir Birliğin kurulması işçi hareketi açısından çok olumluydu. Ama başkan seçilen Lassalle, birliği oportünist bir yola sürükledi. Birliğin sınırlı birtakım görevleri vardı: Genel seçim hakkı ve parlamenter etkinlik için mücadele gibi. Birlik 1875'e kadar sürdürdü varlığını. S. 95

[80] **Sosyalistlere karşı istisna yasası:** Almanya'da Bismarck hükümeti tarafından sosyalist ve işçi hareketini bastırabilmek için 1878'de çıkartıldı. Bu yasa bütün sosyal-demokrat parti örgütlerini, bütün kitle işçi örgütlerini yasakladı. Sosyal-demokratlar zulme uğradılar, sürgüne gönderildiler. Ancak bütün bu baskılar Sosyal-Demokrat Parti'nin yasadışı olan çalışmasını engelleyemedi. Marx ve Engels dönemin Alman sosyal-demokratlarına büyük yardımlarda bulundular. Bu yasa 1890 yılında işçi hareketinin etkisiyle kaldırıldı. S. 95

[81] **Ruskoye Slovo** (Rus sözü): 1895 yılından 1917 Kasım ayına kadar Moskova'da yayımlanmış olan liberal burjuva gündelik gazetesi. S. 97

[82] **Severnaya Pravda** (Kuzeyin Gerçeği): **Pravda**'nın isimlerinden biri. Yasal bolşevik, günlük gazete. S. 100

[83] **Bund'çu:** «Litvanya, Polonya ve Rusya Yahudi İşçileri Genel Birliği»nin üyesi. Sözkonusu Birlik 1897'de kuruldu. Saflarında daha çok Rusya'nın Batı kesimindeki yarı proleter unsurları topluyordu. Bund adı verilen Birlik Rus işçi hareketinde milliyetçi ve bölücü bir eğilimi yansıtıyordu. 1912'de kendi kendisini feshetti. S. 101

[84] **Dzvin** (Çan): Milliyetçi menşeviklerin yasal dergisi. 1913'den 1914'e kadar Kiev'de, Ukrayna dilinde çıkmıştır. S. 110

[85] **Diyen** (Gün): Liberal-burjuva günlük gazete, 1912 yılından 1917 Ekim'ine kadar Petersburg'da yayımlandı. **Diyen**'de yazı yazan tasfiyeci Menşevikler 1917 Şubat'ından sonra, gazeteyi ele geçirdiler. S. 115

[86] Bak: 61 numaralı not. S. 118

[87] **«Emeğin Kurtuluşu» Grubu:** Plehanof tarafından 1883'de Ce-

nevre'de kurulan ilk Rus marksist grubudur. R.S.D.İ.P.'nin II. Kongresi'ne kadar varlığını sürdürmüştür. Marksizm'in Rusya'da yayılması için büyük çaba sarfetmiştir. Plehanof ve grubun diğer üyeleri Marksizm'in kurucularının eserlerini Rusça'ya çeviriyor, yurt dışında bastırıyor ve gizlice Rusya'ya sokuyorlardı. **«Emeğin Kurtuluşu»** grubu popülizme son öldürücü darbeyi vurmuştur. S. 119

[88] **Ekonomizm:** XIX. yüzyılın sonunda ve XX. yüzyılın başında Rus sosyal-demokrasisinde görülen oportünist eğilim. «Ekonomist»ler çarlık yönetimine karşı siyasal mücadele vermesi gerekenin liberal burjuvazi olduğu kanısındaydılar. Ekonomistler açısından işçiler sadece çalışma koşullarının düzeltilmesi, ücretlerinin arttırılması amacına yönelik bir iktisadi mücadeleyle yetinmeliydiler. Partinin öncü rolünü ve devrimci kuramın işçi hareketi için önemini inkâr eden «ekonomistler» işçi hareketinin kendiliğinden gelişeceğini savunuyorlardı. Lenin **Ne Yapmalı?** adlı eserinde «ekonomist» kuramların kararsızlığını ve zararlı yönlerini açığa çıkarttı. S. 121

[89] **İskra** (Kıvılcım): 1900'de Lenin tarafından kurulan ilk yasadışı marksist gazete. İlk sayısı 11 (24) Aralık'ta Leipzig'de çıktı. Daha sonraki sayıları ise Münih'te (1902 Nisan'ından sonra), Londra'da ve (1903 İlkbahar'ından itibaren de) Cenevre'de yayımlandı.

R.S.D.İ.P.'nin II. Kurultay'ında **İskra,** Parti'nin merkez organı olarak kabul edildi. Kurultay'dan kısa bir süre sonra menşevikler gazeteyi ele geçirip kendi organları haline getirdiler. S. 121

[90] **Rabotnik** (İşçi): «Yurt dışındaki Rus Sosyal-Demokratlar Birliği» tarafından yayımlanan dergi. Sürekli olarak çıkmıyordu. 1896-1899 yılları arasında Cenevre'de yayımlandı. S. 121

[91] **Vperiod** (İleri): Yasadışı bolşevik gazete. 22 Aralık 1904 (4 Ocak 1905) ten 5 (18) Mayıs 1905'e kadar Cenevre'de çıktı. 18 sayı kadar yayımlandı. Gazetenin örgütleyicisi ve yönetmeni Lenin'di. V. Vorovski, M. Olminski ve A. Lunaçarski gazetenin yazı kurulunda yer almaktaydılar. S. 122

[92] Bak: 18 numaralı not. S. 122

[93] **Nachalo** (Başlangıç): Günlük, menşevik, yasal gazete. Petersburg'da 1905 yılı Kasım-Aralık ayları arasında çıkıyordu. S. 122

[94] **Volna** (Dalga): Petersburg'da 26 Nisan (9 Mayıs)dan 24 Mayıs (6 Haziran) 1906'ya kadar çıkan yasal bolşevik gazete. Günlük olan

bu yayın organı 5 (18) Mayıs 1906 tarihini taşıyan 9. sayısından sonra Lenin tarafından kaleme alındı. Vorovski ve Olminski de yazı işlerinde görev alıyorlardı. 25 sayı çıkan gazete birçok kez polis baskısıyla karşılaştı ve hükümet tarafından yasaklandı. **Volna**'nın yerini yasal bolşevik gazete **Vperiod** aldı. S. 122

[95] **Eko** (Yankı): Günlük yasal bolşevik gazete. Petersburg'da 22 Haziran (5 Temmuz) 7 (20) Temmuz 1906 arasında, hükümetçe yasaklanan **Vperiod**'un yerine çıkıyordu. Toplam olarak 14 sayı yayımlandı. Lenin gazetenin baş yazarıydı. I. devlet meclisinin dağıtılmasının ardından yasaklandı. S. 122

[96] **Narodnaya Duma** (Halkın meclisi): Menşevik günlük gazete. 1907 Mart-Nisan ayları arasında Petersburg'da çıkıyordu. S. 123

[97] Sözkonusu olan Rus bibliyografı N. Rubakin'in **Parmi les Livres** (Kitaplar Arasında) adlı eseridir. Bu eser çeşitli bilgi dallarına özgü kitapların uzun bir listesini içeriyordu. Eserinin ikinci cildinde yazar, Lenin'in «Sur le bolchevisme» (Bolşevizm üzerine) başlığını taşıyan makalesine yer vermişti. S. 123

[98] Sözkonusu olan burjuva yurtseverliği anlayışı içinde kaleme alınan ve Rus-Alman savaşını haklı gösteren «Yazarlar, Ressamlar ve Sanatçılar adına» başlığını taşıyan bir bildiridir. Bu duyuru akademi üyelerinin A. Vasnetsof, V. Vasnetsof, K. Korovin gibi ressamların, heykeltraş S. Merkulof'un, F. Şalyapin'in ve Moskova Tiyatrosu'nun diğer sanatçılarının, M. Gorki, A. Serafimoviç, Skitaletz gibi yazarların, P. Struve, N. Mihailof, D. Tikhomirof, vb. gibi dergi başyazarlarının imzalarını taşıyordu. S.125

[99] **Birleşik Soylular Kurulu:** Büyük toprak sahiplerinin 1906 Mayısı'nda kurulan ve 1917 yılına kadar varlığını sürdüren karşıdevrimci örgütü. Temel amacı mutlakiyetçi düzenin, büyük toprak mülkiyetinin ve soyluluğun ayrıcalıklarının savunusuydu. Kurul hükümetin siyaseti üzerinde güçlü bir etkide bulundu. IV. Devlet Meclisi döneminde üyelerinin çoğu danıştayda ve Yüz-Karalar örgütlerini yöneten organlarda görev aldılar. S. 128

[100] Bu alıntı Çernişevski'nin **Le Prologue** (Öndeyiş) adlı romanından yapılmıştır. S. 128

[101] Bak: F. Engels **La Littérature Des Émigrés** (Göçmenlerin edebiyatı). S. 129

[102] **Biyednota** (Yoksul): 27 Mart 1918-31 Ocak 1931 arasında Moskova'da yayımlanan gündelik köylü gazetesi. **Biyednota** 1 Şubat 1931'de **Sotsialistitşeskoye Zemledelye (Sosyalist Tarım) isimli** gazete ile birleşti. S. 140

[103] **Sosyalist-Devrimciler** (s. - r.): Çeşitli popülist grup ve çevrelerin birleşmesi sonucunda, 1901 sonu ve 1902 başlarında kurulmuş olan Rus küçük-burjuva partisi. Sosyalist-devrimciler proleterler ile küçük mülk sahipleri arasındaki sınıfsal farkları görmüyorlar, köylülük içindeki çelişkileri ve sınıf ayrımlarını, proletaryanın devrimdeki yönetici işlevini inkâr ediyorlardı.

1917 Şubat'ında burjuva demokratik devriminin başarıya ulaşmasından sonra sosyalist-devrimciler, menşevikler ve kadetler, burjuva partisinin ve büyük toprak sahiplerinin geçici hükümetinin temel desteği oldular. Sosyalist-devrimcilerin önderleri (Kerenski, Avksentiyef, Çernof) hükümete katıldılar. Siyasetleri köylü hareketini ezmeye yönelikti. Köylülerin toprak mülkiyetinin kaldırılmasına ilişkin temel isteklerini desteklemek şöyle dursun, toprak mülkiyetinden yana çıkıyorlardı.

1917 Kasım'ında sosyalist-devrimcilerin sol kanadı bağımsız bir parti kurdu. Köylülerin içindeki etkilerini korumak için sol sosyalist-devrimciler bir biçim olarak Sovyet iktidarını tanıdıklarını, kendilerinin bolşeviklerin bağlaşığı olduklarını söylediler. Ancak kısa bir süre sonra Sovyet iktidarına karşı mücadeleye başladılar.

Dış müdahale ve iç savaş boyunca sosyalist-devrimciler kendilerini karşı-devrimci yıkıcı bir etkinliğe verdiler. Açıkça müdahalecileri ve Beyazmuhafızları desteklediler. İç savaşın bitiminden sonra yıkıcı çalışmalarına gerek ülke içinde, gerek Beyaz göçmenler saflarında devam ettiler. S. 144

[104] **Kolupayef ve Razuvayef:** Yergici Rus yazarı Saltikof-Şçedrin'in tasvir ettiği gözü doymak bilmez kapitalist tiplerdir. S. 144

[105] Lenin burada «Proletkult» (kültürel ve eğitici örgüt) üyeleri tarafından «proleter kültür» maskesi altında yayılan anti-marksist tezlere değinmektedir. Bu örgüt geçmişin kültürel mirasının önemini inkâr ediyordu. Amaçları «Laboratuvar yöntemi» ile özel yaşamdan kopuk bir «proleter kültür» yaratmayı denemekti. «Proletkult»un ideoloğu Bogdanof marksist olduğunu ileri sürüyor, ama öte yandan Mach'ın öznel idealist düşünüşünü savunuyordu. «Proletkult» kendi içinde uyumlu bir örgüt değildi. Örgüt çatısının altında çeşitli yan kuruluşların başında bulunan burjuva aydınlarının yanısıra Sovyet dev-

letinin kültürel gelişimine içtenlikle yardım etmek isteyen genç emekçiler de vardı. «Proletkult» örgütleri özellikle 1919'da gelişti. Çözülüşleri ise 1920'lerin başında başladı ve nihayet 1932'de dağıldılar.

Lenin «Proletkult»u, «Proleter kültür hakkında» başlığını taşıyan karar taslağında ve diğer eserlerinde sert bir biçimde eleştirdi. S. 152

[106] «Okur-yazarların seferber edilmesi ve sovyet sisteminin propagandasının örgütlenmesi» başlığını taşıyan bu karar, 10 Aralık 1918'de Halk Komiserleri Kurulu tarafından alındı ve 12 Aralık'ta İzvestia'nın 272. sayısında yayımlandı. Sözkonusu kararda bütün okur-yazar nüfusun sayılması ve aralarından konuşucular seçilmesi öneriliyordu. Gruplar halinde birleşecek olan konuşucular «...öncel olarak okuma-yazma bilmeyen herkese hükümetçe alınan önlemleri anlatacak, ikinci olarak da bütün halkın siyasal gelişimine yardım edeceklerdi...» S. 153

[107] 18 Mayıs 1919'da Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Merkez Yürütme Kurulu Sovyet iktidarının düşmanlarına karşı mücadele etmek üzere Sovyet Cumhuriyeti'nin bütün silâhlı güçlerinin birliğini öngören bir kararı kabul etti. Benzeri öneriler Letonya, Litvanya ve Beyaz-Rusya sovyet hükümetinden de geldi. 1. Haziran 1919'da Merkez Yürütme Kurulu «Rusya, Ukrayna, Litvanya, Letonya ve Beyaz-Rusya Sovyet Cumhuriyetleri'nin evrensel emperyalizme karşı mücadelede birleştirilmesi hakkındaki» Yasayı resmi olarak yayımladı. S. 158

[108] Sözü edilen Mayakovski'nin toplantıların ateşli izleyicilerine adadığı bir dizedir. Şairin çağdaşlarından birinin tanıklığına bakılacak olursa Mayakovski, Lenin'in müdahalesini şöyle yorumluyordu: «...Eğer İliç (Lenin) siyasal çizgimin doğruluğunu kabul ediyorsa bundan çıkan sonuç, sosyalizm yolunda aşama kaydettiğimdir. Biz diğerleri için, öz olan, temel olan budur.» S. 164

[109] Lenin burada Engels'in «Göçmenlerin edebiyatı» adlı makalesinden bir bölüm aktarıyor. S. 165

[110] Bak. F. Engels «Göçmenlerin edebiyatı S. 166

[111] Sous La Banniere Du Marxisme (Marksizmin Bayrağı Altında): Tanrı-tanımazlığı ve militan materyalizmi yaymak amacıyla kurulmuş düşünsel ve iktisadi dergi. Moskova'da 1922 Ocak ayından 1944

Haziran'ına kadar ayda bir yayımlandı (1933-1935 arasında ise iki ayda bir olarak çıktı). S. 168

[112] Başlangıçta bu bölüm şöyle yazılmıştı: «Bir gün Upton Sinclair'in **The profits of religion** (Dinin Kazançları) adlı eserini karıştırma olanağını buldum. Doğal olarak yazarın soruna yaklaşımı ve sorunu çözümleme biçimi hatadan arınmış değildi. Ancak bu kitap gene de yararlıdır, çünkü canlı bir dille yazılmıştır ve birçok somut örnek ile olguyu gözler önüne sermektedir.»

Krupskaya'nın yansıttığına göre bu kitap yazarın bir mektubuyla beraber Lenin'e gönderilmiş. Sinclair bu mektupta romanlarında sürdürdüğü kavgadan söz ediyormuş. Şöyle devam ediyor Krupskaya: «Lenin elinde bir İngilizce sözlük, kitabı okumaya koyuldu. Kitap tanıtanamaz propaganda açısından Lenin'in pek hoşuna gitmedi. Ancak burjuva demokrasisini eleştiriş biçimiyle ilgisini çekti» (**Marksizmin bayrağı altında**, sayı 1, 1933, s. 148). S. 169

[113] **II. Enternasyonal:** Sosyalist partiler tarafından 1889 yılında kurulan bir birliktir. 1. Dünya Savaşı patlak verdiğinde II. Enternasyonal'in önderleri sosyalizm davasına ihanet ettiler ve kendi emperyalist hükümetlerinin yanında yer aldılar. II. Enternasyonal varlığını yitirdi. Sol partiler ve gruplar 1919'da Moskova'da kurulan III. Komünist Enternasyonal'e katıldılar. II. Enternasyonal aynı yıl Bern'de toplanan bir konferansla yeniden dirildi. Bu konferansa sadece sosyalist hareketin oportünist kanadının temsilcileri katıldı. S. 170

[114] Lenin büyük bir olasılıkla, Marx'ın Paris Komünü'nü anlatırken kullandığı **«Son derece esnek bir siyasal biçim»** (K. Marx, **Fransa'da İç Savaş**) yargısını ve yine K. Marx'ın L. Kugelmann'a yazdığı 12 Nisan 1871 tarihli mektubunda kullandığı övgü niteliğindeki **«Parislilerin esnekliği»** değerlendirmesini göz önüne alıyordu. S. 170

[115] K. Marx'ın F. Engels'e yazdığı 16 Nisan 1856 tarihli mektubuna bakınız. S. 170

[116] **Brest-Litovsk Barış Antlaşması:** 1918 Mart'ında Sovyet Rusya ile Almanya arasında imzalandı. Sözkonusu antlaşma Rusya aleyhine çok ağır hükümleri içeriyordu. Sovyet hükümeti antlaşmayı imzalamak zorunda kaldı. Çünkü Çarlık ordusu dağılmıştı ve Kızıl Ordu da henüz oluşmak durumundaydı. Ne kadar ağır olursa olsun, Brest-Litovsk barışı Sovyet Cumhuriyeti'ne burjuvazinin karşı-dev-

rimini ve dışardan yapılan yabancı müdahalesini ezebilmek için güç toplama olanağı verdi. 1918 Kasım devriminden sonra bu antlaşma kaldırıldı. S. 173

[117] NEP: Genç Sovyet hükümetinin kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde kabullendiği yeni iktisadi Siyaset.

Bu siyaset, dış müdahale ve iç savaş döneminde Sovyet yönetimi tarafından izlenen ve savaş komünizmi siyaseti 1918-1920 adıyla bilinen iktisadi siyasete oranla farklı olduğu için «yeni» sıfatını almıştır. S. 173

[118] Sözkonusu olan İ. Dubrovinski. (Bak: Adlar dizini). S. 177

[119] Bak: 27 numaralı not. S. 177

[120] M. Gorki'nin «Notes sur la petite bourgeoisie» (Küçük-burjuvazi üstüne notlar) adlı yazıları bolşeviklerin yasal organı olan **Novaya Zhizn** gazetesinin 1905 yılı Ekim-Kasım aylarında yayımlanmıştır. S. 177

[121] 1908 başlarında M. Gorki «Confession» (İtiraf) adlı öyküsünü bitiriyordu. S. 177

[122] Sözü edilen, M. Gorki'nin N. Semaşko'nun Cenevre'de tutuklanması konusunda, basında bir bildirisinin yayımlanmasıydı. S. 178

[123] «Kinizm üzerine» adlı makale Gorki tarafından Fransız dergisi **Documents du progrès** (Gelişmenin Belgeleri) için yazıldı. İlk olarak **Désarroi dans la littérature** (Edebiyatta Düzensizlik) adlı derlemede çıktı. («Zveno» yay. Petersburg, 1908. Derleme ocak ayında yayımlandı.) Sonra da Fransız dergisinin Ocak sayısında yer aldı. Makale tanrının-yapımı ile ilgili olarak yanlış tezler içeriyordu. S. 178

[124] M. Gorki'nin, Sienkievicz'in Prusya hükümetinin Poznan'daki toprak soylularının malikanelerine el konması hakkında kamuoyunun ne düşündüğünü açığa çıkarmak amacıyla yaptığı ankete cevaptır. Sienkievicz bu konuda gelen 252 cevabı, Gorki'ninkini dahil etmeden bir broşür halinde yayımladı.

Gorki'nin mektubu Poznan büyük toprak soylularının savunusunu gözler önüne seriyordu.

Gorki, Sienkievicz'e o'nun yazarlık yeteneğini çok takdir ettiğini, ancak bir sanatçının «halkın düşmanının kim olduğunu bilmesi gerektiğini» yazmıştır. Sienkievicz'in Polonyalıların «barışçılı dav-

ranışları, «devrim ateşini yakanların onlar olmadıkları», vergilerini düzenli olarak verdikleri, Prusya ordusuna asker gönderdikleri gibi kanıtlardan kalkarak, II. Guilluame'ye yaptığı çağrıya karşı çıkıyordu. Gorki mektubunun sonunda «Bu sözler, bana Polonya halkına duyduğunuz sevgiden kuşkulanma hakkı veriyor» diye yazıyordu (Gorki arşivi). S.178

[125] **Kuokkala:** Lenin'in Finlandiya'da 1906 Eylül'ünden 1907 Kasım'ına kadar yaşadığı yer. S. 179

[126] Sözü edilen, o dönemlerde İtalyan Sosyalist Partisi'nin merkezci çoğunluğunun önderi olan Ferri'nin Parti merkez organı **Avanti'**de yazı yazmayı reddedişiydi. S. 183

[127] Sözkonusu olan Gorki'nin Lenin ile, yurt dışında yaşayan Bogdanof ve yandaşları arasında bir buluşma olanağı yaratmasıydı. Bu buluşma 1908 Nisan'ında Lenin'in Gorki'yi Kapri'de ziyareti sırasında gerçekleşti. S. 183

[128] **Keşiş** (innokenti): İ. Dubrovinski. S. 184

[129] **Golos Sotsial-Democrata** (Sosyal-Demokratların Sesi): 1908 Şubat'ından 1911 Aralık'ına kadar yurt dışında, önce Cenevre'de sonra Paris'te yayımlanan gazete. Menşevik tasfiyecilerin organı. S. 185

[130] **Neue Zeit** (Yeni Zamanlar): Alman sosyal-demokrasisinin kuramsal organı. 1883'ten 1923'e kadar Stutgart'ta yayımlandı. Engels'in ölümünden (1895) sonra bu yayın organında revizyonist makalelere yer verilmeye başlandı. S. 185

[131] **Yeni-Kant'çılık:** Burjuva felsefesinin yeniden doğması kılıfı altında öznel idealizmi savunuyordu. S. 185

[132] Lenin, Gorki'nin «Destruction de la personnalitè» (kişiliğin yıkılması) başlıklı makalesinden söz etmektedir. Lenin bu makalenin ilk önce **Proletari**'de notlar şeklinde yayımlanmasını öneriyordu. Makale «Znanye» yayınlarının **Essais sur la philosophie du collectivisme** (Kolektivizm Felsefesi Üzerine Deneme)adlı derlemesinde çıktı. S. 187

[133] Lenin, V. Bazarof'un, Berman'ın, Lunaçarski'nin, Yuşkeviç'in, Bogdanof'un, İ. Guelfond'un ve S. Suvorof'un makalelerinden oluşan ve **Marksist Felsefe Denemeleri** adını taşıyan makaleler derlemesine değinmektedir. S. 187

[134] **Zarya** (Şafak): Bilimsel ve siyasal marksist dergi. **Iskra** yazı kurulu tarafından 1901-1902 yılları arasında Stutgart'ta yasal olarak yayımlandı. 4 sayı (3 kitap) yayımlanabilen sözkonusu organ uluslararası revizyonizmi ve Rus revizyonizmini, özellikle «Legal Marksizm»i ve «Ekonomizm»i eleştiriyor ve Marksizm'in kuramsal ilkelerini savunuyordu. S. 187

[135] Sözkonusu olan Lenin'in, Cenevre'de 1904 Mayıs'ında basılan **Bir Adım İleri, İki Adım Geri** adlı kitabıdır. S. 188

[136] Sözkonusu olan Bogdanof'un **Ampiriomonizm** adlı kitabıdır. Fask. I. Moskova, 1904. S. 188

[137] A. Lunaçarski, V. Bazarof, A. Bogdanof, P. Maslof, A. Finn, V. Şuluatikof, V. Friche ve diğerlerinin makalelerinden oluşan ve **«Gerçekçi Bir Dünya Görüşünün İlk Taslakları»** başlığını taşıyan derleme 1904'te Petersburg'ta yayımlandı. Plehanof ve Lenin'in makalesi bu derlemede yer almıyordu. S. 188

[138] **Not defterleri: (Notes d'un marxiste ordinaire sur la philosophie)** (Sıradan Bir Marksistin Felsefe Üzerine Notları). Lenin tarafından 1906'da A. Bogdanof'un **Ampiriomonizm** kitabının çıkması münasebetiyle yazılmış bir eser. Lenin'in bu kitabı bulunamamıştır. S. 189

[139] Lenin o sırada **Materyalizm ve Ampiriokritisizm** adlı kitabını yazmaya başlamıştır. S. 190

[140] Burada sözü edilen A. Bogdanof, G. Aleksinski, A. Lunaçarski tarafından M. Gorki'nin de katılmasıyla 1909'da Kapri adasında kurulan okuldur. Lenin, otzovistlerin, ultimatomcuların, tanrı-yapımcılarının merkezi olan Kapri okulunda konferans vermeyi reddetti.

Okul dört ay kadar sürdü. 1909 Kasım'ında okulun bir kısım öğrencisi başlarında N. Vilonof olduğu halde Bogdanof'tan kesinlikle ayrıldılar. **Proletari**'ye, öğretmenlerinin parti düşmanı tutumlarını eleştiren bir protesto gönderdiler ve bu yüzden okuldan uzaklaştırıldılar. Bunlar Lenin'in çağrısı üzerine Paris'e geldiler. Orada çeşitli derslere katıldılar ve Lenin'in konferanslarını dinlediler. Kapri'de kalan öğretmen ve öğrenciler 1909 Aralık'ında parti düşmanı «Vperyod» grubunu kurdular.

Proletari yazı kurulu Kapri okulunu «Bolşeviklerden ayrılan fraksiyonun yeni bir merkezi» olarak nitelendiriyordu. S. 194

[141] **Raboçaya Gazeta** (İşçi Gazetesi): Bolşeviklerin 1910-1912 arasında Paris'te çıkan organları. Parti yandaşı menşevikler (Plehanof'çular) bu gazetede yazıyorlardı. R.S.D.İ.P.'nin Prag konferansı (Ocak 1912) gazeteyi R.S.D.İ.P.'nin merkez komitesinin (bolşevik merkez komitesi) resmî organı ilân etti. M. Gorki gazeteye maddi olarak yardım ediyordu. S. 196

[142] **Sovremennik** (Çağdaş): Edebi ve siyasal aylık dergi. 1911-1915 yılları arasında Petersburg'da yayımlandı. Tasfiyeci menşevikler, devrimci-sosyalistler ve sol liberaller işçi kitleleri ile hiç bir bağı bulunmayan bu derginin çevresinde toplandılar.

Bunin'e (19 Kasım (2 Aralık) 1910'dan sonra) yazdığı mektupta Gorki şöyle diyordu: «**Sovremennik** bana ciddî bir organ olarak görünmüyor. Ve bu dergi ile «sürekli» bir ilgim olduğu yalandır. Gerçeği söylemek gerekirse benim için hiç de hoş olmayan bir yalan» (**M. Gorki'nin yaşamı ve eserleri külliyatı,** Fasikül 2, s. 167). Amfiteatrof'a yazdığı mektuplarda Gorki «sürekli işbirliği» deyiminin gazete ilânından çıkarılmasını ısrarla istiyordu. S. 196

[143] **Vestnik Evropi** (Avrupa Postası): 1866 yılından 1918 Yaz'ına kadar Petersburg'ta yayımlanmış olan aylık dergi. Sözkonusu yayın organı Rus liberal burjuvazisinin görüşlerini yansıtırdı. 1890 yılının başından itibaren Marksizm'e karşı sistemli bir mücadeleye girişti. S. 196

[144] Bak: 71 numaralı not. S. 196

[145] Bak: 1 numaralı not. S. 197

[146] **Sovremenni Mir** (Çağdaş Dünya): Siyasal, bilimsel, edebi aylık dergi, Petersburg'da 1906-1918 yılları arasında yayımlanıyordu. Menşevikler, özellikle Plehanof dergide görev alıyordu. Parti yandaşı Menşevik grubuyla işbirliği yapıldığı dönemde, dergide bolşevikler de yazıyorlardı. S. 197

[147] **Krasnoye Znamya** (Kırmızı Bayrak): Siyasal ve edebi burjuva dergisi. 1906 yılında Paris'te çıkıyordu. S. 198

[148] **Jivoye Dyelo** (Yaşayan Eser): Tasfiyeci menşeviklerin 1912'de Petersburg'da çıkan günlük yasal gazeteleri. 16 sayı çıkmıştır. S. 199

[149] **Zvezda** (Yıldız): Yasal bolşevik gazete. 1910 Aralık'ından 1912 Nisan (Mayıs)ına kadar Petersburg'da çıktı. Önceleri haftalıktı, sonraları haftada iki ya da üç kez yayımlandı. Parti yandaşı menşevikler (Plehanof'çular 1911 Sonbahar'ına kadar **Zvezda**'da yazıyor-

lardı. Lenin gazeteyi yurt dışından yönetiyordu.

Bolşevikler günlük bir gazete olan **Pravda**'nın baskısını **Zvezda**'da hazırladılar. **Zvezda**, **Pravda**'nın birinci sayısının çıktığı gün hükümet tarafından kapatıldı. S. 199

150 **İrkutskoye Slovo** (İrkutsk'un Sesi): Tasfiyeci menşeviklerin İrkutsk'da 1911-1912 yılları arasında çıkan gazetesi. S. 199

151 Sözkonusu olan Olminski'nin, (A. Vitimski) «Les gens cultives et la conscience troublee» (Eğitilmiş ve bilinçleri bulandırılmış insanlar) adlı makalesidir. Bu yazı 23 Ağustos 1912 tarihli **Pravda** da (sayı 98) yayımlanmıştır. S. 201

152 **Luç** (Işın): 1912-1913 yılları arasında Petersburg'da çıkan ve tasfiyeci menşeviklerin yasal organı olan gündelik gazete. Söz konusu yayın organı Lenin'in deyimiyle «burjuva çevrelerinden zengin dostların parasal desteğini alıyordu.» S. 203

153 Demyan Biedni'nin bolşeviklerle olan bağları 1911'de, şairin **Zvezda**'da yazdığı sırada başlar. İşte **Pravda**'dan Olminski'nin bu konuda anlattıkları: «Demyan Biedni gazetecilikte yeni değildi. E. Pridvorof imzalı şiirleri popülist ve Kadet yayınlarda çıkıyordu. Marksist olmadığı için en soldaki akımları yakın buluyordu. Tamamen bolşevik olan **Zvezda** çıktığında Biedni'nin tüm sempatisini kazandı.

«Başlangıçta şiirlerini postayla alıyorduk. Sonra bizzat yazı kuruluna geldi. Hemen her gece matbaaya uğruyordu. Orada, matbaa makinelerinin gürültüsü içinde yapılan konuşmalarda E. Pridvorof, edebiyatta kendisinin de bir söz söyleme zorunluluğunu hissetti. Ve böylece Demyan Biedni adıyla tanınan masal yazarı doğdu. Diğer yoldaşlar O'nu önemsemezlerken, Lenin kendisini övdü. S. 205

154 Dostoyevski'nin gerici romanı **«Ecinniler»**in Moskova Sanat Tiyatrosu'nda sahneye konmasını M. Gorki basında protesto etti. Bu münasebetle «Sur l'esprit des Karamazov» (Karamazof kardeşlerin anlayışı üzerine) ve «Une fois sur l'esprit de Karamazov» (Bir kez daha Karamazof'ların anlayışı üzerine) adlı makaleleri yazdı. Lenin'in eleştirdiği bölüm 1913 27 Ekim'inde **Ruskoye Slovo** da yayımlanan ikinci makalenin sonuç kısmıydı. 1917'de yayımlanan **1905-1916 Makaleler** derlemesinden Gorki bu bölümü çıkardı.

Gorki'nin karşı çıkması birçok işçi ve öncü aydının mektuplarında (**Pravda**'nın Kasım-Aralık sayısında yayımlanan) ve bu konuda yapılan halka açık tartışmalarda desteklendi. Gerici gazeteciler (D. Merejkovski, vb.) M. Gorki için lânetleme kampanyası açtılar. S. 206

[155] Burada sözü edilen Ukraynalı burjuva milliyetçisi yazar V. Vinniçenko'nun **Les préceptes de nos pères** (Babadan Kalma Adetler) adlı romanıdır. S. 210

[156] Sözkonusu olan İnessa Armand'ın işçi sınıfı kadınları için yazmayı düşündüğü bir broşürdü. Ancak broşür kaleme alınmadı. S. 212

[157] Sözkonusu olan parti düşmanı Baugy grubudur (İsviçre). Bu topluluk Buharin, Rozmiroviç ve Kirlenko tarafından kurulmuştur. S. 217

[158] Krasnaya Gorka kalesi komplosu 13 Haziran 1919'da karşı-devrimci «ulusal merkez» örgütü tarafından gerçekleştirilmiştir. Sözkonusu örgüt anti-sovyet ve ajan gruplarının eylemlerini yönetiyordu. Asiler Krasnaya Gorka kalesini ele geçirerek, Kronstadt istihkâmlarını zayıflatacaklarını ve ayaklanmayı cephedeki genel saldırıyla aynı anda gerçekleştirerek Petrograd'ı ele geçireceklerini umdular. Ayaklanma 16 Temmuz gecesi bastırıldı. S. 225

[159] Burada sözkonusu olan, Vladimir Dahl'ın hazırladığı ve 1863-1866 arasında çıkan dört ciltlik, «Dictionaire raisonné du Russe vivant» (Yaşayan Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü) adlı eseridir. (Sözlük Sovyet iktidarı döneminde iki kez basılmıştır.) Lenin'in talimatı üzerine Halk Eğitim Komiserliği yeni bir sözlüğün hazırlanmasına girişmiş, ancak o sırada bu eserin bitirilmesi mümkün olamamıştır. S. 229

[160] Yazar Serafimoviç'in oğlu 1920 Mayıs'ında iç savaş sırasında öldürülmüştür. S. 230

[161] «150.000.000» başlıklı şiirinde Mayakovski fütürizme olan eski eğiliminin etkisinden kurtulamamıştı. Şiirin üslubu şatafatlı, biçimi karmaşıktı. Yazar klasik mirası reddediyor, dönemine isabet eden tek edebi akım olan fütürizmin övgüsünü yapıyordu. S. 232

[162] Merkez Denetleme Komisyonu, parti denetim mekanizmasının en büyük organıdır. S. 237

[163] **Clarté** (Aydınlık): H. Barbusse tarafından kurulan, yazarlardan ve ilerici aydınlardan oluşan topluluk. Sözkonusu topluluk eski savaşçılar birliği ve diğer ülkelerin benzeri kuruluşlarının temeli üzerine kurulmuştu. Bu derneklerin birleşmesindeki amaç, temel sloganı «savaşa savaş açmak» olan eski savaşçılar enternasyonalini gerçekleştirmekti.

Aydınlık grubunu oluşturanlar arasında 3. Enternasyonal'in yandaşları: H. Barbusse, A. France, P. Vaillant-Couturier ve pasifist yazarlar R. Rolland, S. Zweig, H.G. Wells, T. Hardy, U Sinclair, J. Romain, vb. vardır. Grup **Aydınlık** adlı bir dergi çıkartıyordu. Sözkonusu dergi 1919 Ekim'inden 1928 Ocak ayına kadar Paris'te yayımlandı. Dergi ilk yıllarda Fransa'da ve dış ülkelerde oldukça tutuldu. Ancak grup içinde gün ışığına çıkan ideolojik farklılıklar, grubun örgütlenme sahasındaki güçsüzlüğü, topluluğun önemli bir örgüt haline gelmesine ve geniş bir etki sahası yaratmasına engel oldu. Barbusse'nin yazı işleri müdürlüğünden ayrılmasından sonra (1924 Nisan'ı) «Aydınlık» dergisi ilerici çizgisini yitirdi ve 1928'de yayın hayatı son buldu ve grup da dağıldı. S. 239

[164] **Credo:** 1899'da bu başlık altında «Ekonomizm»in (bak: 88 numaralı not) tezlerini özetleyen bir belge yayımlandı. S. 265

[165] **Legal Marksizm:** Liberal burjuvazinin XIX. yüzyılın sonunda beliren siyasal-toplumsal akımı: Bir başka deyimle marksist öğretinin esas yapısının liberal-burjuva tarzda tahrif edilmesi. Başlarında Struve olan legal-marksistler Marksizm'i burjuvazinin çıkarlarına uydurmayı denediler. Lenin Struve'ciliğin Marksizm'den liberal burjuvazinin çıkarlarına uygun ne varsa aldığını, ama Marksizm'in gerçek özünü reddettiğini belirtir. Legal-marksistler Marksizm'in: devrimci anlayışını, kapitalizmin kaçınılmaz çöküşü hakkındaki öğretisini, proletarya devrimi ve proletarya dktatörlüğü üzerine olan görüşlerini kabullenmezler. S. 266

DİZİN

A. A., Al. Al., Bak. *Bogdanof Aleksandır-Aleksandroviç.*

Akimof (Maknovetz), Vladimir Petroviç (1872-1921) — «ekonomizm»in en büyük yandaşlarından, ateşli oportünistlerden. R.S.D.İ.P. nin II. Kongresi'nden sonra (1903) menşeviklerin saflarına katılmıştır. Stolipin gericiliği döneminde (1907-1910) sosyal-demokrasiden uzaklaşmıştır. — S. 121.

Akselrod, Pavel Borissoviç (1850-1928) — Rus sosyal-demokratlarından. 1903 yılından itibaren menşevik saflarda yer aldı. Stolipin gericiliği döneminde (1907-1910) ve devrimci yeni atılımlar yıllarında tasfiyeci hareketin yöneticilerinden biri oldu. Sosyalist Ekim devrimine karşı cephe aldı. Beyaz göçmenlerdendir. — S. 185.

Aleksandır II. (Romanof) (1818-1881) — Rus Çarı (1855-1881) — S. 79, 80, 81.

Aleksandır III. (Romanof) (1845-1894) — Rus Çarı (1881-1894) — S. 284.

Alekseyef, Piotr Alekseyeviç (1849-1891) — 1873'lerin büyük Rus devrimcilerinden. — S. 119.

Aleksinski, Grigori Alekseyeviç (1879'da doğdu) — Rus sosyal - demokratlarından. İlk Rus devrimi dönemi (1905-1907) boyunca Bolşevik saflarda mücadele verdi. Gericilik döneminde (1907-1910) otzovist çizgiyi benimsedi. Parti düşmanı «Vperiod» (ileri) grubunun örgütleyicilerindendi. 1918 Nisan'ında yurt dışına kaçtı ve gerici saflara katıldı. — S. 203.

Alyoşin, Sergey Semenoviç (1886-1963) — Sovyet heykeltraşı. — S. 285.

Altman, Nathan İsayeviç (doğum tarihi 1889) — Rus ressam ve heykeltraşı. — S. 287.

Amfiteatrof, Aleksandır Valentinoviç (1862-1938) —

Rus burjuva gazetecisi. Liberal ve gerici basında yazılar yazdı. Sosyalist Ekim Devrimi'nden sonra yurt dışına kaçtı. — S. 196, 197, 198, 199.

Andreyeva, Maria Fedorovna. (M. F., M. F-na, Maria Fedorovna) — 1904 yılından sonra Bolşevik partisi üyesi. Maksim Gorki'nin ikinci karısı, tanınmış Rus artisti. Toplumsal etkinliklere katılmıştır. — S. 177, 195, 198, 200.

Antoni Volinski, (Krapovitski A. P.) (1863-1936) — Rus ortodoks kilisesinin aşırı sağ eğilimli önderlerinden. Çarlık yönetiminin gerici siyasetinin yayıcılarından. 1902'de Volhini Piskoposu, sonra da Harkof başpiskoposu. İçsavaş ve dış müdahale sırasında Denikin ile işbirliği yaptı. Karşı-devrimin bozguna uğramasından sonra yurt dışına kaçtı ve orada gerici göçmenlerin önderlerinden biri oldu. — S. 50, 61, 86.

Arakçeyef, Aleksey Andreyeviç (1796-1834) — I. Paul ve I. Aleksandır'ın gözde adamlarından. Baskı ve zulüm dolu bir ortam yaratmıştır. — S. 75.

Armand, İnessa Fedorovna (1874-1920) — İşçi hareketinin ve uluslararası komünist hareketinin militanlarından. 1904'ten itibaren Bolşevik Partisi üyelerinden. — S. 210, 212, 214.

Armand, Varvara Aleksandrovna (doğum tarihi 1901) — İnessa Armand'ın kızı. Eğitimini 1920-1927 yılları arasında «sanat ve meslek yüksek okulunda» yapmıştır. — S. 260.

Averçenko, Arkadi Timofeyeviç (1881-1925) — Rus yergi yazarı. Sosyalist Ekim devriminden sonra yurt dışına göçetti. — S. 161, 162.

Babeuf, (François Emile, Gracchus denir) (1760-1797) — Fransız devrimcisi. Eşitlikçi ütopik komünizmin büyük temsilcilerinden. — S. 247.

Bakunin, Mihail Aleksandroviç (1814-1876) — Rus devrimcisi. Anarşizmin ideologlarından. — S. 77, 247.

Baranof, N. M. (1836-1901) — 1882-1897 arasında Nijni-Novgorod valisi. 1891-1892 kıtlığı sırasında zulmü ile tanınır. — S. 13.

Barbusse, Henri (1873-1935) — Komünist Fransız yazarı. — S. 156, 157, 259.

Bauer, Otto (1882-1938) — Avusturya sosyal-demokrasisinin ve ikinci enternasyonalin önderlerinden. Oportünist özü Lenin tarafından birçok kez ortaya konan «ulusal ve kültürel özerklik» başlıklı burjuva milliyetçi kuramının yaratıcılarından. — S. 108.

Bazarof, (Rudnef), Vladimir Aleksandroviç (1874-1939) — Rus düşünürü ve iktisatçısı. 1896'dan itibaren sosyal-demokrat harekete katıldı. Gericilik döneminde (1907-1910) bolşevizmi terketti. «Tanrının-yapımı» akımının ve ampiriokritisizmin savunuculuğunu yaptı. Marksizm'in Machist revizyonu temsilcilerinden biri oldu. — S. 181, 189, 192.

Bebel, August (1840-1913) — Alman sosyal-demokrat hareketi ile uluslararası işçi hareketinin militanlarından. 1869'da Wilhelm Liebknecht ile Alman sosyal-demokrat partisini (Eisenachiens) kurdu. Meclise birçok kez üye seçildi. — S. 95, 247.

Beethoven, Ludwig Von (1770-1827) — Alman bestecisi. — S. 273.

Berdiyayef, Nikolay Aleksandroviç (1874-1948) — Mistik Rus düşünürü. Sosyalist Ekim devriminden sonra feodalizmin ve Ortaçağ skolastiğinin savunucusu kesildi. Skolastik, komünizmin gelişimi karşısında tek çıkış olarak görünüyordu ona. 1922'de karşı-devrimci etkinliğinden ötürü yurt dışına sürüldü ve yurt dışında Beyaz göçmenlerin baş ideologlarından biri oldu. — S. 41.

Berezovski, A. E. (1868'de doğdu) — III. devlet meclisinde milletvekili; büyük toprak sahiplerinden. Kadet partisi üyesi. — S. 51.

Berman, Yakof Aleksandroviç (1863-1933) — Hukuk yazarı ve Rus düşünürü, sosyal-demokrat. İlk Rus devrimi sırasında (1905-1907) Menşevikler safında idi. Sonra bolşeviklere katıldı. *Marksizm düşüncesi üzerine deneme* (1908) adlı revizyonist derlemenin yazarlarından. Diyalektik materyalizmin bir gözden geçirimini yaptığı, bir sürü felsefî eserler vermiştir. Sosyalist Ekim devriminden sonra R.K.P. (B.) ne katılmış, yüksek öğretim kurumlarında ders vermiştir. — S. 189.

Biedni, Demyan (Pridvorof

Efim Alekseyeviç) (1883-1945) — Sovyet şairi. — S. 205, 262, 274.

Biron, Ernst Johann (1690-1772) — Rus çariçesi Anna İvanovna'nın gözdesi. Fiilen ülkenin yöneticisi. Sınırsız bir zulüm uygulamıştır. — S. 75.

Bismarck, Otto (1815-1898) — 1871-1890 yılları arasında Alman şansölyesi. Şiddet yoluyla Almanya'nın birleştirilmesini gerçekleştirmiş, sosyalistlere karşı olağanüstü baskıcı nitelikte yasalar çıkarmıştır. — S. 171.

Biyelinski, Vissaryon Grigoryeviç (1811-1848) — Rus eleştirmen, yazar ve düşünürü. Demokrat devrimci. Estetik ve kamuoyu tarihinde büyük bir rol oynamıştır. — S. 43, 44, 85, 119, 247.

Bobrinski, Vladimir Alekseyeviç (1868'de doğdu) — gerici Rus siyasetçisi. Büyük toprak sahibi ve fabrikatör. Müthiş bir milliyetçi. Rusya'daki ulusal azınlıkların şiddet yoluyla Ruslaştırılmasından yana. Sosyalist Ekim devriminden sonra, sovyet iktidarına karşı mücadele etti. Beyaz göçmen. — S. 129, 131.

Bogdanof, (Malinovski) Aleksandır Aleksandroviç (1873-1928) — Rus sosyal-demokratlarından. Düşünür, sosyolog, iktisatçı, tıp adamı. R.S.D.İ.P.'nin II. Kongresinden (1903) sonra bolşeviklere katıldı. Gericilik döneminde (1907-1910) ve devrimci yeni atılım yıllarında (sosyal-demokrat milletvekillerinin devlet meclisinden çekilmesinden yana çıkan) otzovistlerin başına geçti. Parti düşmanı «Vperiod» grubunun önderlerinden oldu. Bogdanof'un (Mach'ın öznel idealist felsefesinin bir türü olan) Ampiriomonizm'i Lenin tarafından *Materyalizm ve Ampiriokritisizm* adlı eserde şiddetle eleştirilmiştir. *Proletari* (işçi) gazetesinin yazı kurulu toplantısında (1919) bolşevik partisi saflarından uzaklaştırıldı. Sosyalist Ekim devriminden sonra «Proletkult»un yöneticilerinden biri oldu. 1926 yılından itibaren de kurduğu kandolaşımı enstitüsünün direktörlüğünü yaptı. — S. 177, 178, 181, 184, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 203, 271.

Bringmann, August (1861-1920) — Militan Alman sendikacısı. Reformist. — S. 182.

Brutus, (Marcus Junius)

(M.Ö. 85-42) — Romalı siyasetçi. Jül Sezar'a karşı cumhuriyetçi örgütlenmenin tertipleyicilerinden. Sezar'ın öldürülmesine katılmıştır. — S. 247.

Buharin, Nikolay İvanoviç (1888-1938) — 1906 yılından itibaren Bolşevik partisi üyesi. 1915'de «*Kommunist*» dergisinde yazılar yazdı. Devlet, proletarya diktatoryası, ulusların kendi kaderini kendilerinin tayin etmesi hakkı gibi sorunlarda anti-Marksist saflara hücum etti. Sosyalist Ekim devriminden sonra bir dizi önemli görevlerde bulundu. Parti'nin Leninist siyasetine birçok kez karşı çıktı. 1928'den itibaren S.S.C.B.'nin (B) K.P.'nde sağ muhalefetin başını çekti. 1937'de parti karşıtı etkinliğinden ötürü parti saflarından uzaklaştırıldı. — S. 225.

Bulgakof, Sergey Nikolayeviç (1871-1944) — Rus burjuva iktisatçısı ve idealist düşünürü. 1905-1907 Rus devriminden sonra Kadet'lere katılmış, felsefî mistisizmi yaymış, karşı-devrimci *Velchi* derlemesinin yazı kadrosuna katılmış. 1922'de karşı-devrimci etkinliği nedeniyle yurt dışına sürülmüştür. — S. 41, 47.

Burtsev, Vladimir Lvoviç (1862-1936) — Rus liberal-burjuva yayımcı, devrimci sosyalistlere yakın olmuş, sonra Kadet partisini desteklemiştir. Sosyalist Ekim devriminden sonra Beyaz göçmenlerden olmuştur. — S. 127.

Blatchford, Robert (1851-1943) — İngiliz reformist sosyalisti. Gazeteci ve yazar. Birinci Dünya Savaşı'nda (1914-1918) şöven bir görevde bulundu. — S. 133, 134, 135.

Chopin, Frederic (1810-1849) — Polonyalı piyanist ve besteci. — S. 247.

Çadayef, Piyotr Yakovleviç (1794-1856) — İdealist Rus düşünürü. Çarlığı ve toprak köleliğini şiddetle eleştiren yazıları 1830-1840 yıllarının ilerici toplumsal düşüncesinin oluşumunda devrimci bir rol oynamıştır. Ancak Çadayef'in dünya görüşü son derece çelişkilidir. İlerici fikirleri mistisizm ve katolikliğin övgüsü ile içiçedir. — S. 43.

Çehov, Anton Pavloviç (1860-1904) — Rus yazarı. — S. 261.

Çernişevski, Nikolay Gavri-

loviç (1828-1889) — Rus demokrat devrimcisi, ütopik sosyalist, bilim adamı, yazar ve edebiyat eleştirmeni. Rus sosyal-demokrasisinin en önemli öncülerinden biri. — S. 13, 14, 15, 16, 17, 43, 79, 80, 82, 86, 112, 116, 119, 128, 247, 257, 264, 265, 266, 267, 268, 286.

Çernof, Viktor Mihayloviç (1876-1952) — Sosyalist-devrimci partinin lideri. Şubat 1917 devriminde tarım bakanı. Sovyet yönetimine karşı etkinliklerde bulunan, 1922'de yurt dışına göç eden siyaset adamı. — S. 199, 236.

Çuyak, N. (Nassimoviç Nikolas Fedoroviç) (1876-1927) — Bolşevik, edebiyat eleştirmeni, gazeteci. — S. 199.

Dahl, Vladimir İvanoviç (1802-1872) — Rus bilgini, Lehce bilimi uzmanı ve etnografyacı. *Yaşayan Rus dilinin açıklamalı sözlüğü* adlı eserin yazarı. — S. 229.

Danton, Georges-Jacques (1759-1794) — 1789 Fransız Devrimi'nin önemli kişilerinden. Jakobinlerin sağ kanadının önderi. — S. 247.

Dargomjiski, Aleksandır Sergiyeviç (1813-1869) — Rus bestecisi. — S. 254.

Denikin, Anton İvanoviç (1872-1947) — Çarlık yönetimi generallerinden. İç savaş sırasında Beyazmuhafızlar hareketinin önderlerindendir. Güney Rusya'da Beyazmuhafızlar ordusunun komutanı olan Denikin 1919'da Moskova üzerine yürümeye başlamış, 1920'lere doğru Kızılordu tarafından yenilgiye uğratılmıştır. — S. 158, 227.

Desnitski-Stroyef, Vasili Alekseyeviç (1878-1958) . — Rus edebiyat eleştirmeni. — S. 272, 273.

Dickens, Charles (1812-1870) — İngiliz romancısı. — S. 261.

Dubroveyn, İsaya Aleksandroviç (1894-1953) — Rus piyanisti, orkestra şefi ve bestecisi. — S. 273.

Dobrolyuboj, Nikolay Aleksandroviç (1836-1861) — Rus demokrat devrimcisi. Büyük edebi eleştirmen ve materyalist düşünür. Çernişevski'nin yakın dostu ve silâh arkadaşı. — S. 22, 43, 79, 116, 247, 286.

Dolgorukof, Pavel Dimitriyeviç (1866-1930) — Büyük toprak sahibi. Kadet partisinin kurucularından. Sosyalist Ekim devriminden sonra Sovyet iktidarına

karşı mücadelede etkin görevler almıştır. — S. 128.

Dontsof, Dimitro — Ukraynalı milliyetçi. — S. 107, 111.

Dostoyevski, Fedor Mihayloviç (1822-1881) — Rus yazarı. — S. 43, 206, 210, 247.

Drews, Arthur (1865-1935) — Alman tarihçi. — S. 168.

Dubrovinski, Joseph Fedoroviç («İnok», «İnnokenti», «Teknisyen») (1877-1913) — Bolşevik partisi militanlarından. 1908'de *Proletari* (işçi) gazetesi yazı kurulunda görev aldı. Birçok kez yakalanıp zulüm gördü. 1913'te, sürgüne gönderildiği Sibirya'da öldü. — S. 177, 184.

Dürer, Albrecht (1471-1528) — Rönesans dönemi Alman ressam ve oymacısı. — S. 272.

Ehrenburg, İlya Grigoriyeviç (1891-1967) — Rus gazeteci ve romancısı. — S. 261.

Engels, Friedrich (1820-1895) — S. 129, 166, 167, 185, 189, 247, 268.

Ferri, Enrico (1856-1929) — İtalyan sosyalist partisi önderlerinden. «Merkezci»lerin ideologlarından. Yani reformistlere karşı olduğunu söyleyip sınıf mücadelesinin temel sorunlarında reformistlerle uzlaşan bir çizginin sözcüsü. 1898'de ve sonra 1904'ten 1908'e kadar parti merkez organı *Avanti*'nin yazarı. — S. 183.

Feuerbach, Ludwig (1804-1872) — Marx öncesi dönemin büyük materyalist Alman düşünürü. — S. 76.

Fourier, Charles (1772-1837) — Fransız ütopik sosyalisti. — S. 247.

Frank, S. L. (1877-1950) — Rus. burjuva iktisatçısı ve düşünürü. Marx'ın değer kuramını eleştirmiş, Kadet partisinin sağ kanat organı *Svoboda i kultura* (özgürlük ve kültür) adlı derginin yazarı olmuş, 1909'da karşı-devrimci *Vekhi* dergisinin yayınında görev almış, 1922'de yurt dışına sürülmüştür. — S. 41, 46.

Garibaldi, Guiseppe (1807-1882) — İtalyan devrimci demokratı. İtalyan ulusal kurtuluş ve birleştirme hareketinin başında bulundu. — S. 247, 286.

Gerhard, Dagobert Von (1831-1910) — Alman yazarı. — S. 258.

Goethe, Johann Wolfgang (1748-1832) — en ünlü Alman yazarı. — S. 22, 257.

Gogol, Nikolay Vasiliyeviç (1809-1852) — Rus yazarı. — S. 43, 44, 85, 86, 247.

Gorki, Maksim (Peşkov Aleksey Maksimoviç) (1863-1936) — Rus yazarı. — S. 21, 22, 39, 40, 55, 56, 125, 126, 177, 178, 182, 183, 184, 187, 194, 195, 196, 199, 201, 203, 206, 220, 225, 229, 261, 262, 269.

Gounod, Charles François (1818-1893) — Fransız bestecisi. — S. 255.

Gracchus, (Tiberius Sempronius) (M.Ö. 163-133) — Romalı devlet adamı. Hatip, «Tribun» adı verilen görevde halka hizmet etmiş, köylü çıkarına olan tarım yasalarını gerçekleştirmek istemiş ve bu nedenle öldürülmüştür. — S. 246.

Gredeskul, Nikolay Andreyeviç (doğ. 1864) — Rus hukuk ve siyaset yazarı. Profesör. Kadet partisi üyelerinden. I. mecliste milletvekili. *Reç* (söz) dergisinde ve diğer liberal burjuva organlarında yazılar yazdı. 1916'da Kadet'leri terketti. Sosyalist Ekim devriminden sonra Leningrad yüksek öğretim kuruluşlarında profesörlük yaptı. — S. 86, 87.

Grigoryef (Patriçkin) S. T. (1875-1953) — Rus edebiyatçısı ve siyaset yazarı. 1913 ten 1917'ye kadar liberal burjuvazinin *Diyen* (gün), *Ruskoye Slovo* (Rus sözü) gibi organlarında görev aldı. 1922'den sonra çocuklar ve gençler için çeşitli kitaplar yazdı. — S. 115.

Guçkof, Aleksandır İvanoviç (1862-1936) — Büyük Rus kapitalisti. Büyük toprak sahiplerinin partisi olan karşı-devrimci Aralık'çılar partisinin kurucusu ve önderi. Sosyalist Ekim devriminden sonra yurt dışına kaçtı. — S. 26, 91, 112, 128.

Gureviç, Emmanuel Lvoviç (Smirnof E.) (doğ. 1865) — Rus sosyal-demokratlarından. Menşevik. Gericilik döneminde (1907-1910) ve devrimci yeni atılım yıllarında tasfiyeci menşeviklerin organı *Naşa Zarya* (şafağımız) dergisinin kurucularından ve yazarlarından. I. Dünya Savaşı'nda (1914-18) sosyal-şoven. — S. 127.

Heine, Heinrich (1797-1856) Alman şairi. — S. 255, 257.

Hegel, Georg Friedrich Wil-

helm (1770-1831) — idealist büyük Alman düşünürü. Diyalektik hareketin idealist kuramının babası. — S. 76, 194, 257, 267.

Herschenson, Mihail Ossipoviç (1869-1925) — Rus edebiyat eleştirmeni ve siyasi yazarı. *Ruskaya Miysl, Ruskoye Vyedomosti, Vestnik Evropi* gibi organlarda yazdı. Karşı-devrimci *Vekhi* derlemesinde yayımlanan «yaratıcı vicdan» adlı makalede ilerici Rus aydınlarının demokratik geleneklerine cephe aldı. Sosyalist Ekim devriminden sonra halk eğitim kuruluşlarında çeşitli görevlerde bulundu. — S. 41.

Herwegh, Georg (1817-1875) — 1848-49 burjuva devrimine hazırlık döneminin Alman şairi. Küçük-burjuva demokratı. — S. 95.

Herzen, Aleksandır İvanoviç (1812-1870) — Rus devrimci demokratı. Materyalist düşünür. Yazar, gazeteci. Devrimci *Kolokol* (Çan) dergisinin yayımlayıcısı. «Herzen'in anısına» başlığını taşıyan makalesinde (bak. elinizdeki kitap. S. 75.) Lenin, Herzen'in Rus kurtuluş hareketi tarihinde oynadığı rolü değerlendirmiştir. — S. 13, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 118, 119, 247, 257, 268, 286.

Hugo, Victor Marie (1802-1885) — Fransız yazarı. — S. 258.

Hyndman, Henry Mayers (1842-1921) — İngiliz işçi hareketinin militanlarından. Sosyal-şoven. 1916'da İngiliz sosyalist partisinden atılmıştır. — S. 133.

İvanof, Aleksandır, Andreyeviç (1806-1858) — Rus ressamı. — S. 247.

İzgoyef. (Lande Aleksandır Solomonoviç) (doğ. 1872) — Rus yazar ve gazetecisi. Kadet'lerin yayın organlarında çalışmıştır. Karşı-devrimci *Vekhi* (ilk adımlar) dergisi de bunlardan biridir. Sosyalist Ekim devriminden sonra bir grup yıkıcı aydının elinde bulunan *Vestnik Literatori* (edebi postacı) adlı dergide çalışmış, devrim düşmanı etkinliklerinden ötürü yurt dışına sürülmüştür. — S. 41, 46, 49, 86, 209.

Jaures, Jean (1858-1914) — Fransız sosyalist hareketinin ve uluslararası sosyalist hareketin temsilcilerinden. Emperyalizme ve savaşa karşı mücadele vermiştir. — S. 247.

Jelyaboj, Andrey İvanoviç (1850-1881) — Rus devrimcisi. Devrimci popülizmin temsilcilerinden. «Narodnaya Volya» (Halkın iradesi) örgütünün kurucularından ve yöneticilerinden. — S. 247.

Kaçorovski, K.R. (1870'de doğdu) — Rus iktisatçısı. Sosyalist-devrimci gazete ve dergilerde, bu partiye üye olmadan, yazılar yazmış, tarım sorunuyla ilintili birçok incelemenin sahibi olmuştur. — S. 197.

Kalinin, Mihail İvanoviç (1875-1946) — Komünist partisi ve Sovyet devleti militanlarından. 1919'da Rusya merkez yürütme kurulunun başkanı oldu. 1938'den yaşamının son günlerine kadar da S.S.C.B. büyük Sovyet prezidyumu başkanlığı görevinde bulundu. — S. 221.

Kalyaef, İvan Platonoviç (1877-1905) — Sosyalist-devrimci. 4 (17) Şubat 1905'te Moskova genel valisi Sergey Aleksandroviç'i (II. Nikola'nın amcası) öldürdü. Schlusselburg kalesinde asıldı. — S. 247.

Kamenef, Lev Borissoviç (1883-1936) — 1901'den beri R.S.D.İ.P.'nin üyesi. R.S.D.İ.P.'nin II. kurultayından (1903) sonra Bolşeviklere katıldı. Stolipin gericiliği döneminde (1907-1910) tasfiyecilerle, otzovistlerle ve Troçkist'lerle uzlaşmadan yana çıktı. 1917 Şubatı burjuva demokratik devriminden sonra Bolşevik partisinin sosyalist devrime doğru yönelen siyasetine cephe aldı. Sosyalist Ekim devriminden sonra birçok önemli görevde bulundu. Partinin Leninist siyasetine karşı olduğunu birçok kez dile getirdi. 1927'de Troçkist muhalefetin etkin üyelerinden biri olarak partiden ihraç edildi. Sonradan yeniden partiye alındıysa da parti düşmanı çabalarından ötürü bir kez daha partiden atıldı. — S. 225, 284.

Kant, Emmanuel (1724-1804) — Klasik Alman felsefesinin babalarından. Kant'ın düşünüsü öznel idealizmin ve Agnostisizmin (evrenin bilinmesi olanağını kısmen ya da tümüyle inkâr eden bir öğreti. ç.n.) türlerinden biri olmuştur. Kant belirli bir materyalist eğilimi vurgulayan «*kendinde varlık*» tezini ileri süren düşünürdür. Onun getirdiği akımların etkisiyle tarih sahnesine klasik Alman idealizminin Fichte, Schelling, Hegel gibi temsilcileri çıkmış, Yeni-Kant'çılık, positivizm gi-

bi akımlar belirmiştir. Yeniden Kant'a dönmek, Marksizm ile Kant düşüncesini uzlaştırmak her zaman için Revizyonistlerin belirgin bir niteliği olmuştur. — S. 185, 187, 189.

Karaulof, Mihail Aleksandroviç (1878-1917) — II. ve IV. devlet meclislerinde milletvekili. Toprak sahibi, monarşist. Sosyalist Ekim devriminden sonra Terek bölgesindeki (Kafkasya) karşıdevrimci hareketin önderlerinden. — S. 51.

Katkof, Mihail Nikiforoviç (1818-1887) — Büyük toprak sahibi, gerici siyaset yazarı. Siyasal etkinliğine bir liberalizm yandaşı olarak başlamış, 1860'dan sonra milliyetçi şoven çizgilerle uzlaşmış, Yüz-Karaların tutumunu desteklemiş, adı aşırı gericiliğin simgesi olmuştur. — S. 50, 88.

Kautsky, Karl (1854-1938) — Alman sosyal-demokrasisinin ve II. enternasyonalin kuramcılarından biri. Önceleri Marksist çizgiyi benimsemiş, sonra Marksizme ihanet etmiştir. Oportünizmin en tehlikeli türü olan «merkezciliğin» (Kautsky'cilik) ideologlarından. — S. 13, 108, 134, 135, 174, 268, 279.

Kavelin, Konstantin Dimitriyeviç (1818-1885) — Rus tarihçi ve hukukçusu. Moskova ve Petersburg üniversitesi profesörlerinden (1844-1848, 1857-1861). Soylular ve burjuva liberalizminin temsilcisi. 1861 «köylü» reformunun hazırlık ve gerçekleştirme döneminde devrimci demokratik harekete karşı düşmanca tavır almış, mutlakiyetin gerici siyasetini desteklemiştir. — S. 79, 80, 86.

Kazakof, Matvey Fedoroviç (1738-1812) — Rus mimarı. — S. 247.

Key, Ellen (1819-1926) — İsveçli yazar. *Yüzyılın Çocuğu* adlı pedagojik kitabıyla bilinir. Eserlerinin çoğu çocukların eğitimi ve kadın hareketleri sorunlarına ilişkindir. — S. 216.

Khalatof, Artemi Bagratiyonoviç (1896-1938) — 1917'den itibaren Bolşevik partisi üyesi. 1918'den 1923'e kadar Halk Komiserliği konseyi nezdindeki işçilere yiyecek tedarik işleriyle görevli komisyonun başkanı. — S. 274.

Kalturin, Stefan Nikolayeviç (1856-1882) — Rus işçisi. Rusya'da, ilk devrimci örgütlerden olan «Rus işçile-

ri kuzey birliği»nin kurucularındandır. — S. 119, 247, 287.

Kibalçiç, Nikolay İvanoviç (1853-1881) — Devrimci. «Narodnaya Volya» (Halkın iradesi) örgütünün üyesi. Çar II. Aleksandır'ın öldürülmesi olayına katıldığı için asıldı. — S. 247.

Kiprenski, Oreste Adamoviç (1782-1836) — Rus ressamı. — S. 247.

Kistyakovski, B.A. (1868-1920) — Kadet partisi üyelerinden. Siyasi yazar. 1909'da *Vekhi* (ilk adımlar) derlemesinin yayımlanmasında görev aldı. — S. 41.

Kolçak, Aleksandır Vasiliyeviç (1873-1920) — Karşıdevrimci Rus amirali, Sosyalist Ekim devriminden sonra Ural, Sibirya ve Uzakdoğu'da burjuvaziden ve büyük toprak sahiplerinden oluşan anti-bolşevik bir diktatörlük kurdu. 1920 Şubat'ına doğru Kolçak kuvvetleri Kızılordu tarafından yenildi. Kolçak yakalandı ve kurşuna dizildi. — S. 153, 227.

Koltzof, Aleksey Vasiliyeviç (1809-1842) — Rus şairi. — S. 247.

Koltzof, D. (Guinzburg, Boris Abramoviç) (1863-1920) — Rus sosyal-demokratlarından. 1903'ten sonra Menşevik. Birçok menşevik yayında yazılar yazmış, gericilik döneminde (1907-1910) ve devrimci yeni atılım yıllarında tasfiyeci saflara katılmıştır. — S. 123.

Konenkof, Sergey Timofeyeviç (doğ. 1874) — Sovyet heykeltraşı. — S. 287.

Komisserhevskaya, Vera Fedorovna (1864-1910) — Rus kadın oyuncusu. — S. 247.

Korolenko, Vladimir Galaktiyonoviç (1853-1921) — Rus yazar ve gazetecisi. — S. 226.

Kossiç, A. I. (doğ. 1833) — 1887'den 1891'e kadar Saratof valisi. — S. 13.

Kozlovski, Mihail İvanoviç (1753-1802) — Rus heykeltraşı. — S. 247.

Krestovnikof, Grigori Aleksandroviç (1855'te doğdu) — büyük sanayici ve borsacı. Burjuvazinin ve toprak ağalarının partisi olan karşı-devrimci «ekimciler» partisinin üyelerinden. — S. 128.

Kriçevski, Boris Naumoviç (1806-1919) — Rus sosyal-

demokratlarından, siyaset yazarı. «Ekonomizm»in önderlerinden. — S. 23, 121.

Krivenko, Sergey Nikolayeviç (1847-1907) — Rus siyaset yazarı. Liberal popülizmin temsilcisi. Krivenko yazılarında çarlıkla uzlaşmayı öğütledi. Sınıflar arası uzlaşmaz çelişkileri ve emekçilerin sömürülüşünü hasıraltı etti, Rusya'nın kapitalist kalkınma yolunu izlediğini inkâr edip durdu. — S. 12.

Kropotkin, Piyotr Alekseyeviç (1842-1921) — Rus devrimci hareketinin militanlarından. Coğrafyacı ve araştırmacı olan Kropotkin anarşizm kuramının baş temsilcilerindendir. — S. 127, 260.

Krupskaya, Nadejda Konstantinovna (1869-1939) — Sovyet devriminin militanlarından. S.B.K.P.'nin yıllanmış savaşçılarından. Lenin'in karısı ve mücadele arkadaşı. Büyük pedagog. — S. 257, 261, 287.

Kusyevitski, Sergey Aleksandroviç (1874-1951) — Sovyet orkestra şefi. Ünlü bir kontrbasçı. — S. 287.

Kutler, Nikolay Nikolayeviç (1859-1924) — Kadet partisi militanı. 1905-1906 arasında tarım bakanı. — S. 128.

Ladijnikof, İvan Pavloviç (1874-1945) — Rus sosyaldemokratlarından. Bolşevik. Devrimci hareketin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan kaynakları geliştirmek amacıyla R.S.D. İ.P.'nin merkez kurulu kararıyla kurulan «Verlag» yayınlarını yönetti. — S. 270.

Lafargue, Paul (1842-1911) — Fransız işçi hareketinin ve uluslararası işçi sınıfı mücadelesinin önderlerinden. Marksizm'in yayıcılarından. — S. 247.

Lassalle, Ferdinand (1825-1864) — Alman sosyalisti. Alman Emekçileri Genel Birliği'nin kurucularından. Birçok siyasal sorunda opportünist saflara katılmış, Marx ve Engels tarafından şiddetle eleştirilmiştir. — S. 95, 131, 247, 266, 286.

Latsis, M. I. (Soudrass, J.F.) (1888-1938) — 1905 yılından itibaren Bolşevik partisi üyelerinden. Parti'de ve Sovyet iktidarının organlarında önemli görevlerde bulundu. Sosyalist Ekim devriminden sonra olağanüstü

komisyonun (çeka) ve Doğu Cephesi 5. ordu askerî yargı kurulunun başkanlığını yapmıştır. — S. 143.

Lavrof, Piyotr Lavroviç (1823-1900) — Rus toplumbilimci ve siyaset yazarı. Popülizmin ideologlarından. — S. 247.

Lermentof, Mihail Yuriyeviç (1814-1841) — Rus şairi. — S. 247, 257.

Lesçenko, D. I. (1876-1937) — R.S.D.İ.P.'nin 1900 yılından sonra üyesi. Rus sinema komitesi başkanı. 1918'den sonra Halk Eğitim Komiserliği sekreteri. 1924 yılından itibaren kendisini pedagojik incelemelere ve bilimsel araştırmalara adadı. — S. 284.

Levitski V. (Zderbaum, V. O.) (1883'de doğdu) — Rus Sosyal-demokratı. Menşevik. Gericilik döneminde ve yeni atılımlar sırasında tasfiyeci akımın önderlerinden biri. Birinci Dünya Savaşı'nda Sosyal-şoven. — S. 123.

Lianozof, S.G., Petrol işletmeleri sahibi. Sosyalist Ekim devriminden sonra yurt dışına kaçtı. 1919'da Baltık ülkelerine yerleşti ve Beyaz göçmenler arasında önemli bir rol oynadı. — S. 227.

Liebmann, F. (Gherch Paissach) (1882'de doğdu) — Gözde Bund'çulardan. Tasfiyeci saflara katıldı. I. Dünya Savaşı sırasında çarın toprak kazanma siyasetini destekledi. — S. 101, 105, 106, 107.

Lomonossof, Mihail Vasiliyeviç (1711-1765) — Rus bilgini, materyalist düşünürü ve şairi. — S. 247.

London, Jack (1876-1916) — Amerikalı yazar. — S. 262.

Lopatin, A. (1845-1918) — Rus devrimcisi, popülist. — S. 197.

Lukaseviç (Tuçapski, P.L.) (1869-1922) — 1883'ten itibaren devrimci harekete katıldı. Birçok, sosyal-demokrat yayınlarda yazılar yazdı. 1903'ten sonra Bolşevik. Stolipin gericiliği döneminde (1907-1910) ve devrimci yeni atılımlar sırasında Bolşeviklerden koptu. — S. 110.

Lunaçarski, Anatoli Vassiliyeviç (1875-1933) — Rus profesyonel devrimcisi ve büyük devlet adamı. 1890 yıllarının başlangıcından itibaren devrimci harekete katıldı. R.S.D.İ.P.'nin II. kurultayından sonra (1903),

Bolşevik. *Vperiod* (İleri), *Proletari* (İşçi), *Novaya Zhizn* (Yeni hayat) gibi Bolşevik gazetelerde yazdı. Gericilik döneminde (1907-1910) Marksizm'den ayrılmış, partiye karşı olan «Vperiod» grubuna katılmış, Marksizm'in dinle birleşmesinden yana çıkmıştır. Lenin *Materyalizm ve Ampiriokritisizm* adlı eserinde Lunaçarski'nin hatalarını vurguladı ve bunları sertçe eleştirdi. Lunaçarski I. Dünya Savaşı sırasında enternasyonalci anlayışı benimsedi. Sosyalist Ekim devriminden sonra 1929'a kadar Halk Eğitim Komiserliği yaptı. Sanat ve edebiyatla ilgili birçok eserin yazarıdır. — S. 151, 181, 182, 189, 203, 219, 229, 232, 285.

Marat, Jean Paul (1743-1793) — 1789 Fransız Devrimi'nin başta gelen isimlerinden. Jakobinlerin önderlerinden. — S. 247.

Mac Donald, Janus Ramsay (1866-1937) — İngiliz siyaset adamı. İngiliz işçi partisi başkanı. Birçok işçi partisi hükümetinin başbakanı. — S. 156.

Mach, Ernst (1838-1916) — Avusturyalı fizikçi ve düşünür. Öznel idealist bir çizginin sözcüsü, Ampiriokritisizmin kurucularından. Lenin, *Materyalizm ve Ampiriokritisizm* adlı eserinde Mach felsefesini eleştirmiş ve bu düşünüşün belli başlı eserlerini incelemiştir. — S. 188, 191, 192, 197, 204.

Maria Aleksandrovna, Bak. *Ulyanova Maria Aleksandrovna.*

Maria İlinitça, Bak. Ulyanova Maria İlinitça.

Martinof, Aleksandr Samoyiloviç (1865-1935) — Rus sosyal - demokratlarından. XIX. yüzyılın sonundan XX. yüzyılın başlarına kadar «ekonomist»lerin önderlerinden. Sonraları menşevik. Daha sonra da komünist partisi üyesi. — S. 23, 121, 185.

Martof, Lev (Zederbaum Yuli Ossipoviç) (1873-1923) — Rus sosyal-demokratlarından. Menşevizmin liderlerinden biri. — S. 123, 185, 236.

Marx, Karl (1818-1883) — S. 23, 73, 77, 109, 129, 130, 164, 165, 167, 170, 172, 185, 219, 247, 266, 267, 268, 280, 285, 286.

Maslof, Piyotr Pavloviç (1867-1946) — Rus iktisatçısı.

Sosyal-demokrat, menşevik. Tarım sorununa ilişkin bir dizi revizyonist eserin yazarı. Birinci Dünya Savaşı'nda sosyal-şoven bir çizginin ideologu. Sosyalist Ekim devriminden sonra iktisat profesörü. — S. 127.

Mayakovski, Vladimir Vladimiroviç (1893-1930) — Rus şairi. — S. 164, 232, 260, 261, 274.

Mençikof, Mihail Ossipoviç (1859-1919) — Gerici siyaset yazarı. 1906'dan itibaren Kadet. Gerici *Novoye Vremya* (Yeni Zamanlar) da yazılar yazdı. — S. 48. 89, 115, 127.

Matveyef, Aleksandır Terentiyeviç (doğ. 1878) — Sovyet heykeltraşı. — S. 286.

Mendelyef, Dimitri İvanoviç (1834-1907) — Rus bilgin, kimyacı; kimyasal elemanların devri kanununu bulmuştur. Felsefî görüşleriyle, materyalist saflarda yer alır. — S. 247.

Meyçik, Mark Naumoviç (1880-1950) — Rus piyanisti. — S. 287.

M. F., Bak. *Andrayeva Maria Fédorovna.*

Miasnikof, G. I. (1889-1946) — Rus sosyal-demokratı. 1906'dan sonra Bolşevik. 1922'de R.K.P. (B)nden, parti disiplinini bozduğu ve parti karşıtı etkinliklerde bulunduğu gerekçesiyle uzaklaştırıldı. Sonraları yurt dışına göç etti. — S. 233.

Miçkin, Hippolit Nikitiç (1848-1885) — Devrimci popülist, 1875'ten itibaren Çernişevski'yi kurtarmaya çalıştı. — S. 268.

Mihail, Bak. *Vilonof Nikifor Efremoviç.*

Mihaylovski, Nikolay Konstantinoviç (1842-1904) — Rus toplumbilimci, siyaset yazarı ve eleştirmeni, liberal popülizmin gözde sözcülerinden. — S. 10, 14, 187, 247.

Milyukof, Pavel Nikolayeviç (1859-1943) — Emperyalist Rus burjuvazisinin seçkin ideologu. Kadet partisinin başkanı. Tarihçi ve siyaset yazarı. — S. 87, 236.

Musorski, Modest Petroviç (1839-1891) — Rus bestecisi. — S. 247.

Motşalof, Pavel Stefanoviç (1800-1845) — Rus trajedi sanatçısı. — S. 247.

Napoleon I. (Bonaparte) (1769-1821) — Fransız imparatoru. (1804-1814 ve 1815). — S. 173.

Napoleon III. (Louis Bonaparte) (1808-1873) — Fransız imparatoru. (1852-1870) — S. 77.

Nekrasof, Nikolay Alekseyeviç (1821-1878) — Rus şairi, devrimci-demokrat. — S. 85, 86, 87, 247, 257.

Nikitin, İvan Saviç (1824-1861) — Rus şairi. — S. 247, 286.

Nikola Ramonof (Nikola II) (1868-1918) — Son Rus çarı (1894-1917). — S. 127, 145.

Novikof, Nikolay İvanoviç (1744-1818) — Rus yazar, gazeteci ve yayıncısı. — S. 247.

Ogaref, Nikolay Platonoviç (1813-1877) — Devrimci demokrat. Rus şair ve siyaset yazarı. Herzen'in dostu ve fikir arkadaşı. — S. 247.

Olminski, Mihail Stefanoviç (1863-1933) — Rus devrimci hareketinin gözdelerinden. Yazar. 1903'ten itibaren Bolşevik. 1911'den 1914'e kadar *Zvezda* (Yıldız), *Pravda* (Gerçek) gazetelerinde ve *Prosveşçenye* (Eğitim) dergilerinde yazılar yazmıştır. Sosyalist Ekim devriminden sonra parti örgütlerinde ve Sovyet iktidarı organlarında çalışmıştır. — S. 201.

Ostwald, Wilhelm Friedrich (1853-1932) — İdealist Alman düşünürü ve doğa bilimcisi. — S. 188.

Owen, Robert (1771-1858) — İngiliz ütopik sosyalisti. — S. 247.

Patraçkin, S. Bak. *Grigoryef, S. T.*

Peçkova, Ekaterina Pavlovna (1878-1965) — Gorki'nin karısı. — S. 273.

Perovskaya, Sofya Lvovna (1853-1881) — Rus devrimcisi. — S. 247, 286.

Pestel, Pavel İvanoviç (1793-1826) — Aralık'çılardan. — S. 247.

Piatnitski, Konstantin Petroviç (1864-1938) — «Zvanye» (Bilgi) yayınlarının kurucularından. Bu yayınların yönetmenliğini yaptı. — S. 199.

Pisaref, Dimitri İvanoviç (1840-1868) — Büyük Rus eleştirmeni, devrimci demokrat. Materyalist düşünür. — S. 23, 247, 257, 268.

Plehanof, Georgi Valentinoviç (1856-1918) — Rus sosyal-demokrat hareketinin ve uluslararası işçi eylemlerinin militanlarından. Marksizm'-

in yayılmasında başlıca rolü oynayanlardan. 1903'ten sonra oportünistlere karşı uzlaşıcı bir konumu benimsemiş ve Menşevik olmuştur. — S. 15, 23, 112, 121, 127, 131, 134, 181, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 247, 267, 268, 269.

Pobedonostsef, Konstantin Petroviç (1827-1907) — Çarlık Rusya'sının gerici devlet adamlarından. Devrimci harekete karşı amansız bir mücadele verdi. 1905'te, devrimin yükselişi sırasında siyasal yaşamdan çekilmek zorunda kaldı. — S. 46, 50.

Polenz, Guillaume de (1861-1903) — Alman yazarı. — S. 258.

Pottier, Eugene (1816-1887) — Fransız işçi-şairi. *Enternasyonal* ezgisinin bestecisi. — S. 92, 93, 94, 96.

Purişkeviç, Vladimir Mitrofanoviç (1870-1920) — Rus monarşisti. Yüz-Karalardan. Büyük toprak sahibi. — S. 99, 104, 108, 112. 114, 129, 130, 131.

Puşkin, Alksandır Sergiyeviç (1799-1837) — Rus şairi. — S. 229, 247, 257, 260, 261.

Radişçef, Aleksandır Nikolayeviç (1749-1802) — devrimci Rus yazarı. — S. 128, 219, 247, 286.

Razin, Stéfan Timofeyeviç (1671'de öldü) — Rusya'da XVII. yüzyılda büyük köylü ve kazak ayaklanmalarının önderi. — S. 247.

Reed, John (1887-1920) — Amerikalı işçi hareketinin militanlarından, yazar ve gazeteci. 1917'de Rusya'ya geldi. Sosyalist Ekim devrimine alkış tuttu ve devrimin olaylarını *Dünyayı Sarsan On Gün* adlı kitabında yansıttı. Moskova'da öldü ve Kızıl Meydan'a Kremlin duvarının yakınına gömüldü. — S. 160.

Rilef, Kondrati Fedoroviç (1795-1826) — Rus şairi. Aralık'çı. — S. 247.

Robespierre, Maximilien (1758-1794) — 1789 Fransız İhtilalinin kahramanlarından. Jakobinlerin önderi. — S. 247.

Rodişçef, Fedor İzmayavoiç (1856'da doğdu) — Büyük toprak sahibi ve Zemstvo üyesi. Kadet partisinin örgütleyicilerinden ve önderlerinden. Bütün yasama dönemlerinde devlet meclisinde milletvekili. — S. 128.

Rodzianko, Mihail Vladimi-

roviç (1859-1924) — Büyük toprak sahibi. Burjuvazinin ve toprak ağalarının karşı-devrimci partisi Oktobristlerin önderlerinden. Mutlakiyet yandaşı. 1911 Mart'ında III. devlet meclisinin ve sonra da IV. devlet meclisinin başkanı. Devrimci harekete karşı açılan savaşta çarlığı destekledi. — S. 227.

Romanof, — 1613'ten 1917'ye kadar hüküm süren Çarlık hanedanı. 1917 Şubat burjuva-demokratik devrimi sonunda devrilmiştir. — S. 81, 129, 131.

Romanovski, G. I. — Sovyet piyanisti. — S. 287.

Roykof, Nikolay Aleksandroviç (1868-1927) — Rus tarihçi ve siyasi yazarı. 1905-1907 devriminin yenilgiye uğramasından sonra tasfiyeci akımın ideolojik önderlerinden oldu. *Naşa Zarya* (Şafağımız) dergisinde yazdı. Tasfiyeci menşevik eğilimli *Novaya Sibir* (Yeni Sibirya) gazetesinin yazı kurulunda görev aldı. 1922'de Menşevik'lerle bağlarını koparttı. — S. 199.

Rozanof, Vasili Vasiliyeviç (1856-1919) — Rus siyaset yazarı, eleştirmeni ve gerici düşünürü. İdealizmi ve Mistisizmi yaymış, mutlakiyetin savunucularından olmuştur. — S. 48, 86, 89.

Rozmiroviç, E. F. (Trayanovskaya) (1886-1953) — 1904'ten sonra R.S.D.İ.P.'nin üyesi. *Pravda* gazetesi yazı kurulu üyeliğinde bulunmuş, *Prosveşçenye* (Eğitim), *Rabotnizsa* (işçi) dergilerinde yazılar yazmıştır. Sosyalist Ekim devriminden sonra parti örgütlerinde ve Sovyet iktidarı organlarında çalışmıştır. — S. 203.

Rubanoviç, İlya Adolfoviç (1860-1920) — Sosyalist-devrimciler partisinin önderlerinden. — S. 127.

Rublef, Andrey — Rus ressamı. 1360'lara doğru doğmuş, 1430'da ölmüştür. — S. 247.

Saint Simon, Claude-Henri (1760-1825) — Fransız ütopik sosyalisti. — S. 247.

Sçedrin, (Saltikof-Sçedrin) Mihail Evgrafoviç (1826-1889) — yergici Rus yazarı. Devrimci demokrat. — S. 10, 86, 87, 201, 247, 262.

Sçepetef, A., Kadet partisi üyesi, Yüz-Karalar çetesinden. Siyaset yazarı. *Ruskaya Miysl* (Rus Düşüncesi) adlı gazetede yazılar yazmıştır. — S. 86, 87, 88.

Serafimoviç, Aleksandır Serafimoviç (Popof A.Ş.) (1863-1949) — Sovyet yazarı. — S. 230, 291.

Serno-Solovyeviç, Aleksandır Alexandroviç (1838-1869), 1860'ların devrimci-demokratik hareketinin militanlarından. Herzen'in liberal duraksamalarına karşı yöneltilmiş *Les affaires de chez nous* (Bizdeki İşler) adlı bir yerginin yazarıdır. — S. 79.

Sherwood, Leonid Vladimiroviç (1871-1954) — Rus heykeltraşı. — S. 236.

Shubin (1740-1805) — Rus heykeltraşı — S. 247.

Sienkievicz, Henryk (1846-1916) — Polonyalı yazar. — S. 178.

Sinclair, Upton (1878'de doğdu) — Amerikalı romancı. — S. 133, 134, 135.

Skovoroda, Grigori Saviç (1722-1794) — Ukrayna'lı düşünür ve şair. Ezilen halkların çıkarlarının savunuculuğunu yapmıştır. — S. 247.

Skriabin, Aleksandır Nikolayeviç (1871-1915) — Rus piyanist ve bestecisi. — S. 217.

Smirnof, E. Bak. *Gureviç Emmanuel Lvoviç.*

Sokolovski, (Bassok) M.I. (1789-1938) — Ukraynalı küçük-burjuva milliyetçisi. Menşevik. Sosyalist Ekim devriminden sonra iktisadi örgütlerde çalıştı. — S. 110.

Solovyef, Vladimir Sergeyeviç (1853-1900) — Rus idealist düşünürü. Siyaset yazarı ve sembolist şair. Marksizm'e karşı cephe almış, Marksizm'i inkâr ve tahrif etmiştir. — S. 43.

Sosnovski, Lev Semenoviç (1886-1937) — 1904'ten itibaren Bolşevik partisi üyesi. 1918-1924'de (aralarla) *Biednota*'da yazmıştır. 1936'da parti düşmanı etkinliklerinden ötürü, partiden ihraç edilmiştir. — S. 140.

Spartaküs (M.Ö. 71'de öldü) — Romalı gladyatör. M.Ö. 73-71 yılları arasında Roma yönetimine başkaldıran kölelerin önderi. — S. 246.

Stolipin, Piyotr Arkadiyeviç (1862-1911) — Çarlık Rusya'sı devlet adamlarından; büyük toprak sahiplerinden. 1906'dan 1911'e kadar bakanlar kurulu başkanı ve içişleri bakanı. Her türlü devrimci hareketi zalimce ezmiş, gericilik dönemine (1907-1910) bu nedenle «Stolipin gericiliği dönemi» denmiştir. — S. 26, 38.

Stradivarius, Antonio (1644-1737) — ünlü İtalyan çalgı yapıcısı. — S. 287.

Struve, Piyotr Bernhardoviç (1870-1944) — Rus burjuva iktisatçısı ve siyaset yazarı. Kadet partisi önderlerinden. 1890'larda «Legal Marksizm»in sözcülerinden. Marksizm'i ve işçi hareketini burjuvazinin çıkarlarıyla uyumlu kılmaya çalışmış, sosyalist Ekim devriminden sonra yurt dışına göç etmiştir. — S. 41, 46, 84, 86, 89, 90, 104, 112, 125, 126, 265.

Sukhanof, N. (Ghimmer Nikolayeviç) (doğum tarihi 1882) — küçük-burjuva eğilimli Rus iktisatçısı ve yazarı. Menşevik. Sosyalist Ekim devriminden sonra iktisadî örgüt ve kuruluşlarda çalıştı. 1931'de yasadışı menşevik bir örgütün yöneticisi olarak yargılandı. — S. 170, 172, 173.

Suvorin, Aleksey Sergiyeviç (1834-1912) — gerici Rus gazeteci ve yayıncısı. 1876'dan 1912'ye kadar *Novoye Vremya* (Yeni Zamanlar) adlı satılık burjuva gazetesinin yayımlayıcısı olmuştur. — S. 90.

Suvorof, S. A. (1869-1918) — Rus istatistikçi ve edebiyatçısı. Sosyal-demokrat. 1905-1907 devriminin yenilgiye uğramasından sonra Machist'lere katıldı. Onların *Marksizm düşüncesi üzerine deneme* (1908) derlemesine yazılar yazdı. 1910'dan sonra partiden ayrıldı, istatistikçi olarak çalıştı. — S. 189.

Şalyapin, Fedor İvanoviç (1873-1938) — Rus şarkıcısı. — S. 125, 287.

Şevçenko, Taras Grigoryeviç (1814-1861) — Ukraynalı şair, ressam. Çarlığa ve toprak köleliğine karşı savaşmış olanlardan. Devrimci demokrat. — S. 247, 286.

Tyufşef, Fedor İvanoviç (1803-1873) — Rus şairi. — S. 247.

Todorski, Aleksandır İvanoviç (1894-1965) — S.B.K.P.'nin 1918'den beri üyesi. İç savaşta Kızılordu saflarında önemli görevlerde bulunmuş, tugay ve tümen komutanlığı yapmış, daha sonraları birçok askeri kuruluşun yönetim mekanizmasında görev almıştır. 1955'te tümgeneral olarak emekliye ayrılmış, kendisini edebi etkinliğe vermiştir. — S. 140, 141.

Tolstoy, Leon Nikolayeviç (1828-1910) — Rus yazarı. — S. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 116, 247, 249, 260, 277.

Tonkof, Vladimir Nikolayeviç (1872-1954) — Sovyet anatomi bilim uzmanı. 1917'den 1925'e kadar Askeri Sağlık Akademisi Başkanı. Bilim adamlarının yaşam düzeylerinin geliştirilmesi sorununu tartışmak üzere Lenin tarafından birçok kez kabul edilmiştir. — S. 225.

Tretyakof, Pavel Mihailoviç (1832-1898) — Büyük bir resim galerisinin kurucusu. 1918'de (ulusallaştırmadan sonra) bu galeri Tretyakof devlet galerisi adını aldı. — S. 246.

Troçki (Bronştayn) Lev Davidoviç) (1879-1940) — Leninizm'in düşmanı. 1912'de Parti aleyhtarı Ağustos blokunu örgütledi. Sosyalist Ekim devriminden sonra birçok önemli görevlerde bulundu. 1918'de Brest Litovsk barış anlaşmasına karşı çıktı. 1920-1921 yıllarında sendikalara karşı ikna yönteminin değil, askeri yöntemlerin uygulanmasını savundu. İkna yerine, zorlama ve emretme yöntemlerini önerdi. 1923'ten itibaren partinin genel çizgisine, sosyalist kuruluşun leninist programına karşı bölücü nitelikte amansız bir mücadele bayrağı açtı. S.S.C.B.'nde sosyalizmin olanaksızlığını savundu. 1927'de partiden atıldı. 1929'da anti-sovyet etkinliklerinden ötürü S.S.C.B.'nden sürüldü. — S. 122, 161, 184, 185.

Troyanovskaya, Bak. *Rozmiroviç, E. F.*

Troyanovski, Aleksandır Antonoviç (1882-1955) — Bolşevik. Gözde Sovyet diplomatı. — S. 202.

Tsiyurupa, Aleksandır Dimitriyeviç (1870-1928) — 1898'den beri parti üyesi. 1918-1921 arasında yiyecek tedarik Halk Komiserliği görevinde bulundu. 1921 sonunda Halk Komiserliği Konseyi ile Çalışma ve Savunma Konseyi ikinci başkanlığına getirildi. — S. 288.

Turgenyef, İvan Sergiyeviç (1818-1883) — Rus yazarı. — S. 80, 81, 116.

Ulyanof, Dimitri İliç (1874-1943) — Bolşevik partisinin yıllanmış militanlarından. Lenin'in kardeşi. — S. 253.

Ulyanova, Maria Aleksandrovna (1835-1916) — Lenin'in annesi. — S. 253.

Ulyanova, Maria İlinitça (1878-1937) — Bolşevik partisinin militanlarından. Lenin'in küçük kız kardeşi. — S. 255.

Ulyanova, Olga İlinitça (1871-1891) — Lenin'in kızkardeşi. — S. 254, 255.

Uspenski, Glep İvanoviç (1843-1902) — Rus yazarı. — S. 247.

Vaillant, Edouard Marie (1840-1915) — Fransız sosyalisti. Paris Komün'üne katılmış olup, Fransız Sosyalist Partisi'nin kurucularındandır (1901). Enternasyonal (1871-1872) genel kurul üyeliği yapmıştır. — S. 247.

Verhaeren, Emile (1855-1916) — Belçikalı büyük şair. — S. 259.

Vilonof, Nikifor Efremoviç (Mihail) (1883-1910) — Rus sosyal - demokratlarından. Bolşevik. Kapri okulunun kurucularındandır. Okulun parti karşıtı yapısını anladığında Otzovist klikle bağlarını kopartmış ve Lenin'in çağrısı üzerine bir kısım öğrenci ile beraber Paris'e gitmiştir. — S. 194, 195.

Vinniçenko, Vladimir Kirilloviç (1880-1951) — Ukraynalı yazar. Burjuva milliyetçisi. *Babaların Bıraktıkları Miras* adlı eserin yazarı. Ukrayna'da Sovyet iktidarının kurulmasından sonra Beyaz göçmenlerden. — S. 210, 211.

Vinogradof, N. D. (doğ. 1885) — Mimar. 1918 Mayısında Devlet malı komiserliği yardımcılığına getirilmiştir. «Devrim anıtları» hakkında çıkan kararnamenin gerçekleştirilmesini denetlemekle sorumlu kılınmıştır. — S. 219.

Vipper, Robert Yuriyeviç (1859-1954) — Sovyet tarihçisi, Akademi üyesi. — S. 167.

Vitimski, A. Bak. *Olminski Mihail Stefanoviç.*

Volodarski, V. (Goldştayn Moise Markoviç) (1891-1918) — 1917'den sonra Bolşevik Partisi üyesi. Sosyalist Ekim devriminden sonra basın, propaganda ve ajitasyon işleri komiseri. 20 Haziran 1918'de sosyalist-devrimciler tarafından öldürülmüştür. — S. 247.

Vorontzof, Vasili Pavloviç (1847-1918) — Rus iktisatçısı ve siyaset yazarı. Li-

beral popülizmin ideologlarından biri. Çarlık hükümeti ile uzlaşmayı salık verdi ve Marksizm'e karşı cephe aldı. — S. 14.

Vrubel, Mihail Aleksandroviç (1856-1910) — Rus ressamı. — S. 247.

V. V. Bak. *Vorontzof, Vasili Pavloviç.*

Yazikof, Nikolay Mihailoviç (1803-1846) — Rus şairi. — S. 254.

Yujakof, Sergey Nikolayeviç (1849-1910) — Sosyolog, siyasi yazar ve liberal popülizmin ideologlarından. *Ruskoye Bogastsvo* dergisinin yöneticilerindendir. Marksizm'e karşı amansız bir mücadeleye girişmiştir. — S. 9, 15.

Yurkeviç, Lev (1885-1918) — Ukraynalı burjuva milliyetçisi. Oportünist. — S. 43, 107, 109, 110, 111, 112.

Yurkiyeviç, Pavel Solomonoviç (1873-1945) — Rus sosyal-demokratlarından. Menşevik. Pozitivizm ve Pragmatizmin yandaşlarından. Edebi eserleri ve çevirileri ile tanınır. — S. 190.

Wilson, Thomas Woodrow (1856-1924) — Amerikalı devlet adamı. 1913-1921 arasında Amerika Birleşik Devletleri başkanı. Sovyet Rusya'ya dış müdahalenin tertipleyicilerinden. — S. 145.

Zetkin, Clara (1857-1933) — Alman işçi hareketinin ve uluslararası işçi hareketinin militanı. Alman Komünist Partisi'nin kurucularından. — S. 276, 278.

Zola, Emile (1840-1902) — Fransız yazarı. — S. 257.

"Lenin edebiyatın siyasetdışı olamayacağını, "sanat sanat içindir" ilkesini benimseyemiyeceğini, toplumsal yaşamı değiştirmeye yardım ederek öncü bir rol oynaması gerektiğini söylüyordu. Edebiyatın Parti görüşüyle dolup taşmasını istiyordu. Lenin'in bu sözcüklere verdiği anlam neydi? Bu sözcüklerden Lenin'in körükörüne bir boyuneğmeyi, her şeyi önceden kabullenmeyi ve birkaç kişi tarafından ele geçirilmiş olan bir düşünce tekelini benimsemeyi anlamadığı kesin. Tam tersine, dar çevrelerin eylemlerini kırmak ve Partiyi kitlelerle kaynaştırmak istiyordu. Yazarlarda olmasını istediği Parti görüşünü sanatçının çalışma özgürlüğünü daraltmak, yoksullaştırmak, kösteklemek anlamında almıyordu; bundan hayata açılmayı, deneyce zenginleşmeyi, kalıplardan, önyargılardan, toplumsal köleliklerden kurtulmayı anlıyordu. Yazar ve sanatçıları, insanı küçülten, alçaltan, ezen tüm bağlardan kendilerini kurtarıp, kitlelerle bağlanmaya ve kitlelerle olan ilişkilerinde güçlendirici, kurtarıcı esin kaynakları aramaya çağırıyordu."

Jean Freville